

John Carter Brown
Library
Brown University

B
VIII
27

OMNIVM

GENTIVM MORES, LEGES ET RItus ex multis clariſſimis rerum ſcriptoribus à Ioãne Boëmo Aubano Teutonico nuper collecti, & nouiſſimè recogniti.

Tribus libris abſolutū opus, Aphricam, Aſiam, & Europam deſcribentibus.

ANTVERPIAE,
Excudebat Ioan. VVithagius, ſumptibus Viduę & hæredum Ioannis Stelſij.
M. D. LXXI.

CÆſarea Maieſtas permiſit Ioanni Stelſio, vt Omnium gentium mores à Ioanne Bòemo Aubano, impunè imprimat, perque omnes hæreditarias regiones ſuas diſtrahat, veluti latiùs patet in literis eidem conceſſis, & ſubſignatis.

Baue.

SIGISMVNDO GRYMAVGVSTANO OPTIMARVM ARTIVM ET MEdicinæ eximio doctori, Ioannes Boëmus Aubanus Teutonicus, S. D.

COLLATVRVS me ad celeberrimũ hũc morẽ, quo omnes, qui vnquã à ſe ſcriptos libros in lucem dedêre, vnum aut plures è præſtãtioribus viris eligere ſolent, quibus velut defenſoribus patronis, illos adſcribant dedicentque. Cùm hûc atque illuc multum diuque circumſpicerem, cui & ego lucubrationes haſce meas de Gentium moribus ac earundem viuendi ratione, nominatim dedicare, & ad propugnandum tradere cùm primis velim, cui acceptas fore confiderem. Nemo mihi te ſplendidiſsime Doctor cùm dignior, tum optior occurrit: nõ eò ſolum, quòd eas ſub expenſis tuis, tuoque ſub mundiſſimo caſtigatiſſimoq; litterario prælo impreſ-

preſſurus, laudem (quantulacunque mihi vnquàm à grato & humano lectore pro habitis laboribus ceſſerit) communem mecũ habiturus ſis: verùm quòd te materia ea haud mediocriter delectari notanter cognoui, cũ anno ſuperiori ſimiles libellos duos, vnum de Septẽtrionalibus Gentibus, cuius auctor Matthias de Michau, alium de Meridionalibus cuiuſdam Ludouici de Bononia, impreſſeris: meq; librum præſentem in Germanicam linguam noſtram transferre interpretariq; adhortatus ſis. Et hoc digniſsimè: quippe, qui optimè diu anteà hæc atque alia, quæ de externis nationibus memorantur, omnia cognoris, ſciasq; licet non ex leuibus circulatoribus, non ex vagis mendicis, qui vt vulgò admiratiores acceptioresq; ſint, adeò nefandiſſimè abſque omni verecundia plerunque mẽtiuntur: vt non ipſis modo non fides etiam minima habeatur, verùm omnibus iuxtà, qui aliquid de his aut ſcribunt aut recitant: Sed ex grauium fide digniſsimorum autorum ſcriptis, quibus perdiuus & pernox tu quoque, quandocunque à medicis curis

va-

vacare datur, operam ſummam impendis. Atq; ex hinc homini in publica præſertim adminiſtratione conſtituto nihil vtilius, nihil glorioſius iucundiusq; magis, quàm veraciter aut legendo aut peregrinãdo cognoſcere, qua religione, quibus moribus, qua regiminis forma, quibus legibus, inſtitutisq; aliæ per orbem gentes vitam traducant. Quod ita compertum eſt, vt illis, qui extra patrios agros ad ſecundum vix lapidem vnquàm peruenerint, quiq; ingenuorum morum & artium in iuuentute parum aut nihil perceperint, quamuis naturæ ſuæ bonitate opulenti, facundi & ſolertes ſatis ſuperq; in patrię ſinu populos moderentur & vrbes: tãtum tamen facilitatis adimatur, vt propemodum pro deſpicato quicquid dicant faciantque, ab omnibus habeatur. E diuerſo alijs, qui peregrè aliquando profecti: ſub fidelibus & eruditis pręceptoribus in claris probeq; inſtitutis vrbibus, egregia multa viderint didicerintq;, tãtum gloriæ & maieſtatis adiiciatur, vt nihil ab eis attentetur, nihil fiat, quod non ſecus, quàm à diuiniſſimo oraculo præce-

ptum alacriter non omnes amplectā-
tur, cūnctisq; nō ſummè placeat. Qua
propter ornatiſsime Sigiſmunde ſcrip-
ta hæc noſtra, quæ ex multis præclariſ
ſimis rerum ſcriptoribus, iam triennio
fermè, non ſine maximis laboribus in
librum iſtum collegi, congeſſi, & quā-
tum ingenio atque induſtria potui,
augmentaui, à me obuijs manibus &
ſerena fronte ſuſcipe, ſuſceptaque tan-
ta diligentia, tanta fidelitate perlege,
perluſtra, examina, ab omnique ma-
cula expurga: vt nihil vſquàm præter-
mittatur, nihil præterfluat, quod ſecū
minutuli quippiā ſubripiat inuoluat-
que, quod poſtea à lynceis vitiligato-
rum obſtrigilatorumque oculis inuē-
tum, ſphingeis vnguibus enodatum,
vipereis linguis compunctum, exibila-
tumq;, in famæ & nominis noſtrorum
amborum diſpendium, atque obfuſca-
tionem in omnibus triuijs pro fabula
iactetur. Quod vbi diligentiſsimè
perfeceris, ſub dædaleo tuo
litterario prælo accurra-
tiſſimè imprimere
curabis, Va-
le.

Ioannis Boemi

AVBANI TEVTONICI, AD Lectorem Præfatio.

MEmorabiliores gẽtium mores, ritus, leges, locorumq́ue vbi degunt ſitus, quos hiſtoriæ pater Herodotꝰ, Diodorus Siculus, Beroſus, Strabo, Solinus, Trogus Pompeius, Ptolemęus, Plinius, Cornelius Tacitus, Dionyſius Apher, Pomponius Mela, Cæſar, Ioſephus: & ex recentioribus nonnulli, Vicentius, Aeneas Syluius, qui poſtea Pij ſecundi pontificis maximi nomen tulit, Antonius Sabellicus, Ioannes Naucletus, Ambroſius Calepinus, Nicolaus Perottus in Cornucopijs: alijq́; permulti clariſſimi rerũ ſcriptores in cõmentarijs ſuis diffuſe & ceu per partes celebrauêre, vt in vno libro conſcriptos habere, faci-

Autores quos in hoc opere ſequitur.

Cauſa quæ eũ ad ſcribẽdum impulerit.

leq; quando vſus deſpoſceret inueni-res, hiſtoriarum lector cultorq; ſtudioſiſſime, per ocium ſucciuis horis vndique conquęſiui, collegi, & in diarium hunc conſcripſi, digeſſi: non ſpe lucri vllius, non popularis auræ ambitione: verũ enimuerò tam libero & planè ocioſo ſtudio, quàm rei ipſius mira dulcedine atque vtilitate.

Libelli farago.

Congeſsi inquam tum veteres, tum recentes, bonos item & malos, indifferenter, vt ipſis tanquam præſentiſſimis atque optimis exemplis perſpectis vitam inſtituendo: laudabiles ſanctosque emulabundus ſecteris, culpabiles & obſcœnos vitabundus pretereas.

Vtilitates enumerat Mortalium veterũ ſimplex vita.

Cognoſcasque mi lector quàm pulchrè & feliciter hodie, quam item incultè & ſimpliciter olim primi mortaliũ, à creatione ſua ad generale vſque diluuium, & vltra multis ſeculis, terra fuſi vixerint: quum in vſu adhuc æs ſignatum haberent nullum, Mercimonia nulla, beneficia mutuo beneficijs æquarent. Nihil proprij cuiquam eſſet, quemadmodum aër & cœlum, ita terra & aqua omnibus communes: Non honoribus, non diuitijs inhiarent: cùm

cùm quiſque ſibi & admodum paucis contentus in rure ſub dio, aut ſaltem vmbroſa ſub arbore aliqua, humilive caſa: cum conſorte vna vel pluribus, cũ dulcibus natis ſecurus, & penè ocioſus ageret: congeſtis agrorum fructibus, pecorûnque lacte veſceretur, aquam potaret, veſtimentum ex arborum corticibus, latisquè folijs primum, deinde ex inconcinnatis animalium pellibus ſibi conſueret: nullis obſeptus mœnibus, nullis foſſis, liber vagansque inter libera & vagantia pecora, vbicunq; nox deprehenderit, reſideret: non latrones, non fures vllos metueret: lætus prorſusque ignarus eorum omnium eſſet. Quę poſteà vna cum adoleſcente mundo ex varijs diſcordibus mortalium ſtudijs, voluntatibus, æmulationibus, ſubſequuta ſunt, quando propter fructuum abſque cultura naſcentium inſufficientiam, aliarùmque rerum defectum, beſtiarum hominùmque externorum, imprimis crebram incurſionem, graſſantemq; violentiam; congregati hominum cœtus eam peruagandi nocendique libertatem communibus auxilijs

Securitas & libertas.

Cõgregati homines primũ.

prohibituri, quique ſibi certos terræ limites, certos agros vendicauêre, in quibus coadunatis tugurijs populariter habirare cœpêre: ſe muris ac foſsis præmunire, legesque ſibi & Magiſtratus, vt pacatè & ipſi inter ſe viuerent, eligere. Iam non ex rure, non ex pecore ſolum; ſed varijs inuentis artificijs, varijsque laboribus vitæ emolumenta quærere: per mare colligatis ratibus quã longiſſimè, deportandi primũ colonias gratia, deinde mercandi, ire: iunctis equis curribus vti, æs in monetam ſignare, cultius molliusque veſtiri, humanius loqui, pacatius conuerſari, ſplendidius veſci, magnificentius ædificare, per omnia iam mitiores cultiores prudẽtioresque eſſe: agnatam barbariem feritatemque famoſam ſponte ſua exuentes, à mutua cæde, ab humarũ carnium eſu, à rapinis, à publico & indifferenti matrum, filiarumque congreſſu, talibusque multis abſtinuêre. Rationi & viribus iã innitentes terram, que tota tunc opacis ſyluis, nocentibus beſtijs, & ſtagnantibus vndis, humano incolatui incõueniẽs, deſerta, horrida, omninoque inculta

Varia mortaliũ ſtudia & inuenta.

Homines cultiores facti.

inculta & infrequens iacebat, induſtria & labore à ſaxorum ſalebris, ab arborum truncis, à ſuperfluis vndis expurgauêre, planauêre, & totam fœcundam ſpectabilemque fecêre: Campos aruis, colles vinetis adaptauêre, ſarculo proſciſſos frumentum atque vinum largiter producere inſtituêre, qui grauatè prius glandes, ſylueſtriaque poma dedêre, valles irriguis pratis hortiſque amœniſsimis decorauêre; ſuprema montium ſyluis relicta: adeò omne ſolum fructificationi aſsignauêre, vt quod lignationi pabulationique ſatisfaceret, ſupreſſe vix paſsi ſunt. Loca ad hæc omnia frequentiſsimè incolere cœperunt, paſsim ædificare, ex modicis pagis ampliſsimas vrbes, ex villis pagos, in excelſis montibus arces, in vallibus Deorum templa ſtruere, fontes vt ſalubriores vtque delectabiliores eſſent, cæſis marmoribus complexi ſunt, circumque circaque conſitis arboribus amœniſsimè obumbrauêre, à quibus in vrbes ſalientem aquam per canales latenteſque ſiphones quàm longiſsimè deriuauêre; vbi naturaliter deerat,

Terra vberior facta & cultior.

deerat, de foſſis in terram puteis profundiſsimè quæſiêre, torrentes impetuoſáque flumina, quæ frequenter prius pro libito in maximam interdum accolarum pernitiem expatiabantur, obiectis aggeribus coërcuêre: atque vt tranſuadabilia, nihilòque negotiationibus humanis obſtantia eſſent, immiſsis in imum palis aut arcubus eductis, validiſſimos pontes ſuperimpoſuere: In mari ſcopulos, à quibus nauigantes periclitari ſolebant, vt plurimum deiecêre: In ſulis & continenti ſolo portus multos fecére, ac in quibus admotæ naues à ventorum flatibus ſecurè quieſcerent naualia ſtationèſque ampliſſimas effodere: adeò omnia per terrã, per mare excoluêre, elaborauerèq;, vt terra ipſa ad priſcum eius ſitum, naturalèmque ſqualorem hodie cõparata, alia eſſe credi poſſit, quam quæ olim fuerit, delicioſiſſimo huic horto certè haud multũ diſsimilis, ex quo propter diuini præcepti trangreſsionẽ, infelices protoplaſti Adã & Æua eiecti ſunt. Prętereà multas ingenioſiſſimas diſciplinas, multas artes inuenêre hoĩes: quibus per excogitatas

Terra paradiſo æquata.

etiam

etiam varias literarũ notas libris tabelliſque (vt ad poſteros peruenirent) demandatis, ſeſe extra mortalem conditionem in tantum vindicauere, extulerèque, vt indigetum deorum beatiſsimam vitam iam conſequuti videri potuiſſent. Si non mundi princeps iniquiſsimus ſatan ſuperſeminata peſtilentiſsima zizania integrum & felicem hunc ſtatum confudiſſet, qui vt homines & numero ſuccreſcere cognouit, & melius in mundi delitijs iam habere, inuidia permotus teterrimis omnis generis ſceleribus primum ſibi obnoxios factos, mox futurarum ſupercœleſtiumq; rerum curioſitate affectos, per obſcuras oraculorum ambages, iniecta ſuperſtitione atque timore, deorum dearumq; profanam culturam (vt vnus veri ſingularis Dei cognitionem aboleret, mortalèſque ipſos aliquo inſigni malo afficeret) edocuit: hic Delphica, illic Euboica, alibi Naſamonia adita, Dodoneaſq; quercus maligna inſpiratione reſonare fecit: quibus in Latio Saturno, in Creta Ioui, Iunoni in Samo, Baccho Thebis & in India, Iſidi Oſyrique

Homo extra mortalem cõditionem ſe vindicauit.

Mali dæmonis inuidia homo peſſundatus.

Verus Deus, obliuioni datus.

Pluritas deorum inducta.

in Aegypto, in Ilio Veſtæ, in Aphrica iuxta Tritonem Palladi, Mercurio ſub Teutatis nomine in Gallia & Germania, Miueruæ Himetto atque Athenis: Appollini Delphis, in Rhodo, Chio Patara liciæ, in Troade, & Tymbræ Dianæ: in Delo & Scythia. Veneri in Cypto, in Papho Guido Cyteraque: Marti in Thracia, Vulcano in Lippara & Lenno. Priapo in Lampſaco Helleſponti alijsq; multis in multis alijs locis (quorum adhuc nomina ob p̄clariſſima inuenta & beneficia popularibus ſuis, collata in recenti memoria erant) diuinos honores fieri excitauit. Deinde etiam poſtquā̃ Chriſtus Ieſus verus Dei omnipotentis filius aſſumpta carne apparuiſſet, atq; errāti mundo rurſus verum æternæ beatitudinis iter oſtendens, verbo & exemplo ad partis ſui cœleſtis gloriam, ad bene beatæq; viuendm hortatus eſſet, miſſisq; in orbem vniuerſum diſcipulis, ſalubri illorum prædicatione, nefandiſſimos ſuperſtitionis ritus damnaſſet, religionem nouam, nouaque ſalubertima vitæ inſtituta promulgaſſet: & iam eo quidem deduxiſſet,

Vbi locorum quique deorū magis culti.

Chriſtus Ieſus ab errore vindicauit

ſet, vt ipſis ab omnibus in orbe gentibus receptis, ad veram felicitatem deſyderari vlterius potuiſſet nihil: Ipſe Sathan in genuinam malitiam reuerſus, curioſa hominum pectora quæ deſtituêre coactus fuerat, iterum circunueniens, quædam in priorem errorem reduxit, quędam nouis hæreticis opinionibus adeò corrupit, adeò excęcuit, vt multò melius ipſis fuiſſet, ingreſſam ſemel veritatis viam, quodammodo ignoraſſe, quàm ſic temerè, ſic malitioſè deriliquiſſe. Obſeruant hodie diuinoque honore quàm deuotiſſimè proſequuntur Aſiæ minoris, Armeniæ, Arabiæ, Perſidis, Syriæ, Aſſyriæ, Mediæ, & in Aphrica Aegypti, Numidiæ, Lybiæ Mauritaniæ, In Europa totius Græciæ, Myſiæ, Thraciæ, Turcici nominis gentes omnes, Chriſtô abiecto, Epilenticum Mahometum & illius veſanum dogma. Scythiæ latiſsimi populi, qui Tartari hodie vocantur, pars Imperatoris ſui Chami idola, pars aſtra, pars etiam vnum Deum ex Apoſtoli Pauli doctrina veneratur. Indiæ ac Aethiopię gentes, quæ presbytero Ioanni parēt.

Malus dæmō iterum homini inſidiatus.

Gentes Mahometanæ.

Idololatria Scythæ.

Schiſmatici.

Chriſtia-

Chriſtianam pietatem tuentur, ſed inſtituto longe à noſtro diuerſo. Syncerā orthodoxamq; Chriſti fidē, qua gratioſè olim orbis vniuerſis illuſtratus fuit, Germani retinemus, Itali, Galli, Hiſpani, Angli, Schoti, Hyberni, Daci, Liuonij, Pruſsij, Poloni, Hungari, & inſulates Rhodij, Siculi, Corſici, Sardinij, paucique alij. Effecit acerbiſsimus humani generis hoſtis hac inducta morum diuerſitate, hac ſacrorum & rituum perdita damnoſaque ſuperſtitione, vt dum vnaquæque gens Deum, quem religioſè colit, quemque præ ſe fert verum ſummumque eſſe, dum ſe rectam æternæ beatitudinis viam ambulare, cæteras verò omnes per deuia, per abrupta oberrare magnis rationibus contendit, dùmque vnaquæque ſectam ſuam longe lateque propagare & extendere nititur: ſeſe mutuo tantis inimicitijs, tantis odijs habeant, proſequantùrque, vt ad externas hodie nationes peregrinari non ſolum non ſit tutum, ſed ferè omnino prohibitum & occluſum: vnde fieri perſuaſum mihi habeo, vt dum vicinarum gentium nomina, vicinis gentibus

Veri Chriſtiani.

Diſcordiarum omnis ſeminariū cultus diuini diſparitas.

Cognitio externarum rerum iucunda et vtilis.

vix

vix cognita ſint, pro mendacijs hodie repudientur quæcunque de ipſis aut ſcribantur aut referantur: quorum cognitio tamen adeò dulcis, adeò vtilis, glorioſáq; ſemper reputata eſt, vt clarè conſtet: non ob aliam cauſam quàm illius amore, atque deſiderio pleroſque relicto natali ſolo, relictis charis parentibus, coniugibus, liberis & amicis, relicta, quod magis eſt, propria ſalute cum maximis difficultatibus, periculis, curis, anguſtijs, vt aliquid experirentur, remotiſſimas tranſmarinas interdum aſſumpſiſſe peregrinationes, vt compertum habeamus, non hac tempeſtate noſtra ſolùm, verum ab exordio ferè mundi omnes per quàm maximæ auctoritatis prudentiæ, eruditionis, ab omnibus exiſtimatos, in Reipublicę (pacis & belli tēpore) magiſtros, conſiliarios, iudices, cenſores, adminiſtratores, duces publico conſenſu electos aſcitòſque eſſe: qui ad remotas terræ oras aliquando profecti multorum populorum mores cognouêre & vrbes: quemadmodum Græcię atque Italiæ priſcos illos philoſophos, Socratem Socraticam, Platonem

Priſci Græciæ philoſophi vnde philoſophiam & gloriã auſpicati.

tonem Academicam, Ariſtotelẽ Peripateticam, Anthiſtenem Cynicam, Ariſtippum Cyrenaicam, Zenonem Stoicam, Pythagoram Pythagoricam: tantas ſectas tantamque diſcipulorum frequentiam inſtituere conciliaréque ſibi potuiſſe conſpicimus: quem admodum veteres quoque legum latores Minoim & Rhadamãtum Cretenſibus, Orphea Tracibus, Draconem Solonémque Athenienſibus, Lycurgum Lacedæmonibus, Moſen Iudæis, Zamolxim Scythis, alioſque popularibus ſuis præſcriptas ſacrorum ceremonias, ciuileſque diſciplinas fere potuiſſe videmus. Quòd non à ſe intra patrios muros eas excogitaſſe, ſed à ſapientiſſimis ſeculi hominibus Chaldæis ipſis Magis, bragmanis gymno ſophiſtis, & ab Aegyptiorum Sacerdotibus, cum quibus aliquamdiu conuerſati eſſent, deportaſſe ſcirent: quemadmodum poſtremò præſtantiſſimos heroas Crereum Iouem, qui quinquies terrarum orbem perluſtraſſe prædicatur: Pari quoque ſtudio ſucceſſuſque eius duos filios, Dionyſium cognomento Bacchum, & fortiſsimum Herculem

Primi legum latorum vnde autoritatem conſequuti.

Sapientes ſeculi.

Præſtãtiſſimi hereos vnde militarem gloriam obtinuere.

lem ,æmulumque illius Theſea , Iaſo nem cum cæteris argonautis , naufragum Vlyſſem , & ex Troia profugum Aeneam,Cyoum,Darium, Xerxem, Alexandrum magnum , Hannibalem Pœnum , Mitri datem Ponti regem , quinquaginta nationum linguis loqui peritum . Antiochum maguum , innumeroſque Romanorum principes, Scipiones, Marios, Lentulos , Pompeium magnum , Iulium Cæſarem , Octauianum Auguſtum, Conſtantinos , Carolos , Othones, Conrados,Henricos , Federicos , per factas à ſe in exteras nationes bellicas expeditiones:immortalem hanc gloriam ſempiternamque memoriam comparare potuiſſe cognoſcimus. Quapropter cum tanta ſit in gentium earumdemque morum cognitione voluptas , tanta vtilitas , cumque omnibus remota terras adire ,inuiſereque ob plurimas cauſas non concedatur, non liceat etiam , velis ſuauiſſime mi lector conſcriptos in hoc libro celebriores gentium mores cele brioraque , in quibus habitant , loca non minori alacritate promptitudineque legendo amplexari & cognoſ- *Peroratio*

ſcere, quàm ſi te per manus regionatim circunducens fideliſſimè, quo inſtituto, & quo in loco, vnaquęq; gens vitam egerit hodieq; agat, & ore ad os referrem, & ad oculum digito demonſtrarem. Non moueri, non auerti velis, quòd à rigidiori cenſore mihi obiici, exprobrarique poſsit, rem me peruetuſtitiſſimã, & plus quàm à mille auctoribus anteà pertractatam, etiam non alijs quàm eorũ verbis, nunc pro meo, proq; nouo aliquo attuliſſe: verùm inſtitutum meum diligentius introſpiciens cognoſcas, me tam ex ingenij mei, quã librorũ meorum theſauro haud vulgari, tibi (ceu liberalis hic Paterfamiliâs, cui in Euangelio Chriſtus omnẽ ſcribã doctum comparauit) dilecto hoſpiti non aliena modo & vetera, ſed mea etiã & plurima noua exhibere. Vale, & quidquid eſt boni conſule, acceptumque habe.

Veniam precatur.

DE

DE ORIGINE HOMINIS OPINIO THEOLOGOrum vera.

CAP. I.

DIVINA maieſtas cùm cœlum,& hãc vniuerſi faciẽ, quæ ab ornatu,& elegãti forma mũdus appellata eſt, ac omnia quę illius ambitu comprehenduntur, quinto creationis die abſoluiſſet: ſexto hominẽ maſculum,vt eſſet, qui illis & præeſſet,& frueretur, nobiliſsimũ animal fecit: vnum omnium animantium quod cœleſtem mentem ſortitum eſt. Illi quod ex rubentis terræ vena fieri cõtigiſſet, Adami nomẽ dedit:tum mulierem ex dormientis Adæ latere depromptam,ne ſolus eſſet, illi in ſociã & coniugem commiſit: ſimulq; in amœniſsimam terræ partem conſtituit, fluminibus quaque verſus irriguam. Locus à viridante facie hilarique aſpectu παράδεισος eſt Græca vo-

Mundus vnde appellatus.

Primorũ parentum origo & appellatio.

Adamus.

Paradiſus.

ce appellatus. Primò beatiſſimam vitam agere, malorum omnium expertem terra ſua ſponte ferente omnia. Cæterûm lege aberrantes amœniſſimo incolatu, ſedeque illa beatiore depulſi, ſolum flebiliter vertere. Cohibita deinceps & tellus eſt cũ nihil vltro ferret amplius, per ſudorem & ærumnã vitam agere: ſubijt inde morbus, tentareque cœperunt frigora & æſtus humana corpora. Cainus primo ex his genitus, ſecundo loco Abelus, & tum multi alij: ita adoleſcente mundo quum iam terra frequentius coleretur, quò maior humanarum gentium vis erat, eò magis vitia inualeſcere, vitaque in peius labi, iniuria pro innocentia haberi cœpta eſt pro pietate numinis contẽptus, eoque ſcelus ipſum proceſſit, vt Deus (vix Noë mortaliũ iuſto reperto, quẽ propter hoc cũ domo ſua ſeruari voluit, vt eſſet per quẽ humanũ genus ex integro reparari poſſet) cataclyſmum immiſerit, qui inundans omnem terram, vna clade omnia animãtia, quæ tunc in terris fuere, præter admodum pauca, quæ myſtica nauis tuebatur, cum volucribus etiam extinxit.

Fertilitas terræ cur cohibita.

Protoplaſtorum vita.

Cainus primo genitus.

Cataclyſmus.

Poſt

Poſt quinos deinde menſes, quibus ea inundatio ſæuijt, arca in Armenis montibus deſedit. Noë cum ſuis in terram egreſſus, mortale genus breui tempore propitio numine reparauit: & vt rurſus omnis terra incoleretur, filios, nepotes, ac pronepotes alios ad alias terrarum oras velut in colonias habitarum miſit. In Aegyptũ (vt Beroſus habet) cum Colonijs Chami Eſennium, in Libyam & Cyrenem Tritamem, & in totam reliquam Aphricam, Iapetum Priſcum, Atalaa in Aſiam orientalem miſit, Gangem, cum aliquot ex filijs Comeri Galli, in Arabiam felicem Sabum, cognomine Thuriferum, Arabum præfecit Arabiæ deſertæ, & Petreium Petreiæ: Canaan poſuit in Damaſco vſque in extima Paleſtinæ: In Europa regem Sarmatiæ fecit Tuiſconem à Tanai ad Rhenum flumen: iunctique ſunt illi omnes filij Iſtri, & Meſæ cum fratribus ſuis ab Adula monte vſque in Meſemberiam Ponticam: ſub quibus tenuerunt Tyras Archadius Emathius Italiã, Comerus Gallus: Samotes poſſedit Celtas, & Iubal Celtiberos. Fuit

Diluuium quam diu durauit.

Noë propagatio.

Noë filios ac nepotes habitatum tranſmittit.

breuis illa & immatura filiorum alienatio à progenitoribus (quorum viuendi ritus et mores nondum adhuc ſatis imbiberant) omnis diuerſitatis, quæ ſecuta eſt, cauſa Chamus ſiquidem ob ludibrium quo partē habuit, cùm vxore, & liberis profugere coactus, in ea Arabiæ parte conſedit, quę ab eo poſteà nomen ſortita eſt: poſteris nullum ſacrorum ritum tradidit, cùm nullum à patre accepiſſet. Vnde factum, vt quum procedente tēpore, alij poſt alios ex ea terra rurſus velut in colonias miſsi, diuerſa mundi loca tenuiſſent (creuit enim ſupramodum abdicata ſoboles) quidam in errores inciderunt inextricabiles: lingua variata eſt: cognitio veri dei, & omnis cultus perijt. Adeóque quidam inculto & barbaro modo, vt audies, vitam duxêre: vt quid differentiæ inter eos, & ſylueſtria animalia extiterit, vix videas. Qui in Ægyptum tranſiêre, cœleſtium luminum motum pulchritudinemq; mirati Solem, & Lunam, velut certū ipſis numen ineſſet, pro dijs colere cœpêre, Iſidem hanc, illum Oſirim nominātes, vitali ſpiritui etiam ſub Iouis appel-

Vnde morum & linguæ diuerſitas orta Chami immaturum exiliū

Homines a brutis non differebant.

Sol & Luna diuinos honores conſecuti.

Iſis Luna.

Oſyris Sol.

pellatione: ſub Vulcani igni: Ætheri ſub Palladis: ſub Cereris telluri, alijſque ſub alijs nominibus diuinos honores tribuere. Nec tenebræ illæ rerum tantum in Ægypto ſtetêre: ſed quaſcunque à principio terras tenuerunt à Chamo procreati: veræ pietatis ignorantia ſimul & infanda ſeruitus cepit. Cæterum nulla vnquàm tellus plurium fuit coloniarum mater, quàm Arabiæ pars illa, quàm is cum ſuis inſedit: tantum humano generi cladem intempeſtiuum vnius attulit exilium. Contrà Semi & Iaphetis prognati, legitimè à maioribus inſtituti, modicis finibus contēti, haud tam latè, vt illi ſunt per omnes terras euagati: Quo accidit, vt veritatis ſtudium, pietatis dico, & veri Dei cultus apud vnam duntaxat gentem ad Meſsiæ vſque tempora in occulto per manſit.

Aer Iupiter.

Ignis Vulcanus.

Aether Pallas.

Terra Ceres

Arabia multarum coloniarum mater.

Semi & Iapetis prognati Quare veri Dei cultus apud tā paucos permāſit.

De origine hominis opinio Ethnicorum falſa.

CAP. II.

VEteres verò illi Philoſophi, qui præter veri numinis cognitionem, ante multa ſecula naturam,

& hiſtorias tradiderunt, de hominis origine aliter ſenſerunt. Quidam enim mundum ingenitum & incorruptibilem, & genus humanum ab æterno extitiſſe, neque habuiſſe ortus principium credidêre. Quidam genitum corruptibilemq; arbitrati, & homines dixerunt generationis initium tempore eſſe ſortitos: Nam à rerum primordio, & cælum & terram vnicam habuiſſe ideam immixta eorum natura. Exinde diſtinctis inuicem corporibus cœpiſſe mundum, hunc ordinem, quem videmus. Aerem quidem motum hunc continuum ſortitum: & igneam partem eius ſuperiora loca, propter leuitatem appetiſſe. Eadem cauſſa ſolem aſtraque cætera curſus ſuos ſortita. Quod verò humori mixtum, eodem ſtetiſſe in loco, propter grauitatem: quæ cùm mixta eſſent, ex humidis quidem mare effectum, ex durioribus verò terram lutoſam euaſiſſe, & omnino mollem. Hæc primum quum ſolis ardore denſior euaſiſſet, eius poſtmodum ſuperficie vi caloris tumefacta, multis in locis humores quoſdam eſſe concretos: in quibus pu-

Philoſophorum de mundo duplex opinio.

Leuia ſuperiora, grauia inferiora appetiſſe.

Animantiũ naturalis creatio.

putredines tenui conteᴖcta pellicula ſint excitatæ, quemadmodum in paludibus Aegyptijs, & ſtagnis accidere videmus: quum frigidam terram ſubito æſtus aëris calefacit: tum verò in humidis calore adhibito generatio fiat: & noctu quidam circumfuſus aër humorem præſtet, qui in die, ſolis virtute conſolidetur: tandem putredines illæ ad ſummum perductæ adueniente veluti partus tempore exuſtis confractisque pelliculis omnis generis educunt animantium formas: quorum ea quæ maiorem calorem ſortita ſunt, in ſuperiorem regionem volatilia effecta, abierunt: quæ verò plus terræ continebant ſerpentia, aliaque terreſtria euaſerunt animantia. Naturam aquoſam nacta in ſui generis elementum delata ſunt, & piſces appellata. Terra deinceps, tum Solis ardore, tum ventis indies magis areſcens, à gignendis maioribus animalibus deſijt: ſed quæ generata erant mutuâ commixtione, alios animantes procrearunt. Eodem quoque modo, & homines à principio genitos dicunt, in agris paſtum quęrentes, ſylueſtri & incognita vita

Aegypti fæcunditas.

Primorum hominum inculta vita.

vita vixiſſe: quibus: herbæ & arborum fructus vltro victum præberent. Beluas inſuper ijs fuiſſe infenſas, quibus vt obſiſterent, cœtus hominum ob timorem factos aiunt communis vtilitatis gratia, auxiliaq; inuicem præbita, & loca habitaculis quæſita: ſonus oris confuſus quũ eſſet, paulatim diſcreuiſſe vocem aiunt, & res omnes ſuo nomine appellaſſe. Verùm quum diuerſis ſiti eſſent in orbis locis, non eiſdem vſos verbis ferunt: propterea & diuerſos literarũ characteres extitiſſe. Primosq; hominum cœtus ſuæ quemque gentis initium fuiſſe. Verũ primi homines nullo ſubſidio fulti duram agebant vitam, quum ignorarent agreſtes fructus in vſum futurum condere, & ac egeſtatem ſeruare: hinc fiebat, vt hyeme plurimi aut fame, aut frigore interirent. Experimento deinde edoctos, & ſpeluncas aiunt quæſiſſe, ad vitandam frigoris vim, & fructus ſeruare cœpiſſe. Ignis ad hæc notitia, cæterarumque vtilium rerum percepta: & cætera quoque vitæ hominum commoditates breui tempore eſſe adinuentas, denique neceſsitatem ipſam rerum magiſtram fa-

Primi homines à beluis infeſtati.

Diuerſitas linguarũ vnde facta,

Gentium diuerſitas.

Homines periculo prudẽtes facti.

factam, ſingulorum peritiam ingenijs mortalium ſubminiſtraſſe: quibus coadiutores datæ ſunt manus, ſermo, animique præſtantia. Et illi, qui eam hominis originem fuiſſe perſuaſum habuêre, & non ad diuinam retulerũt prouidentiam, Æthiopes omniũ mortalium primos fuiſſe dixerunt, hac cõiectura vſi, quòd Æthiopicum ſolùm ante omnes terras ſyderis propinquitate intepeſcere cœpiſſet, quum terra eſſet ab initio viliginoſa: quo cõtingit vt ex prima illa humores caloriſque temperiæ homo ſit ipſe genitus, atque eam terram in qua naſci contingiſſet, libentius tenuerit, quàm diuerſam vllam, quũ ignota adhuc eſſent omnia, quæſiuerit. Ibi ergo exordientes, vbi prius paucula de Aphrica vna trium partium, in qua totus terrarum orbis, & hic liber noſter partitus eſt, præmiſerimus: de Aethiopiæ ſitu, & eius gentis moribus primum, tum ſingularum regionum, & gentium per ordinem, qua poterimus diligentia, referemus.

Magiſtra rerum neceſſitas.

Aethiopes omnium mortaliũ primi.

Captatio beneuolentiæ a dicendorum propoſitiones.

De

De terræ ſitu & partitione.

CAP. III.

Terra in partes tres diuiditur. MAiores noſtri,vt refert Oroſius, totius terræ circulum Oceani limbo circumſceptum triquetræ eſſe figuræ ſtatuêre:eiusque tres partes,Aphricam,Aſiam & Europam. *Aphrica ab Aſia diuiditur.* Aphricam abAſia diſterminat Nilus qui à meridie in Aethiopiam diffunditur, & Aegyptũ perlabens,ac mirabili fœcũditate irrigans,oſtijs nõ minus ſeptẽ mari infunditur. *Europa ab Aphrica diuiditur.* Europã ab Aphrica diuidit mare mediterraneum,quod ab occidentali oceano circa Gades inſulam,& colũnas Herculeas,nõ amplius decem millibus paſſuũ patens, terras aperit atque intrãt, ait Pomponius Mela. *Aſia ab Europa diuidit.* Aſiã ab Europa Tanais fluuius ſeparat,à ſeptentrione in mediam ferè paludem Mæotidem defluens, cùm Ponto reliquum Aſiæ ab Europa diuidit. *Aphricæ ſitus qualitas & gentes.* Aphrica ab orientis parte Nilo, à cæteris partibus mari terminata,Europa breuior, vbi mare attingit latior: vnde in iuga exurgens pergit:in crura ad occaſum, faſtigiatque ſe molliter, & fit paulatim adductior, vbi finitur anguſtiſſima eſt. Quantum incoli-

colitur fertulitate præſtat. Verùm maxima inculta eſt, & vel ab arenis ſterilibus obducta, vel obſicum cœli deſerta: vel multo ac maleficio animalium genere infeſta. Mare quo à ſeptentrione cingitur, Libycum vocatur, à meridie Aethiopicum, ab occidente Athlanticum: A quatuor non amplius nationibus ab initio Aphricum ſolùm incolebatur, quarum duæ (ſic ſcribit Herodotus) indignæ ſunt: totidem alienigenæ. Indigenæ quidem Pœni atque Aethiopes: quorem alteri ad aquilonem Aphricæ, al teri ad auſtrum incolunt. Aduenæ verò Phœnices & Græci. Vetuſtiores Aethiopes néc non & Aegyptij ſi vera ſunt, quæ ipſi de ſe prædicant, aſperi & inculti ab initio: ferinæ carnes herbæque, veluti pcoribus, vulgò cibus fuêre: neque morbus, neque lege, neque imperio vllo vſi: vagi temereque palantes, nullas certas ſedes habuêre: vbi nox oppreſſerat, ibi corpora quieti dabant. Poſtea verò ab Hercule, qui & in eam terram colonias deportaſſe dicitur, mitiores cultioresque facti, ex ijs nauib⁹ quibus in Lybiã trãsfretauerunt tugu

Ahprica incommoda.

Quatuor Aphricæ latera

Indigenæ Aphricæ gentes.

Aduenæ Aphricæ gentes.

Aphri ab Hercule cultiores facti.

ria

ria fecerunt,& cōuenire cohabitareque cœperunt.Sed de his plura poſteà dicemus. Inæqualiter terra Aphrica colitur, ad meridiem plurimū ob nimios æſtus deſerta:contrà quam Europa ſpectat frequentior illi cultus. Eximia & propemodum portentoſa agrorum feracitas, vtpotè qui locis quibuſdam centeſimo fœnore reddant cultoribus meſſem. Mirum eſt, quod de Mauritaniæ vbertate dicitur: eſſe in ea vites, quas duorum hominum complexus capere non poſſit, vuarū racemos cubitales:Staphilini, Hippomaratri, & carduorum ſcapos duodenum cubitorum, enormi craſſitudine calami Indicis ſimiles, quorum nodi octo capiant modiolos: Aſparagos ad hæc videri haud minus notabili magnitudine. Arbores circa Atlantem proceritate inſigni enodi, nitore ſolio cupreſſi: ſed omnium nobiliſsima Citrus Romanis delicijs inſerta. Alit & Aphrica Elephantos,& Dracones, qui ipſis beluis inſidiantur ſuòque complexu enecant Leones, bubalos, pardales, capreas, & ſimias, quibuſdam locis ſupra modum frequentes.

Sunt

Terra Aphricæ qualitas.

Portentoſa Aphricæ feracitas.

Mauritaniæ mira vbertas.

Aphricæ mirabilia.

Quæ animalia in Aphrica naſcontur.

Sunt & chamelopardales, Rhizes tantis ſimiles. Herodotus cornutos Aſinos ibi naſci autor eſt, Dracones inſuper, Hyenas, Hiſtrices, agreſtes arietes, Thoas ex Hyæna & Lupo genitas, Pantheras, Ciconias, Pigardos, Sthrurios, & præter multa ſerpentum genera Ceraſtas, & Aſpidem cui peſti Ichneumonem minimum animal oppoſuit natura.

De Aethiopia, & gentis eius priſcis moribus.

CAP. IIII.

AEthiopia duplex regio eſt Aſiæ, & Aphricæ: altera, quæ & hodie India dicitur: ad Orientem ſolem Rubro, & barbatico mari alluitur: ad Septentrionem Libyæ & Ægypto contigua: ad occaſum interiorem habet Libyam: ac reliqna parte, qua Auſtro iacet obuerſa: alteri iungitur Æthiopiæ, quæ maior eſt, & auſtralior: ſic appellati ab Æthiope Vulcani filio, qui illi præfuit: vt Plinius ait: vel à Græco αἴθω cremo & ὤψ aſpectus: quòd Solis vicinitate torreat. Et eſt enim iugis æſtus. Quicquid eius eſt ſub Meridiano

Aethiopia duplex.

Aethiopia hodie India dicitur.

Qualitas Aethiopiæ. no cardine eſt . Montuoſa eſt circa occiduum,arenoſa in medio , ad.Orientem deſerta . Plurimas habet gentes diuerſo vultu & monſtruoſo , ſpecie horribiles. *Mortalium vetuſtiſsimi Aethiopes.* Primi omnium mortalium creduntur veriſſimique indigenæ , & ſeruitutem nunquàm experti: Semper genti libertas incolumis mãſit . Primo deorum cultum apud eos inſtitutum memorant , primasque ſacrorum cærimonias . *Deorum cultus ab Aethiopibus inſtitutus.* Duplicem literarum vſum , vt quæ ſacræ dicerentur Sacerdotibus duntaxat notæ eſſent: Alterum earum , quæ vulgò paterent . Fuerunt tamen literarum figuræ haud tales , vt ex illis ſyllabæ coaleſcerent : ſed animantibus extremiſque hominum partibus , varijsque inſtrumentis ,artificiumque perquam ſimiles:ſingulisque ſua inerat figuris ſignificatio : vt in accipitre celeritas, in crocodillo malum , cuſtodia in oculo, ſicque aliæ in alijs . *Literæ quibus vſi Aethiopes.* *Rex ex ſacerdotibus phanaticus eligitur.* Ex Sacerdotibus , quem phanatico curſu cicumferri viderint , omnium ſanctiſſimum iudicant. Quem vbi Regem creauerint , veluti numen inſit , aut ſit ad minus diuina prouidentia eis datus, vulgo adorans , vitam is agere

ſtatutam

ſtatutam legibus debet, omniaque facere iuxta patrios mores. Nemi-nem neque præmio neque pœna affi-cere. In quem autem animaduerſum volet lictorem ſignum mortis haben-tem ad eum mittit, quo inſpecto con-feſtim, quiſquis ille eſt, domum reuer-ſus ſibi mortem conſciſcit. Tantus Regibus honor, tantumque ſtudi-um ab his tribuebatur, vt ſi quando aliqua corporis parte ex quauis cau-ſa debilitaretur Rex, domeſtici homi-nes ſponte ſua eandem partem debili-tarent: turpe exiſtimantes, Rege clau-do aut monoculo & non amicos om-neis claudos aut vnoculos eſſe. Fe-runt quoque conſuetudinis eſſe, ami-cos vltro in Regis morte vita defungi, exiſtimantes eum interitum glorio-ſum veræque amicitiæ teſtem. Plu-res ſyderis propinquitate nudi a-gunt, ouillis caudis pudenda obte-gunt, pauci omnino pecorum veſti-untur pellibus. Alij ſubigacula capil-lis contexta ad medium corpus indu-cunt. Pecuariam rem vulgò excercēt: pecora puſilla admodum duri hirti-que velleris. Canes & ipſi nihili ma-iores, cæterum aſperi & pugna-

Obedientia Aethiopum.

Veſtitus Aethiopum Studium & exercitium.

ces. Milij hordeiq́ue frequens vſus, vnde potum etiam conficiunt: cæteris carent frugibus, præter palmulas, eáſque perraras. Quidam herbis victitant, tenuioribuſque harundinum radicibus, carnibus, lacte, caſeo veſcuntur. Meroë fuit olim regni caput, clypei figuram ea inſula imitatur, ad tria milia ſtadiorum cum Nilo protenſa. Accollunt paſtores eam, qui paſſim venant, & agricolæ aurifodinas habent. Herodotus autor eſt, apud Macrobios Æthiopes æs pluris exiſtimari, quam aurum cui tam vilis ſit, vſus, vt Cambyſis legati eo profecti, fontes viderint aureis cathenis in cuſtodia vinctos. Quidam Siſamũ, alij lotum ferunt: Hebeno abundant, & Siliquaſtro, Elephantes venantur, & comedunt: Leones habent, Rhinocerota, Baſiliſcos, Pardales, Draconéſq;, qui multiplici nexu implicitos Elephantes hauſtu ſanguinis conficiunt, Hyacinthus ibi, & chryſopraſus reperiuntur. Colligitur, & Cinnamomum. Arcubus vtuntur quadricubitalibus ligneis & peruſtis, inſtruuntur bello & mulieres, quarum pleræque oris labium æneo

Meroe olim regni Aethiopici caput.

Aurum apud Aethiopes ære vilius.

Arma æthiopum.

æneo traiectum habent circulo. Venerantur eorum quidam orientem Solem, occidentem diris ſupplicationibus inſectantur. Mortuos nonnulli in profluentẽ deijciũt, alij fictilibus condunt dolijs, quidam etiam vitreis conditos domi in annũ aſſeruãt religioſeq; interim colũt, primitias offerunt. Sunt qui tradant Regem ab his potiſſimùm declarari, qui forma & alendorum pecorum peritia, roboreque, & opibus cæteros antecellat. Fuiſſeq; ius olim vt Memphiticis Sacerdotibus mortis per internuncium Imperandæ, alteriusque inde mortui locũ, quum libitum eſſet, conſtituendi. Deum alterum immortalem credere, eũ qui rerum ſit princeps atque vniuerſi conditor: mortalem alterum, eumque incertum, Regem vt dictum eſt, & eum, qui de ciuitate meritus ſit, ſecundum poſt Regem, vt Deos venerantur. Et talis fuit ab initio, & iam ante multa ſecula Aethiopiæ ſtatus: hi genus ritus & mores. Hodie verò, vt ſe Marcus Antonius Sabellicus (ex quo maiorem partem eorum, quæ hic, & in ſequentibus à nobis dicuntur, accepimus) ab ipſis loco-

Religio Aethiopum.

Sacerdotum Aethiopum autoritas

Dij Aethiopum.

Recentes Aethiopum mores.

Pretoianes, Gia, ſiue preſbyter Ian Aethiopiæ Rex.

rum illorum indignis cognouiſſe dicit: Aethiopiæ Rex (quem noſtri Pretoianem vocant, ac Sacerdotem Ioannem ſiue Ianem: illi Giam, id eſt, pótentem) tam potens eſt, vt duobus, & ſexaginta alijs regibus imperitare prædicetur: magnorum Antiſtitum deſyderia ad ipſum omnia referri, atque Sacerdotia impetrari, quod Romanus Pontifex Regum Maieſtati dedit. Sacerdos tamen ipſe non eſt, nec vllis ſacris initiatus. Primorũ Antiſtitum ingens numerus: atque cuique horum, vt minimum, viginti obediunt Epiſcopi. Principes atque alios maiores dignitatis Antiſtites, quum in apertum exeunt, crux præcedit, & aureũ vas terra refertum, vt hoc inſpectum eũtem ſuæ admoneat mortalitatis, illa dominicę paſſionis. Sacerdotes procreationis cauſa ducũt vxorẽ, quã, ſi morte amiſerint, nefas eſt aliam ſibi perducere. Magna diuorum templa, ac noſtris opulentiora, plurimumque fornicatio opere ad ſumnum educta. Multæ piorum ordinum familiæ, Antonij, Dominici, Calaguritani, Auguſtini, Macharæi, Colore amiciuntur indiſcreto antiſtitum permiſſu-

Sacerdotes cõiugati ſunt.

Secundùm Deum optimum, deiparamque virginem, ſumma in his terris veneratio Thomæ cognomento Didymo. Regum ille maximus, quem Giam vocant, à Dauide procreatus, ſtirpe vnius gentis in tot ætates (vt ipſi perſuaſum habent) propagata. Eſtque non atro vt plurimi Æthiopum, ſed candido colore Garama vrbs Regia, quæ non muris, non parietibus conſtat, ſed tabernaculis in ordinem digeſtis ex ſerico, biſſo, purpura intextis. Veteri inſtituto Rex in aperto agit, nec ſe intra omnia plus biduo continet: aut quia id turpe ducunt, & molle, aut quòd lege quadam non liceat. Decies centum millia hominum ad bellũ inſtruit, quingentos Elephantos, equorum ad hæc, & Camelorum ingentem numerum: & hæc vel mediocri rerum motu. Suntque in tota gente familiæ ſtipendiariæ, ex quibus orti, ſigno crucis, velut cauterio inſigniuntur, cure leniter inciſa. Arcu in bello vtuntur: conto, lorica, galea. Sacerdotium in ſumma dignitate. Secunda dignitas ſapientum, quos balſamatos & Tenquatos vocant: tribuitur

Thomæ apoſtoli in Aethiopia ſumma veneratio.

Regis Aethiopum potẽtia.

Arma bellica Aethiopum.

etiam non parum innocentiæ & probitati, quam primo ſapientiæ gradu collocant. Nobilitati tertius habetur honos, ſequuntur ſtipendiarij. Iudices de vita hominis decernunt, decretum ad præfectum vrbis deferunt, quem Lycomegiam vocant: locum regis is tenet. Legibus nullis ex ſcripro vtuntur: ex bono & æquo iudicant: ſi quis adulterij ſit conui-

Adulterij mulcta.

ctus, quadrageſima bonorum omnium pars mulcta eſt, de adultera domeſtica vltio: illi quorum intereſt, puniunt.

Dotem viri mulieribus conſtituunt.

Viri dotem conſtituunt ijs, quas ſibi matrimonio iungunt, non aliunde quærunt. Mundus muliebris ex auro, quo gens plurimùm abũdat. Margaritus & ſerico, viri & fœminæ veſtitu vtuntur ad pedes demiſſo, manicato, nec vſpiam adaperto, indiſcreto colore, præterquàm nigro, qui in ea gente luctificus eſt. Defunctos lugent quadraginta dies. Lautioribus conuiuijs ſecunda menſa crudæ inferuntur carnes, quibus affabrè conciſis: reſperſiſq; aromate auidiſſimè veſcuntur. Lanificio carent, ſericũ aut linũ veſtit totam gentem: non vnus omnibus ſermo, ſed

varia

varia loquendi ratio, varijſque diſtincta nominibus. Agriculturam exercent, & rem pecuariam: bina meſſis eſt illis: bina etiam æſtas. Quicquid Libycarum gentium ad Aethiopia hac ſeu India vſque ad occidentem Solem, omnes Mahometi impietatem colunt, viuuntque eodem ferè cultu, quo & barbari qui in Ægypto ſunt hodie, & Mauri appellantur, ab ipſa, vt creditur, Maurarum euagatione: nam ea quoque gens Libyæ non minus infeſta fuit, quàm Sarraceni diris illis temporibus, quibus magna in humanis rebus facta eſt mutatio, mores gentium, pietatis cultus terrarum nomina paſſim immutata.

Mahometus etiam in Lybja obſeruatur.

Mauri in Aegypto

De Aegypti & ritu gentis vetuſto.

CAPVT V.

Aegyptus regio in Aphrica, vel ſecundum aliquos Aphricæ proxima, ab Ægypto Danai fratre ſic appellata, quum prius Aëria diceretur. Hæc teſte Plinio libro V. Ab oriente rubro mari, Paleſtinæq; coniungitur: ab occaſu Cyrenē & Aphricę reſiduum habet: à meridie vſq; in Æthio-

Aegypti denominatio & deſcriptio

thiopiam protenditur. A Septentrione mare Aegyptum. Eius inſignes vrbes fuêre Thebæ, Abydos, Alexandria. Babylon & Mēphis. Hodie Damiata & Soldani ſedes ciuitas Chayrus ſiue Alcyr ampliſſima. In Aegypto (vt Plato iniquit) nunquam viſum eſt pluere, ſed terram ipſam Nili inundatione quotannis poſt æſtiuale ſolſtitium fœcundari à pleriſque inter inſulas relata eſt, ita ſe Nilo ſcindente, vt triquetram terræ deliniet figuram: quo contingit, vt à Græcæ litteræ ſimilitudine, ſit à multis Delta cognominata. Ægyptij omnium primi duodecim Deorum nomina commenti ſunt, aras & ſimulachra delubraque ſtatuiſſe creduntur: animalia in ſaxis figuraſſe: quæ omnia planè arguunt eos ab Aethiopibus eſſe oriundos, qui horum omnium fuerunt auctores, vt tradit Diodorus Siculus. Eorum fæminæ olim negociari, cauponari, inſtitoriaque obire munera conſueuerunt. Viri intra murorum parietes texere, hi onera capitibus geſtare, mulieres humeris: illæ ſtantes micturire, hi ſedentes: domi vulgo ventrem exonerare, in

Aegyptij ab Aethiopibus oriundi.

Mulieres Aegyptiæ virorū obire.

Munera, viri mulierum.

vijs

vijs comeſſari. Mulierum nulla neque Dei cuiuſquam, neque deæ Sacerdotium habuit. Initiantur non ſigillatim cuique deorum, ſed gregatim: quorum vnus eſt pontifex: vbi is defunctus eſt, filius eius ſubrogatur. Mares liberi, gentili inſtituto, parentes haud inuiti alebant: contrà cogebantur filiæ etiam nolentes. Pleríque mortalium in funere deglabrant capita, barbam promittunt. Aegypti promittebant capillum & barbam tōdebant: panem pedibus, lutum manibus ſubigebant. Horū fuit (vt Græci perſuaſum habuêre) & qui ab illis oriundi ſunt virilia circuncidere. A dextra in ſiniſtram literas digerunt. Horum mares binis veſtibus vti moris fuit: fœminas ſingulis: bipartitus literarum vſus, profanus hic, ille ſacer, ſed vterque Aethopibus ſumptus. Sacerdotes tertio quoque die corpora raſitare, ne quid ſordis, quum ſacra faciunt, intercurreret. Linea ferre veſtimenta, ſemper recens abluta, faſſi munditiæ gratia ſe circunciſos eſſe, quia ſatius ſit mundos eſſe quàm decoros. Veſtem ſacerdotes lineam tantum geſtare, & calceos papy-

Lugendi defunctos ritus admirandus.

Circuncidere virilia à quibus inceptū.

Sacerdotum Aegyptiorum mundicies Faba immundū legumen non ſeritur neque comeditur ab Aegyptijs.

papyraceos. Fabam neque ab eis ſeri, neque alibi natam veſci. Sacerdotibus etiam illa videre prohibitum, eo quòd immundum hoc legumen ſit. Lauantur quotidie frigida aqua, interdiu ter, noćte bis Hoſtiarum capita prius execrationibus diris damnata non manducabant, ſed aut peregrinis negociatoribus venditabant ſacerdotes: aut ſi qui illa emerent, non affuiſſent, in Nilum proijciebãt. Boues mares eoſdemque mũdos, ac vitulos vniuerſi Aegyptij immolant: fœminas immolare non licet, vtpotè Iſidi conſecratas. Cibo è farre, quod quidam ſiliginem vocant, confecto victitant. Vino vtuntur facto ex hordeo: deſunt enim in ea regione vites. Victitant quoque tum piſcibus, partim crudis ad ſolem arrefactis, partim ſalſugine cõditis, tũ auibus, ſed earum crudis prius tamen ſale conditis coturnicibus anatibuſque apud locupletes: Eorũ cùm multi conuenerunt, & à cœna diſceſſum eſt, circunfert aliquis in loculo mortuum è ligno factum, aut pictura & opere maximè imitantem, longitudine cubitali omnino, aut bicubitali:

Vinum ex hordeo.

i: oſtendensque ſingulis conuiua-
:um ait in hunc intuens pota, & ob-
ectare, talis poſt mortem futurus.
Minores maioribus natu obuij in
via cedunt, atque deflectunt: adue-
nientibusque è ſedili aſſurgunt: qua
in re cum Lacedæmonijs conueniunt
occurrentes mutuo ſe in vijs ado- *Mutua adoratio in vijs.*
rant manu genutenus demiſſa. Veſti-
bus vt dixi lineis amiciuntur, circa
crura fimbratis, quas Caſiliras appel-
lant: ſuper quas candida ferunt ami-
cula alia tanquam ſuperiecta. Laneæ *Lanearum veſtium contemptus.*
veſtes neque in ædes ſacras geſtan-
tur, neque vnà cum cadauere ſepeli-
untur. Nunc quoniam omnes, qui o-
lim doctrina aliqua excelluêre, qui-
que alijs gentibus leges, & vitæ inſti-
tura præſcripſerunt, ad Aegyptios pri-
us, vt mores illorum, leges & ſapien-
tiam (quibus tum omnes terræ na-
tiones facilè anteibant) perciperent
tranſire: vt Orpheus, poetaque Ho-
merus, Muſeus, Melampodes De-
dalus, Lycurgus, Spartanus: dein-
ceps Solon Athenienſis, Plato philo
ſophus, ac Samius Pythagoras, & hu-
ius diſcipulus Salmoxis, Eudoxus
quoque mathematicus, Democritus
ab-

abderites, & Inopides Chius, Moſes Hebræus, atque alij multi, vt in ſacris eorum libris contineri Aegyptij ſacerdotes gloriantur. Libet, conueniẽs etiam eſſe mihi videtur, illorum viuendi ritibus diutius immorari, vt cognoſcatur, quid & quæ quiſque illorum ab his acceperit, atque alio trāſportarit. Nam vt Philippus Beroaldus ſuper Apuleianũ Aſinum ſcribit, pleraque etiam ex Aegyptiorum relligione tranſlata in relligionem noſtram ſunt, vt lineæ veſtes, deraſa Sacerdotum capita, vertigines in altari, pompa ſacrificalis, muſicæ modulamina, adorationes, preces, aliáque id genus complura. Aegyptij Reges (vt ſcribit Diodorus Siculus libro ſecundo) vitam non aliorum regnantium more, quibus voluntas pro lege eſt, traducebant licentia. Sed legum inſtituta in cogendis pecunijs quotidianoq́ue victu ſequebantur. Eorum cultui obſequioq́ue nullus deputatus erat, neque empticius, neque domo genitus ſeruus, ſed nobilium Sacerdotum filij, tum vltra viginti annos nati, tū doctrina præ cæteris eruditi, vt horum corporis miniſtrorum

Chriſtiana noſtra religio pleraque ab Aegyptijs mutuata.

Regum Aegyptiorum ſeruos quales oportebat eſſe

um die noctuq; , aſtantium cõſpectu
notus Rex , nihil turpe cõmitteret.
raro enim potentes rerum mali eua-
unt, vbi deſunt ſuarum cupidita-
um miniſtri . Inſtitutæ erant diei no-
ctiſque horæ quibus regi, lege per-
miſſa, agere fas erat. Mane ſurgentem
Regem primo epiſtolas omnes miſ-
ſas capere oportebat, vt cognitis his
quæ ſibi agenda eſſent reſponſo da-
to ſingula tempore exque ordine re-
cte agerentur. His actis quum in viro-
rum excellentum cœtu lauiſſet cor-
pus, veſtem præclaram indutus ſacra
dijs faciebat. Mos erat Sacerdotum
principi iuxta aram hoſtijs deductis
præſtante Rege, magna voce audiente
populo valetudinem proſperam om-
niaque bona precari, Regi iuſtitiam
in ſubditos colenti: narrare inſuper
particulatim Regis virtutes, in deos
pietatem, ac religionem, in homines
humanitatem ſeruantis, tum illum
continentem dicere, iuſtum, magni-
que animi veracem, liberalem, om-
niſque frænantem cupiditates, pœ-
nas inſuper mitiores quàm poſtula-
rent errantis crimina exigentem, red-
dentẽ verò gratiam meritis ampliorẽ:
plu-

Mos laudandi Reges in tẽplis obſeruatus.

Criminũ Regis expurgatio. plura his ſimilia orans, tandem his execrationem in malos exequebatur. Tum Regem culpa purgans, omne crimen in miniſtros, qui Regi iniqua ſuaderent conijciebat. Quibus actis ſacerdos & Regem ad felicem dijsque gratam vitam hortabatur & ſimul ad bonos mores, agendumque non quæ ſuaderent mali, ſed quæ ad laudem & virtutem maximè pertinerent. Demum quum Rex tauro dijs ſacra feciſſet, Sacerdos quædam ex ſacris libris clariſſimorum virorum cõſilia, actaque proferebat: quibus Rex monitus Imperio piè ac iuſtè aliorum exemplo vteretur.. Non autem pecunijs cõgregandis vacandi, iudicandique legibus ſolum antiquis, ſed deambulandi quoque lauandique & cum vxore cubandi, omniſque degendæ vitæ tempus erat lege præſtitutum. *Cibo ſimplici Aegyptij veſcebantur* Cibo veſcebantur ſimplici, vt quorũ mẽſæ nihil præter vitulũ, & anſerem inferretur: vini potandi certa ſtatuta erat menſura, qua neque farciri ventrem, neque inebriari poſſent. Denique ipſorum vita ea tenebatur modeſtia vt non à legiſlatore, ſed à peritiſſimo medico ad conſeruandũ ſanitatẽ

compo-

compoſita videretur: Mirabile videtur Aegypti, non ex voluntate, ſed ex lege vitam priuatam agere: ſed multo eſt mirabilius illis, neque iudicandi, neq; pecuniam congregandi, neq; puniendi quemquam per ſuperbiam aut iram, aut aliam iniuſtam ob cauſam, licentiam permiſſam. Sed veluti priuatos teneri legibus: neq; id ęgrè ferebant exiſtimantes parendo legibus ſe beatos fore. Nam ab his qui ſui indulgerent cupiditatibus, multa cenſebant fieri, quibus damna pericu-laq; ſubirent. Scientes enim ſæpius ſe peccare, tamen aut amore, aut odio, aut alio animi morbo victi nihilominus aberrent. Qui verò ſapientia conſilioq; vitam inſtituũt, in paucis offendunt. Hac vſi erga ſubditos iuſtitia, Reges omniũ beneuolentiã adeò aſſequuti ſunt, vt nõ ſolũ Sacerdotibus, ſed ſingulis Aegyptijs maior Regis quàm vxorum filiorumq; aut aliorum principũ, ſalutis ineſſet cura. Vita verò his moribus defunctum, oẽs communi mœſtitia lugẽt, veſtes lacerant, templis clauſis forũ non frequentant, feſta ſolemnia nõ agunt, dies ſeptuaginta duos luto deturpantes capita,

Salus regis omnibus cura.

Luctus in regũ morte publicus.

D ac

ac ſindone ſubtus mammas cincti vnà viri mulieresque ducenti fermè aut trecenti circumambulant bis in dis nouãtes luctum atque ad numerum cum cantu, virtutes regis commemorantes. Cibis animantium coctisq; ac vino omniq; menſæ apparatu abſtinent. Non lauacris, non vnguentis, nõ ſtratis lectis, nõ venereis vtuntur: ſed tanquàm defuncto filio per eos dies merentes lugent. Hoc tẽpore, quæ ad põpã funeris ſpectant præparatis, poſtremo die corpus in arca conditum ante ſepulchri aditũ ponunt. Ibi breuiarium in vita àb rege geſtorum de more recitant, volẽtiq; facultas datur defunctum accuſandi. Aſtant ſacerdotes, mortui recte facta laudãtes, populus is permagnus eſt, qui exequias circumſtat, applaudens veris laudibus, in reliquis magno reclamãs tumultu. Quo accidit vt plures reges repugnante multitudine, ſolito caruerint ſepulchri honore ac magnificentia. Is timor coëgit Aegypti reges iuſtè viuere, veritos futurã poſt mortem plebis iram, atque odiũ ſempiternum. Antiquorum Regum viuendi mos hic maximè fuit. Aegy-

Aegyptiorũ regũ funeratio.

Quid coëgerit Aegypti Reges iuſte viuere.

pto

pto omni in plures partes, quarũ quę libet Græco verbo νομό appellabatur, diuiſa: cuilibet prætoraderat, qui omnium haberet curam. Aegypti vectigalibus trifariam partitis, priorem portionem percipit collegium Sacerdotum magna apud incolas autoritate: tum propter deorum curam, tum propter doctrinam, qua plures erudiuntur. Hanc partem tum ad ſacrificiorum miniſteria, tum ad priuatę vitæ commoda impertiunt: neq; enim deorum cultum omittendum putãt, neq; publici conſilij vtilitatiq; miniſtris æquum cenſent vitæ commoda deeſſe. Adſunt enĩ grauibus in rebus hi ſemper conſilio atque opere regibus, tum aſtrorum peritia tum verò ſacrificiis futura prædicentes. Ex libris præterea ſacris priorum geſta referunt, quibus Reges in agendis noſcant, quę ſint profutura. Non enim, quemadmodum apud Græcos, vnus homo aut vnica mulier ſacris prę̨eſt: ſed plures in cultu deorũ honoreque verſantur, qui eandem ſacrorum curam filijs tradunt. Hi omnes immunes ſunt, ſecundumq; poſt Reges honoris dignitatisq; locũ tenent. Altera

Aegypti vetus adminiſtratio.

portio ad Reges peruenit, quã & ad bella & ad vitæ cultũ, tum ad liberalitatem erga ſtrenuos viros pro meritis impendunt. Qua ex re fit, vt populares nullo grauentur tributo. Tertiam percipiunt milites: & qui belli ſunt inſtituti miniſterio, vt hoc ſtipẽdio accepto paratiorem habeant animũ ad bellorũ pericula obeunda. Eſt inſuper eorum politia in tria hominum genera inſtituta. Agricolarum, paſtorum, & opificum. Agricolæ parua quadam mercede à Sacerdotibus regeq; aut militibus agros mercati: per omnem ætatem ab ipſa pueritia rei ruſticæ ſine intermiſsione vacant: quo fit, vt agricultura cęteris tum ob doctrinam à parentibus perceptam, tum ob continuum vſum, præſtent. Eodem modo & paſtores cura atq; arte regendi pecoris à patribus accepta ſemper in eo gubernãdo ætatem agunt. Artes quoq; apud Aegyptios admodum excultas videmus, & ad ſummum perductas. Nam ſoli Ægyptij opifices, omiſſa rerum publicarũ cura, nullum niſi aut legibus permiſſum, aut à patre traditum opus exercent: vt neq; eos docentis inuidia, neque

Politia Aegyptiorum in triplici in hominũ genere conſiſtebat.

Agricolæ.

Paſtores.

Opifices.

que ciuile odium, neq; aliud quid ab inſtituto impediat exercitio. Iudicia vero eorum non caſu fiebant, ſed ratione: exiſtimabāt enim rite facta plurimum vitæ mortalium prodeſſe. Nā punire nocentes auxiliū ferre oppreſſis, optimam ad prohibenda mala facinora viam putant. Pœnam verò delicti aut pecunia aut gratia tolli exiſtimabant confuſionem vitæ communis fore. Quamobrem ex ciuitatibus clarioribus, vt Heliopoli, Memphi, Thebis viros optimos eligebāt, quos iudicijs præficerent. qui iudicum conſeſſus, neque Athenarum Areopagitis, nec Lacedæmoniorum Senatui longo tempore poſteà inſtitutis cedere videbantur. Poſtquàm hi conuenerant triginta numero, inter ſe eligebant optimum virum, quem iudicij principem conſtituebant, in locum cuius ciuitas alium iudicem ſubſtituebat: his omnibus victus, ſed principi opulentior à Rege dabatur: is aurea cathena ſignū varijs ornatum lapidibus à collo ſuſpenſum, quod appellabant veritatem, geſtabat. Cœptis iudicijs ac ſigno veritatis à principe iudicum propoſito, omnibusque le-

Iudicia Aegyptiorum nō caſu, ſed ratione.

Iudicium electio.

Iudicibus Aegyptiorū victus à Rege dabatur.

Veritas inſigne iudicium principis.

gibus, quæ octo libris continebãtur, in medio eorum conſtitutis. Mos erat accuſatorem ſcribere ea, in quibus alium accuſabat, modumque patratæ iniuriæ, aut damni facti, quanti eam extimaret ſcribere. Reo tẽpus dabatur reſcribendi ad ſingula: & aut ſe id nõ feciſſe, aut rectè feciſſe, purgandi aut iniuriam vel damnum minoris extimandi. Rurſus accuſatori reoq; inuicem reſpondendi locus erat. Ita bis auditis litigatoribus, cùm iudices de controuerſia quæſiuiſſent, princeps ſigno veritatis in partem veriorem verſo, ſententiam ferebat: hic mos iudiciorum erat. Quoniam de legum inſtitutione mentio incidit, haud alienum ab inſtituto erit, antiquas Aegyptiorum leges etiam referre, quo cognoſcatur, quantum cæteris præſtent, & rerum ordine & vtilitate. Primum periuri capite mulctabãtur, tanquàm qui duplici tenerentur ſcelere: vt qui ad pietatem in Deos violarent, & fidem inter homines tollerent, maximum ſocietatis vinculum humanæ. Si quis iter faciens aut hominem à latronibus cædi comperiret, aut quamlibet iniuriam per-

Periuriũ capitale fuit apud Aegyptios.

perpeti, neque ſubueniret auxilio (ſi poſſet) mortis erat reus: Si auxilium ferre non poſſet, denunciare latrones tenebatur, & iniuriam accuſatione proſequi: qui ea negligebat plagis ad certum numerum plectebatur, triduoque carebat cibo. Falſo quẽpiam accuſans, ſi poſtmodum ad iudicium delatus foret, penam calumniatoribus ſtatutam ſubibat. Aegyptij omnes ſcripta nomina ſua ad præſides, & ſimul quo exercitio viuere deferre: qua in rę ſi quis mentiretur, aut ſi iniuſto viueret quęſtu, in mortis incidebat pœnam. Si quis ſponte aut liberum aut ſeruũ occidiſſet, morte damnare leges iubebant: quæ non fortunæ conditionem, ſed conſilium facti prudentes, homines à ſceleribus deterrebant, & ſimul vindicata ſerui morte reddebantur liberi ſecuriores. Patribus qui filios occiderent, non erat pœna mortis indicta, ſed tribus diebus noctibusq; continuis edictum vt circa defuncti corpus aſſiſteret publica etiam cuſtodia aſtante. Non enim iuſtum putabant, eũ vita priuari, que vitę filijs autor fuiſſet: ſed potius cõtinuo dolore factiq; pęnitentia

Homicidium morte inhibitum.

Lex alia in parentes qui liberos occiderent.

Lex in parricidas atrociſſima.

afflіgi ,quò cęteri ab ſimili facto auerterentur. Parricidis exquiſitam impoſuerunt pœnam . Nam articulatim præacutis calamis cæſos iubebant viuos ſupra ſpinarum aceruum comburi : maximum inter mortales iudicantes,ſcelus,ei mortem per vim inferre , à quo vitam accepiſſet.Mulierum morti deſtinararum ſi pregnantes eſſent , partus expectabatur : exiſtimantes penitus iniquum eſſe , eum , qui nihil commiſiſſet,vnà cum facinoroſo pœnam pati : aut duos plecti, quũ vnus deliquiſſet:In bellis qui aut ordinem reliquiſſent,aut non parerent ducibus , non plectebantur morte , ſed maxima omnium ignominia : qua poſtmodo virtute & recte factis deleta,ad priorem ſtatum redirent. Ea lex & homines aſſuefaciebat , vt id dedecus peſſimum malum, mortéq; ipſa grauius cenſerent. His qui ſecreta hoſtibus reuelaſſent linguam lex iubebat abſcindi. Et qui monetã circunderet, aut adulterinã cuderet,aut pondus vel ſigna immutaret , aut literis inſcriberet , aut de ſcripto demeret , aut falſas ſyngraphas afferret : ambæ amputabantur ma-

Lex caſtrenſis ignominioſa.

Lex in monetarum falſarios.

manus, vt quæ corporis pars peccaſſet, per vniuerſam vitã lueret pœnã. Cæteri quoque aliorũ calamitate mo niti: ab ſimili ſcelere abſtinerent. Aſpe ræ etiã pœnæ circa mulierum delicta ſtatute erãt. Nã ei, qui mulierem libe rã violaſſet virilia execabantur: quoniam vno crimine tria haud parua ſcelera complexus eſſet iniuriam, corruptelã, & liberorum confuſionẽ, In adulterio ſpontaneo deprehẽſus virgis cædebatur ad mille plagas mulier naſo mutilabatur. Quo dedecore vultus maculatus ea mulctaretur parte, qua maxime facies exornatur. Legũ quæ ad hominum cõmercia pertinẽt, Bocchoridẽ latorẽ fuiſſe ſcribũt. Hæ mandãt, creditis abſq; ſcriptura mutuo pecunijs, ſi negarentur, ſtari debitoris iuramento: vt quæ iuſiurandũ veluti religioſam rẽ magni extimarẽt. Nam cùm certũ ſit ijs, qui ſæpius iurant abrogari fidẽ: plurimi ducunt, ne boni viri nomen amittatur, raro ad iuramentũ deſcendere. Legis inſuper lator omnem fidẽ in virtute conſtituens, bonis moribus iudicauit aſſuefieri homines ad probitatẽ, ne indigni fide viderentur, debere. Iniquum etiam putauit eis,

Lex in mæchos.

Lex in adulteros & adulteras.

Bocchorides legiſlator,

Ad iuramentum raro deſcendendum.

quibus abſque iuramento credita pecunia eſſet, de re ſua iurantibus non præſtari fidem. Fœnus quod ex ſcripto contrahebatur, prohibuit vltra cõtracti mutui duplum exigi: ſolutio ex bonis debitoris ſolùm fiebat. Corpus non poterat addici creditori: putabat enim oportere bona tantũ ſubdita eſſe debitis. Corpora, quorũ opera & bello & pace vterentur, ciuitatibus addicta eſſe. Non enim æquum videbatur milites, qui pro patriæ ſalute pericula ſubirent, pro vſuris in carcerem duci, quam etiam legem Solon videtur ad Athenienſes tranſtuliſſe: quam Siſateam appellauit: decernens ne ob vſuras ciuium corpora necterentur. Lex priuatim præterea de furibus apud ſolos Aegyptos hæc erat. Iudebat eos qui furari volebant, nomen ſuum apud principem ſacerdotum ſcribere, atque eueſtigio furtum ad eum deferre, ſimiliter quibus res furto erepta erat, ad eundem rei ſublatæ tempus diem & horã ſcribere tenebantur. Hoc modo facilè inuento furto, qui rem amiſiſſet, quarta multabatur parte, quæ daretur furi: ſatius legiſlator eſſe duxit,

Lex fœnatoribus data.

Lex de furto admiranda.

quum

quum impoſſibile eſſet, prohiberi furta, alicuius portionis, quàm totius rei amiſſæ homines iacturam pati. Nuptiarum non idem apud Aegyptios mos eſt. Sacerdotibus vnam tantum vxorem ducere licet. Reliqui pro voluntate & facultatibus plures habent. Nullus ex eis nec ex ſerua quidem empta genitus ſpurius habetur. Solum enim patrem exiſtimant generis auctorem, matrem & nutrimentum & locum infonti præbere. Natos adeò parua educant faciliq́ue impenſa, vt vix credi poſſit. Nam tum ſcriptorum, tum alijs radicibus, quas ſub cineribus coquūt, tum caulibus paluſtribus, quas partim coctas, partim aſſas igni, partim crudas pro cibo præbent, liberos nutriūt: diſcalſiati nudiq́; maiori ex parte ob patriæ temperiē vitam ducunt. Omnes ſumptus in pueros, quouſq; ad ætatem perueniant, à parentibus impenſus nō excedit dragmas viginti. Erudiunt ſacerdotes filios & literis, quæ appellantur ſacræ, & alijs quæ ad cōmunem ſpectant doctrinā, vt plurimum Geometriæ, Arithmeticæque ſtudio intenti, Paleſtræ aut

Matrimonia.

Puerorū educacio & impenſa modica.

 Muſicæ

Muſicæ non vacant, exiſtimantes quotidianum illius exercitium iunioribus infirmum eſſe, & periculoſum. Ex eoque breuiores vires effici. Muſicam non ſolum inutilem, ſed nocuã ducunt, tãquàm virorum animos effœminantem. Morbos vel ieiunio curãt, vel vomitu: idq; aut quotidie, aut tribus diebus aut quatuor interiectis: aſſerunt enim ex ciborum ſuperfluitate omneis creari morbos: eam ergo ad valetudinem curam eſſe optimam quæ morborum principia auferat. In militiam aut peregrinationẽ profecti, nulla impẽſa mercede curantur. Medici enim ex puplico victum ſumunt, ægros ſecundum legẽ curant ab antiquis medicis comprobatiſque ſcriptoribus traditã. Si quis normam ſacri libri ſequutus infirmum curare nequiuerit, omni caret crimine: ſi præter ea, quâm quę libris continentur, illum curauerit morte punitur. Credidit enim legiſlator ea medendi cura, quę plurimo tempore ab antiquis medicis obſeruata profectaque ſit, haud facilè meliorem reperiri poſſe. Colũt Ægyptij animãtia quædã præter modum, non ſolũ viua ſed

Muſica dãnatur ab Aegyptijs.

Morbos Aegyptij vomitis curant aut ieiunio.

Medici Aegyptiorum.

Variorũ animaliũ cultura portẽtoſa.

ſed etiam mortua: ſicut Felem, Icneumonas, Canes, Accipitres. Ibides, Lupos, Crocodillos, & cuiuſmodi plura. Non ſolum horum cultum palàm profiteri non erubeſcunt, ſed tanquàm in honoribus Deorum effuſi, id laudi ſibi & decori ducũt. Cumque ſignis illorũ proprijs vrbes, & varia loca circumeant procul oſtentantes, quæ ſeruẽt animalia, ea more ſupplicium ſinguli venerantur. Cùm aliquod eorum moritur, ſindone contectum eum vlularu pectus percutientes ſale liniunt: ac Cedri liquore vnguentisq; odoriferis, quò diutius ſeruetur corpus vnctũ in ſacris locis ſepeliũt. Siquis aliquod horũ animaliũ ſpõte occiderit, morte dãnatur, Æluro & Ibide exceptis, quos ſi quis ſpõte vel ſecus occiderit, interficitur accurrente turba, & abſque iudicio hominem varijs ſupplicijs adfectum interficiunt. Quo timore, qui hos mortuos conſpexit, procul aſtans, lamentatur, teſtificans animal abſque ſua culpa mortuum eſſe. Nutriuntur hęc animalia ſumma cura atque impenſa in templorum ambitu à viris haudquaquàm contemnendis. quę ſimilagine

Ibidem velſe lẽ apud Aegyptios interſiciens interſicitur.

Animalia in templis ſplendide nutriuntur.

gine & alica varijſque epulis lacte conditis cibant, anſeres tũ elixos tũ aſſatos apponunt quotidie. His, quæ cruda edunt, aues captas prębent, denique ea omnia magna ſuſtentant cura atque ſumptu. Eorum mortem æquæ ac filiorum lugent ſepeliuntque ſumptuoſius, quàm eorum facultas ferat, ita, vt Prolomæo Lago Aegyptum tenente, quum bos in Memphi ex ſenecta mortuus eſſet, qui illius nutriendi curam ceperat, pecuniam, quæ in eius ſumptu data erat permagnã ac inſuper quinquaginta talenta argenti mutuo à Prolomæo ſumpta, in eius ſepulturam impendit. Videbuntur forſitan hæc, quæ diximus miranda, ſed nequaquàm minus admirabatur quis, ſi quid apud quoſq; Ægyptios ſit conſyderet in funere mortuorum. Nam vbi aliquis defunctus eſt, propinqui omnes amici, qui deturpato luto capite lugentes ciuitatem, quo ad mortuus ſepeliatur, circumeunt, interim neque lauantur, neque vinum capiunt, aut cibum niſi vilem, neq; veſtibus vtuntur ſplendidis. Sepulchrorum tres habẽt ſpecies, ſumptuoſos, mediocres, & humiles

Apis bos mortuus maximo ſumptu ſepultus.

Mortuorũ funeratio apud Aegyptios admiranda.

les.In prima argenti talentum exponunt.In ſecũda minas viginti. In vltima parum quid ſumptus irrogatur. Qui funera mortuorum curant, eo exercitio à maioribus tradito funeris impenſam domeſticis deſcriptam ferunt, ſcrutantes quanti velint celebrari funus:conuentione facta, corpus eis traditur, vt iuxta impenſam curetur funus. Primus grammaticus (ita enim appellatur) poſito humi corpore, circa ilia deſcribit, quantum à ſiniſtra parte incidatur: deinde qui dicitur ſciſſor habens lapidem æthiopicum, quantum lex finit latus aperit, ſubitoq; curſu à proſequentibus, qui aſtant, lapidesque cum execratione in eum iacientibus fugis. Exiſtimant enim odiũ inhęrere,quicũq; amici corpus vulnere illato violarit, Curatores verò corporis, hos ſalitores appellant,honore digni exiſtimationeq; habentur, vtuntur enim ſacerdotibus templaq; pariter ingrediuntur. His penes cadauer aſtãtibus,vn⁹ per ſciſſurã corporis interiora præter renes & cor ducit. Quę ſingula alter vino phœniceo ex rebus odoriferis lauat, deinde corpus totum

tum primum ex cedro,tũ alijs pretioſis vnguentis vngũt dies amplius triginta, Myrrha deinde ac cinnamomo,cęteriſque rebus liniunt,quæ nõ ſolum id ſeruare diutiuè,ſed odoriferũ reddere queant. Curatum cadauer cognatis tradunt defuncti. Ita ſingulis eius partibus etiam ſuperciliorum palpebrarumq; pilis integre ſeruatis, vt omnis corporis ſpecies dormientis more integra perduret. Antequàm ſepeliatur corpus prædicitur à cognatis tum iudicibus, tum defuncti amicis ſepulturæ dies, afferentes illum mortuum paludem trãſiturũ. Aſtantibus iudicibus amplius quadraginta numero, ſedentibusque in præparato vltra ſtagnum Hemicyclio trahitur nauis ad id compoſita ab his, quibus ea cura iniuncta eſt, tum antequàm corpus in arcam condatur, permittitur lege volenti accuſare mortuum. Si quis probatur male vixiſſe, Iudices ſententiam ferunt, qua cenſent corpus eius ſępulchro priuandum. Qui deprehenditur iniuſte crimen obieciſſe magna multatur pœna. Quum deeſt accuſator,aut,per calumniã accuſatum conſtat,

Defunctorũ vita apud Aegyptios iudicio diſcutitur

conſtat, cognati finito luctu, ad laudes mortui vertuntur, nil de genere eius, ſicut Græci conſueuerunt, narrantes. Exiſtimant enim ſe omnes Ægyptij pariter nobiles eſſe, ſed ordientes à pueritia, in qua vitæ inſtitutionem, eruditionemque recenſent, ad viri ætatem deſcendunt, eius erga deos religionem, iuſtitiam, continentiã, virtutesque cæteras commemorantes inuocatis verò inferis Dijs, precantur, vt eum inter pios locent: ad quæ verba omnis multitudo correſpondet gloriam mortui extollens, tanquam apud inferos cum beatis ſemper futuri. Sepeliunt poſteà quique ſuos, hi in proprijs ſepulchris, hi quibus ea deſunt domi apud firmiorum parietem arca corporis erecta. Qui verò crimine aliquo in fœnore ſepultura prohibentur domi abſque arca ponuntur. Quos poſteri ditiores facti, ac debita crimina ſoluentes honorificè ſepeliunt. Mox eſt apud eos defunctorum parẽtum corpora dare in pignus creditori. Summa illos, qui non redimunt, ſequitur infamia, & ſepultura carent. Mirabitur quis meritò eos, qui hæc inſtituerunt, non ſolum

Defunctorũ parentum corpora creditoribus oppignorantur.

quæ ad viuentium mores ſpectarent proſequutos, ſed etiam quæ ad mortuorum ſepulchra cultumque pertinerent. Adeò hoc pacto ad bonos mores quantum fieri poſſet componi vitam hominum exiſtamabant Græci ſanè, qui fictis fabulis, ac poëtarum dictis fidem excedentibus de piorum meritis, malorumque pœna tradiderunt, nequaquàm potuerunt ſuis ſcriptis traducere homines ad virtutem. Quin econtrà potiùs deriſi contemptique ſunt ab improbis. Apud Ægyptios verò non fabulis, ſed viſu, impijs pœna, iuſtis laus impartita. Singulis diebus vtroſque eorum, quæ vitæ vtilia exiſtant admonent: quum videant cuique pro his, quæ egit debiti prȩmij memoriam impendi. Qua ex cauſa ad meliorem ſinguli vertuntur viuendi normam. Eas enim optimas eſſe leges putandum eſt, quibus non diuites, ſed honeſti prudenteſque homines fiant: & hæc de Aegyptijs: nunc de reliquis Aphricæ populis.

De-

De pœnis & cæteris Aphricæ populis.

CAPVT VI.

POenorũ multæ ſũt & variç nationes: Adrimachidæ Aegyptũ verſus ſiti, eiſdẽ quibus Aegyptij moribus vtuntur, Veſtem geſtãt qualẽ & alij Pœni, vxores eorũ in vtroq; crure armillam æreã habent: capitis comã nutriunt: pedũculos ſuos, quos quiſq; capit, præmordet, atque ita abijcit: quod iſti tantum ex omnibus pœnis factitant. Soliq́ue virgines nupturas regi exhibent, quæ illi placida fuerit eã deuirginat. Naſamones grandis & dira natio nauiũ ſyrtibus inuolutarũ ſpoliatores: ſub æſtatem relictis ad mare pecoribus deſcendunt ad locũ augilem decepturi palmulas, quæ ibi permultæ & ſpecioſæ ſũnt, & fructiferæ omnes. Ex quibus ibi palmulas immaturas decerpſerunt, ad Solem ſiccantes maturè faciunt: deinde lacte maceratas ſorbillant. Vxores plures ſinguli è cõſuetudine habent, & cum his in porpatulo coëunt, eodem penè, quo & Maſſagetæ modo, niſi quòd hi prius ſcipionem præ-

Nupturæ regi deuirginandæ exhibentur.

Naſamones nauium expoliatores.

tendant. Mos etiam Naſamonibus eſt, quum quis primum ducit vxorem, vt ſponſa ſingulos conuiuas adeat veneris gratia, & vt quiſque cum ea concubuit, donum det illi, quod ſecum habet domo allatum. Iureiurando ac diuinatione tali vtuntur per eos viros, qui iuſtiſſimi atque optimi apud illos fuiſſe dicuntur: iurant illorum ſepulchra tangentes, diuinant ad ſuorum accedentes monumẽta: & illi vbi preces peregerint indormiunt: vbi quodque per quietem inſomnium viderunt, eo vtuntur. Fidei dandæ conſuetudo hæc eſt: de manu alterius vterq; ſumpto inuicem poculo bibit: quod ſi nihil humoris habuerint ſumptũ è terra cinerem lingũt. Garamantes omnium hominum commercia aſpectumq; refugiũt: nihil bellicæ armaturæ habẽtes, nec defendere quidẽ ſeſe audẽtes, ſupra Naſamones incolũt, Circa maritima verò occaſum verſus his Macæ confines ſunt: qui ſummũ capitis verticem radũt in medio capillos creſcere ſinentes, hinc atque hinc in orbẽ tondentes. In bellũ ſubterraneorũ ſtruthionũ pelles pro argumẽto ferũt Guidanes Macis cum ter-

Sponſa apud Naſamones à ſingulis conuiuis cognoſcitur.

Fidei danda conſuetudo.

Garamantes hominum cõmercia fugiũt

termini : quorum mulieres fimbrias pelliceas ferunt , ſingulæ multas : ob hoc (vt memoratur) quòd vt à quoq; viro veneté paſſa eſt, fimbriam orat & vt quæq; plurimas habet , ita præclariſsima cenſetur , tanquàm à pluribus viris adamata . Machlyes circa paludem Tritonidẽ habitãtes occiput crinitum geſtant.Auſes verò anteriorem capitis partem. Horũ virgines anniuerſatio Mineruæ feſto in honorem ipſius Deæ indignè inter ſe bifariam diuiſæ præliantur lapidibus fuſtibuſque , dicentes ſe morem patrium ſeruare ei , quam Mineruam dicimus, & quæ virgines ex vulneribus decedunt , eas falſas virgines appellant: ſed priuſquàm à pugnando deſiſtunt hoc faciunt , quæ virgo in pugnam optimam operam nauauit , eam ſemper communi ſenſu cæteræ virgines exornant : tum cætera armatura Græca, tum criſta Corinthia , & currui impoſitam circa paludem circunferent . Iidem promiſcuè cum mulieribus non vna habitantes , ſed pecudum more concubunt: vbi apud mulierem puer robuſtus eſt factus , apud quem virum habitare ſuſtinet

Fimbria Veneris pretium

Virginum decertatio in Minerua feſto.

(nam tertio quoque menſe viri conueniunt) eius filius cenſetur. Atlantes à monte Atlante, iuxta quem habitant, appellati, ἀνώνυμοι ſunt, id eſt, nomen proprium ſinguli non habent, Solem tranſcendentem execrantur, eique propterea omnia conuitia ingerunt, quod torridus & ipſos & regionem perdat, nullo animante veſcuntur, nec ſomnia vlla cernunt. Paſtoricij Aphri carne & lacte victitant, nihil vaccinum guſtantes, quia nec Aegyptij ſuem guſtant, nec vaccam alunt, nec Cyrene fœminæ ferire eas ſibi fas putant, ob Iſidem, quæ in Aegypto eſt: cui & ieiunia, & dies feſtos agunt ſtudioſè. At mulieres Barceæ non modo guſtu vaccinæ carnis, ſed etiã ſuillæ abſtinẽt, filij ipſorũ vbi quadrimi effecti ſunt, venas verticis quidem etiam temporum illorum lana ſuccida inurũt, ob eam cauſam, ne vllo vnquam tempore pituita officiat capite defluens: eaque de re ſe aiunt eſſe optima valetudine. Eo modo ſacrificant: vbi pro primitiis pecudis aurem præciderunt, eam ſupra modum abiiciunt, hoc acto, ceruicem eius auertunt. Solis omnium

Sacrificandi ritus.

deo

deorum immolant Soli & Lunæ.Defunctos, vt Græci, ſepeliunt omnes Aphri, præter Naſamones, qui illos ſedentes ſepeliunt, obſeruātes, vt dū quis cœpit agere animā, eum ſedentem conſtituant, ne ſupinus expiret. Domicilia eorum ſunt virgultis compacta ſuſpenſis circa lentiſcos: & ea quoquo verſus verſatilia. Maxies dexteram capitis partem comatam geſtant, ſiniſtram radunt corpus minio tingūt, aſſerētes ſe à Troianis eſſe oriundos. Zabicum Maxibus confiniū fœminę auriagantur currus in bellum. Zigantes (vbi magnam vim mellis apes conficiunt, ſed multò plus opifices viri facete dicuntur) omnes minio inficiuntur, ac ſimiis veſcuntur, quarum affatim gignitur iis, qui in montibus degunt. Hi omnes Libyci vita ſylueſtri ſub diuo, vt plurimum habitant, victu (ferarum more) contenti, nil domeſticum edūt nullis veſtibus, præter caprarum pellibus, regunt corpora. Potentiores inter eos, nullas habēt ciuitates, ſed turres aquis proximas, condentes in eis, quę vſui ſuperſunt. Subditos populos ſingulis annis adiurant, vt prin

Sepeliendi ritus.

Lybicarū gentium vita.

 cipi

cipi pareant, obtemperantes, vt ſocios diligant: abnuentes imperium, vt latrones perſequantur. Eorum arma ſunt & regioni & moribus congrua. Nam cum ſint corporibus leues, patria verò vt plurimũ plana, neque enſe, neq; gladiis, neque armis vtuntur in bello. Tris tantum ferunt haſtas, lapidesq; in vaſis ex corio factis delectos, cũ his errantes, tum in congreſſu, tum etiam receſſu: primo ferire hoſtem conantur ad curſum, lapides recte iaciendos longo vſu edocti. Erga externos nullum ius, nullamque ſeruãt fidem. Throglodytæ (qui & à Græcis, quòd ex pecoribus viuant, paſtores appellantur) Æthiopiæ populi cœtus ac tyrrannos inter ſe conſtituunt. Vxores ac filios habent communes, excepto (qui vnicam tenet) tyranno. Huic appropinquanti multam tyrannus irrogat certo pecudum numero. Etheſiarum tempore, quo maximi decidunt imbres ſanguine & lacte immixti, paulumq; coctis nutriuntur. Aeſtu ſolis deficientibus paſcuis ad loco declinant paluſtria, pro quibus ſolis inuicem certant. Pecora vetuſta aut in morbos

Pelligerandi ritus.

Troglodytæ qui etiam paſtores dicũtur.

Etheſiarum id eſt ventorum qui xl, dies poſt caniculæ exortum perflant.

caden

cadentia occidũt, exq; his per omne viuunt tempus. Parentum nomina minimè indiderunt filiis,ſed tauri, arietis, ouis. Et hos quidẽ patres,hos matres,quoniam ab his, non à parentibus quotidianus præbeatur cibus, appellant. Vtũtur potu Idiotæ Paliuri arboris ſucco: potentiores ex quodam flore expreſſo, qui eſt deterrimo noſtro muſto perſimilis. Armentorum greges ſecum ducentes varias, ne iiſdem in locis morentur diutius, regiones mutant. Corpora,præter vitilia,quæ pellibus teguntur,nudi. Pudenda Troglodytæ omnes velut Ægyptij circuncidunt,his demptis,quos à cauſa claudos appellant. Hi ſoli intra regionem heſternorum habitantes ab infantia nõ nouacula inciduntur.Arma ferunt Troglodytę ij, quos dicunt Megauares: ſcutum ex corio crudo bouis, rotundum, & ferratam clauam:alij arcus lanceasq;,Sepulchra nihili penitus curant: nam paliuri viminibus corpus ligantes defuncti ceruicem cruribus appelicant, deinde cadauer in loco editiori poſitum lapidibus ridentes obruunt, impoſitoque ſupra ſaxorum aceruum capræ

cornu abeunt nullo dolore moti. Bellantur inuicem non vt Græci, ob iram, aut ambitionem, ſed pabuli gratia: In eorum concertationibus primum iactis lapidibus, quoad aliqui vulnerantur concertant: tum arcu quo admodũ exercitati ſunt pugnantes mutuis vulneribus cadũt. Ea certamina dirimunt, quæ ætate præcedunt fœminæ: quibus nullo periculo in medium prodeuntibus (nefas eſt enim has vllo pacto lædere) extemplo à certamine ceſſant. Inualidi obſenium armenta ſequi, gutture bouis cauda adſtricto vitam finiunt. Qui mortem differt, licet volentem eodem modo (admonitum tamen antea) vita priuare: ibiq; habetur beneficij loco. Febricitantes item, aut morbo incurabili correptos, ſimili adficiunt morte. Maximum arbitrantur malorum ab eo vitam diligi, qui nequeat aliquid agere dignum vita. Herodotus ſcribit: Troglodytas ſpecus in quibus habitent excauare, nullo habendi diuitias deſiderio teneri: quum paupertati ſe voluntariæ addicarint: tantum lapide vno gloriari, quem Exaconthalitum nominamus:

Certamina fœminæ dirimunt.

mus: Serpentum carnibus veſci. Sermonis ad hæc ignaros eſſe, & propter hoc ſtridere magis quàm loqui. Alia in Aethiopia, quæ ſupra Ægyptum eſt habitat gens, Rizophagi vocantur, radices arundinum, quas ex propinquis locis effodiunt, magna cura lauantes barbari lapidibus terũt, quoad molles factæ cohæreant: deinde placentas ad modum lateris, quãtum manus capit factas, atque ad ſolem decoctas mandunt. Quem ſolum cibum, ipſi per omnem vitam ſuauem atque affatim habẽt, eò quòd pacem continuam ſeruent. Bellantur tamen cũ leonibus, qui è deſerto vmbræ cauſa, & vt minores venentur feras egreſſi, Aethiopum multos ex paludibus exeuntes dilaniant. Et iamdudum ea delata eſſet à leonibus natio, niſi natura eis ſpontè præſidium tuliſſet. Nam ſub ortum canis mirabilis atque innumera nullo agitante vento culicum multitudo ad ea loca aduolat. Homines ad paludes fugientes minimè lædũt: leones abire ex his regionibus cõpellunt, tum morſu tum vocis ſono territos. His propinqui ſunt Ilophagi Spermatophagique:

ῥιζοφάγοι radicibus victitantes.

Rizophagi leonibus prædæ ſunt.

gique:quorũ hi quidem fructus, qui æſtate ex arboribus decidũt colligentes abſq; labore edũt:reliquo tempore herbam in vmbroſis naſcentem locis decerpunt; quæ vitæ ſubuenit in egeſtate. Ilophagi verò cum filiis vxoribusque ad loca campeſtria accedentes arbores aſcendunt, ac teneras ramorum ſummitates auferunt: tantam ex cõtinuo vſu ramos aſcendendi peritiam habentes, vt (quod incredibile videtur) de arbore in arborem velut aues proſiliant, aſcendantque tenues abſq; periculo ramos, macilentiale vitateque corporis nixi: quòd ſi quando pedes labantur, manibus ramis cõprehẽſis ſeſe à caſu peroportu nè vindicant, quod ſi fortè diciderint nulla in re propter corporis leuitatem leduntur:ita ramis tenerioribus dente exeſis ventrẽ farciunt. Hi ſemper incedũt nudo corpore communesq; vxores ac liberos habẽt. Pugnant inuicem pro locis armari baculis aduerſus alios ad dominantur victis: moriuntur vt plurimum fame, quum deficiẽte viſu corpus priuetur eo ſenſu,quo cibum quærebat: Reliquam circa regionẽ Aethiopes tenent, qui Cynecci

Homines de arbore in arborem vt aues proſilientes.

neci dicuntur, numero haud multi, vita ab reliquis diuerſa. Syluestrem enim incolentes patriam, & penitus aſperam, rariſque equarum fontibus, ſuper arbores ferarum timore dormiunt Sub auroram ad aquarum decurſus armati prodeuntes ſe abſcundunt inter arborum frondes. Sub æſtu verò ſolijs agreſtes boues pardalesq; ac varia ferarum genera cùm caloris tum ſitis impatientia ad aquas potus cauſa confluunt. Repletas grauesque aqua beſtias Æthiopes ex arboribus deſcendentes adoriuntur, ac lignis aduſtis ſaxisque ſagittis occiſas, perque cœtus diuiſas edunt. Aliquando verò quamuis perrarò & ipſi à valentiori beſtia interficiũtur: ſed multa s ipſi dolo & arte valentiores beluas capiunt. Si quando deſint animalia, ante à captorum pelles madefactas remotis pilis ad ignem lenem ponunt: diſpartitaſque ſingulis auidè ad ſatietatem ſumunt. Impuberes pueros exercent ad certum ſignum iacere, telis cibum præbentes his, qui ſignum retigêre: ideo iaculatores optimi euadũt vrgente fame. Acridòphagi deſerto cotermini homines ſunt paulo cæ-

Cynetiferarum timore ſuper arbores habitant.

ἀκριδοφάλοι *locuſtis victitantes.*

cæteris breuiores macilenti ac ſupra: modum nigri. Veris tempore zephyrus ac Licycus venti infinitum penè locuſtarum ex deſerto ad eos deferunt numerum. Hæ permagnæ ſunt, ſed colore alarum turpi ac ſqualido, Aethiopes ad id aſſueti in quandam latam longamque multis ſtadijs conuallem plurimum materiei ex propinquis locis ingerunt: quum ſuo tempore tanquam locuſtarum nubes à ventis ſupra vallem defertur, materiem congeſtam, omnemq; loci herbam ante à ſucciſam incendunt. Locuſtæ deſuper volãtes ingenti fumo enectæ paulum vltrà vallam ad terrã tanta decidũt copia, vt victum omni genti abundè præbeãt. Has enim Sale (quem regio plurimum fert) ſuperinfuſo diutius ſeruant, cibum guſtu eis ſuauem: hic eſt ſolus eorũ per omne tempus locuſtarum victus. Neque enim pecora nutriunt, neque piſces edunt, procul à mari poſiti: neq; vllum aliud vitæ adminiculum habẽt. Corpore leues ſunt, veloces curſu, & vitæ breuis: vt qui longiſſimè viuunt, quadrageſimum non excedunt annum. Finis eorum nõ ſolum mirabi-

lis eſt, ſed & incredibilis. Nam propinquante ſenecta, pediculi alati, non ſolumq; viſu varij, ſed ſpecie horridi, ac turpes, in corporibus nati ventrem primo, tum pectus, deinde totum corpus paruo tempore exedunt. Qui morbum patitur primum veluti ſcabie cuiuſdam pruritu allectus, corpus ſcalpit, voluptate ſimul & dolore perceptis. Deinde exorientibus pediculis ſimul effluente ſanie, morbi acerbitate ac dolore percitus, vnguibus corpus magno cum gemitu lacerat. Tanta verò vermium copia effluit: alijs ſuper alios tanquā ex perforato vaſe, ſcaturientibus, vt deleri nequeāt: hoc pacto ſiue cibi, ſiue aëris cauſa miſerū ſortiuntur vitæ finē.

Ptkthiriaſi acridophagi moriuntur.

Extremas ad meridiem Aphricæ partes viri habitāt à Græcis Cynnamimi, à vicinis Barbaris ſylueſtres appellati. Barbas habent admodū magnas, greges ſylueſtrium canum nutrientes præſidia vitæ. Nā ab æſtiuo tropico, vſq; ad medium hyemis Indici boues innumera multitudine eorum patriā ingrediuntur: cauſa incerta eſt, vtrum (ne alias inſectantes ſe feras fugiāt: an paſt⁹ penuria, an alio natu-

Cynnamimi ſiue Sylueſtres, canum greges nutriunt.

ræ (quæ omnia miranda gignit) impulſu hominibus ignoto acti. His homines, quum obſiſtere nequeant, ſuis feri viribus, ſe canibus tuentur: quibus in venatione vſi, boues per multos capiunt. Et hos quidem recentes edunt, hos ſaliunt ad futurum vſum. Multa inſuper & alia animantia à canibus capta commedunt. Poſtremi qui ad meridiem habitant, in hominis forma ferarum vitam ducunt Ichthophagi, ſub Troglodyticam oram in Arabico ſinu Barbaræ gentes. Nudi per omnem vitam degunt, vxores filioſque communes habent, beſtijs ſimiles: vt qui neque voluptatis, neque doloris vllum: niſi naturalem ſenſum percipiant, neque turpis neque honeſti diſcrimen norint. Habitacula habent non longe à mari iuxta promontoria, vbi, non ſolũ profundæ cauernæ, ſed conualles immenſæ & anguſtæ ſpeluncæ exiſtunt, egreſſu ipſa natura difficili ac tortuoſo. Harum tanquàm ad eorum vſum natura factarum aditus incolæ magnorum congerie lapidum obſepiunt: qua veluti retibus capiantur piſces. Maris enim fluxu, quod his, diebus ſingulis circa tertiam

Ἰχθυοφάγοι ex piſcibus viuunt.

ac

ac nonam horam accidit, oras litto-
ri propinquas inundante: aqua in im
menſum excreſcẽs opertis locis om-
nibus innumerã copiam diuerſorum
piſciũ ſecũ in continentẽ defert: qui
quũ in diuerſa loca cibi gratia diuer-
tant, refluente mari per lapides piſ-
ces in ſicco deſtituũtur. Quos incolę
cũ vxoribus pueriſq; concurrẽtes ca-
piunt, captos ſupra petras ad meri-
diem ſitas, nimioq; ſolis ęſtu incẽſas
ponunt, pauloque poſt reuoluunt: à
quibus ſic ad ſolem decoctis, carnem
omnẽ excutiunt, & concauo ſaxo in
iectã penſunt, admixto paliuri ſemi-
ne, cibũ ſibi conficiunt ſuauiſſimum.
Nam ſic immixtas carnes in modum
longioris lateris formant, ad ſolem-
que paulo deſiccatas, ſedentes, cum
voluptate edunt: non quidem ad cer
tam menſuram, aut pondus, ſed ad
ſatietatem: habent hunc cibum ſem-
per velut è penu promptum. Neptu-
no pro Cetere eum large ſubmi-
niſtrante. Quando verò maris tem-
peſtate adeò littori vicina loca mul-
tis diebus inundantur, vt nulla
detur piſcandi facultas (quo tempo-
re cibi penuria laborant) Conchas

legunt permagnas, quarum teſta ſaxis attrita interiori carne cruda ſapore Oſtreis perſimili veſcuntur. Vbi verò tempeſtas ventorum vi diutius perſeuerat, conchęq; deficiunt: ad oſſa ſiue ſpinas ex piſcibus excuſſas, & in hunc vſum coaceruatas confugiunt: teneriores recentioresq; ex his dentibus mandunt, duriores edunt ſaxo contritas, nil brutis animalibus diſſimiles. Epulantur autem palàm cum lætitia, vt dixi, cantuq; abſono omnibus inuicē congratulantibus: deinde mulieres, vt in quanq; quis forte incidit, cognoſcunt prolis cauſa, omni cura ob ciborum, qui pręſto ſint copiā, vacui: his ſtudijs quatuor diebus intēti: quinto potus gratia ad fontes pergunt gregatim: omnibus ſimul vocē (velut inconditum ſonū) tollentibus. Eſt poſt profectio hæc haud diſſimilis ab armentis boum. Repleto aqua ventre adeò, vt vix redire queunt. Ea die nihil edunt amplius: iacet quiſq; aqua plenus, diſtentusq; ſimiles ebrio. Poſtera die denuo ad capiendos piſces redeunt: ita eorum vita per omne tēpus tranſacta ob ſimplicem victum raro in morbos incidunt: breuioris tamen

tamen quàm nos ſunt vitæ. Natura eorum incorrupta famem ſedare maximum ducit bonum: nullam aduentitiam voluptatem quærens. Hæc eorum qui intra ſinum habitant viuendi norma eſt. At illorum qui extra ſinũ ſunt multò eſt mirabilior: vt qui nunquàm bibant & natura ab omni ſemoti ſint animi paſſione. Hi procul à terra habitabili tanquã in loca deſerta à fortuna eiecti piſcationi dãt operam. Humida non appetunt, piſces edunt ſemicrudos, non quo ſitim effugiant, ſed feritate quadam cõtenti victu, quem, á fortuna ſortiti ſunt. Felicitatem ſummã putant his carere rebus, quæ dolorem poſſent egentibus afferre. Tantæ patientiæ eſſe dicuntur, vt ſi quis educto enſe eos percuſſerit, nõ diffugiant, & verbera & iniurias perferẽtes, ſolũ percutientem reſpiciant, nullum neque iræ, neque miſericordiæ ſignũ oſtendentes. Sermone carent, nutu, manibusq́ue ſignificant, quibus indigeant, & quæ volunt. Hæ gentes vnanimi conſenſu pacem curant, nulli externo homini infeſtę, quod vitæ genus licet mirabile, à piſcis olim tẽporibus ea gẽs

Homines ab omni animi paſſione ſemoti.

Miræ patientia homines.

ſeruauit: ſiue ita longo tempore aſ-ſueta, ſiue acta neceſſitate. Habitaculis non ijſdem, quibus Icthiophagi vtuntur, ſed diuerſis habitant modis: quidem in ſpeluncis diuerſoria habent ad arctum poſitis, in quibus tũ vmbra, tum ſpirans aura eos ab eſtu ſolis tutatur. Nam quæ ad meridiem loca ſpctaut, fornacibus ex nimio æſtu ſimilia, acceſſum ad ea adimunt. Qui ſunt aduerſus arctum ex coſtis cetorũ incuruis, quas mare plurimas effert, ex vtroque poſitis latere colligatiſque, quas maris alga operiunt, habitacula, ſibi extruunt ad euitandos æſtus: Natura ſibi artem ex neceſſitate ad ſe tuendam reperiente. Et talis fertur eſſe Icthiophagorum vita. Super eſt pauca de Amozonibus dicere, quas priſcis temporibus in Libya ferunt extitiſſe, Mulieres pugnaces & valides viribus. Non eandem, quàm noſtræ vitam duxiſſe, Nam mos fuit illis certo tempore bellicis ad ſeruandum virginitatẽ rebus excitari. Tranſactis militię annis viris coniungi prolis gratia. Has ſolas & principari: & publica obire munera viros noſtrarũ fœminarũ inſtar domeſti-

Amazones bellicoſæ mulieres.

domeſticę rei curā habere, tum obtē-perantes fœminis, tum militiæ principatusque ac omnis Reipublicæ expertes: poſt partum nati infantes viris dantur, quos lacte nutriant, alijſque rebus prout ætas poſcit. Maſculis mox natis, vt bellicæ rei inutiles ſint, dexterum brachium frāgunt: aut eos interficiunt, vel procul ablegant: Fœmellis mamillas, ne creſcant, inurunt: aſſerentes impedimento eas ad bellandum eſſe. Vnde à Græcis, eò quod mammis careāt Amazones appellantur. Hiſperam inſulam inhabitaſſe illas aſſerunt: dictā ita, quòd ad occaſum ſita ſit. Eam verò eſſe in Tritonidis palude, quæ proxima oceano, à flumine, quod in eam defluit, Tritonia appellatur, Æhiopiæ contermina & monti, qui Atlas dicitur, omnium in ea terra maximo. Hæc inſula permagna eſt, varijsque arborum fructibus, ex quibus incolę viuunt, ferax, multos tum caprarum tum pecudum greges habet: quorum lacte & carnibus veſcuntur frumento penitus carent illius vſu incolis ignoto.

DE ASIA ET CELEBRIORIBVS EIVS GENTIBVS, LIB. II.

CAPVT. I.

Aſiæ denominatio.

ASia altera Tripartitę terræ pars, appellata ab Aſia Oceani & Thethyos filia Iapeti vxore ac Promethæi matre: Siue, vt alij volũt, ab Aſio Manæi Lydi filio: à meridie per Orientem vq; ad Septẽtrionẽ procẽditur: terminos habet ad Occidẽte Nilũ & Tanaim cũ Euxino ponto & parte Mediterranæi maris: tribus alijs partibus tangitur oceano, qui ab Oriente Eous, à meridie Indicus, à ſeptẽtrione Scythicus appellatur. Taurus mõs mediã quodãmodo cõtinentẽ diuidit ab oriẽte in occidẽtem excurrẽs, partem ad aquilonem relinquit, partem ad meridiem, alteram Græci interiorem vocant, alteram exteriorem. Mons hic multis in locis latudinem habet ſtadiorum

Aſia quatuor latera.

Tauri montis menſio.

diorum trium milium longitudinem, quantam Aſia, ſtadiorum circiter quadraginta & quinque milia à tranſmarina Rhodi ora vſq; ad Indię ac Scythiæ extrema orientem verſus. Idem in nomina, ac partes multas diuiditur: quarũ aliæ maiores, alię minores ambitus comprehendunt. Tam latũ autem & patẽs dicunt eſſe, quicquid terræ Aſiæ nomine continetur, vt Aphrica & Europa reliquæ duæ partes non magis complectantur, quã hæc ſola. Cœlo temperato eſt, ſolo fertili, & propterea omnium animantium genere cultiſſima. Prouincias ſiue regiones multas habet: vbi Aphricam aſpicit Arabia eſt: regio inter Iudæam & Ægyptum triplex, vt Plinius refert, vna Petrea à ſeptentrione & occaſu Syriæ inſerta, cui à fronte deſerta prætenditur Arabia, à meridie altera, quæ felix nominatur. Quidam etiam Panchaiã & Sabeã adiungunt. Arabia dicta ab Arabo Appolinis ex Babylone filio. Arabes longè lateque diffuſi diuerſis moribus viuunt & cultibus plurimis, crinibus intonſis mitrata capita habent redimitu pari, pars raſa in cutem barba.

Arabia triplex.

Petrea Deſerta.

Felix.

Artes haud ab vno in alium transferuntur, ſicut apud nos, ſed in patrijs quisq; permanet inſtitutis. Qui maximus eſt natu, is in totam gentem regnum obtinet. Quæ poſſidentur, vniuerſæ ſunt cognationi cõmunia, vna omnibus vxor. Qui primus domum ſubierit, poſito ante ianuam ſcipione, cum ea congreditur cum grandiori natu pernoctat: ita omnes omnium ſunt fratres: coëunt cum matribus & ſororibus pecudum ritu. Adulter capite plectitur: alterius ſanguinis congreſſus pro adulterio eſt: domeſtici in vuiuerſum legitimi habentur. Cõuinia ferè terdeni celebrãt & in his Muſicæ artis duo non imperiti, conſanguinei ſibi inuicem miniſtrant. Vrbes & oppida ſine mœnibus pacatè inter ſe agunt. Seſamino oleo vtuntur beatiſſima alioqui rerum vbertate. Ouium greges candidi velleris: grandiori ſtatura boues equis omnium carent: quorum deſiderium adimit chamelorum copia: Aurum, argentum & plura aromatũ genera terra pecularia. Æs, ferrum veſtis, purpura, crocus, coſtus, toreumata aliũde aduehũtur. Deſunctorũ cor-

Cum matribus & ſororibus coeunt Arabes.

Equi nulli in Arabia.

corporo ſtercore abiectiora, Regum cadauer ſterquilinijs ſepeliunt. Fidẽ inter homines, vt qui maximè ſeruant, quàm in modum dant. Quoties fœdus inire volunt, alius quidem medius inter vtrunq; ſtãs, acuto lapide ferit volám iuxta maiores digitos ipſorum, qui fœdus ineunt: deinde ſumpto flocco ex vtriuſque veſtimento, inungit eo ſanguine ſemptem lapides in medio poſitos, inter inungendum inuocans Dionyſum & Vraniã hoc acto, idem, qui fuit ſequeſter fœderis inter amicos cõtrahendi, vadatut hoſpitem, aut forte ciuem, ſi cum ciue res agitur. Quod fœdus, & ipſi, qui amicitiam contraxeruut, ſeruare iuſtum cenſent. Myrrhæ farmẽtis ignes fouent quorum fumo ſatis noxio niſi odore cremati ſtoracis occurrant plerumq; incurabiles morbos cõ trahunt. Cynnamum per ſacerdotes legitur hoſtis prius cęſis, quas cùm litauerint, obſeruatur, vt meſsis nec ortũ ſolis anticipet, nec egrediatur occaſum. Quiſquis principatum tenet ſarmentorum ſtrues haſta diuidit, quæ ſacrata eſt in hunc vſum: atq; ita portio manipulorum etiam

Fides Arabũ

Vrania & Dionyſius in fœdere inuocantur.

Soli dicatur : quæ ſi iuſte diuiſa eſt, radijs inflagrata incendium ſponte concipit. Pars eorum , quibus aſper victus eſt, angues edunt. Nulla illis animi vel corporis cura, ac propterea Ophiophagi nomiantur. Nomadibus vſus camelorum frequens , his pugnant, proculq́; onera exportant , lacte & carnibus veſcentes. Fluuius quem accolunt auri ramenta habet, id non conflant artium inſcitia. Debæ & ipſis paſtores , colunt ijdem & agros aliqua ex parte : gens auri abundans, inter glebas temerè iacentes aureas pilas in glandium magnitudine reperiunt : quibus lapillis affabre interiectis monilia conficiunt, haud iniucunda aſpectui , ea collo & manibus inducunt, Vendunt aurum finitimis triplo æris pretio argenti duplo: cum auri contemptu: tum deſyderio , quæ commercio parantur. Proximi his Sabæi thure myrrha & cynnamomo diuites: & in ora huius terræ balſamum naſci quidam prodiderunt.. Habent & palmas odoriferas, & calamum. Serpens ibi palmari longitudine, letalis ferè eius morſus: in arborum radicibus cubat. Odor ni-

ὀφιο-φάγοι ſerpentum comeſtores.

Debæ diuites auri.

Sabæi thure ac myrrha opulenti.

nimius rerumque fragrātia ſtuporem ſenſibus inducit, quem bituminis ſuffitu, & hirci barba leuant. Penes regem omnis iudicandi ratio. Sabæorum plerique ſunt agricolæ: aromata alij legunt. In Æthiopiam ob negotia nauigant, nauigijs corio cōtectis Cynnamomum & Caſiam ligneæ materiæ loco igni adhibent. Huius gentis metropolis eſt, quam Sabam appellant, ſupra montem ſita Reges ex generis ſucceſſione habent eos, quibus multitudo honores diſtribuit bonis maliſque immixtos. Regiam nunquàm exire audent, ne à turba hominum lapidibus veteri quodam deorum reſponſo obruantur, timentes. Sabæ vbi regia eſt, toreumata argentea, aureaque omnis generis poculorum habent. Lectos inſuper tripodaſque argenteis pedibus, cæteramque ſuppellectilem vltram fidem ſumptuoſam. Magnis quoque columnis porticus fulciuntur: quarum capita, tum argentea, tum aurea exiſtunt: laquearia verò, ac portæ aureis phialis prætioſis lapidibus intermixtis totius domus ſumptuoſiſſimum ornatum oſtendunt. Alia enim auro,

Reges Sabaeorum regiam exire non audent.

Supellex Sabæorū omnis ex auro & argento.

auro, alia argento: quædam lapidibus ſplēdent. Nonnulla, tum elephantorum dentibus ſunt exculta, tum multis præterea rebus alijs, quæ plurimi apud homines æſtimantur. Et eam ſanè multis ſeculis perpetuam habuêre felicitatem. Abfuit enim ab eis penitus, quæ multos in præceps dedit, ambitio per auaritiam aliena poſſidendi. Nec Garræi his minus opulenti, quorum ferè ſuppellex omnis ex auro eſt & argento: ex his & ebore domorum limina, tecta parietes conſtruunt. Nabathæi omnium continentiſſimi, in quęrendis opibus mira gentis induſtria, ſed intuendis multo maior. Qui rē domeſticā minuit, publicè multatur, contrà honore afficitur, qui patrimonium auxit. Gladio, arculancea & funda in bello, plurimum etiam bipennibus Arabes vtuntur. Dira Sarracenorum gens, peſtis illa hominum teterrima, inde ſumpſit origenem. Abijtque (vt credere eſt (pars Arabum maxima in Sarracenium nomen: cæterum veterem appellationem nunc quoque tenent, qui circa Ægyptum habitant, raptu

Garrei auro & argento abundantes. Nabathæi parciſſimi. Sarracenorum gens in Arabia ſumpſit exordium.

raptu plurimum viuentes chamelorum celeritate freti.

De Panchaia & moribus Panchaiorum.

CAP. II.

PAnchaia Arabię regio. Diodorus Siculus inſulam eſſe dicit, ducentorum ſtadiorum latitudine: tres in ea nobiles vrbes enumerat, Dalidam Hytacidam & Oceanidam. Regio omnis quàm vbi arenoſa fructifera eſt. Vini maximè abundans & thuris, quod in ea adeò expreſſit, vt per vniuerſum orbem ſatisfaciat deorum ſacris. Fert etiam myrrham plurimum, & alia varijs generis aromata, odorem præbentia, quæ panchai legunt, & Arabis mercatoribus vendunt: à quibus alij precio ſumptas in Phœniciam, Sytiam, & Ægyptum tranſuehũt: inde à reliquis orbis mortalibus importatur. Curibus in bello Panchai vtuntur more priſco. Politia eorum trifariam partita eſt. Primum locum ſacerdotes tenent, quibus adduntur artifices, Secundum agricolæ habent, Tertium milites, quibus paſtores adijciuntur. Sacerdotes omnium

Thuris in Pãchaia copia.

ſunt

ſunt duces, quibus & cõtrouerſiarum iudicia & publicarũ rerũ arbitria permiſſa, mortis pœna tantũmodo excepta. Ruſtici agros colunt, fructus omnes in cõmune cõferentes. Qui ex eis optimè videntur agro colẽdo vacare, hi vſque ad numerum decẽ ad cæterorũ exhortationẽ diſtribuendorum fructuum iudices à ſacerdotibus leguntur. Paſtores tum ea, quæ ad ſacra pertinent, tum reliqua id publicum alia numero, pondere alia, cum omni ferunt diligentia. Nil cuipam priuatum eſt, domo atque horto exceptis, ſed tũ vectigalia, tum cætera ſacerdotes percipiunt, æquè illa, prout vſus fuerit, diſpartientes: ipſis duplum cõceditur. Veſtibus induuntur.

Nihil Pãchais priuati.

tur mollibus. Oues enim apud eos plurimum ab alijs differunt mollitie. Ornamenta aurea non tantum mulieres, ſed etiam viri deferunt, torquibus collum ornantes, armillis manus, aures more Perſarum in auribus, pedes nouis ac varij coloris calceis. Milites patriam armis tutantur. Sacerdotes vltra reliquos dilicijs vacant, vitam ducentes mundam ac ſumptuoſam. Stolas lineas maxime

Sacerdotes panchaicorũ delicijs dediti.

tenues,ac delicatas: quandoque etiã veſtes ex molliori lana contextas induunt, Mittas inſuper geſtant auro intextas. Sandalijs pro calceamentis varij coloris vtuntur, ſumma arte factis. Ferunt & aurea (mulierũ more) præter inaures, ornamenta. Hi maxime Deorum incumbunt curæ, hymnis & laudibus eorum geſta recenſentes. Genus eorũ à Ioue manaſſe narrant, quũ iu Panchaiam veniſſet: quo tempore inter homines verſatus orbi imperauit. Referta eſt ea patria auro, argento, ære, ſtanno, ferro: quorum nil extra inſulam aſportari licet: neq; verò Sacerdotibus extra locum ſacrum proficiſci fas eſt, vltra deprehenſum interfici licet. Dona plurima antea atque argentea dijs à longo tempore oblata in templo ſeruantur. Valuæ, eius ſtructura mirabili auro, argento, ebore, ſunt decoræ: Dei lectus ſex eſt cubitorum longitudine, quatuor latitudine, aureus totus, opificio ſplendido, ac venuſto. Simili modo & Dei menſa cum magnltudine tum pari impenſa ſplendoreque iuxta lectum poſita. Templum ingens ex albo ædificatum lapide, ma-

Iupiter in Pãchaiam exulatur.

Sacerdotibus ſacrũ locum exire nõ licet.

Templum vltra fidem ingens.

magnis ſculptisque ſuffultum colũnis, duorum iugerum longitudinem, cui æqua eſt latitudo cõplectitur. Permagnę deorũ ſtatuę ſumma arte fabricatæ templum exornãt circũ ſacerdotes, quibus ſacrorũ cura demãdata eſt domos habent. Ager qui circumiacet ſtadijs ducentas dijs ſacer eſt, cuius vectigal in ſacrificijs conſumitur.

Ager circa templũ Dijs ſacer.

De aſſyria, Aſſyriorumque viuendi moribus.

CAP. III.

ASſyria regia Aſiæ ab Aſſur filio, Sem, vt Auguſtinus ait, appellata: hodie Syria dicitur, habens ab ortu Indiam & Mediæ partem, ab occaſu Tygrim fluuium, á meridie Suſianam, à ſeptentrione Caucaſum montem. Raro in Aſſyria pluit: quicquid in ea frumenti prouenit, fluminis irrigatione paratur, non ſua ſponte, vt in Ægypto, ſed accolarum ingenio & labore: tanta alioquin vbertas vt ducentena vulgò, & vbi eximiè ferax eſt, trecentena meſſe redundet tellus, quaternum digitorum latitudine tritici, & hordei folia ſint. Seſami & millij proceritas inſtar arborum

Aſſyriæ fines.

arborum attolatur. Quæ omnia ſibi explorata, cunctantius tamen Herodotus memorãda cenſuit, velut parũ credibilia: ſi ijs, qui ea non viderint, talia proderentur. Palmis veſcuntur, ex quibus mel & vinum conficiunt. Fluuialibus nauigijs vtuntur, in ſpeciem clypei orbiculatis, non puppi, non prora diſcretis, quæ ſuper aſſyrios in Armenia ſalicibus texuntur, crudo corio exteriore parte obducto. Amiciuntur Aſſyrij duabus tunicis linea vna ad pedes demiſſa, altera linea breui, candidaque ſtola his ſuper iniecta: calceos pedibus inducunt, quales Thebanæ ſoleæ fuerunt: alunt comas mitraque redimunt: vnguentis delibuti in publicum exeunt. Annulum ſignatorium ſinguli habent, & ſceptrum affabre factũ, cui malum, aut roſa, aut lilium, aut aliud ſimile ſit impoſitum, ſine inſigni aliquo id geſtare indecorum, ac turpe creditum. Ex legibus, quibus ea gens vſa dicitur, ea mihi res memorabilis viſa eſt, quòd virgines iam maturæ viro in publicum productæ, ſingulis annis, ijs venales proponebantur, qui vxores ducere vellent, dabanturque

Mel & vinum ex palmis.

Nauigia Aſſyriorum.

Veſtitus Aſſyriorum.

Annuli vſus.

Abſque ſceptro in publicum nemo prodit.

Virgines nubiles venum expoſitæ.

turque primo venum formoſiſſimæ quæque. Quibus minus ſpectata erat forma, & quas nõ modo non quiſquã ſibi mercaturus fuiſſet, ſed ne gratis quidẽ alioqui ducturus, ea pecunia, quæ fuerat pulchrioribus venditis in publicum redacta, connubio locabãtur. Herodotus autor eſt, hunc olim morẽ in Venetis Illirico finitimis ſeruatum, idque fama ſe compertum habuiſſe. Ego (inquit Antonius Sabellicus) tenuerit ne mos ille gentis aliquando, haud multo plus compertum habeo, tãtum affirmare poſſum: Venetijs, cuius vrbis opes hodie terra marique inſigniter pollent, inter præclara ciuitatis inſtituta, virgines furto conceptas & ad limen pietatis expoſitas, ex publico ad nubiles vſque annos in operto ſub tetrica diſciplina inſtitui: quæ ſunt elegantiori forma, quoniam ſunt ingenuè inſtitutæ, aut ſine dote matrimonio locari: ijs præſertim, qui periculo aliquo, aut graui morbo ſeruati, votorum damnati, eas ſibi in vxores depoſcunt. Alij pudicitiam ſequuti, aut formam, ſine dote ipſas ſibi virgines iungunt, modo ij ſint, qui liberaliter,

Mos à Venetis obſeruatus.

quas

quas duxerint, habituri exiſtimentur: aut ſi nihil horum ſit, minus graui dote nubunt, quæ forma præſtant, quã ſi facie fuerint parum liberali: etſi pari diſciplina inſtitutæ. Altera Babyloniorum lex, quo vtilior, eò magis memorabilis: quum nullus ab initio in his eſſet medicorum vſus: lege ferunt comparatum: vt qui ægrotare cœpiſſet, eos de morbo conſulerent, qui idem languoris genus paſſi eſſent, medicamque ad id leuandum opem aliquam experti. Apud alios ſcriptum reperio: in publicum ægrotos deferri ſolitos, legeque cautum: vt qui aliquando ægrotaſſent, malè affectos circuirent, docerentque ſingulos: qua ipſi ope potiſſimum adiuti aliquando à morbo liberati eſſent. Eorum ſepulchra in melle, funebris luctus, qui & Ægyptijs. Qui cum vxore noctu congreſſus eſt, nihil prius vterque tangit, quàm lotus fuerit. Omnibus Babyloniorum mulieribus olim mos fuit, ex cauſa quadam in aliqua re Venerea cum hoſpite permiſceri: cum turba & cultu plurimo ad illum venientibus, quælibet noto

Babyloniorũ lex vtiliſsima circa infirmos.

Mulieres cũ hoſpite permiſcebantur.

aliquo redimiculo coronabatur : hoſpes quã cognoſcere volebat ponebat ſuper illius genua argentum quantũ ſibi videbatur, tum coibat cum ea longè à fano abducta : argentum illud Veneri ſacrum erat. Fuêre in his familiæ quædam, nulla re alia niſi piſcibus victitantes quos ad Solem arefactos : piſtilliſque tuſos ex eaque materia aſſeruata, vndiſque reſperſa, offas conficiebant, torrebãtque eas in vſum panis ad ignem. Tres fuere magiſtratus, vnũ eòrum qui iam militia emeriti erant, nobiliorum alius & ſenum, ſeorſum regio poſito. Fuêre etiam Magi qui & Chaldæi dicebantur tales quales in Ægypto ſacerdotes ad Deorum cultum inſtituti, per omnem vitam philoſophari, aſtrorum peritiam tenere, nunc augurijs nunc carminibus ſacris, mala hominis auertere, bono afficere : auguria, inſomnia, prodigiaque fida interpretatione explanare : nec foris inſtituebãtur vt Græci, ſed à parentibus diſciplinam, velut hæreditariam ſortiti: pueri domeſticè diſcebant, quia perpetua cura facilis ſequebatur profectus: vna conſtanſque docendi ratio, non

Magiſtratus Aſſyriorum.

Magorum officia.

non varia, & anceps, qualis apud Græcos, vbi qui eam tradere conſueuerũt varia de principijs, & rerum cauſis, atque inter ſe repugnantia diſſerebant. Sed hi mundum communi aſſenſu æternum opinati, neque principium habuiſſe neque finem habiturum, vniuerſorum ordinem & ornatum diuina prouidentia conſtare: cœleſtia corpora non ſua ſponte, fortuitò ve motu, ſed lege quadã certoq; numinis iudicio moueri. Aſtrorum curſum vetuſta obſeruatione perſcrutari, multa ex illorum inſpectione mortalibus futura vaticinari. Maximam vim planetis tribuere, præſertim huic, quem noſtri Saturnum vocant. Clariſſimum ſolem omnium arbitrari: & cui præcipua adeſſet virtus. Martem, Venerem, Mercurium & Iouem præ cæteris obſeruari: quoniam velut proprium curſum ſortiti, futura oſtenderent, tanquam deorum interpretes. Quod ipſum vſque adeò perſuaſum habuerunt, vt quatuor illa aſtra vno nomine Mercurios appellarent, ventis prætereà imbribus, æſtu, cometis, ſolis & lunæ defectu, terræ hiatu, multis denique

Mundus æternus habitus à Chaldeis.

Planetarum obſeruatio.

ſignis, ſalubria ſimul ac pernicioſa prædicere. Imaginari ad hæc alia ſydera illis ſubiecta: & ex ijs quædam noſtro hemiſphærio alia ſubterraneo vagari: pari ad hæc cum Aegyptijs errore duodecim ſibi Deos finxerunt: quorum ſingulis menſem, & vnum in zodiaco ſignum tribuêre. Multa quidem regibus ventura vaticinabantur: vt Alexandro victoriam cum Dario dimicaturo. Hircanori deinceps Seleuco, & alijs Alexandri ſucceſſoribus: mox & Romanis ſucceſſoribus non pauca, quorum euentus fide non caruit. Numerant præterea ſydera quatuor, & viginti: extra zodiacum, ad boream duodecim: reliqua auſtrum verſus, horum quæ appareant ad viuos pertinere arbitrati: reliqua ad eos, qui vita defuncti eſſent. Hæc illi ad alias rerum ambages effuderunt mortalium oculis: vt quæ de annorum obſeruatione meminerunt quadraginta tria annorum millia à prima ſuarum rerum memoria ad Alexandri aſcenſum colligētes, quod impudenti quidem mendacio aſſerebāt, niſi aliquis eam annorum rationem menſtruam in-

Ex aſtris Chaldæi futura prædixerunt.

Temporũ per Chaldæos ſupputatio falſa.

interpretetur, qualis apud Ægyptios fuit.

De Iudæa & Iudæorum viuendi ritibus, legibus ac inſtitutis.

CAP. IIII.

PAleſtina, quæ eadem eſt quę Iudea, particularis Syriæ prouincia, inter Cœloſyriā iacēs & Arabiā petreā, ad occaſum Ægyptiaco alluitur pelago: perfunditur & Iordane fluuio ad orientē ſolē: hanc terram Bibliaci libri, & Ioſephus eos ſecutus, Cananeā appellant: terrā variarum opum diuitem, frugibus fertilem, aquis illuſtrem, opimam balſamo. In medio orbis conſtitutam, quo fit, vt nec frigore nimio rigeat, nec calore torreatur. Ob quam elementorum gratiam æſtimauerunt Iſraēlitæ ſiue Hebræi gēs antiquiſſima, & apud quam ſolā à prima hominis formatione cœleſtis ac veri nominis cognitio cultusque, & primū idioma permanſit, eam eſſe, quæ patribus olim Abrahę Iſaac, & Iacob promiſſa à numine eſſet, terram videlicet lacte & melle fluentem, ideo Ioſue fortiſſimi ducis

Paleſtinæ fines.

Cananea terra, lacte & melle fluens.

Terra Abrahæ & ſemini eius promiſſa.

ductu quadrageſimo anno poſtquam Ægyptum exijſſent ſuæ ditionis fecerunt, vno & triginta Regibus in ea potenti manu deuictis. Leges Iſraëlitæ tenent, ac ſecundum eas viuunt, quas à Moſe primo ſuo duce acceperunt: quamuis & multis ante Moſen ſeculis abſq; lege aliqua ſcripta piè ſanctéque vixerint, veritatem diuinis oraculis animique acumine & magnitudine conſecuti. Exiſtimabat eximius ille theologus Moſes nullam ciuitatem ſine iuris, & æquitatis cultu diu conſiſtere poſſe. Iam quum bonorum præmijs, & impiorum ſupplicijs ſuos ad amplexandam virtutem, & impietatem fugiendã, ſatis exhortatus eſſet: tandem ſuper decem illa legum capita duabus tabulis ad Sinam perlata, alias populo leges ciuiliaque inſtituta promulgauit. Hæ quũ adeò multæ ſint, vt ſolę integrum librum præſtare poſſent: memorabiliores tantum hic ponã, cæteræ, à Ioſepho bibliacisque libris petantur. Sanxit Moſes, vt pueri initio leges diſcant: quum diſciplinam illæ in ſe optimam contineant. Qui Dei nomen blaſphemia læſerit per diem ſuſpen-

Leges à Moſe Iudæis promulgatæ. Decalogus in mõte Sina datus.

Pueri leges diſcant.

Blaſphemi ſuſpendãtur.

ſuſpendatur, inſepultus abijcitur, vt ex meretricia pecunia ſacrum nullum fiat. Septem ſint in ſingulis vrbibus Principes, qui iuſtitia & prudentia cæteros antecellant, vt duo cum his leuitici miniſtri iudicent. In re iudicanda autem ſi, quid rectum ſit, iudicibus parum liqueat, Pontificis, & ſeniores arbitrio res tota decernatur. Ne vnus teſtis recipiatur, ac ne duo quidem, niſi horum prius ſit ſpectata fides. Tres ritè teſtimonium dicāt, Sed ne mulier teſtis ſit, neque mancipium, quòd in hoc fortuna, leuitas in illa merito ſuſpecta habeatur. Prætereà ne ex conſitis arboribus aliquid antè quartum annum attingatur, vt tūc ex frugibus decimę dētur. Propinqui & hoſpites nō nihil percipiant, quod reliquum fuerit agricolatoris ſit, vt ſemina munda non mixta terræ condantur, quod diſſimilium communione terra nō gaudeat, vtque viator non à frugibus arceatur, ſed quantum volet ex his legat, ſi lectas præſens vſus exigat. Si pudor obſtet, vltro accerſeatur. Quæ turpem quæſtū fecerit, alteir ve nupſerit vxor ne ducatur, vt puella pro virgine

Magiſtratus Iudæorum.

Tres teſtimonium ferunt.

ducta, ſi corrupta ſit corpore reperta, flatijque conuicta lapidibus obtuatur, aut viua cremetur. Si quis virginem alteri deſponſatam, non inuitã vitiauerit, vterque extremo ſupplicio afficiatur. Si vis illata fuerit iniuriæ, autor pœnam luat. Quæ ſine liberis vidua relicta eſt fratri defuncti coniugis nubat, ex eoque matrimonio in ſucceſſionem generis prolem tollat: ſi eam ducere nolit, cauſam apud ſeniores dicat. Si cauſam probauerint, cui volet illi nubendi facultas ſit, vt luctus in trigeſimum diem extendatur, ſat eſſe id tempus ſapienti ad lachrymas. Filius ſi parentibus iniurius fuerit, extra vrbem ſuſpendatur. Hoſtis bello proſtratus non inſepultus iaceat. Si pignus ab inope creditor acceperit, ante noctem reſtituat. Qui non fuerit ſoluendo apud eum, cui debet, ſeruitutem ſeruiat. Si quis contribulẽ emerit, emptus ſexto mox anno liber exiſtat. Qui aurũ & argentũ inuenerit, inuẽtum palam præconis voce faciat, vt aberrans pecus ad magiſtrum gregis reducatur, vel, quoad dominus exiſtat cuſtodiatur. Vt Iſraëlitarũ nemo

Vidua ſine liberis relicta cui nubat.

Filius parentibus iniurius ſuſpendatur.

Aes inuentum proclametur.

mo venena cõficiat, neq; cõfecta aliunde emat. Qui venenũ alicui miſcuerit ſceleris conuict⁹ id bibat. Qui oculũ alicui per iniuriã eruerit, pari clade puniatur. Si taurus quẽquã pereme rit cornu, lapidibus obruatur, eius carnes non attingantur. Depoſitum vt ſacrũ cuſtodiatur, vt filius patris ſcelus non luat, nec parentibus erit fraudi, ſi quid filius deliquerit. Et hæc domi. Militiæ verò illa, vt bellũ priuſquàm inferatur res per legatos aut præcones repetantur: ſi res non reddantur, dum placet, rite inferatur. Adminiſtrandi belli ſumma penes hunc ſit, qui ſtrenuitate & prudentia alios anteibit: vt miles ex omni multitudine fortiſſimus legatur. Si hoſtis obſidione premitur frugiferæ arbores ne lædantur. Læſæ enim ſi vocem habeant conuitium facerent populatori. Rebelles victor ad vnum interficiat. Cæteri quum victi fuerint, tributarij aut vectigales fiãt. Ne qua mulier belli tempore virile attingat inſtrumentum, neque vir muliebre. Vt veſcendi ſanguinis vſus in vniuerſum Iſraëlitis nullus eſſet. Lepra infecti, & quib⁹ genitale ſemẽ ſpõ

Venena miſceri Iudæis prohibitum.

Leges caſtrenſes.

Sanguine Iudæi nõ veſcũtur.

te flueret, ciuitatem expellerentur: & in his mulieres ſeptenis diebus, quæ menſtruæ eſſent, octauo redirent: toti dem dies aberant, qui funeſtan domũ haberent. Vt Sacerdos duabus agnis pro eo faciat, qui fluuium ſeminis per quietem paſſus eſt, ipſeque prius aquam ingrederetur: parique ratione expiaretur, qui cum coniuge parum legitimis diebus concubuiſſet. Puerpera xl. dies templo arceatur ſi marem enixa fuiſſet, ſi fœminam, octoginta. Qui vxorem impudicam arbitraretur, hordeaceæ farinæ aſſarium offerret: mox ea ad templi poſtes conſtituta in Sacerdotis verba iurare cogeretur, nihil læſam à ſe pudicitiam. Si falleret femore dextro diſiuncto, vteroque putrefacto moreretur. Si caſte iuraret decimo menſe puerum ſine vteri noxa enitere- tur: tum vt Sacerdos Dei in membrana nomen diluens phiala det iuratæ mulieri bibendum. Adulterio, inceſto, ſodomiticæque fæditati capitalẽ pœnam irrogauit. Vt ſacerdos manco debiliue corpore altaris, aſcenſu prohiberetur: aleretur tamen ſacris oblationibus, vt terra ſeptimo quoq; anno,

Leproſi & Gonorhoi ciuitate expellebantur.

Expiationes Iudæorum.

Solennis ſuſpectarũ vxorum expurgatio.

Adulterij pœna.

anno, ſi quando Cananeam Iudæi obtinuiſſent aratri eſſet immunis. Quæ tellus ſua ſpōte ferret quinquageſimo quoq; anno, qui Iobeleus dicebatur, tribulibus eſſet & extraneis communis: debitæ relaxarentur pecuniæ: libertate ſerui donarentur: prædia quæ vilius veniſſent antiquis poſſeſſoribus redhiberentur. His ille inſtitutis domi foriſque ſub id tempus quo vita deceſſit: Iſraëlitas inſtruxit. Adhibuit & precationem ſolennem pro eorum ſucceſſu, qui rite leges & inſtituta ſanctè cuſtodirent contrà diras imprecationes in preuaricatores. Poſtremò populum ſacramento adegit, vt diuinas & humanas leges, quæ ſemel latæ eſſent perpetuò obſeruaret: nec ſi quis violare eſſet auſus impune factum pateretur. Cæterum, quia ſatis conſtat nullum genus hominum cæremoniarum ſtudioſius, magiſque religioſum fuiſſe vnquàm, quàm Iſraëlitæ fuêre: quæ fuerit apud illos ſacrificandi ratio ab initio inſtituta operæpretium duco breuiter explicanda. Duobus ad initio ſacrorum generibus Iudæi vſi ſunt, quorum vnum holocau-

ſtum

Septennij obſeruatio.

Iobeleus præcipitur obſeruari.

Cæremoniarū Iudæorum ratio.

Holocauſtum ſacrificium primorum.

ſtum dixère, idque primores gentis perpetrabant: qui erat ſine boue, ſine agno rem diuinam facturus, ſiue quid aliud immolaſſet, annicula maſculaq; eſſet oportebāt animalia aris adhibenda: altaris oram Sacerdos victimali cruore perfundebat, inde hoſtiā membratim diſſectam ſuper arā cōcremabat. Alterum genus plebeium, in quo maiora anniculis offerebant, cruoreq; ſuper aram diffuſo renes, adeps, omēta imponebantur flā-mis: pectora & crura dextra Sacerdotibus dabantur, quæ ſupererant intra biduum: qui rem diuinam feciſſent eſitabant. Inopia ſi qui premebātur columbas offerre, aut turtures duas, quarū hæc in holocauſtū abibat, illam ſacerdotes ſortiebātur. Qui imprudens deliquiſſet, huic annicula agna erat, aut hædus piaculum. Qui occulti ſibi criminis fuiſſet conſcius, ex præſcripto legis, cæſo ariete expiari oportuit: horum carnibus veſcebantur Sacerdotes in templo, tam publicis quàm priuatis ſacrificijs, mundiſſima farina adijcitur, in agno aſſarij menſura, in ariete duorum, in tauro triū. Adhiberi & oleū, quod ſacris

Plebeiorum ſacrificium.

Inopum ſacrificium.

Piacula delinquentium.

Publicum ſacrificium

ſacris infundebatur, Agnus mane & veſperi publicè immolari. Septimis quiſque diebus,quæ ipſis ex lege maximè ſacræ erãt, & ſabbata dicebantur, geminatæ hoſtiæ aris admouebãtur. Principio menſis duo boues cũ ſeptẽ anniculis agnis, ariete vno, & hædo vno piaculi cauſa. Adijciebant binos hædos,horum vnus extra fines miſſus multitudinem expiabat: in ſuburbana alter delatus, loco puriſſimo cũ totis velleribus cremabatur. Põtifex taurum in id ſacrũ,& in holocauſtũ arietem dabat. Fuerunt & illis alia ſacra ſtatis cæremonijs ferijſue permixta, quale fuit xv. menſis die, quẽ Macedones hyperueretheũ dixerũt: & vertẽte autũno tabernacula figere: holocauſtaque ferijs tenentibus ſtata quotannis reddere, myrrhæ ſalicis palmarũ & maliperſici ramos, qui hæc facerent, geſtantibus Xanthico menſe:vnde principium ſumebat annus ſub plenilunij diẽ, Sole arietem tranſeunte;quia his diebus ex Aegypto egredi contigiſſet, myſtico agno faciebant. Inde azymorum feriæ, luna itidem plena paucis interiectis diebus celebres erãt genti:tauri duo,

Sabbatum Iudæis maximè ſacrum.

Menſis Hyperueretheus.

Menſis Xanthicus id eſt Aprilis.

Azymorum feria.

duo, aries vnus, agni ſeptem quotidie per eos dies holocauſto cremabantur. Adijciebatur hyrcus vnus piaculi nomine. Secunda azimorum primitiæ frugũ cum olei aſſario dabantur, & frugum principijs agnus in holocauſtum. Erant & Pentecoſtes ſtati dies, Aſarthan id illi tempus vocitabant, id eſt, quinquageſimam: fermẽtatos tum panes ex ſiccis alphitis offerebãt. Agnas duas in holocaſtũ, vitulos duos, arietes totidem, duosq; pro piaculo hyrcos. De Iudæis & Moſe duce eorum Ethnici ſcriptores ab Eccleſiaſticis diſſentiunt. Cornelius eñ Tacitus XXI. diurnalium libro egreſſionem gentis illius ex Ægypto non diuinæ voluntati, ſed neceſſitati tribuẽs ſcribit. Orta per Aegytum ſcabiẽ & prurigine fœda, Bocchorim Regẽ in Hamonis templo remediũ perijſſe, iuſſum regnum purgare atq; illud hominum genus Deis inuiſum alias in terras ablegare. Quo expulſo, vbi ingens ſcabioſorum colluuies vaſtis in locis relicta conſediſſet, cæteris per lachrymas torpentibus, Moſen vnum exulum monuiſſe, ne quã Deorum hominumq; opem expectarent:

Pentecoſte.

Iſraelitæ ex Aegypto expulſi.

rent: ſed ſibi, vt duci, crederent, aſſenſum eſſe, atque omnium ignaros fortuitũ iter arripuiſſe: ſed nihil æquè, quàm aquæ inopia laborantes: tum iam aut procul exitio totis campis procubuerant, vidiſſe agreſtium aſinorum gregem è paſtu in rupem nemore opacam concedere, ſecutum Moſen, quo ſibi in poſterum gẽtem firmaret nouos ritus contrarioſque cæteris mortalibus indidiſſe. Profana illic omnia, quæ apud nos ſacra, rurſum conceſſa, quæ nobis inceſta: Animalis effigiem, quo monſtrante ſitim, erroremque depulerant penetrali ſacrauêre, cæſo ariete in contumeliam Hamonis. Bos quoque immolatur, quem Aegiptij apim colunt. Suæ abſtinent ob ſcabiem vitandam cui animal hoc obnoxium. Septimo die ocïantur, quia is finem laborum tulerit: deinde blandiente inertia ſeptimum quoque annum ignauiæ datum: alij honorem eum Saturno haberi ob famem & ieiunia. Panis eorum non fermentatur. Hi ritus quoquo modo inducti defenduntur: & quia apud ipſos, fides obſtinata, & miſericordia in prõptu eſt, ſed aduer-

Iudæorum ritus ceterorũ mortalium ritibus contrarij.

ſus omnes alias gentes hoſtile odiũ: ſeparati epulis, diſcreti cubilibus: proiectiſſima in libidinem gens alienarum concubitu abſtinent: inter ſe nihil illicitum, circuncidere genitalia inſtituere, vt diuerſitate noſcantur. Nec quicquam prius imbuũt, quàm contẽnere Deos. Animas prælio aut ſupplicio peremptorum æternas putant eadem cura & de inferis & perſuaſio cæleſtium. Cõtra Aegyptij pleraque animalia effigiesq; compoſitas venerãtur. Iudæi mente ſola, vnumque nomen intelligunt. Prophanos qui Deorum imagines in ſpecies hominum fingunt. Hæc & multa alia Cornelius Tacitus & Trogus Libro XXXVI. ſcribunt. Iudæorum ſectæ tres à communi reliquorum vita diſcretæ erant. Phariſæorum, Saducæorum, Eſſeorum. Phariſæi cultu auſtero, & victu perparco vtebantur: traditiones ſuas, ſtatuentes, quibus traditiones Moſi determinabant. Pitacia chartarum in fronte gerebant, & in ſiniſtro brachio, quibus decalogus inſcriptus erat, quod dixerat dominus habebis: quaſi quid appenſum inter oculos tuos & in manu tua. Et hæc

Religio Iudæorum.

Phariſæorum morus.

Phy

Phylateria dicebãtur, à phylexe, quod ſeruare eſt, & thorat legem. Hi etiam maiores fimbrias alijs ferentes ſpinas eis affigebant, quibus puncti interendum memores mandatorum dei fierent. Vniuerſa deo deputabant, & Emarmeni, id eſt, fato agere quidem quæ iuſta ſunt, vel negligere: in arbitrio hominum plurimum eſſe dicebant, tamen in ſingulis adiuuare Emarmenem, quam ex motibus corporum ſuperiorum fieri putabant, ſuperioribus ſuis & nati maioribus nunquàm contrarium reſpondebant. Iudicium Dei futurum credere, omnem animam incorruptam eſſe, ſolas bonorum animas in alia tranſire corpora vſque ad reſurrectionem & iudicium: malorum autem æternis detrudi carceribus: & quia à communi hominum habitu diuerſi erant, ideo phariſæi dicebantur. Saducæi Emarmenem negabãt Deum inſpectorem omnium dicentes, & in arbitrio hominum ſitum eſſe, vt bonũ malúmve faciant. Animarum poſt hanc vitam vel ſupplicia negabant vel gaudia. Quòd reſurrectionem mortuorũ futuram negabant, animas mori cum

Animas in alia corpora migrare.

Animas cum corporibus interire.

corporibus putantes, nec Angelos eſ-
ſe dicebant, ſolos quinque libros
Moſi recipiebant. Ipſi ſeueri nimis
erant, nec inter ſe ſociales, ob quam
ſeueritatem Saduceos, id eſt, iuſtos
ſe nominabant. Eſſæi verò in omni-
bus monaſticam egebant vitam, nu-
ptias & fœminarum cõgreſſum om-
ninò faſtidientes, non quia coniugia
& hominum ſucceſſionem cenſerent
perimendam, ſed cauendam intem-
perãtiam mulierum, nullam earum fi-
dẽ ſeruare viro putãtes. Omnia habe-
bãt communia: probra vnguentũ &
balneum ducentes, ſqualorem decus
putarent, dummodo in veſte candida
ſemper eſſent. Nulla eis certa ciuitas,
ſed in ſingulis domicilia habebãt. An
te Solis ortum nihil profanum loquẽ-
tes, Solem, vt oriretur, orabant, poſt
vſque ad quintam horam operantes
loti corpus in aquis, ſimul & cum ſi-
lentio edebant. Iuramentum habe-
bant pro periurio Sectæ ſuæ neminẽ
adhibebant, niſi ſub annua probatio-
ne. Recepti autẽ ad ſe poſt annũ, duo-
bus alijs annis mores probabant, de
prehenſum in peccatis à ſe pellebãt,
vt herbas pecorum more decerpens

Eſſæorum vita tota monaſtica.

Omnia Eſſæis communia erant.

vſque ad obitum pœniteret. Quum decem ſederent, nullus nouem inuitis loquebatur. Spuere in mediū, vel in dexterā partem ſui vitabant. Adeò ſabbatum obſeruabant, quod nec eo die aluum purgarent, dolabram ferebant ligneam, qua in loco ſecretiſſimo fodiebant terram ad aluum purgandam: demiſſa veſte, diligenter ſe contegentes, ne ſplendori diuino facerent iniuriam: ob id etiam ſtatim foueam replentes: viuebant quam longiſſimè ob victus ſimplicitatem. Palmis enim victitabant. Pecuniæ eis nullus vſus erat. Mortē pro iuſtitia iudicabant meliorē. Animas omnes à principio creatas pro temporibus incorporari: exutas bonas corporibus vltra Oceanum degere, vbi ſit repoſita eis perfruitio, ad oriētem magis malis procelloſa, & hyberna loca delegātes. Erant in eis qui futura prædicerant, quidam coniugibus, ſed moderate operam dabant: ne ſi à mulieribus abſtinendum arbitrarentur, genus humanum deficeret. Syriam hodie Græci inhabitant, qui & Griphoni dicuntur, Iacobitæ, Neſtoriani, Sarraceni, duæque Chriſtia-

Sabbati obſeruatio.

De anima Eſſaorum opinio.

Animarum exutarum corpore merita.

næ pietatis gentes Syriani & Marouini. Syriani Græcanico ritu ſacrificant, paruerùntque aliquandiu Romanæ eccleſiæ. Marouini ſentiunt cum Iacobitarum gente. Horum lingua & literæ, quæ & Arabum. Ad Lybanum montẽ habitant hæc piorum hominũ genera. Sarraceni circa Hieroſolymã ſtrenui in bello gaudẽt agrorum cultura. Syriani inutiles. Marouini pauci numero, ſed viri pugnaciſſimi.

De Media, Medorumque moribus.

CAPVT. V.

Media appellatio.

MEdia Aſia regio à Medo Medeę & Egei Athenienſium regis filio appellata, & populi Medi dicti, vt Solinus refet: Ioſephus autem à Medeo Iaphet filio dictos fuiſſe ſcribit. Hæc regio, vt Prolemæus habet, à ſeptentrione mari Hyrcano terminatur, ab occaſu maiori Armenia & Aſſyria, à meridie Perſide, ab Oriente Hyrcania ac Parthia, quæ montibus excluditur. Sagittandi equitandique ſtudium genti præcipuũ ac pene peculiare. Peruetuſta & re-

Media fines.

Studia gentis

regum veneratio. Tiara pileus rotundus, & manicatæ veſtes ab his ad Perſas cum Imperio fluxêre. Proprium Medorum regũ fuit. Plures vxores ducere, mox & in priuatos trãſlatum vt minus ſeptem habere nõ liceret. Pulchrũ & fœminæ multos habere viros, pauciores quinq; calamitatẽ arbitrari. Ineunt fœdus Medi tũ Græcorum ritu, tum feriendo brachia, quo illi humeris connectuntur: ac mutuũ ſanguinem delingunt. Sterilis regio, qua ad ſeptẽtrionem obuerſa eſt: quo fit vt ex malis in hunc vſum exiccatis ac contuſis maſſam conficiant, ex toſtis amygdalis panem, ex herbarum radicibus vinum, ferinis carnibus plurimum victitantes.

De Parthia, & Parthorum viuendi moribus.

CAP. VI.

PArthiam Parthi Scytarum exules à ſe vocauerunt terram furto occupatã, a meridie Carmaniam, à ſeptentrione Hyrcanum ſolum, ab occidua Solis plaga Mediam, ad ortum Ariam habentem; Regio eſt ne- *Parthiæ termini.*

moroſa montana & inops frugum. Gens ipſa Aſſyrijs, Medisq; temporibus obſcuriſſima. Regnoque à Medis ad Perſas tranſlato, velut vulgus ſine nomine: victoribus prædæ fuit. Poſtremo Macedonibus ſeruiuit. Procedente deinde tempore, ea fuit ipſius gentis virtus, hi rerum ſucceſſus, vt non tantum finitimus imperaret, ſed à Romanis omnium gentium victoribus bello petita, eos magnis cladibus victos affecerit. Plinius quatuordecim Parthorum regna numerat. Trogus his orientis Imperium attribuit, velut orbis diuiſione cum Romanis facta, Adminiſtratio gentis poſt defectionem Macedonici Imperij ſub Regibus fuit: qui Arſaces ab Arſace primo Rege dicebantur omnes. Regum maieſtati proximus populorũ ordo fuit: ex hoc duces in bello, ex hoc rectores in pace electi. Sermo his inter Scythicũ Medumque medius, ex vtriſq; mixtus: Veſtis olim ſui moris: poſtea quàm acceſſêre opes, vt Medis per lucida ac fluida. Armorum patrius ac Scythicus mos. Exercitum non vt aliæ gentes liberorum, ſed maiore ex par-

Quatuordecim Parthorum regna.

Arſaces Parthorum reges.

te

te ſeruorum habẽt. Quorum vulgus nulli manumittendi poteſtate permiſſa, ac per hoc omnibus ſeruis naſcẽtibus indies creſcit, hos pari cura ac liberos ſuos habent,& equitare & ſagittare magna induſtria docent: vt quisque locuples eſt,ita magnum regi ad bellum ituro equitatum inſtruit. Itaque Antonio bellum Parthie inferenti quum quinquaginta milia equitum occurrerent ſoli DCCC. liberi fuêre. Cominus in acie prœliari neſciunt,obſeſſasque expugnare vrbes: pugnant autem procurrentibus equis, aut terga dantibus, ſæpe etiam fugam ſimulant, vt incautiores aduerſus vulnera inſequentes habeant: ſignum his in prælio non turba,ſed tympano datur, nec pugnare diu poſſunt. Cæterum intolerabiles eſſent,ſi quantus his impetus, eſt vis tãta & perſeuerantia foret: plerunq; in ipſo certaminis ardore prælia deſerunt, ac paulò poſt pugnam ex fuga repetunt: & cum maxime viciſſe te putes, tunc tibi diſcrimen ſubeundum ſit.Munimentũ equitibus loricæ plumatæ, idem & equis,quibus bello vtuntur. Auri argentiq; nullus olim

Parthorum pugnandi ratio.

niſi in armis vſus. Vxores dulcedine variæ libidinis ſinguli plures ducũt: nec vllum grauius flagitium, quàm adulterium vindicant: ob id mulieribus non conuiuia ſolum virorum, verumetiam conſpectum interdicunt. Quidã autem & in his Strabò, coniuges eos ſuas amicis in matrimonium tradere, vt liberos ex eis ſuſcipiant. Carne non alia veſcuntur, quàm venatibus quæſita. Equis omni tempore vehuntur, his petunt bella, his conuiuia adeunt, mercantur, colloquuntur, omniaque publica & priuata obeunt munia, equo ſedentes: atque ſingulare illud inter ordines diſcrimen, quòd ſeruilis fortunæ viri pedibus commeant, ingenui equis vehuntur. Sepultura vulgò aut auium aut canum laniatus eſt. Nuda demum oſſa terra obruunt, deorum cura veneratioque præcipua. Ingenia genti tumida, ſeditioſa, fraudulenta, procacia quippe violentiã viris, manſuetudinem fœminis aſſignant. Semper aut in externos aut in domeſticos motus inquieti. Natura taciti ad faciendum, quàm ad dicendum promtiores. Proinde ſecunda aduerſaque

Sepultura Parthorum.

ſilentio

ſilentio tegunt. Princibibus metu nõ pudore parent. In libidinem proiecti, in cibum parci, fides dictis promiſſisque nulla, niſi quatenus expedit.

De Perſia & Perſarum moribus ritibus & inſtitutis.

CAP. VII.

PErſia Orientalis Regio, à Perſe Iouis & Danaës filio dicta: à quo & Parſepolis totius gentis caput, Populi Perſæ dicti ſunt. Hæc regio vt Ptolemæus libr. v. ſcribit, à ſeptentrione Medis terminatur, ab occaſu Suſiana, ab ortu ſolis duab⁹ Carmanijs: à meridie parte ſinus Perſici, eius oppida fuêre Axima, Perſepolis, Dioſpolis. Cœlum Perſæ Iouem credidêre. Solem quem Mitram dicunt imprimis venerantur: colunt & lunam, Venerem ignem, tellurem, aquam, & ventos: non aras, non ſtatuas habuêre ſed ſub dio, excelſoque loco ſacra operari: cum imprecationibus coronatam hoſtiam ad aram ſtatuentes nihil præter hoſtiæ animam ſuperis dandum exiſtimare, nec eos etiã quicquam aliud velle: quorundã

Perſia cenſenia.

Religio Perſarum.

tamen in ea gente exta focis imponere moris fuit. Igni ſacrificantes arida ligna imponunt cortice adempto, & aruina ſuperiniecta, deinde infuſo oleo ſuccendunt, nõ inſpirantes, ſed ventilantes: quòd ſi quis inſpirarit, aut mortuum quid cœnũmue in ignem immiſerit, morte plectitur. In flumine Perſæ non lauantur, non micturiunt, nec cadauer inijciunt, nõ etiã ſpuunt, aut quid calefaciunt, ſed aquam hoc modo religioſiſſimè colunt. In lacum vel flumen vel fontem venientes ſcrobem faciunt, ibiq; hoſtiam iugulant, cauẽtes, ne quid proximæ æquæ ſanguine cõtingatur, tanquàm omnia polluturi: poſteà carnibus ſuper myrto lauto impoſitis eas magi ſubtilibus virgis comburunt: & factis imprecationibus quibuſdam, oleum lacte & melle mixtum inſpergunt, non in ignem nec in aquam, ſed in terram imprecationes permultum tempus faciunt, faſciculum virgatum myricinarum tenuium tenentes. Reges creant ex vna familia, qui regi non paruerit capite & brachijs amputatis inſepultus abijcitur. Refert Policritus quòd Perſarum Re-

Aquã religioſiſſimè colũt.

Reges ex vna familia creãt Perſæ.

gum

gum quiſque ſuas ædes in monte faciat, & theſauros & tributa. quæ exigit, ibi recondat, bene adminiſtratæ rei monumentum. Exigere eos ex ora maritima argentum, ex mediterranea, quæ quæq; regio ferat, vt colores, medicamenta, lanam, vel aliud tale, eodem modo & pecora. Neminem illi ob vnam tantum cauſam occidere licet, neq; alicui aliorum Perſarum quicquam in aliquẽ ex familia ſua atrox agere. Vxores ducũt ſinguli multas aluntq; propagãdæ ſobolis gratia, pellicesq; plurimas. Reges præmia proponunt ijs, qui vno anno plures procrearint filios: qui creati ſunt ante quinquẽniũ ad patris conſpectum gentili inſtituto non perducuntur, ſed apud fœminas degunt: ea præcipuè gratia, vt ſi inter educationem quis decedat, nullam è damno patri afferat moleſtiam. Nuptiæ verno æquinoctio celebrantur. Sponſis malum, aut chameli medullam, nec ſuper hæc aliud quicquam cœnatus, thalamum ingreditur. A quinto anno ad quartum & vigeſimum diſcunt equitare, iaculari, ſagittare, & imprimis vera loqui:

diſci-

Studia quibus Perſuaſi pueri inſtituũtur.

diſciplinarum magiſtris continentiſſimis vtuntur, qui fabulas, deorum laudes, viorumque illuſtrium complexas, cum cantu, interdum voce tãtum ad vitæ inſtitutionem referunt. Æris ſonitu vocati vnum in locum ad hęc diſcenda pertendunt. Ratio ab his deſpoſcitur eorum, quæ pueri audiuerunt, Decurſione vtuntur, duce ſibi, quem ſequantur, ex Principum filijs aliquo ad id lecto : campus quẽ decurrant, vt minimum, triginta habet ſtadia. Ad æſtum & frigus perferendum, torrentium tranſitu exercẽtur. In armis & in madidis veſtibus perdurant, paſcuntur, ruſticantur. Fructibus Terebinthi, glandibus, pyris agreſtibus veſcuntur, quotidianus cibus, poſt curſum cæteraſque corporis agitationes panis duriſſimus

Perſarum victus quotidianus.

Cardamum, & ſalis granum, aſſæ carnes indifferẽter, & elixæ: aqua potus Venantur miſſilibus telis ex equo arcu & ſagittis vſi vtũtur & funda: ante meridiẽ arbores ſerũt, radices effodiunt arma fabricantur aut lino & retibus ſtudent. Pueri auro exornantur & imprimis delicijs. Pyropus eſt illis lapis

lapis quem ſummo in honore habēt, & ob id mortuo eum non apponunt: Nec etiam ignem, ob honorem & reuerentiam, quam illi deferunt. A vigeſimo anno ad quinquageſimum militant, forenſem vſum non norunt, neque vendunt quicquam neq; emunt. Cetro in Rhombi ſpeciem ad bellum inſtruuntur, ac præter pharetram ſagarim & ſicas habent, & pileum turritum: ſquamoſum geſtant circa pectus thoracem. Principes Anaxyridem triplū habent, & tunicam manicatam ad genua demiſſam: intus candida fultura, exterior pars colore infecta. Amictum æſtate purgureum, hyeme varium, Tiaras magorum inſulis ſimiles. Vulgus duplici muniuntur tunica, ad media vſque crura demiſſa circum; caput ſindonij veli volumen ingens. Lecti & poculorum ornatus ex auro & argento: de rebus maximis non, niſi medio potu, conſultant, eam demum conſulationem firmiorem rati, quàm quę à ſobrijs ſit inita. Noti inter ſe, & æquales oſculo ſe in occurſu excipiunt. Qui humiliori ſunt fortuna, venientem adorant. Solo ſepeliunt corpora,

Principium Perſarum veſtitus.

Vulgi Perſici veſtitus.

corpora, cæra oblinentes. Magos in ſepultos abicijunt,auibus laniandos. Cum matribus inſtituto quodam peculiari coëunt : & hi ritus moresque Perſarum fuêre. Herodotus & alios quoſdam habet haud memoratu indignos, vt quot ridere coram Rege, aut ſpuere ne fas dixerint, & flagirioſum.Græcos ab his rideri, quibus perſuaſum eſſet;Deos ex hominibus ortos, quicquid nefas eſſet facere idem & dicere nefariũ arbitrari.Turpe creditum debere , ſed omniũ turpiſſimũ mentiri. Cadauera non prius humare,quàm à canibus,aut aliter traherẽtur, & quod indecorum ſit cæterarũ gentium opinione , parentes inopia adacti vulgò filias proſtituebant:quã quàm Babyloniorum id propriũ eſſet. Hodie Perſæ à Saracenis victi,Mahometique delirio imbuti in tenebris agunt, bellica olim gens:vt quæ diu in Oriente ſit rerum potita, nunc armis deſueta,vereri gloria excidit.

De India & Indorum prodigioſis ritibus moribusq́ʒ viuendi.

CAP. VIII.

INdia Orientalis regio, Aſiæ terminus, tam vaſta perhibetur, vt eam tertiam omniũ terrarum partẽ tradant. Pomponius tantũ littoris occupare ſcribit: quantum per xl. dies noctesque velificãtibus curſus eſt: appellata à flumine Indo, in quẽ ab occidẽtali plaga deſinit, à meridionali mari incipiens, aduſque Solis ortum porrigitur, & à ſeptẽtrione vſq; ad montẽ Caucaſum peruenit: gentes habet multas, & oppidis adeò exculta, vt quidã in ea quinque milia fuiſſe dicant, nec mirũ ſit, vel de hominum, vel de vrbium copia: quum ſoli Indi nunquam à natali ſolo receſſerint. Fluuios memorabiliores Gangem. Indũ Hypaim, ſed omniũ maxim⁹ Ganges. Terræ fauonij ſpiritu ſaluberrima in anno bis metit fruges, vice hyemis Etheſias patitur ventos. Vino carent, quamuis non deſint, qui hoc quoque Muſicanum ſolum ferre autumant. Nardum fert Auſtralis ora: fert & Cynnamomum, piper, & calamũ aromaticum

Indiæ magnitudo & deſcriptio.

Oppida Indiæ quinque milia.

Indiæ vbertas diuitiæque admirandæ.

ticum

ticum vt Arabia,& Æthiopia. Ebenũ arborem ſola producit, Pſittacum auem, monoceron beſtiam, Berillis, chryſophraſis, adamantibus, carbũculis, lychnitibus, margaritis, vnionibus, gemmis abundat. Binæ illic æſtates, leues auræ, temperius cœlum, vbertas ſoli, aquarum abundantia. Centum ob id & triginta annorum æuum eorum quidam, vt Muſicani agunt. Seribus vita aliquanto longior. Indis omnibus eſt promiſſa cæſaries, non ſine fuco cærulei aut crocei coloris: cultus præcipuus cum gemmis: habitus diſcrepantiſſimus, alij laneis, alij lineis peplis veſtiruũtur, pars nudi, pars obſcœna tan tũ amiculati, plurimi etiã flexibilibus libris circundati. Niger vulgò corpoporis color in materno vtero tales fiunt, ſeminis diſpoſitione, quales ipſi ſunt qui genuêre. Genitale, ſemen, vt Aethiopibus, nigrum, ſtatura pocera ac valida. In victu frugales ſunt, præſertim in caſtris, nec multa turba gaudent: ornatu plurimo vt dixi, vtuntur: à furtis magnopere abſtinent: legibus vtuntur, non ſcriptis, literas non norunt, ſed

Longiſſima Indis vita.

omnia

omnia memoriter adminiſtrant, & propter ſimplicitatem, ac vitæ perſimoniam omnia eis proſperè ſuccedunt. Vinum non niſi in ſacrificijs bibunt: potum ex oriza conficiunt, & hordeo: cibus magna ex parte oriza ſorbilis eſt. In legibus & contractibus maximam ſimplicitatem eſſe, vel ex eo argui poteſt, quod nõ multum ſunt litigioſi: nam nec commiſſi nec depoſiti iura vlla habent, nec teſtibus indigent, nec ſigillis, ſed ſimpliciter credunt: domum frequentius incuſtoditam habent, quæ profectò omnia continentiæ ſunt indicia. Cæterùm non facilè quis admittat, vt quòd ſoli degant, & quod non vna omnibus, & cœnandi & prandendi hora ſit, ſed vt cuique libitum ſit. Nã ad ſocialem ciuilemque vitam illa ſunt commodatiora. Exercitam præcipuè frictionem probant, & maximè ſtrigilibus. Ebeno arbore corpora expoliunt. In tumulis, & ſepulturis facientibus perparci. In cultu corporis nimij. Nam & aurum geſtant, & lapillis ornantur, & ſindonem candidiſſimam induunt, & vmbellas ſecum portant: nam pulchritudinem

Literarum apud Indos nullus vſus.

Potus & cibus Indorũ

Simplicitas Indis affectata.

Frictio corporis probatur.

excolentes, omnia faciunt, quæ ad decorandam faciem pertinent, veritatem perinde recipiunt atque virtutem: ætati ſenum prærogatiuam nullam tribuunt, niſi prudentia excellant. Multas nuptas habent, quas à parentibus accipiut, pari bonum emptas, alias obedientiæ gratia, alias prolis ac voluptatis, & niſi caſtas eſſe cogant, fornicari licet. Nemo ex Indis coronatus ſacrificat, nec adolet, nec libat, victimas non iugulant, ſed præcluſo ſpiritu necant, ne quid mancum Deo offeratur, ſed integrum. Qui falſus teſtis deprehenditur, extremis decurtatur digitorum articulis. Qui membro aliquo quempiam orbauerit, non modo talionis pœnã ſubit, ſed etiam manu truncatur. Quòd ſi quis artifici manum oculũm ve ademerit, capitale eſt. Regis corpus empticiæ mulieres curãt, quæ regem cuſtodiunt, & reliquas exercitus manet extra portas. Si qua mulier Regem ebrium occiderit, munus habet, vt cum illius ſucceſſore iungatur, ſuccedunt autem filij Regi interdiu dormire non licet, nocte cogitur cubilia per horas mutare, idque

Senibus niſi prudentes ſint honor nullus exhibetur

Sacrificandi Indorũ ratio.

Regis vita mulieribus apud Indos permiſſa.

idque propter inſidias. Quum in caſtris non eſt, ſæpè exit: nam & ad iudicium exit, & audit: & ſi hora eſt, vt corpus curet, quod ſtrigulum fit perfrictione, ſimul & audit, & à tribus perfrictoribus perfricatur: exit etiã ad ſacrificia: tertio ad venationẽ: vbi Bacchico more maxima mulierum caterua circunfunditur: ſtipatores foris manent, via funibus obtexitur: quòd ſi quis intro ad mulieres præuaricauerit, capite plectitur: præcedunt eum tympana & tintinnabula. Quum in locis ſeptis venatur, aſſiſtunt ei duæ tréſve mulieres armatæ: quum verò in locis non clauſis venatur ab elephante ſagittat: mulierum aliquæ in curribus ſedent, quædam in equis ac elephantis: quemadmodum & militant: omnibus armis exercitatæ: multum profectò à noſtris diſcrepantes. Atque hæc etiam à rerum ſcriptoribus dicuntur, quòd Indi Iouem pluuialem, & Gangem flumen, & indigetes genios colant: & quum eorum Rex capillos abluat ſolennia celebret, & maxima dona mittant: diuitias ſuas certatim oſtendentes. In ſeptem ordines olim diui-

Indorũ gens in ordines ſeptem diuiſa.

ſa vniuerſa gens fuit, quorum primus Philoſophorum erat, qui cæteris numero pauciores, honore & dignitate apud Reges longè anteibāt. Hi ab omni opere immunes, neque ſeruiunt cuiquam, neque imperant: recipiuntque à priuatis ea quibus ſacra dijs faciant, & curam habeant defunctorum, tanquàm chari dijs: & quæ fiant apud inferos præcipuè norint: proptereà dona plurima honoresque eis impenduntur: multum enim proſunt Indorum vitæ. Nam anni principio vnà conuenientes ſiccitates, pluuias, ventos, morbos, prædicunt: cæteraque, quorum cognitio poſſit vtilis eſſe: futura enim audientes cum populus tum Rex, & futura declinant mala, & bonis futuris imminēt. Qui autem philoſophus falſa prædixerit, nullam, præterquàm quod perpetuo ſilet, pœnam ſubit. Secundus ordo eſt agricolarum, qui multitudine ſuperantes cæteros, à bello reliquoque opere liberi, ſolis agris colendis tempus impartiunt. Nullus hoſtis eos laceſſit neque ſpoliat, ſed exiſtimans illos in cōmuni vtilitate verſari ab omni iniuria abſtinet: itaque

Philoſophi quantum vitæ noſtræ proſint.

que ſoluti metu agricolæ, terramque libere colentes, rerum afferunt vbertatem. Viuunt autem in campis cum vxore & liberis, neque in vrbes commeant: dāt Regi (omnis enim India ſubdita eſt Regibus) tributum, nulli priuato licet agros poſſidere abſque tributo, quintam quoque fructuum partem regibus impēdunt. Tertium ordinem conficiunt omnis generis paſtores, qui neque in ciuitatibus, neque in villis morantur. Vtuntur tabernaculis, venatu ac retibus: tutas à feris auibusque regiones reddunt. Hoc exercitio Indiam domeſticam præſtant, multis variſque tum beſtijs, tū auibus ſementi agricolarum infeſtis copioſam. Quartū locum artifices tenent: quorum pars armis, pars ruſticis inſtrumentis, alij alijs vtilibus rebus fabricandis vacant. Hi non ſolum immunes à tributo ſunt, ſed frumentum inſuper à regia percipiunt. Quinto ordine milites, ſed numero ſecundi, belli diſciplina exercentur: omnis ea multitudo armis dedita, tum equi elephantique bello apti ex Regia victum habent. Sextus eſt ordo Ephororū, hi quæcun

que in India aguntur inſpicientes re gi referunt. Septimo loco exiſtunt, qui publicis conſilijs præſunt, nume ro pauciſſimi, nobilitate prudentiaque maximè inſignes. Ex his enim ad Re gum conſilia, tũ ad rem publicam ge rendã, tum ad res dubias iudicandas aſciſcuntur: duces inſuper ex his deli guntur, ad principes. Has in partes Indiæ politia diſtributa, haud qua-quam licet vnius ordinis virum alte-rius vxorem ducere, neque exercitiũ mutare. Neque enim fas eſt mili-tẽ agrũ colere, aut philoſophari arti-ficẽ. Sunt & apud Indos ſtatuti prin-cipes, qui iniurias ab aduenis prohi-bent: ſi qui eorum infirmentur, con-ductis medicis curanr, defunctoſ-que ſepeliunt, eorũ pecunia proxi-mioribus tradita. Iudices cauſas co-gnoſcunt, ſontes diligenter puni-unt. Seruiles conditionis apud eos nemo fuit, imò lege quadam ſanci-tum, neminem omnium ſeruum eſſe: liberos æquo iure honoreque haberi omnes, qui aſſueſcerent, neque præ-ſtare cæteris, neque iniuria quen-quam afficere, optimè ob omnes for-tunæ caſus inſtituiſſe vitã, ſtultum ſa-

Apud Indos nemo ſeruilis conditionis.

nè

nè videri leges æquas omnibus poſitas, fortunas non æque omnibus communes eſſe. Sed quia Indorũ gẽtes multæ ſunt, & forma, & lingua, propter latiſſimũ regiõis tractũ, diuerſæ, nõ ijſdem, quos deſcripſimus moribus æque omnes viuunt, ſed quibuſdam etiam incultioribus. Eorum qui auroram ſpectant alij re pecuariæ dediti ſunt, alij non. Item alij in paluſtribus fluminibus habitantes, crudis veſcuntur piſcibus, egreſſi arundineis nauigijs exceptant. Singula autem nauigia è ſingulis arundinis internodijs fiunt, iſti ex Indis ferunt veſtem è tegete, quam vbi è flumine meſſuerunt inciderúntque, plectentes in modum ſtoreæ, tanquam thoracem ſibi induunt. His finitimi auroram verſus ſunt. Indi pecuarij carnibus crudis veſcentes nomine Padæ, qui talibus vti moribus narrantur. Quoties ciuium aliquis, aliquá ve ægrotat, virum quidem ſui maximè familiares interimunt, quod dicant illum morbo tabeſcentem carnes ipſis corrupturum, & licet ſe neget ille ægrotare, at nihilominus iſti non ignoſcentes necant eum,

Nauigia Indorum ex arundinum internodijs.

Aegrotantes interimuntur & comeduntur.

epulanturque. Mulieri vero ſuæ maximę neceſſariæ idem, quod viro viri faciunt. Qui autem ad ſenium peruenit, eo itidem mactato paſcuntur. Ideoque quum hac de cauſa, tum quia in morbis necantur, non multi ſanè eorum ad ſenectutē perueniunt. Eſt aliorum Indorum hæc diuerſa conſuetudo, vt nullum animantem interimant, vtque nihil ſerant, nec domos parandas exiſtiment, atque herba victitent. Eſt eis ſemen quodam milij inſtar ſua ſponte naſcens è terra ſuo in calyce, quod cum ipſo calyce lectum coquunt eduntque. Quorum quiſque in morbū incidit, is in locum deſertum pergit, ibique decūbit, eius vel diſcumbentis, vel defuncti curam gerente nemine. Horum etiam omnium, quos iam recenſui Indorum coitus in propatulo eſt, ſicut pecorum. Philoſophos habent Indi Gymnoſophiſtas, qui, vt Petrarcha ſcribit, vltimas & vmbroſas regionis partes incolētes nudi (quod ipſum nomen indicat) ac vagi in ſolitudinibus philoſophantur, ab ortu Solis ad occaſum perſtantes immobilibus oculis orbem candentiſ-

Moriendi ritus.

Gymnoſophiſtæ Indorum Philoſophi.

uiſſimi ſyderis contuebãtur, in globo igneo rimantes ſecreta quædam. Inſiſtebant alternis pedibus toto die feruentibus harenis citra dolorem, & frigora niuium & flammæ æſtus perferebant. Inter quos Brachmana gens fuit, quæ, vt Didimus eius Rex Macedoni Alexandro, qui illam debellare cogitarat, ſcripſit, pura & ſimplici vita viuit: nullis rerum illecebris capitur. Nihil appetit amplius, quàm ratio naturæ flagitat: facilis huic alimonia: non quam luxuriæ ſagacitas per omnia elemẽta perquirit, ſed quã tellus ferro inuiolata producit. Menſas epulis onerat innocuis. Hinc eſt quòd genera morborum nec nomina numerat diuerſa, ſed diuturna ſalute perfruitur: opem non precatur alter ab altero, vbi viuitur communiter. Inter pares locus non præbetur inuidiæ, vbi nullus ſuperior eſt. Omnes diuites facit paupertatis æqualitas. Iudicia non habet, quia corrigenda non faciat. Leges nullas tenet, quia crimina nulla proferant. Vna genti lex eſt, contra ius non ire naturæ. Quæ laborem nutriat, auaritiam non exarcet, ocium turpè deuitat. Libidini

Brachmana gens.

bidini

bidini membra ad debilitandum non tradit, omnia poſſidet, quæcunque non cupit. Quod ferociſſima ſit peſtis cupiditas, quæ ſolet egenos, quos capit efficere, dum finem inquirendi non inuenit, ſed & magis quo fuerit locupletata mendicat. Sole caleſcit, rore humectatur, ſitim riuo frangit; thorum miniſtrat humus. Somnum ſolicitudo non rumpit, Mẽtem cogitatio non fatigat. In homines ſibi ſimiles ſuperbia non agit imperium, nec quenquàm vel minima ſeruitute exigit, præter corpus quod ſolum animo famulari debere cenſet. In extruendis domibus igne ſaxa non ſoluit, nec admixtione pulueris cæmenta duriora conficit: quin potius in defoſſis telluris ſpeluncis

Spelũcas Brachmani inhabitant.

aut concauis montium latebris habitat: nullos ibi ventorum fremitus, nullius turbinis tempeſtatem formidat. Tutius ſe ab imbre defendere ſpeluncam arbitratur, quàm regulam, cuius geminus eſt vſus, dum viuat manſionis, ſepulturæ quando moriatur. Nullus ibi præcioſus amictus, ſed mẽbra papyri tegmine, vel quòd verius pudore velantur. Fœminæ nõ- or-

ornantur vt placeant, nec ſciunt in augenda pulchritudine plus affectare, quã nactæ ſunt. Ad concubitũ non admonet libido, ſed ſobolis amor. Bella non gerit, ſed pacem moribus, nõ viribus confirmat. Nemo parens filij comittatur exequias, nulla extruit inſtar templorum ſepulchra defunctis, nec in gemmatis vrnis funera combuſta recondit, quod nõ honoris eſſe ducat, ſed pœnæ. Peſtilentiã aut alios corporis morbos, vt dictum eſt Bracmani non patiuntur, quòd fœdis actibus cœlũ non temerant, ſed ſemper apud eos tenet natura cum tẽporibus concordiã, & vices ſuas elementa inoffenſa cuſtodiunt. Medicinę remediũ parſimonia eſt, quæ nõ ſolũ illapſos poteſt curare dolores, ſed etiam procurare ne veniant. Nulla ludicra ſpectacula affectãt, ſed theatrum ſpectare quum volunt: geſtorum monumenta relegunt, quæ quũ ſint maximè ridẽda, deflent. Non in fabulis aniilibus (vt multi) delectantur, ſed in pulcherrima mũdialis machinæ, & rerum naturaliũ diſpoſitione. Mercãdi gratia pontum claſſibus non nauigãt. Arte bene loquendi nõ diſ-

Parſimonia morborum omnium curatio.

diſcũt. Simplex eſt apud illos eloquẽtia, communisque omnibus, ſolum præcipiens non mentiri: forum ſcholasq; minimè frequentant, quorum doctrina diſcors, ſtabile nihil certumque diffinit. In honeſtate vna gentis pars, alia in voluptate bonum conſtituit. In cultum diuinũ innocuas pecudes non mactant, dicentes Deum ſacra ſanguine pullutorum non accipere: cultum potius diligere incruentum, verbo propitiari orantium, quod ſolum ei hoc cum homine eſt, ſua ergo ſimilitudine delectari. In Cathæis Indis multæ vxores in vnius viri coëunt matrimonium: & is vbi vita diſceſſerit apud grauiſſimos iudices ſuam quæque de meritis agunt cauſam: & quæ officioſior præ cæteris viro chariorque fuiſſe iudicantiũ ſententia comprobatur, illa in habitu ornatuque quo cultius ſe exornare poteſt, victrix & lætabunda rogum aſcendit, ac iuxta mariti cadauer accubat amplexans illud & deoſculans ſuppoſitis ignibus pudicitiæ laude contemptis cum coniuge defuncto concrematur: cæteræ cũ nota & dedecore viuunt. Liberi ab ineunte

Religio brachmanorum.

Catheæ Indi vxores multas habent.

Vxorum charisſima cũ defuncto viro crematur.

te

te ætate non parentum arbitrio tolluntur, ſed eorum, quibus id negotiũ publicè iniungitur, tenerorum infantium illi habitum inſpiciũt. Ac ſi qui ſegnes ab initio, aut parte aliqua corporis debiles deprehenduntur, necari iubent. Connubia non opibus & nobilitate, ſed formæ præſtantia conciliant inter ſe, liberorum magis quã voluptatis cauſa. Conſuetudo & apud Indos quibuſdam hæc eſt, vt qui filias præ inopia locare non poſſint, in ipſo ætatis flore, cum tuba & claſſicis, quibus bellica ſignificari ſolent, in forum producant, tum multitudine conuocata puella accedenti primum poſtriora humerotenus detegit, poſtea anteriora, quæ quum placita fuerit, & approbata quibuſcunque videtur illa nubit. Megaſthenes per diuerſos Indiæ montes nationes eſſe ſcribit capitibus caninis, armatas vnguibus, amictas veſtitu tergorum, ad ſermonem humanum nulla voce, ſed latratibus tantum ſonantes aſperis rictibus. Gangis fontem, qui accolunt nullius ad eſcam opis indigẽt, odore viuunt pomorum ſylueſtrium, longiusq; pergentes cadem

Monſtruaſæ Indiæ gentes. *Canocephali in India.*

dem illo in præſidio gerunt, vt olfactu alantur. Quòd ſi tetriorem fortè ſpiritum traxerint, exanimari eos certum eſt, & illorum aliquas in Alexandri caſtris fuiſſe memoriæ traditum eſt. Legimus monoculos quoque in India eſſe: Quoſdam etiam tã inſigniter auritos, vt aures ad pedes defluant, atque in alterutrã eorũ decubent, quarum duritię arbores conuellant. Quoſdam item ſingulis pedibus, & adeo latis quidem vt vbi ſe defendi à calore velint, reſupinati his totaliter inumbrentur. Apud Cleſiam legitur, quaſdam fœminas ibi ſemel tantum parere natosque canos ilico fieri. Eſſe rurſus gentem alteram, quæ in iuuenta ſit cana, nigreſcat in ſenectute, vltra æui noſtri terminos perennantem. Eſſe etiam perhibent alteram fœminarum gentem, quæ quinquennes concipiant, ſed vltra octauum annum viuẽdi ſpacia non protrahere. Sunt qui ceruicibus carent & in humeris habent oculos. Sunt præter eos iam enumeratos ſylueſtres quidã homines caninis capitibus, hirco & aſpero corpore, ſtridore terrifico. Sed hæc & alia id genus,

Homines odore ſolo viuentes.

Monoculi in India.

Monopedes in India.

Mulieres quinquennes concipientes.

nus: quæ de India & gente eius memorantur, quoniam magna eſt opus fide vt pro veris recipiantur, quam ne in ijs quidem, quæ ſunt pene oculis admota niſi grauate adhibent, qui aliena legunt ſcripta, parcius ſunt referenda. Cathaini hodie eam Indiæ partem, quę inter Gedroſiam Indumque fluuium ſita eſt, atque ab his modo Cathainũ appellatur inhabitant, Scythicum genus hominũ, & in quibus magna morum mutatio facta videri poſsit, ſi vera ſunt, quæ Armenius Aitonus de illis prodidit in hiſtoria: Sagaciſsimi ſunt, inquit, aiuntq; ſe ſolos hominum duobus luminibus cernere, cæteros mortales aut cæcos eſſe, aut altero oculo captos, magnum ingenij acumẽ, ſed iactãtia maior. Perſuaſam eſt vniuerſæ genti, ſe cæteris mortalibus artium ſubtilitate & ſcientia longè antecellere. Candidum genus hominum, paruis oculis, natura imberbes: literis vtuntur Romanis quadratura ſimilibus, alij alio ſuperſtitionis aguntur delyrio. Cæterum omneis veræ pietatis expertes. Solem adorant hi, illi Lunam, quidam fuſiles ſtatuas

Cathainorũ mores.

Sagaciſſimi mortalium Cathaini.

Homines natura imberbes.

Cathainorum religio.

nonnulli bouem: variaque per hæc monſtra, ſparſa eſt gentis ſuperſtitio. Non ſcriptas leges, non fidē norunt vllam: & quum in opificijs mirum ſit gentis acumen, nulla tamen his rerum diuinarum notitia. Timidum genus hominum, mortemq́; formidans: gerunt tamen bella magis ingenioſe, quàm fortiter. Sagittis in pugna vtūtur, telarūque generibus, quibuſdā hominibus aliarum gentiū minimè notis, papyracea moneta in vſu, quadrata forma, & in ea Regis imagine expreſſa, quæ ſi vetuſtate obliterari cœperit, obſoletā cum recentius impreſſa in regia commutant. Supellex ex auro & argento, cæteriſque metallis: olei inopia inſignis, hoc reges dūtaxat vnguenti loco vtuntur. Et de Indis hactenus: nunc de Scytis, qui ſunt Indiæ contermini, dicendum.

Moneta papyracea in vſu.

De Schythia Schytarumque feris moribus.

CAPVT. IX.

Scythiæ appellatio.

SCythia regio Septentrionalis, à Scytha Herculis filio, vt tradit Herodotus, dicta: vel, vt Beroſus, à quodam alio ex Araxe priſca, quæ

Noæ

Noæ coniunx fuit, genito indigena Scythiæ. Hi olim à primordio paruã patriam poſſidebant: poſtmodo paulatim per virtutem & vires aucti, quũ regiones multas ſibi ſubdidiſſent, in magnum Imperium gloriamque peruenire. Ea primum natio iuxta Araxim flumen parua numero propter ignobilitatem contempta conſedit: nacti Regem quendam bellicoſum, & militari virtute præcipuum, agros ampliarunt. Montanos quidem vſque ad Caucaſum, campeſtres verò vſq; ad oceanum & Mæotida paludum, aliaque loca ad Tanaim vſque flumen, à quo Scythia ipſa longo tractu verſus ortum protenſa Imao monte per medium velut in duas Scythias diuiditur, quarum vna Scythia intra Imaum montem dicitur, altera extra: ab alieno imperio aut intacti aut inuicti Scythæ ſemper manſerunt: Darium Perſarum regem turpi à Scythia ſubmouêre fuga. Cyrum cum omni exercitu trucidarunt. Alexandri magni ducem cum copijs vniuerſis deleuerunt. Romanorum audiuêre, non ſenſere arma: gens & laboribus & bellis

Scythæ ſemper inuicti permãſerunt.

bellis aſpera, vires corporũ immẽſæ. Hæc inter ſe olim diſcreta non erat, vtpote, quæ neq; agrum coleret, neque tectum ſedéſve haberet vllas: per ſolitudines & inculta vagabatur loca, armenta pecoráq; prę ſe agens: coniuges & liberi plauſtris vehebantur, legibus nullis obnoxia, iuſtitiam ſponte colebat, nullum furto grauius in tota gente flagitium fuit, vt quæ non parietibus aut ſeptis armentum circundat, ſed in propatulo habeat. Nullius ipſi aut auri, aut argenti vſus. Lac & mel in cibatu frequens: contra frigora & rigores ferinis pellibus murinisque corpora communibat. Laneus vſus ac veſtium ignotus genti. Erat is ſanè viuendi ritus frequens Scythis, ſed non omnibus: plerique eorum, vt loco plurimum diſtantes, ſic ab inuicem vita diuerſi, veluti peculiares inter ſe fouebant mores, de quibus poſteà dicemus, vbi adhuc communes quoſdam dixerimus. Gaudent Scytharum plures humana cæde: quem primum virum in bello vir Scytha cœperit, eius ſanguinem potat, quoſcunque in prælio interemerit, eorum capita

Homicidio Schythæ gaudent.

capita regi offert: nam capite ablato fit prædæ, quamcunque ceperit particeps, alioquin expers, caput hoc modo præcidit, in orbem illud amputat circa aures, verticeque ſumpto excutit, deinde pellem detrahit, & vbi, ſicut bouis corium, manibus molliuit, tanquàm mantile poſſidet, eaq́; ad habenas equi ſui appenſa gloriatur: qualia mantilia vt quiſque plurima habet, ita vir præſtantiſsimus iudicatur. Multi etiam ſunt, qui coria hæc humana, tanquàm brutorum, conſuunt, quibus pro amiculis induantur. Cæſorum hoſtium manus dextras cum vnguibus excoriãt quidã, atque cum ijs pharetrarum opercula obducunt. Nonnulli totos homines excoriant, & coria ſuper ligna extenta ſupra equos circunferunt. Capita dicto modo excifa exterius crudo bouis corio ſuperducũt, interius inaurant etiam, qui ditiores ſunt, & pro poculis vtuntur: hoſpitibus, qui ad eos veniunt, viri alicuius exiſtimationis exhibẽt, referũtq́; illos à ſe eſſe ſuperatos id ſtrenuitatis loco ponentes. Semel quotannis ſinguli regionum principes vinum crateri miſcẽt,

Humana coria pro amiculis concinnantur.

Oſſa capitis humani Scythis pocula præbent.

de quo Scythæ omnes hoſtium homicidę bibūt, nemo guſtat, qui nihil præclari operis ediderit, ſed ſine honore ſeorſum ſedet, quæ res apud eos maximæ eſt ignominiæ. Qui verò complures cædes fecerunt, hi duobus pariter, quos habent, calicibus potant. Deos hos ſolum propicientur & colūt Veſtam ante omnes, deinde Iouem ac Tellurem, exiſtimantes Tellurem Iouis coniugem eſſe: poſt hos Apollinem, & cœleſtem Venerē, Martē & Herculem. Nulli tamē ex ijs ſimulachra, aras & delubra facienda putant, præterquàm Marti, cui ex captiuis centeſimum quenque immolant, cæteris tum alia pecora: tum præcipuè equos. Sues pro nihilo putant, quos nec alere omnino in ſua regione volunt. Rex in quos morte animaduerit, eorum ne liberos quidem relinquit, ſed vniuerſos mares interficit, fœminis nihil læſis. Fœdera cum quibuſcunq; ineunt Scythæ, hoc modo infuſo in grandem calicem fictilem vino, commiſcent eorum ſanguinem, qui fœdus feriunt, percutientes cultello, aut incidentes gladio aliquantulum

Dij Scytharū & religio.

Ineundi fœderis forma apud Scythas.

corporis, deinde in calice tingunt. Acinacem, ſagittas, ſecurim, iaculum, hæc vbi fecerunt, ſeſe multis verbis deuouent, poſteà vinum epotant, non modo hi, qui fœdus fecerunt, ſed etiam comites hi, qui ſunt maximæ dignitatis. Regum ſepulchra apud Gerros ſunt, vbi Boryſthenes iam nauigabilis eſt. Ibi quum Rex eorum deceſſit, ingentem ſcrobem effodiunt, forma quadrata de hinc mortuum accipiunt, corpore incærato, aluo euulſa atque expurgata, quam ſilere contuſo & thimiamate apijq; ſemine & aniſi quum expleuerunt, reſuunt rurſus, impoſitumque plauſtro cadauer ad aliam gentem, ferunt: quod qui excipiunt, eadem agunt. Sed Regij Scythæ aurem decidunt, crinem circumtondent, brachia circumcidunt, frontem naſúmq; conſauciant, ſiniſtram manum ſagittis traijciunt. Poſtmodo cadauer ad aliã gentem, cui imperitant, ferunt, quæ ipſos comitatur ad eos, vnde primum venerant, vbi iam mortuum circunferentes ſingulas gẽtes luſtrauerunt, quibus imperitauit, apud eos deponunt, qui in extremis

Pompa in regio funere.

Regij Scythæ.

habitant & in ſepulchris, ij poſtquã illum ſuper thorum in loculo conſtituère, haſtis hinc atque illinc defixis, deſuper ligna diſponunt atque pallio contegunt : deinde vbi in reliqua loculi ſpacioſitate pellicum vna omnium chariſsima, miniſter vnus, coquus, agaſo, viator, pincerna, equus ſtrangulati ſunt, cum aureis Phialis, aliarumq; rerum omnium primitijs conſepeliunt : circumacto anno hoc iterum agunt, è famulis regis intimos ſumunt. Sunt autem famuli regum ingenui Scythæ, & quos ipſe Rex iuſſerit, nam nullus venalitius Regi miniſtrat: horum miniſtrorum quinquaginta vbi ſtrangulauerunt, ac totidẽ prçſtantiſsimos equos, eductis inteſtinis pallijsq; rurſus diſtentis atque conſutis : per ambitum regij ſepulchri fornicato opere equos, & ſuper eos famulos inſidentes erigunt, ac ita ſtatuunt, vt procul aſpicienti equitatus ſpeciem, defunctum regem cuſtodientis præbeant. Et talis regum humatio eſt, & ſepultura. Habent & priuati morem quendam in ſepeliẽdo, nã vbi quis deceſſerit, proximi quique in plauſtrum collocatum

Cum rege intimi famuli ſepeliuntur quinquaginta.

Priuatorum Scytharũ humatio.

catum ad amicos circunferunt : eos ſinguli amicorum excipientes, epulum præbent, tam propinquis, quàm cæteris cadauer comitantibus, ad hunc modum quadraginta diebus circumactum; de hinc humatur, capite prius exinanito, atque abluto ſupra corpus tria ligna ſtatuunt mutuò inclinata, circa quæ prætendunt lanea pilea, quàm maximè poſſunt conſtipantes, & in ſcaphā in medio lignorum pileorumque poſitam, lapides conijciunt ex igne perſpicuos. Viri Scythæ non lauantur, ſed vxores eorum infundentes aquam corpora, ad lapidem aliquem ſcabrum conterunt, cypreſſo, cedro, aut thuris ligno : deinde perfrictum corpus, quum intumuerit, illud, faciemque medicamentis oblinunt. Id eas ſimul bene olentes facit, ac poſtero die medicamentis amotis mundas & ſplendidas. Iurandi iuſiurandumq; interponendi ipſis per regium ſolium mos eſt : quo ſi quis periuraſſe à diuinatoribus, qui hoc ſalignis virgis experiuntur, conuincitur, ſine mora capitis pœnam ſubit, atque facultates omnes

Lauandi mirabilis ritus.

Maſſagethæ & mores eorum.

amittit, quas accipiunt qui illum periuraſſe probauerunt. Maſſagethæ populi Scythiæ in Aſia vltra mare Caſpium veſtitu & victu Scythis per quã ſimiles. Quo fit, vt Scythæ à pleriſque credantur. Ex equis pugnant & pedibus: vtroque pugnæ genere penè inuicti. Sagittis, haſta, ſangari (ſic enim ferrum quo vulgò accincti ſunt dicitur) auro in baltheis & capitis ac axilarum ornatu vtũtur: aureos thoraces equorum pectoribus inducunt. Ex auro fræna & phaleras conficiunt, æreas cuſpides haſtis præfigunt, ære pharetras muniunt. Ferri & argenti nullus apud eos vſus. Singuli vxorem ducunt, eaque communiter vtuntur, idque Scytharum ſoli faciunt, ſi Scythæ habendi ſunt. Quoties aliquis mulieris libidine capitur ſuſpenſa ad plauſtrum pharetra cum ea ſine pudore cõcumbit. Terminus vitæ nullus genti præfinitus, vbi quis admodum conſenuit, eum propinqui & neceſſarij in vnum coëuntes cum ouibus aliquot immolant, & carnibus pro epulo, vbi decoxerunt, indifferenter veſcuntur. Quod genus obitus apud eos bea-

beatiſſimum habetur, languore ex-
tinctos nõ edunt, ſed terra operiunt, loco damni putantes, quod ad immolationem non venerunt. Nihil omnino ferunt, pecoribus victitant, & piſcibus, quos Araxes abundè ſuppeditat: lac plurimùm potant. Ex Diis vnum Solem venerantur, cui equos immolant, vt perniciſſimo ſyderi è pecoribus omnibus perniciſſimum mactent. Seres mites inter ſe quietiſſimi omnium, mortalium cætus fugiunt, adeò vt cæterarum gentium commercia abnuant, primum eorum fluuium mercatores tranſeunt, in cuius ripis nullo inter partes commercio, ſed diſpoſito rerum precio: oculis æſtimantibus, ſua tradunt, non emunt noſtra, apud illos neque meretrix neque adultera, neque fur ad iudicium deducitur, neque occiſus homo fertur ibi aliquando: ſed eſt apud eos legum ſuarum metus velimentior, quàm geneſis conſtellatio. In initio orbis terræ habitant, quia caſtæ viuant, nec erugine, nec grandine, aut peſtilentia cæteriſue malis affliguntur. Fœmina poſt quam conceperit à nemine pe-

Seres omniũ quietiſſimi ſanctiſſimique.

Nullis calamitatibus affliguntur ſeres.

titur, neque quum purgatur, carnibus immundis nemo veſcitur, ſacrificia nulla nouit, ſecundum iuſtitiam, omnes ſibi ipſis iudices fiunt. Ideò non caſtigantur huiuſmodi plagis, quæ pro peccatis accidere ſolent, ſed plurimùm temporis perdurantes, abſque ægritudine vitam finiunt. Teuroſchythæ à monte Tauro circa quẽ habitant. Virgini naufragos immolãt, & quoſcunq; Græcos illuc delatos, hoc modo, poſtquàm preces peregerint hominis caput claua feriunt, truncum eius quidam aiunt perturbari è rupe. Nam in rupe prærupta templum eſt eorum ſitum, cruci adfigunt caput, quidam de capite ſuffigiendo conſentiunt, ſed truncum è præcipitio deijci negant; ſed humo contegi dicunt. Dæmonem, cui immolant, aiunt eſſe Iphigeniam Agamennonis filiam. In hoſtes, quos ceperint, hoc agunt: amputatum quiſque hoſtis caput domum portat, & fuſti ſuffixum, admodùm ſublime ſupra recta ſtatuit, & plerũque ſupra fumarium. Ideo in ſublimi locãtes, quòd dicũt eos totius domus eſſe cuſtodes. Viuũt aũt è rapto & ex

Græcos Tauro ſcythæ Iphygeniæ immolant.

Hoſtium capita ſupra domorum tecta figuntur.

bello

bello. At Agatharſi exultiſſimi viri ſunt, & aurum plerunque geſtantes in commune cũ mulieribus coëunt, vt inter ſe germani ſint ac domeſtici omnes: nihil neq; liuoribus, neq; ſimultatibus mutuo exercentes: cæterum ed Thracum ſimilitudinẽ accedentes. Neuri Scythicis vtuntur moribus, qui vna ante Dari expeditionẽ æſtate, coacti fuerant, propter ſerpentium multitudinem, in ipſorum ſolo procreatam, terram mutare, ſibi perſuadent, deierantes ſe quotannis ad dies aliquot lupos fieri, & rurſus in priſtinum habitum & formã redire. Antropophagi. i. humanæ carnis comeſtores, agreſtiſſimos omnium hominum mores habent, non iudicijs, non legibus vllis vtentes, rem pecuariam exercent: veſtem Scythicæ ſimilem geſtant, linguam propriã habent. Melanchleni omnes indumenta nigra gerunt, vnde & cognomentum habent, qui ſoli ex his humana carne veſcuntur, inſtitutis Schythicis vtentes. Budini ingens natio atque numeroſa, cæſtis oculis omnis ac rufa. Gelonus vrbs, à qua & Geloni dicuntur, gentis caput eſt. Libero

Neuri quotãnis dies aliquot lupi ſiunt.

Ἀνθρωποφάγοι *omnium agreſtiſſimi*

Melanchleni nigra omnes indumenta gerunt.

Libero Trierterica,id eſt, triennalia agunt,& Bacchanalia exercent. Græci quondam fuére, ſed Summoti, ibi conſederunt. Lingua adhuc partim Scythica,partim Græca vtentes. Sunt tamen Budini à Gelonis, & lingua; & vita diſpares. Nam quum indigenæ ſint; pecuariæ operam dant, ſoliq́ue eius regionis pedunculos edũt, *Geloni.* Geloni agriculturæ operam dantes, frumento victitant, & hortos poſſident,nihil illis neq; aſpectu, neq; colore ſimiles. Horum regio omnis eſt arboribus frequẽs ex lacu, qui ibi etiam ingens eſt, & multus. Lutrias capiũt,caſtores, aliáſq; multas feras; ex quarum pellibus renones faciunt, *Lyrcæ è venatu victitant.* atque induunt. Lyrcæ è venatione victitant,hoc modo, conſcenſis arboribus, quæ & per omnem eorum regionem frequentes ſunt, feris inſidiãtur. Singulis adeſt canis & item equus in ventrem cubare edoctus humilius ſubſidendi gratia: vbi quis ab arbore feram viderit, ſagittaque percuſſerit, conſcenſo equo illam perſequitur,comitãte cane. *Argyppæi natura calui.* Argyppæi ſub excelſorum montium radicibus incolunt, homines, qui ab ipſo natali

calui

calui ſunt, mares pariter, & fœminę: ſimis quoq; naribus, & ingenti mēto, proprio quodam oris ſono, Scythicam geſtantes veſtem, ex arboribus victitātes, rei pecuniariæ haudſtudent: vnde eis pecorum non multum eſt: ſub arbore quiſq; cubat per hyemem quidem vbi arborem pileo albo firmoque contexerint, per æſtatem verò que hoc pileo, his nemo mortalium iniuriam infert. Sacri enim dicuntur eſſe, nihil martium armorum poſſident. Idem finitimorum controuerſias dirimuut, ad quos quiſque confugit, is à nemine læditur. Iſſedones talibus moribus vti feruntur, quoties pater alicui deceſſit, omnes eius propinqui pecora abducūt, quæ vbi mactauerunt, conciderunt que, concidunt & mortuum patrem illius à quo in cōuiuium adcipiuntur, commixtisque omnibus carnibus conuiuium exhibent. Caput tum defuncti denudatum purgatumque inaurant, eoque pro ſimulachro vtuntur, agentes illi quotannis maiores hoſtias cæremoniasq; hæc filius patri, pater filio facit, quemadmodum Gręci natalicia, dicūtur præterea & iſti, iuſti

Homines opinione ſacri.

Iſſedones parentes defunctos comedūt.

Anniuerſariæ parentationes.

iuſti eſſe: & ipſorum vxores peræquè fortes ac viri, & tales olim fuêre Scytharũ mores, à Tartaris poſteà ſubacti, & illorum viuendi inſtituta complexi, Tartarorum more viuunt, Tartarique vno nomine vocantur.

De Tartaria gentisque Tartarorũ moribus & potentia.

CAP. X.

Tartariæ ſitus & termini.

TArtaria, quæ & Mõgal dicitur, vt Vincẽtius ſcribit, in ea terræ parte ſita eſt, vbi oriens Aquilonicõiungitur, ob oriente Katheorum ac Solãgorum terram habuit, à meridie Sarracenorum, ab occidente Naymanorum, ab aquilone oceano circundata. Tartaria à fluuio Tartar, qui per eam currit appellata. Regio plurimum montoſa, vbi campeſtris eſt, admixta glarea arenoſa eſt, ſterilis niſi aquis fluuialibus, quæ tamen rariſſimæ ſunt, irrigetur, & ob hanc etiam cauſam multum deſerta & infrequens eſt, ciuitates in ea nullæ villæ, præter vnã, quæ Cracuris dicitur, lignis in pleriſque locis adeò inops, vt arido boum & equorũ ſtercore incolæ ipſi ignes fouere

Tartariæ appellatio.

Boum & equorum ſtercore ignes fouentur.

fouere atque cibaria decoquere cogā tur. Aër & cœlum intemperatum & mirificum, tonitrua & fulgura in æſtate adeo horrēda, vt præ timore homines interiant, iam calor magnus eſt, mox frigus & denſiſſimæ niues cadūt, ventorum frequenter tam validi flatus vt equitantes detineant, & ad terram homines deijciant, arbores radicitus euertant, & multa damna inferant. In hyeme ibi nunquam pluit, in æſtate frequenter, ſed adeò parca vt vix terra madefiat. Regio alioquin omniū animaliū diues in camelis, bobus &c. Iumēta & equos in tanta copia & multitudine, quantam non credimus reliquum mundi habere: à quatuor ab initio populus habitabatur. Vnus Iecchamongal, id eſt, magnimongali dicebantur. Secundus Sumongal, id eſt, aquatici mongali. Et illi ſeſe etiam à Tartar fluuio iuxta quem habitabant, Tartaros appellabant. Tertius Merchat vocabatur. Quartus Metrit. Omnes vnam corporis formā, vnā linguā habebant. Fer⁹ ab initio cultus, ſine morib⁹, ſine lege, ſine vllo vitæ cultu, armēta paſcere, obſcuri nominis inter Scythas,

Tartaria pecorum diues.

Quatuor Tartariæ populi.

Vetuſtiores Tartarorum mores.

finitimorum vectigales, mox gens i-pſa in plures velut tribus diuiſa eſt, cœpitque ſub ducibus agitare, penes quos erat totius rei ſumma: pendere tamē nihilominus Naymanis vicinis accolis tributū. Quum Cauguiſta oraculo quodā prim⁹ eſt Rex ab ijs creatus. Is recepto Imperio, primum omniū malorum dæmonū culturā abrogauit, edictoq; pręcepit, vt tota gēs Deum optimū maximum coleret, cuius prouidentia regnū credi voluit à ſe receptū: edictū eſt deinde, vt quicunq; per ætatē arma ferre poſſent, ad certū diem regi præſto adeſſent. Eſtq; militaris multitudo in hūc modū diſtributa, vt decuriones centurionibus parerēt, cēturiones chiliarchis, chiliarchi miriadū præfectis. Inde ad periclitandas Imperij vires ſeptem principū (ex ijs, qui vniuerſæ gēti ante conſtitutū regnū præfuerāt) filios parentū manu iuſſit interfici. Faceſſunt illi Imperium: etſi acerbum & atrox cum multitudinis metu, tum religionis adacti: credere enim vulgò cœli numen eiuſmodi regni initijs interfuiſſe, non regem, ſed deū ipſum violari arbitrantes ſi illius dicto mi-

Canguiſta primus Tartarorum Rex.

Militia ordinatio.

nus

nus obtemperaſſent. His fretus opibus Canguiſta primũ finitimos Scythas bello ſubegit, ſubiectos vectigales fecit, & cum his eos, quibus ipſi ad id tẽpus tributũ pependerant. Inde remotiores populos aggreſſus tã proſpere, tamq; feliciter à Scythia ad Solis vſq; ortum, & ab ortu Solis ad mediterraneum mare,& vltra, armis ſuis omnia regna, gẽtes, & nationes ſubegit,vt merito iam ſe totius orientis dominum & Imperatorem ſcribat.Sunt autem Tartari omnium hominum deformiſſimi corpore,vt plurimum,parui, oculos habent groſſos & prominentes, multum coopertos palpebris, ita vt valde parua eſt apertura in eis:latas habent facies & imberbes, excepto quòd in ſuperiori labro, & mẽto raros habeant pileos & volatiles:graciles ſunt in medio communiter omnes: radũt caput per verticẽ ab aure vna ad aliã in occipitium ita vt raſura illa barbati formã prætẽdat, capillos in reliqua parte quemadmodum mulieres noſtræ longos nutriunt,de quibus duas tricas ſiue cordas faciũt,& vtranq; retro aures colligunt: quo more non Tartari ſolũ ra-

Tartarorum corporis forma.

Equis Tartari munia omnia obeunt

duntur, ſed quæcunque gentes eis commorantur. Ipſi porrò leues ſunt & agiles, boni equites, pedites mali, nullus pedes vadit, omnes & minimi etiam aut equis aut bobus inſident, quocunque ſit eundum: equitant etiam mulieres, equis vtuntur caſtratis, & qui non feriunt: fræna plurimo auro, plurimo argento & gemmis exculta ſunt: campanulas admodum reſonantes ex equi collo pendentes geſtare glorioſum. Sermone horrido ſunt & clamoroſo, cantantes luporũ more vlulant: caput quatiunt quando bibunt: bibunt autem quàm ſæpiſſime & ad ebrietatem, quæ apud eos gloria eſt. Non in villis aut vrbibus, ſed in cãpo veterum Scytharũ ritu ſub tabernaculis habitant: paſtores enim ſunt plerique omnes. In hyeme manere in planitiæ ſolẽt, in æſtate verò paſcuarũ vbertatem ſectãtes in mõtibus degũt. Stationes in tentorij modum aut ex virgultis contexunt, aut filtro leuigatis lignis ſuſtento In medio rotundã feneſtrã faciunt, quæ lucem præbeat, & fumum emittat. Ignẽ in medio habẽt, iuxta quem liberi & vxores verſantur. Sagittationibus lu-

Habitatio Tartarorum.

ctationibusque viri gaudent: venatores mirabiles ſunt: cataphracti ad venandum pergunt, feram cōſpicientes corona circunſtant, & tunc ſagittis quas quiſque in illam miſit præpeditā capiunt. Panem non habent, nec pin ſunt: mappis non vtuntur, non mantilibus. Vnum Deum credunt, & ipſum omnium eſſe tam viſibilium quàm inuiſibilium factorem: non tamē aliqua cæremonia, aut titu colunt ſed potius idola quędam de filtro aut ſerico ad hominis formam effigiata: ex vtraque tentorij parte conſtituentes pecorum ſuorum cuſtodes eſſe precantur, atque plurimū reuerentiæ exhibēt. His primum lac omnis iumēti ac pecoris offerūt: & antequā quicquā vel bibere, vel comedere incipiunt partē apponūt. Quodcūq; animal ad eſum mactant, illius cor in ſcypho per integram noctem appoſitum mane coquunt & comedunt. Venerātur etiam & ſacra faciunt Soli, Lunæ, & quatuor elementis. Chaam præterea regem & dominum ſuum filium Dei exiſtimantes, religioſiſſime adorant, ſacrificāt, & tantum illi tribuunt, vt digniorē in toto mūdo nō eſſe cre-

Venandi ritus.

Religio Tartarorum.

Chaam regē filium Dei credentes Tartari adorant.

dant,nec aliquē alium nominare patiuntur. Cæteros homines adeò hæc gēs cōtemnit,& ſe prudētia & bonitate excellere putat, vt alloqui faſtidiat, & à ſe explodat. Papā Chriſtianosq; cūctos canes appellāt, & idololatras ꝙ lapides & ligna adorent. Ipſi maleficis artib⁹ intēti, ſomnia obſeruāt. Magos habēt, qui ea ipſis interpretētur, & ab idolis reſponſa petāt, & accipiant. Deum enim cum illis loqui perſuaſum habent & proptereà ex oraculo vniuerſa faciunt. Tēpus & præſertim lunationes obſeruant: nullum tamen, præ alio aut ſingulari feſtiuitate aut abſtinentia colunt, æqualiter omne habent. Tantæ auaritiæ, & cupiditatis ſunt, vt vbi quiſpiam aliquid viderit quod habere deſyderat, ſi illo potiri cū volūtate poſſeſſoris nō poſſit, dūmodo Tartari non ſit, vi rapit: ex præcepto & inſtituto regum licere arbitrantes. Quum tale mandatum à Canguiſta Chaamque primis regibus habeant, quod quicunque Tartarus, aut etiam Tartari ſeruus equum: hominem, ſiue virum, ſiue mulierem, in via repererit literas aut conductum

Auaritia Tartarorum inſatianda.

ductum regium non habentem, eum ſibi vendicet, & pro ſuo, perpetuo vtatur. Pecunias indigentibus cõmutant, ſed pro grandi & intolerabili vſura, vnum denarium de decem ſingulis menſibus accipientes, & de vſura vſurã, ſi dilata fuerit. Tributarios ſuos tantis tributis, tantis exactionibus moleſtant, & aggrauãt, quantis nullæ aliæ gentes vnquam ſuos exercuiſſe leguntur. Incredibile relatu eſt: cupiunt ſemper, & vt domini omnium extorquent, nihil retribuũt. Mendicantibus eleemoſynam etiam denegant, in hoc laudantur quòd prandio aut cœnæ ſuperuenientes volentes comedere, non excludunt aut repellunt, ſed inuitant, & quibus veſcuntur miſericorditer communicãt. Victus autem immundiſſimi ſunt, vtpotè qui menſas, vt dictum eſt, mantilibus non operiant, manutergijs non vtantur, quum manus non lauent, non corpus non veſtimenta: panem neq; edant, neque conficiant: olera non edant, non legumina, ſed tantummodo omnium animantium carnes. Canum etiã & cattorum, equorum ac grandiuſculo-

Vſurarij Tartari.

Crudelitas Tartarorum inſignis.

rum murium. Captorum inimicorum corpora ad crudelitatem ſuam oſtentandam, & vindicandi deſyderium. Ad ignem quandoque aſſant, & vbi plurimi comeſturi conuenêre, dentibus (luporum ad inſtar) dilaniant, atque abſumunt: eorum ſanguinem etiam ad hoc prius collectum cratheris infuſum epotant. Lac iumentinum aliâs ipſis potus eſt. Vinum apud eos non naſcitur, aduectum, ſicut cæteri homines, auidiſſimè bibunt. Alter alterius pedunculos comedunt de capite vel aliunde extrahentes, & dicunt: ſic inimicis noſtris faciam. Scelus magnum habetur, ſi cibi aliquid aut potus perire permittitur. Ideoque oſſa, niſi medulla prius excepta ſit, canibus nequaquam proijciunt. Nullum animal ex nimia tenacitate comedunt, & abſumunt integrum & ſanum, ſed quando mutilatum fuerit, cœperitque iam aut ſenecture, aut aliqua alia pernicie langueſcere. Multum frugales ſunt & in paucis minimiſque contenti, bibunt mane vnum vel duos ſcyphos lactis, & interdũ toto die aliud nihil bibũt aut comedunt. Veſtitu tã viri quã mu-

Veſtitus Tartarorum.

lieres

lieres ferè vno induuntur, viri mitris caput obtegunt non multum profundis, obtuſis antè, retrò caudatis, vnius palmi longitudine, pari latitudine, quæ vt capiti adhæreant, & ne à vento quidem deturbentur, iuxta aures inſutas faſcias habent, quibus ſub mento connectantur. Fœmi næ coniugatæ caniſtro quodam rotundo teguntur vnius pedis, & ſemis longitudine, in ſummitate inſtar dolij plano, diuerſicolori ſerico aut pictis pauonum plumis circumorna to, gemmis ad hæc & plurimo auro, cætero corpore, vt quæque diues eſt, ita veſtiuntur potentiores purpura, & ſerico: quẽadmodum earum viri. Tunicas portant miromodo formatas, fiſſura earum in ſiniſtro latere, à quo induuntur & exuuntur, nodulos quatuor aut quinq; habet, quibus clau ditur. Veſtimenta quæ in æſtate gerunt, nigra ſunt communiter omnia, quæ in hyeme pluuioſiſq; temporibus alba, infra genua non deſcendunt, pelliceis veſtibus, quibus maxime vtuntur pilos non occultant & carni applicant, vt nos, ſed corium, pilos propter decorem vidẽdos præbent,

Vnus penè virorum & mulierum habitus.

bent. Virgines à non coniugatis ac illæ à viris diſcerni facilè nequeunt, ꝙ indiſcreto ferè omnes à viris & habitu, & geſtu ſint. Fœmoralibus æquè omnes vtuntur. Bellum inituri brachia quæ nuda habent, quidam ferreis laminis circundant, corrigijs quibuſdam concatenatis, quidā multiplicato corio, quo etiam caput obmuniunt. Scutis vti neſciunt, pauci quoq; lanceis, & lõgioribus gladijs. Enſes habēt brachiali longitudine ab vna parte faſtigatos, quibus pugnantes à latere percutiunt. Equites ſunt agiles ſagittandique ſciētiſſimi. Is omnium fortiſsimus cenſetur, qui & Imperij obſeruantiſſimus eſt: ſine ſtipēdio militant, gens in prælijs & rebus gerendis ſolers, & ad omnia momēta rerum imperiumque obeundum præſto. Duces & Principes bellum non intrant, ſed procul ſtanres, ſuos adclamāt, hortanturq;: & quid facto opus ſit diligenter proſpiciunt. Liberos, vxores, & aliquando hominum imagines equis impoſitas exercitui addunt, vt maior, ac hoſti terribilior magis appareat. Nec fuga turpis, ſi conducibilis ſit, aut neceſſaria. Sagit-

Bellica Tartarorum arma.

gittaturi dextrum brachium ab armatura exuunt, & tanta vi poſtmodum ſagittas excutiunt, vt nullum armorum genus ſit ille non penetrabile. Turmatim pugnam capeſſunt, turmatim fugiunt vulnifico ſagittarum iactu ſequentem à tergo hoſtem conficientes. Inde pugnantium paucitatem conſpicati ſubito in pugnam redeunt homines equosque ſagittantes vulnerant, ac tum maximè vincunt quum victi creduntur. Quũ regionem aliquam inuadere veniunt, diuiſo exercitu ab omni parte inuadunt, vt eos occurri non poſſit, ac nemo incolarum effugere, ita victoriam ſemper in manibus habent. Illa ſuperbiſsimè vtuntur capto nulli parcentes, non pueris, non mulieribus, non ſenibus, omnes promiſcuè occidunt; præter artifices; quos ad opera ſua reſeruant: occidendos per centuriones diuidunt; ſeruo cuique ad interficiendos decem, plures, vel pauciores, prout numerus fert, aſſignantes: quibus omnibus bipenni, vt ſues, mactatis cæteris in terrorem hoc agunt: quemq; milleſimum accipiunt, & capite ſubuerſo, pedibus ad ſtipem in

Stratagema Tartarorum.

in medio cæſorum erectum ita ſuſpẽdunt, vt ſuos adhuc admonere & audire videatur: plerique ad iacentum corpora ipſa procedentes è recentibus vulneribus emanantem ſanguinẽ ore excipiunt, & ingurgitant. Nemini quantumcunque etiam ſe obligauerint ſeruant, fidem, quin in deditos eo modo, & multo grauius ſæuiant. Iuuenculas mulieres in quã quiſque incidit, & qnamcunq; vult ſtuprari licet: abducuntur quæ liberaliores formæ ſunt, atq; in extrema omnium rerum penuria ſeruire perpetuo coguntur. Incontinentiſſimi enim omnium hominum Tartari ſunt: nam licet vxores ducant quotquot volunt, & ſuſtentare poſſunt, nullusque (excepta ſolummodo matre, filia, & ſorore) ipſis aut conſanguinitatis aut affinitatis gradus ad matrimonium contrahendum obſtet, Sodomitici tamen vltra modum ſunt: ſe non minus, quàm Sarraceni indifferenter, & impunè cum maſculis pecudibusque commiſcentes. Mulierem quam ſibi coniungunt pro vxore non habent, nec dotem accipiunt, donec pepererit: vnde ſterilem repudiare poſſunt,

Crudelitas Tartarorum ferina.

Sodomitici Tartari & Sarraceni.

&

& aliam ſuperinducere. Hoc mirũ eſt, quòd licet mulieres multæ virum vnum habeant, propter illum inter ſe non facilè rixentur, cùm tamen vna alijs præferri ſoleat, atq; iam cum illa, mox cum alia dormire: vnaquæq; autem ſuam ſtationẽ habet, vnaquæque ſuam familiam. Caſtiſſimè viuũt, nam in adulterio deprehenſi tam vir quàm mulier, lege ipſa occiduntur. A re bellica feriati viri pecora in paſcua ducunt, & cuſtodiunt, venanturque, & ſe luctando exercent, aliud nihil agunt, mulieribus omnia cõmittunt: his curæ eſt & quæ ſunt victui & quæ amictui neceſſaria procurare. Gens ipſa multas ſuperſtitiones obſeruat, cultellum in ignem mittere, vel eo ſaltem attingere: carnes item ex olla cultello extrahere, magnum nephas eſt: nihil etiam iuxta ignem ſecuri ſecãt, ne quocunq; modo lædant, quem aliâs religioſè venerantur, & à quo omnia purificari debent perſuaſum habent. Flabello quo equus impellitur, calcaribus enim nõ vtuntur, corpus aut brachia quietis gratia ſupraponere, aut flagello ſagittas tangere maximè deuitãt. Iuue-

In adulterio deprehenſi legi occiduntur.

nes aues ,non ſolùm non occidunt, ſed nec capiunt quidem. Fræno equũ non verberant. Os oſſe alio non frangunt. Cibum ac potum præſertim lac nemo profundit. In ſtationibus nemo mingit: quod ſi obſtinate aliquis faceret, abſq; miſericordia occideretur. Si autem neceſſitas cogat, vt ſæpius fit, tẽtorium in quo factum eſt, & omnia quæ in eo continentur purgari debent, tali modo: duos ignes, tres paſſus ab inuicem diſtantes faciunt, intra quos haſtas duas infigunt, iuxta quemq; ignem vnam ſtatuentes. Deinde cordula ab vna ad aliam ducta, ac buccaranno intecta per medium illarũ, ceu per ianuã, quæcunq; purificanda ſunt traducunt: mulieres duæ, quarũ hoc intereſt, in alia parte ſtant, hinc atque hinc vna, aquam inſpergentes, ac carmina quædam ſubmurmurantes. In conſpectum Regis nullus aduena, cuiuſcunque dignitatis exiſtat, & quantacunq; agere habeat admittitur, niſi purgatus prius. Qui limẽ tentorij in quo Imperator aut ducũ aliquis moratur pedib⁹ calcar, in ipſo veſtigio interficitur. Præterea ſi aliquis morſum fecerit, quem de-

Purgandi per ignes ratio.

Limen Regij tentorij calcans interficitur.

deglutire non poſſit, cogereturque eundẽ euomere, accurrunt illico omnes, & foramen ſub ſtatione faciunt, per quòd extractum crudeliter necāt. Multa alia ſunt, quę pro inexpiabilibus peccatis habent: aſt hominem occidere, aliorũ terram inuadere, res & bona aliorũ cõtra ius faſq; diripere. Dei præcepta negligere, pro paruo aut nihilo ducunt. In mundo quodam alio, quem tamen diſcribere non poſſunt, ſe poſt hanc vitam æternaliter victuros credunt, & meritorum ſuorum condigna præmia percepturos. Quum quiſpiam infirmari cœperit, & morti iam vicinus eſſe, haſtam vnam cum nigro panno tabernaculo, in quo decumbit, præfigunt, vt ab ingreſſu prætereuntem auertat. Nemo enim hoc conſpecto inuocatus intrare audet. Poſt quàm verò defunctus eſt, omnis illius familia conuenit, & funus extra tentorium in locum aliquem anteà delectum clàm portant, & fouea lata profundaq; ſatis facta, tentoriolum in ea erigunt, menſam ferculis inſtruũt: atq; defuncti corpus prius precioſiſſimo habitu veſtitũ ad eã applicantes,

Aeternam vitam Tartari credunt.

Sepeliendi Tartarorum ritus.

cantes, vnà omnes terra obruunt. Se pelitur etiam cum eo iumentum vnum,& equus phaleratus vnus. Potentiores in vita ſeruũ vnũ eligunt, atq; cauterio ſuo inuſtum ſecum tumulari faciunt: & hoc ideo, vt in alio mũdo his vtãtur. De hinc amicialiũ equũ àccipiunt,& mactãt,carnes come dũt,cutem fœno repletam,atque reſutam quatuor palis ſupra ſepulchrum in defuncti ſignum erigunt. Oſſa in animæ expiationem mulieres comburunt. Cum cute potentiores aliud agunt,in tenuiſſima lora illam diſcindunt, atque his extenſis per ſepulchri circuitum terram demetiuntur tantum nanque in alio orbe defunctum ſortiri credunt, quantum hic ab amicis illi hoc corio admenſum fuerit: Triceſimo die luctum finiunt. Quidam Tartarorum Chriſtiani nominis,ſed peſſimi,parentes iam ſenio confectos, vt citius moriantur multa pinguedine diu obeſcant, & inde defunctos comburunt, puluerem diligenter collectum, quaſi præcioſum aliquid obſeruant, illo cibaria ſua quotidie condientes. Qua autem põpa,qua feſtiuitate Tartari poſt Regis obitum

Sepeliendi Tartarorum ritus.

obitũ aliũ illi ſubſtituant, quoniã ne dum ſcribere, ſed legere fortè tædioſum, paucis abſoluam. In locum in campis aptum ad hocque conſuetum Principes duces barones & omnis populus totius regni conueniunt, tum eũ cui regnum aut ex ſucceſſione, aut electione debetur in thronum aureum collocant, atque procidentes vnanimi voce, & excelſa omnes in hunc modũ acclamant: Rogamus, volumus etiam, & præcipimus vt domineris nobis. Reſpondet ille: Si hoc à me vultis, neceſſe eſt, parati ſitis quicquid pręcepero facere, quũ vocauero venire, quocunque miſero ire, quẽcunq; occidi iuſſero id intrepidos faceſſere, & totum regnum in manus noſtras ſtatuere atq; committere. Vbi reſponderunt, ſumus: inquit rurſus, ergo oris mei ſermo, de cætero gladius meus erit: fit applauſus à populo. Principes intereà ipſum è regio ſolio exceptum ſupra filtrum in terra ſtratum humiliter ſedere faciunt, ita alloquentes: Vide ſurſum, & agnoſce Deum, ac reſpice filtrum in quo ſedes deorſum, ſi bene adminiſtraueris, ad votũ habebis omnia:

Chriſtiani nominis Tartari parentes necant.

Mos in Regis creatione memorandus.

Regum poteſtas notatur.

Si autem male, adeò rurſus humiliaberis,ſpoliaberisque, vt ne exile hoc filtrũ, in quo ſedes, tibi relinquatur: quo dicto, chariſſimam vxorum adiungunt, & ambos cum filtro eleuãtes, hunc omnium Tartarorum Imperatorem, illam Imperatricem ſalutant. Adſunt tum mox ab omnibus gentibus, quibus impetrare habet, dona. Adſunt & quæcunque Rex defunctus reliquit, de quibus nouus Imperator vnumquemq; principum donat, cætera ſibi ſeruari præcipit, & cum hoc comitia diſſoluit. In eius manibus ſeu poteſtate omnia ſunt: nemo poteſt, audetque dicere, hoc meum eſt,vel illius eſt.Nemo cõmorari in aliqua terræ parte debet,quam in aſsignata. Imperator ipſe ducibus aſſignat,duces millenarijs, millenarij centenarijs,cẽtenarij decanis, decani cæteris.Sigillum quo vtitur ita inſcribitur: Deus in cælo, & Chuichuth Cham in terra:Dei fortitudo, & omnium hominum Imperator. Quinq; maximos & robuſtiſſimos exercitus habet, quinque duces, per quos omnes,qui obſtant, expugnat: aliarum gentium legatis ipſe non loquitur,

Sigillum Imperatoris Tartarorum.

nec

nec etiam in conſpectum admittit, niſi tam ipſi quàm munera)ſine quibus venire præſertim non debẽt nec poſſunt) à mulieribus quibuſdam ad hoc deputatis prius purgati fuerint, per medias perſonas reſpondet, quibus quando & quãdiu loquitur(quãtũcunq; magni ſint(flexis genib⁹ auſcultare debẽt, & ita attendere,vt ne à verbo quidẽ aberrẽt.Nemini enim licet Imperatoris verba mutare : Nemini latæ ab illo ſententiæ qualicunque modo contraire. In publico is nunquàm bibit,neque aliquis Tartarorum Princeps, niſi prius cantetur ei , aut citharizetur. Potentiores quum equitant , vmbella quæ longiori haſtæ impoſita iuxta eos portatur,obumbrantur:quod & mulieribus eorum fieri dicunt. Et tales Tartatorum genti mores anno ab hinc ducenteſimo erant : hi viuendi ritus. Georgiani quos Tartari eodem fere tempore deuicerunt cultores Chriſti erant , ritum Græcorum ſeruantes,Perſis vicini, longo terrarum tractu à Paleſtina ad Caſpios vſque montes eorum dominium extendebarur.Epiſcopatus decẽ & octo habebant,

Imperator Tartarorum per ſe non reſpondet.

Potentiores Tartarorum quum equitant obumbrantur.

Georgiatorũ ritus.

bant, & catholicum vnum, id eſt e-
piſcopum vniuerſalem, qui loco Pa-
Raduntur in capite Georgiani. triarchę erat. Antiocheno patriarcha-
tui at initio ſubiecti erant, bellicoſi
homines: raſuram in capite faciebāt,
clerici rotundam, Laici quadratam.
Mulieres ad bellū edoctæ. Mulieres eorum quædam equeſtris
ordines erant, & ad prælium doctæ.
Georgiani ordinatis iam aciebus in
pugnam ituri repletam optimo vi-
no pugillarem cucurbitam epotare
ſolebant, & aduerſarios poſteà ani-
moſius adire. Clerici vſuræ & Symo-
niæ liberè vacabant: cum Armenijs
Armeniorū ritus. mutuo & perpetuo odio perſiſte-
bant: Erant enim & Armenij Chri-
ſtiani nominis populus, antequam,
Georgianis ſubactis, Tartari illos ſu-
perauêre: ſed à fide rituq; orthodoxæ
eccleſiæ in multis diſcordabāt. Diem
natalis domini ignorabant, nullas fe-
ſtiuitates, nullas vigilias, nec etiā qua
tuor tempora obſeruabant. Sabbato
Paſchæ non ieiunabant, Chriſtum
eo die circiter veſperam reſurrexiſ-
ſe, aſſerentes. Omnibus ſextis ferijs
Ieiunia Armeniorum. infra Paſchatis & Pentecoſtes fe-
ſtiuitates carnes manducabant. Mul-
tum ieiunabant, à ſeptuageſima qui-
dem.

dem incipientes ita ſtricte, vt nec in quartis ſextisque ferijs oleo, vino, aut piſcibus vterētur: plus peccare exiſtimãtes, qui his diebus vinũ biberet. quã eum, qui veneris gratia lupanar ſubiret: die Lunę penit⁹ ſe ab omnibus cibis abſtinebant, de Martis ac Iouis comedebant ſemel, die Mercurij & Veneris omnino nihil, Sabbato verò & Dominico die eſitabant carnes, & reficiebantur lautè. Per totam ſeptuageſimam, exceptis ſabbatis & dominicis diebus miſſarum officia nemo celebrabat, nec etiam ſextis ferijs per totum annum: per hoc enim violari ieiunium volebant. Porrò duorum menſium infantes, & quoſlibet alios indifferenter cõmunioni admittebant, aquam ſacrificio non addebant, cum lepore, vrſo, corniculis, & huiuſmodi ſicut Græci, Iudaizabant. In calicibus vitreis & ligneis celebrabant: quidam ſine paramentis & ſacerdotalibus veſtimentis omnino: quidam cum diaconi & ſubdiaconi infula tantum operti. Vſuræ & ſymoniæ tam clerici quàm laici, quem admodum Georgiani, æquè ſtudebant omnes. Sacerdotes

quoque diuinationibus, & necromantiæ incumbebant. Potationibus magis quàm laici vacabant. Vxores ducebant, ſed poſt mortem alterius ſecunda coniugia vtriſque prohibita erant. Adulteram viro repudiare & aliam ducere licentiam epiſcopi dabant. De igne purgatorio penitus nihil tenebăt. Negabăt etiă obſtinatè in Chriſto duas naturas fuiſſe. In triginta articulis à recto Chriſtianæ pietatis tramite eos aberrare Georgiani prodidêre.

Sacerdotes Armeniorũ vxores ducebant.

De Turcia, Turcarumq́ moribus, legibus, & inſtitutis omnibus.

CAP. XI.

Turciæ fines,

TErra, quæ nunc Turcia eſt, maiorem Armeniam ab ortu habet, excurritque ad Cilicum vſque pelagus, ſeptentrionem verſus Euxino terminatur, ab Aitono Turquia dicitur, plures in ea prouinciæ: Lycaonia: in qua Iconium caput gĕtis: Capadocia, in qua Cæſarea: Iſauria, vbi Seleucia, Licia: quę nŭc Briquia. Ionia quæ Quiſcum, vbi Epheſus. Paphlagonia, vbi Germanopolis. Lenech, vbi Trapezus. Hoc quicquid eſt terræ,

terræ, quæ hodie Turciæ tenet nomen, non vna gens inhabitat, ſed Turcæ, Græci, Armeni, Sarraceni, Iacobitani, Neſtoriani, Iudæi, Chriſtiani. Secundum leges & inſtituta plerunque viuentes, quas Mahometus pſeudopropheta Sarracenus Arabiæ genti anno ſalutis ſexcenteſimo atque vndetrigeſimo ſanxit: vir dubiũ Arabs an Perſa, vtrunque enim traditur. Patre malorum dæmonum cultore, matre Iſmaëlita, & ob id Hebraicæ legis non ignara: diſtrahere puerum illi, ambiguumq; effingere, dum hic, dum illa ſuam vterq; legem ingerit. Igitur vtroq; puer imbut⁹ cultu, neutrum adultus recepit, quin homo callidus atque vafer ingenio, inter Chriſtianæ pietatis viros diutiſſime verſatus, rem pernicioſam humano generi ex duabus legibus cõmentus. Hebræos aiebat impie facere, qui Chriſtum natum ex virgine inficiarentur, quando id prophetæ, viri præcipua ſanctitate, diuinoque afflati ſpiritu, futurum ceciniſſent, expectãdumq; multò antea prædixiſſent: contrà Chriſtianos ſtulte credere Ieſum Dei amiciſſimũ, natumq; ex vir-

Gentes Turciam incolentes.

Mahometi parentes.

Ex duabus legibus Mahometus vnam commentus.

gine. opprobria & cruciatũ a Iudæis perpeti voluiſſe. Martinus Segonius Nouomontanus ſuo hæc de Chriſti Regis noſtri ſepulchro memoriæ pro didit. Sarracenos & Turcas, ex antiqua Mahometi prædicatione ridere Chriſtianę gentis homines, qui id cõ ditorium venerabundi obſeruẽt. Chriſtum prophetam ſummum affirmantes, ex Dei ſpiritu, omnis terrenæ labis expertem, venturum iudicem gẽtium: inficiari tamen verum ipſius ſepulchrum adiri, quoniam glorioſum corpus, diuino cõceptum flatu prorſus fuerit impaſſibile. Hæc Segonius & alia in hanc ſentẽtiam, quæ à Mahometicæ gentis hominibus nõ magis impiè quàm ſtultè in noſtros iactari ſoleant. His pſeudopropheta, quum ſuã gentem malis imbuiſſet, legẽ tulit, cui nę ab hominibus ſanæ mẽtis quãdoq; iretur obuiã, abrogareturq; vt ſordidæ & peſtilẽti, capitalẽ inſcripſit pœnã, ſanxitq; in ſuo Alcorano, ſi quis de ea auſus eſſet diſputare. Qua ſanctione palàm fecit, nihil ſynceri in ea lege eſſe, quam velut myſterium quoddã texerit verueritque tractari, vt quale eſſet id quod

Sarraceni & Turcæ quid de Chriſto.

De lege Mahometi diſputare capitale eſt.

ſere-

ferebatur populus haud ſcire poſſet. Sergij Monachi Neſtorianæ impietatis viri conſilio & opera in illa ferenda præcipuè vſus. Hæc vt popularior eſſet, ex omnium gentium ſectis aliquid aſſumpſit. Chriſtum imprimis laudãdum cẽſuit, virũ fuiſſe affirmãs ſanctum & omni virtute præſtãtem, eundẽq; ſupra humanitatis faſtigium ponere, nunc verbum, nunc ſpiritum & Dei animã prædicans virginis vtero natum: ipſam virginem miris efferre laudibus, aſtipulari miraculis & Euangelicæ hiſtoriæ quatenus à ſuo non diſcrepat Alcorano. Euangelia ab Apoſtolorum diſcipulis corrupta eſſe dicebant, oportuiſſe per Alcoranum ſuum emendari, & Chriſtiani nominis multitudini per hæc blãditus à Sergio voluit baptizari: inde in aliorum ſtudia concilianda cum Sabellianis negare Trinitatem cum Manichæis binarium in diuinis numerum ponere: Negare æqualitatem patris & filij cum Eunomio: Spiritum ſanctum creaturam dicere cum Macedonio: cum Nicolaitis multitudinem vxorum probare, & vetus teſtamentum, tametſi id quo-

Sergius Monachus.

Lex Mahometi ex ſectis multis mendicata.

Chriſtianis per quæ Mahometus blanditus eſt.

quoque diceret quibuſdam in locis non carere vitio : prætexuit his ambagibus incredibilem illecebram, qua facilè vita capitur, remiſſis ſuæ genti veneris & omnium voluptatum habenis. Serpit peſtis hæc propterea in gentes innumeras, vt iam quota pars hominum præ multitudine illa à vero aberrantium adhuc ſit in officio. Ex hoc facile attendi poteſt quòd Chriſto credat non Europa tota, Mahometo autem & illius maxima pars cum tota fere Aſia & Aphrica. Sarraceni, qui hanc pſeudoprophetæ impietatem & delyrium primi acceperunt, eam Arabiæ partem incolebant, quæ Petræa dicta eſt, vbi videlicet terra ipſa ab vno latere Iudeæ inſerta eſt & reliquo Aegypto, à Sarraco loco Nabathæis propinquo, ſiue vt ipſi volunt à Sara Abrahę vxore appellati: vnde legitimos ſe omnium mortalium ſolos diuinæ promiſſionis ſucceſſores eſſe adhuc perſuaſum habent. Agriculturæ quidam vacabant & rei pecuariæ, maior autem pars militiæ: & ob id ab Heraclo ad Perſicum bellum ſtipendio conducti, quum ſe ab illo poſt

Voluptatū indulgentia.

Sarraceni vnde appellati.

con-

conſequutam victoriam fraudari cognouiſſent, ira & ignominia accenſi Sarraceni Mahometo duce & monitore in Syriam ſecedentes, Damaſcum occupabāt, vbi copijs & cōmeatu aucti Ægyptum petebāt, qua ſubacta Perſidem, poſteà Antiochiam, & hinc Hieroſolymā: adeò potentia & fama indies eorum res creſcebant, adeò indies augmentabantur, vt nihi amplius ipſis reſiſtere poſſe timeretur: quum Turcæ fera & crudelis Scythica gens ex Caſpijs montibus à finitimis pulſi iam per Caucaſeas portas in minorem Aſiam primò, poſtea in Armeniam, Mediam, ac Perſidem deſcendentes, vt & armis omnia ſibi ſubiugarent. Sarraceni igitur his vtpote Imperij fines defenſuri obuiam præceſſerant, ſed quia ipſis impares erant in breui ad eam deſperationem adducti ſunt, vt Mahometi fide ab his recepta paſſi ſint eos in Perſide ſecum regnare: vt neſcias vltra gens maiorem fecerit iacturam, quæ tanto regno ceſſerit: an quę eam ſibi peſtem inculcari paſſa ſit regnandi cupiditate: vnius itaque fidei vinculum ita vtranque gen-

Rerum Sarracenorū Incrementa.

Turcæ qualis gens & vnde progreſſa.

Turcæ & Sarraceni in vnū confluxi.

gentem copulauit, vt Sarraceni pro Turcis, & contra Turcæ pro Sarracenis indiſcreta appellatione aliquandiu vocati ſint. Nunc vt video Turcarum nomen inualuit: altero abolito. Non vnum apud hos equitum genus in vſu. Sunt Thimarcini, qui ſtipēdiarij interpretantur, ad octoginta milia: hi vicos, villas, caſtella, vt quiſque meritus eſt, Regis indulgentia poſſidēt ſtipendij loco, præſtoq; ſunt Senſacho, duci videlicet eius prouinciæ, cui attributi ſunt. In duos hodie diuiſi ſunt exercitus, Aſiaticū & Europeum, ductu inde maiorum ducum militaturi, quorum hic Aſiæ, ille Europæ præſidet. Hos Baſſas gentili lingua appellant. Sunt & Aconiziæ fatales dicti, hi ſine ſtipendio militant, ſemperque agmen præcedunt prædabundi, quintam prædæ partem regi debēt, manubiarum nomine: ſunt hi circiter quadraginta millia. Abijt tertium genus in Charippos, Spahiglanos, & Soluptharos, præſtantiſſimi horum. Charippi equeſtris dignitatis illuſtres, & circa Regē frequentes octingenti numero ex Scythis Perſisq;: neq; alio genere homi

Militia Turcarum ex quibus conſtet.

Baſſa exercitus Turcarū duces.

Aconiziæ milites fatales.

Charippi equites illuſtres.

minũ lecti in cõſpectu regis inſigniter, quũ opus eſt, dimicant, Sphai & Soluphtari ſunt, qui ab initio ad turpem vſum, pueri adhuc, apud Regẽ fuêre, mox adulti Regis indulgentia vxorẽ ducunt, auctiq; dote coniugis & ſtipẽdio plurimum oratorũ vtũtur officio, Regis latus dextra leuaq; ſtipantes inter eundum. Ad præfecturas & cæteras dignitates ex hoc ferè ordine leguntur. Mille ſunt & trecẽti numero Triplex in peditibus ordo. Lanizari hi impuberes adhuc ex toto Imperio leguntur à conquiſitoribus aliquandiu militari diſciplina inſtruuntur. ſub magiſtro iu publicis gymnaſijs, mox militiæ aſcripti amiciuntur breuiori veſte, & pileo albo, ac ſurſum verſus erecto: arma, ſcutum, enſis & arcus: hi caſtra muniunt, vrbes oppugnant, ſuntque ad viginti millia, & amplius. Secundi ſunt ordinis Aſappi, leuis armaturæ pedites, enſe, ſcuto, & longiore haſta inſtruuntur, rubro pileo à Lanizaris diſcreti hoſtium equos in prælio confodiunt: horum numerus ad belli magnitudinem accõmodatur, minimum quadraginta millia, cũ Rege proficiſcuntur:

Spahi & Soluphtari Regij ſtipatores.

Peditum Turcarũ triplex ordo.

cuntur: his ſtipendium cum bello finitur: ex hoc inſtituto, Regius habet exercitus ad ducenta armatorum millia. Cæterum peditum turba ſine ſtipendio voluntariorum, aut euocatorum, ſuntque his calones mixti, Lixæ, fabri lignarij & qui pugnantibus neceſſaria miniſtrãt: ſternunt vias, per loca ardua & abrupta: pontes fluminibus aut ſtagnis imponunt, aggeres in hoſtes erigunt, cæteraque ad expugnationes vrbiũ vtilia expediũt. Comitantur caſtra Numularij Trapezitę, inſtitores atq; aliorum id genus hominum ingens colluuio, nequid deſit eorũ, quæ humano vſui cõducunt. Sed nihil eſt quod in ea gente magis mirari poſsis, quã celeritas in agẽdo, in periculis cõſtantia, obſeruatio imperij: ad minima delicta capite plectuntur, profunda & verticoſa tranant flumina, abruptos ſuperãt montes, iuſsi per æqua & iniqua eunt præcipites, non vitæ ſed imperij memores, peruigilij, inediæq; toleran tiſsimi: nulla ibi ſeditio, nullus tumul tus: fremitu non clamore vtuntur in prælio, in caſtris noctu tam pertinax ſilẽtiũ, vt patiãtur captiuos dilabi, ne tu-

Regius exercitus ducenta milia.

Turcarum in re militari peritia.

tumultus exercitus aliquis. Hi ex omni mortalium numero hodie legitime militant, vt nemini mirum videri poſſit, quid ſit, ꝙ res eorum tantum ad hunc diem creuere, quantum ducẽtiſſimo ah hinc anno nullius alterius gẽtis, poſſitque verè dici eſſe id genus hominum inuictum, niſi aut lue, aut peſte aliqua teterrima, aut domeſtica diſcordia vincantur. Veſtitus quo milites vtuntur honeſtiſſimus eſt, nihil indecentię, nihil inhoneſtatis omnino habens. In ſellis ac fræniſ nulla curioſitas aut ſuperfluitas eſt. Armis indutus eorum, nemo incedit, niſi quum pugna inſtet, arma poſt eos in ſarcinis deferuntur. Vexillis non vtuntur, ſed lanceis, ex quarum ſummitate quædam diuerſicoloria fila dependunt, per quæ ſinguli ducum à ſuis internoſci valeant. Tympano tamen men & fiſtulis ad conuocandum concitandumque ad pugnam vtuntur. Regiſtrario, qui magnatum vnus eſt, defuncto bello præſentari omnis exercitus debet, tum vt qui, & quot bello amiſſi ſint cognoſcatur, quum vt in illorum locũ alij ſcribãtur. Pro militib⁹ in oĩbus congregationib⁹ & cõuiuijs orant,

Soli Turcæ legitime militant.

Vexillis non vtuntur Turcæ.

Tympano & fiſtulis etiam Turcæ vtuntur.

Pro militibus & cæſis ſuis Turcæ orant.

orant ſed multo magis pro communi patriæ cauſa cæſis : felices beatoſque eos appellantes, quod non domi inter coniugũ, filiorumq; lamẽtationes obierũt, ſed foris inter hoſtiũ fremitus haſtarumque fragorem. Maiorum ſuorum victorias deſcribunt, deſcriptas cantant & extollunt: multum enim militum animos per hoc excitari exiſtimant. Domus & cætera ædificia, ſub quibus habitare ſolent, de lignis & terra vulgo ſunt, pauca de lapidibus, ſolorum magnatũ domus balnea & deorum tẽpla ex his vulgo cõſtructa quãuis & plebeiorũ quidã locupletes adeò ſunt vt exercitum armare expedireque integrum vnus poſſit: ſed quia frugales ſint, & omnem ſumptũ deuitent, humilitatẽ diligant: voluntariam hanc paupertatem, & rerum ſitum patienter ferũt. Ob hanc etiam cauſam picturas abijciunt, imaginũ ſculpturas ſic adhorrent, ſic deteſtantur, vt Chriſtianos, qui eis tantum delectemur idolatras vocirẽt, & in veritate eſſe contẽdant: Sigillis in literis ſiue regis aut cuiuſcunque alterius fuerint nullis vtuntur, nullis ſignis obmuniunt, fidem ha-

Maiorum victorias Turcæ decantant.

Humiliter Turcæ ædificant.

Chriſtiani Idolatræ à Turcis habentur.

Sigillis literas Turcæ nõ roborant.

habent ,ſtatim vbi ſolummodo mittentis nomen audierint aut ſcribentis ſtylum inſpexerint. Campanarum vſus apud eos nullus , nec etiã Chriſtianos inter eos habitantes habere ac vti permittunt.Pro pecunia aut aliqua alia re non ludunt, ludere repertos ignominijs multis & probris afficiunt & proſequuntur. Ad ſedendum ſcamnum , ſedile aut aliud fulcimentum nemo cuiuſcunque dignitatis cõditioníſve exiſtat requirit: ſed decentiſſima quadam & membrorum & veſtium cõpoſitione ſuper terrã puerorũ more recumbit . Menſa ſupra quã veſcuntur vt plurimum è corio bubulo parata eſt,aut ceruino non concinnato & adhuc hirſuto , rotunditatem habens , quatuor vel quinq; palmarũ latitudinis , circulos multos per circuitum inſutos ferreos quibus cùm corrigiæ inductæ ſunt , inſtar burſæ clauditur,expãditur & portatur . Domum, eccleſiam aut alium locum in quo ſedendum eſt : niſi diſcalceatus, nemo intrat: quum inhoneſtum indecorumque valde habeatur, vt calceatus quis ſedeat , quare calceamento quodã vtuntur , quod facilè & deponi

Sedibus & ſcamnis Turca non vtuntur.

Menſa Turcarum de corio eſt.

poni poteſt & recipi. Locus in quo vel domi vel in Eccleſijs ſedetur, ſtratus tegetibus laneis eſt, aut ſcirpeis: habentur quoq; interdum propter locorum humiditatem, & immunditiã tabulata. Veſtimentis vtuntur tã viri quàm fœminæ ſatis largis & longis in antriori parte apertis, quo honeſtius curuati naturæ opus perficere celareque poſſint. Multum enim in egeſtione cauetur, ne meridiem verſus, quo orantes ſe vertere ſolem faciem cõuertant: Multũ etiam ne ab homine quopiam conſpecti turpitudinem ſuã oſtendant. Curuati etiam quẽadmodum apud nos mulieres micturiunt: nam ſi ſtando quiſpiam mingeret pro ſtulto aut hœretico ab omnibus haberetur. A vino, quoniã peccati & omnis immunditiei ſeminariũ ſit, ex lege abſtinent, vuas tamen commedunt, & muſtum potant. Abſtinent ſe quoque à carne & ſanguine ſuillo, nec non ab omni morticinio, reliquis comeſſibilibus cunctis veſcentes. Diem Veneris ab omni labore feriati, tanto ſtudio & religione colunt, quanta nos dominicam, aut quanta Iudæi ſabbatum.

Veſtimenta Turcarum fluxa.

Viri curuati mingunt.

Vinũ non bibunt Turcæ.

Caro ſuilla & omne morticinium vitatur.

Dies Veneris Turcis ſacra.

In

In ſingulis ciuitatibus eccleſia vna principalis eſt, in qua eo die poſt meridiem conueniunt omnes, atq; oratione ſolenniter peracta, prædicatio fit. Vnum Deum cõfitentur, qui nullũ ſibi vel ſimilem habeat, vel æqualẽ, cuius Propheta fidelis Mahometus ſit. Quinquies in die Sarraceni oẽs orare tenentur, faciebus ad meridiem verſis, & hoc antequàm faciant, perfectiſſimam corporis munditiam habere, culum, veretrum, manus, brachia, os, aures, nares, oculos, capillos, ad vltimum pedes etiam decentiſſime lauare, præſertim poſt coitum & egeſtionem, niſi ægrotauerint, vel in itinere fuerint. Si verò aqua eis ad hoc deſit, quod tamen contingere raro aut vix poteſt, ꝗ in omnibus ciuitatibus cõtinua balnea ad hoc habeantur puluere mũdæ & recẽtis terræ perficiunt: ante ablutionem hanc, pollutus quacunque pollutione loqui ſecum, aut ſe etiam videre: quantum poſſibile eſt permittit neminem. In quolibet anno menſem integrum & hebdomadam ſtrictiſſimè ieiunant, interdiu nec comedentes, nec bibentes quicquã: nec etiã ſe

Quinquies in die orare Turca tenentur meridiem verſus.

Lotio corporis.

Continua in omnibus ciuitatibus balnea.

Ieiunia Turcarum.

mulieribus commiſcentes: poſt So-lis autem occaſum ad vſq; ſequentis diei exortum cibis, potibus, ac vene-ri ad placitum indulgent: In fine ieiu nij & poſteà iterum ſexageſimo die Paſcha celebrāt, in memoriam Arie-tis Abrahæ oſtenſi in ſacrificium filij loco: noctisque cuiuſdam in qua Al-coranum de cœlo datum exiſtimant.

Paſcha Tur-carum.

Domus Dei in Mecha.

Semel quotannis etiam ad domum Dei, quæ in Mecha eſt ire Sarraceni omnes debent, tum propter profeſ-ſionem ſuæ recognitionis, tum an-nuos honores Mahometo perſoluen-dos, cuius ſepulchrum ibi obſerua-tur. Religionem ſeu ſectam ſuam ab-negare Sarraceni neminem cogunt, nec iſtud alicubi perſuadere conan-tur: quamuis Alcoranus præcipiat, vt aduerſarios prophetasq; eorundē perdant, & omnibus modis perſe-quantur: vnde fit vt in Turcia omni-um ſectarum gentes habitent; & quæ que, vt ſolet, ſuo Deo ſacra faciat. Sa-cerdotes præterea eorum à commu-ni populo non multum differūt, nec à priuatis ædibus eccleſiæ. Alcoranū ſcire ſufficit & quæ ad orationē cul-tūque legis pertinēt: meditationibus;

Sarraceni ad ſectam ſuam cogunt nemi-nem.

Sacerdotes Turcarum.

lite-

literarümque ſtudijs minime vacant. Nõ enim eccleſiarum aut animarum aliqua cura occupati ſunt, ſacramenta nulla habent; reliquiarum, ſacrorumq; vaſorum, & altarium nulla obſeruatio: ſed vxoribus, liberis, ac cæteræ familiæ intẽti, agriculturæ, mercaturæ, venationi, & ſimilibus ſtudijs, quibus victus quæritur & vita ſuſtentatur, quemadmodum laici cæterique incumbunt. Nihil eſt ipſis facere illicitum, nihil prohibitum. A ſeruitute, ab exactionibus immunes ſunt. Honoris plurimũ ab omnibus percipiunt; vt qui legis cæremonias ſciant, eccleſijs præſideant, & alios docere poſſint. Gymnaſia multa & magna habent, in quibus ciuiles leges à Regibus latæ pro regni adminiſtratione, defenſioneq; plurimi docentur, quorum deini quidam eccleſiaſticis, quidam ſecularibus officijs præficiuntur. Sunt etiam in ea ſecta multi & varij religioſi quorum quidam in nemoribus & ſolitudinibus vitam villatim ducentes hominum commercia effugiunt, quidã in ciuitatibus hoſpitalitatẽ exercentes peregrinos pauperes ad hoſpitia ſaltẽ re-

Gymnaſia Turcæ multa habent.

Religioſorum Turcarum familia.

cipiunt, ſi non habeant quo reficere poſſint: ex mendicitate enim & ipſi viuunt: alij per ciuitates vagantes, in vtribus quibuſdam bonam atque ſemper recentem aquam portant, quam cuique petenti bibendam vltro offerunt, pro quo pietatis officio, ſi quid ipſis porrigitur accipiunt, cupiunt nihil, tantam religionis oſtentationem in dictis & factis, in moribus & geſtu præ ſe ferentes, vt non homines ſed angeli credi poſſint, ſignum quoddam quiſque gerit, per quod cuius profeſſionis ſit interno-

Iuſtitia Sar. ſci habeat. Iuſtitię Sarraceni ſeu Turcæ exactores ſtrenuiſſimi ſunt, qui hominis ſanguinem ſuderit pari pœ-

Adulterorũ pœna. na ſemper plectitur. In adulterio deprehenſus cum adultera abſque miſericordia, abſque mora lapidatur. Eſt etiam fornicarijs ſua pœna expreſſa, octingentos flagelli ictus ſeu verbera tolerare debet, qui præuēt⁹ fuerit. Fur prima & ſecunda vice depre-

Furum pœna. henſus totidẽ ictibus flagellatur: tertia manu truncatur, quarta, pede. Qui damnum alicui infert, precio æſtimato ſatisfacere compellitur. In poſſeſſionibus repetundis vt petitũ teſtibus

com-

comprobetur, lege ſancitum, vtq; negator iuramento ſeſe expurget. Teſtes nullos niſi valde idoneas probatasque perſonas, & quibus ſine iuramēto credi poſſit admittunt. Inquiſitores per regionē multi etiā cōſtituti ſunt, qui orationum ad quas tenentur, negligentes indagatos talibus quidem adficiunt ignominijs: tabulam vnam cū pluribus caudis vulpinis illorum collis appendunt, & hinc inde per totam ciuitatem trahentes nō dimittunt donec ſe certa pecunia abſoluāt. Extra matrimonium nemini, qui ad prouectā ætatem iam peruenerit, vitam agere licet. Vxores aūt ducere legitimas quatuor poſſunt, & dēptis matrib⁹ & ſororibus quaſcunque volūt, nulla ſanguinis habita ratione: illegitimas verò quotquod placuerint, & enutrire valeant. Filij tā ex his, quàm ex illis ſuſcepti hæredes in patris bonis æqualiter habētur. Hoc tamen ſeruato, quòd duæ filiæ filio vno coæquentur. Coniuges duas aut plures non in vna domo, nec etiam in vna ciuitate habent, ob iuges contentiones earum, atque inquietudines, ſed in ſingulis ciuitati-

Vxores Turcæ quatuor ducunt.

bus ſingulas. Libertatem viri eas tertio repudiandi habent, tertio item recipiendi. Repudiatę veró à quo viro ſuſcipiantur, ſi lubet, permanere poſſunt. Hę in veſtitu honeſtiſſimæ ſunt. In capite mitris vtuntur velis ipſis ſuperpoſitis, ita vt decenter hac inuolutæ, vna veli extremitas à dextra aut ſiniſtra capitis parte dependeat, qua ſi domum exire, vel in domo in virorum conſpectum prodire debeant, ſine mora totam faciem præter oculos velare poſſint. Nunquàm audet fœmina Sarraceni vbi virorum congregatio eſt apparere. Forum adire, vendere aliquid aut emere omnino fœminis illicitum. In eccleſia maiori locum à viris longe remotum habent, & adeó occluſum, vt nemo introſpicere poſſit, nec aliquo modo intrare. Quem tamen non omnes, ſed magnatum ſolum vxores, & nunquàm alias quàm die veneris ad vnicam orationis meridianæ horam: quę apud eos, vt dictũ eſt, ſolẽnis eſt, intrare debẽt. Collocutio viri & mulieris in publico adeò rara eſt, adeó præter conſuetudinem, vt ſi inter eos per annum integrum mo-

Repudium apud Turcas.

Mulierum Sarracenorũ veſtitus

moraretis, ſemel vix videre poſſes. Virum apud mulierem in aperto ſedere, aut equitare cũ aliqua pro monſtro duceretur. Cõiugati mutuo, alijs videntibus, nunquàm laſciuiunt, nũquàm rixantur, quũ nec viri erga mulieres grauitatem vnquam remittant, nec mulieres erga viros reuerẽtiam. Magni domini, qui apud ſuas perpetuo eſſe non poſſunt, ad earum cuſtodiam deputatos Eunuchos habent, qui tanta cuſtodia illas obſeruant, & tuentur, vt præter maritum impoſſibile vlli viro ſit eas alloqui poſſe, impoſſibile ipſas poſſe præuaricari. Poſtremũ Mahometo, legibuſque ipſius fidei tantum Sacraceni tribuunt, vt illas ſeruantibus æternã beatitudinem certiſſimè promittant: Paradiſum videlicet delitiarum hortum dulcibus & amœniſſimis aquis quaque verſum irriguum, ſub puro & temperato cœlo conſtitutum, in quo quicquid velint habituri ſint: omnium ferculorũ genera ad ſaturitatem, ſerica atque purpurea indumenta, adoleſcentulas ad nutum ſpecioſas, cum aureis argẽteiſq; vaſis: Angelos princernarum more in aureis

Eunuchi mulieribus deputati.

lac, in argenteis vina rubea vbertim propinantes miniſtros. Contrà non ſeruantibus infernum comminantur interitumq́ue ſempiternum. Hoc etiam credunt, quòd quantiſcunque quis criminibus obnoxius, ſi moriturus tantum Deo credat & Mahometo, ſaluus fiat.

De Chriſtianis, eorumq́ue origine & ritibus.

CAP. XII.

Cauſa natiuitatis Chriſti.

CHriſtus Ieſus Dei patris omnipotentis verus & æternus filius, ſecunda in ſancta indiuidua æquali perpetua trinitate perſona, incomprehenſibili & à ſeculo abſcondito conſilio, atq; myſterio anno ab hinc milleſimo quingenteſimo vigeſimo, vt miſeros, & infelices homines in primis parentibus Adã, & Eua per inobedientiæ peccatum cheu lapſos, & ob id multis ſeculis cœleſti patria excluſos erigeret, eoq; reduceret: ac detruſorum ſpirituũ vetuſtiorem ruinã, ad quam ſupplendam præcipuè creati fueramus, aliquando in cœlo reſarciret: Sancti ſpiritus cooperatione in Iudæa à virgine Maria de

de progenie Dauid homo cõceptus, & natus eſt. Trigeſimo vitæ ſuæ anno vſq; in trigeſimum quartũ: quo ex Iudæorũ inuidia cruce affixus perijt, Iudæam omnem percurrens, Iudæos primum, deinde alias gentes ab antiqua Moſaica lege, ad idolorum profana cultura ad nouam ſuam inſtitutionem adhortatus eſt, Sequaces quotquot habere potuit diſcipulos appellauit. Ex quibus duodecim ſelectioribus poſt mortem ſuam, cùm (vt prædixerat) iterum viuus apparuiſſet, commiſit, vt Apoſtolorum ſiue legatorum nomine, in orbem vniuerſum irent: & quæcunque ab eo didiciſſent vidiſſentq; creaturę omni prædicarent. Symõ Petrus, cui eccleſiæ ſuæ regimen principatumque diu anteà poſt ſe ſuſcipiendũ tradiderat, quùm poſt ſancti ſpiritus præceptionem alij ad alias terræ oras, vt ſortiti & iuſſi fuerant, ad prædicandum diuertiſſent, primum Antiochiam venit, ibique eccleſiæ cathedram primariam conſtituens, cùm alijs apoſtolis, qui ſæpius ad eũ venerant, conciliũ celebrauit: in quo inter cætera Chriſtianos à Chriſto deinceps dici decre-

Maria virgo Chriſti mater.

Chriſti ſequaces diſcipuli vocati.

Petrus eccleſiæ Chriſtianæ princeps.

Antiochia prima eccleſiæ ſedes.

A Chriſto chriſtiani appellati.

decretum, qui illius dogma orthodoxamque pietatem amplecti tuerentur. Romam deinde ſede primaria tranſlata, pro maximo ipſe, & ſucceſſores ſui ſemper habuêre negotio, rudem & incultam adhuc Chriſti ſui ſectam, eamque profeſſos aliquo bono ordine, & gubernatiõe ex Moſaica lege, quã Chriſtus nõ ſoluere, ſed adimplere veniſſet, ex politijs Romanorum, Græcorũ, Ægyptiorum, aliarumque gentium ſacris & profanis ritibus, legibus, moribus: ex ſaluberrima imprimis Chriſti Ieſu doctrina, & ſancti ſpiritus inſpiratione cultiores facere. Rem aggreſſi, quemadmodum non ſolum apud Hebræos: ſed alias etiam gentes diuiſos viderint homines in ſacros & profanos, & tam his quàm illis pulcherrima ordinatione, ſuos gradus, ſuas dignitates. Eſſe monarcham orbis vniuerſi tunc Romanum Imperatorem, eſſe conſules, eſſe patritios, qui & ſenatores ad arbitrium quorum omnia ordinarentur, eſſe per terram reges multos, duces, comites, præſides, præfectos, ſuffectos, tribunos militum, tribunos plebis, prætores, primipylos,

Chriſtiana religio à quibus ſumpta.

Romana politia.

pylos, centuriones, decuriones, quaterniones, duumuiros, quæſtores, ædiles, ianitores, ſcribas, lectores, & priuatos homines vtriuſq; ſex⁹ multos. In deorum verò templis Regem ſacrificulum eſſe, archiflamines, prothoflamines, flamines, ſacerdotes: pari ordine apud Hebræos in ſacris ſummum pontificem eſſe, minores ſacerdotes, leuitas, nathineos, luminum extinctores, exorgiſtas, ianitores ſiue æditiuos, & cantores. Apud Græcos chiliarchos, hecatontarchos, penthacontarchos, decarchos, pẽtharchos. Eſſe præter eos quoque tam apud hos, quàm illos diuerſos & virorum & mulierũ religioſos cõuentus multos, Saducæos, Eſſæos, Phariſęos apud Hebręos: Salios, diales, veſtales apud Romanos. Conſenſere ſanctiſſimi apoſtoli omnes, vt Petrus & qui ei in Romana ſede ſuccederent, imperpetuum Papa tanquã pater patrum, vniuerſalis, apoſtolicus, ſanctiſſimus & ſummus Pontifex diceretur. Eccleſiæ catholicæ Romæ tanquàm monarcha Romanus Imperator, orbi vniuerſo præſideret. Cõſules quorũ ſemp duo erãt

Hebræorum ciuilitas.

Græcorum adminiſtratio.

Re. ponti. Papa vocatus.

æqua-

Primates Archiepiſcopi

æquarent in eccleſia patriarchæ quatuor. Conſtantinopolitanus, Antiochenus, Alexandrinus, & Hieroſolymitanus, ſenatores Cardinales exprimerent. Reges qui tribus ducibus Primatas tribus Archiepiſcopis imperantes diſignarent, Archiepiſcopi ſeu Metropolitani ducibus compararentur, quòd velut illi pluribus Comitibus, ſic ipſi Epiſcopis mandarent. Epiſcopi Comitum ſimilitudinem exprimerent. Coëpiſcopi ſiue epiſcoporum vicarij præſides, præfectos præpoſiti. Tribunos militum archipreſbyteri redderent. Tribunos plebis cancellarij, prætores archidiaconi. Cẽturiones decani. Decuriones preſbyteri parochi. Aduocatis Sacerdotes alij. Aediles diaconi. Quaterniones ſubdiaconi. Duũuiros exorciſtæ. Quæſtores hoſtiarij, aulæ ianitores, lectores, cãtores, ſiue poëtas. Acolythi ſcriptores aut cæroferarios præſentarent. Eos omnes communi appellatione clericos, à cleros, id eſt, ſorte; qua ex populo primum in Dei ſortem eligebantur, vocari voluere. Septem tamen, quos adhuc Romanus pontifex ſolenniter ſacri-

Epiſcopi. Coepiſcopi. Præpoſiti Archipreſbyteri. Cancellarij. Archidiaconi. Decani. Presbyteri. Diaconi. Subdiaconi. Exorciſtæ Hoſtiarij Lectores. Acolythi Clericorum in Eccleſia dignitates.

ſacrificans ſecum in altari habet, cæteris nominatiores eſſet. Epiſcopos ſcilicet presbyteros diaconos, ſubdiaconos, acolythos, cantores, quibus ſingulis in eccleſia ſua officia, habitum atq; dignitatem attribuere. Epiſcopis clericos alios ordinare, virgines velare & benedicere, Pontifices conſecrare, manus imponere, confirmare, baſilicas Deo dedicare, deponendos ab officio ſacerdotes deponere & regradari, ſynodos celebrare, chriſma conficere, veſtes & vaſa ſacrare, & alia quæ etiam minoribus ſacerdotibus communia, vt cathechizare, baptizare, ſacramentum altaris conficere, alijs communicare, à peccatis pœnitẽtes abſoluere cõtumaces arctius irretire, euãgelium annunciare. Caput in apice, quatuor digitorum latitudine, in rotundum more Nazareorum radere, & neque comas neque barbam nutrire, perpetuò caſtos eſſe, ſacerdotibus omnibus præcipere. Victum his ſolum & primitijs, decimis & oblationibus eſſe, ſecularibus curis negotijsque omnino vacare, honeſtè veſtiri, incedere, & conuerſari: ſoli

Quid Epiſcopis conceſſum.

Sacerdotum qualis vita & habitus.

Deo

Deo & eccleſiæ deſeruire,lectioni ſacræ ſedulo incumbere, vt omnia quæ Chriſtianæ religionis ſunt, in quibus alios inſtituere obligantur,ipſi perfectè norint. Religioſi conuentus tam virorum quàm mulierum ſunt Benedictini, Prædicatores, Franciſcani, Auguſtiniani, Bernardini, Antoniani,Ioãnitæ, Carthuſiani, Præmõſtratenſes, Carmelitæ, Ciſterſienſes,innumerique alij, quibus omnibus ex regula, quam ſibi priuatim quiq; præſcripſére,certus habitus, certaque viuendi ratio eſt, continentiam, paupertatem atq; obedientiam perpetuam profeſſi,vt plurimum, vitam ſolitariam agunt, quare monachi, id eſt, ſolitarij appellãtur, quidam abbates, quidam præpoſitos, aut priores ſibi præficiunt: Epiſcopis aut Romano tantummodo pontifici ſubſunt. Cucullo quamuis non vnius coloris ferè vtuntur omnes, & carnibus abſtinent. Epiſcopis ſacrificaturis ſacratas veſtes ex Moſaica lege deſumptas ob perfectionẽ eorũ quindecim numero eſſe, Sandalia,amictũ, albã, talarem, cingulum, ſtolam, manipulum, tunicam hyacinthinã, dalmati-

Chriſtianorũ religioſi conuentus.

Monachi ſolitarij.

Quindecim ſacra Epiſcoporũ veſtes.

cam

cam, chirothecas, annulum, caſtulã, ſudariolum, pallium, mitrã, pedum, & iuxta altare in qua ſederet, cathedra. E quibus nouem quoque minoribus ſacerdotibus communes eſſe voluere, amictum, albam, talarẽ, cingulum, ſtolam, manipulum, caſtulam. Romano Pontifici pręter eas ex Conſtantini magni largitione, omnia Romani Imperatoris inſignia permiſſa, tunica coccinea, purpurea chlamys, ſceptrũ, diadema faſtigiatum: quibus in magnis feſtiuitatibus in ſacrario ritè indutum rem diuinam facturum ad altare ſtipatum procedere, presbytero à dextro, diacono à ſiniſtro lateribus: ſubdiacano cum libro clauſo cæroferarijsq; duobus, & vno cum thuribulo ſuffumigante præcedentibus, eo peruentum mitram deponere, atque in imis gradibus peccatorum publicam confeſſionem cum comitibus dicere, aſcenſo poſtmodum altari codicem in cornu aræ ſiniſtro iacentem aperiri, deoſculari, & miſſę ſacrificiũ ſuis cæremonijs perficere, Subdiaconum epiſtolam, Diaconum euangelium legere. Septies per ſingulos dies Deum laudare, orareq; præ-

Nouem priuatorum ſacerdotum veſtes.

Romani pontificis veſtes.

Septies per diem orare ſacerdotes.

ſcriptis orationibus, tam maioribus quã minoribus Sacerdotibus præcepêre, circiter veſperũ veſperas, ſub noctis crepuſculo completorium, matutino tempore matutinas, primam, tertiam, ſextam, nonam, prima, tertia, ſexta, nona diei horis: & hoc, ſi fieri poſſit in eccleſia ante altare humiliter orientem verſus. Oratio dominica, ſymbolumque Apoſtolorum, quẽadmodum adhuc hodie à vulgo, ab initio tantùm dicebantur. Beatus Hieronymus Damaſi papæ impulſu, pſalmos per ferias digeſſit, & horis ſingulis proprios deputauit. Nocturnis die ſacro nouẽ: nõ ſacro, duodecim. Laudibus matutinis quinq;. Veſperis quinque, cæteris omnibus treis. Euãgelia, Epiſtolas, aliaq; quæ ex veteri ac nouo inſtrumẽto adhuc leguntur, præter cantum, pro maiori parte ordinauit. Damaſus antiphonas, quas Ambroſius Mediolanenſiũ Epiſcopus cõſcripſit, diuiſo pſallentium choro alternatim cantare inſtituit, & ſingulis verſum Gloria patri, &c. adiecit. Lectiones & Hymnos, qui horis ſingulis præmittuntur concilia Toletanum & Agathonenſe ap-

Hara ſeptem canonica.

Orationes quis ordinauit.

Alternatim cantare.

 pro-

probauêre. Orationes, gradualia, tractus, alleluya, offertoria, communiones in miſſa, Antiphonas, verſiculos, tropos, aliaque quæ tam in nocturno quàm diurno officio cantantur, leguntúrque ad decorem, & laudẽ Dei Gregorius, Gelaſius, Ambroſius & plerique alij ſancti patres non vno, verum diuerſis temporibus ædidêre. Miſſa (ſic appellant ſacrificium) à lectione primum, eo ſimplici apparatu tenoreq;, quo adhuc ſancto paſchæ ſabbato fit, celebrabatur. Cęleſtinus Papa introitum addidit. Theleſphorus Gloria in excelſis, Hymnum & in terra Hylarius Pictauienſis cõpoſuit. Symachus cantari inſtituit. Salutationes, quæ per Dominus vobiſcum ſeptes in ea fiunt, ex libro Ruth tranſſumptæ, Clemens & Anacletus interpoſuêre. Gelaſius cætera ad Offertorium vſque ordine quo peragũtur ordinauit, præter ſequentias, quas Nicolaus, & Symbolum, quod Damaſus ex Conſtantinopolitana ſynodo immiſcuêre. Prædicatio, quæ ex ſuggeſto diebus feſtis à Sacerdote aut diacono ad populum fit Neemiæ aut Eſdræ exemplo inoleuit magis

Miſſæ officij apparatus.

Sermo quare in miſſa fiat.

giſ quàm inſtituta eſt. Monebantur in hac ab initio quum omnes in miſſa præſentes ex præcepto communicarent, ad mutuam concordiam, qui odio inſectabantur, vt mundi non polluti vitijs, ſacramentum altaris perciperent, ratione cuius publica peccatorum confeſſione adhuc hodie ea concludi ſolet. Veteris ac

De quibus ſermone fiat. nouæ legis inſtrumenta, decem Dei præcepta, duodecim fidei articuli, ſeptem eccleſiæ ſacramenta, ſanctorum vitæ & martyria, dies ſacri, doctrinæ, virtutes & vitia: & quæcunque alia, quæ Chriſtiano homini cognitu neceſſaria ſunt, edocentur. Offertori-

Offertorium. *Præfatio.* rium Gregorius appoſuit. Leo præfationes. Maiorem & minorem cano-

Canon vterque. nes Gelaſius. Sanctus, beatus Sixtus. Pater noſter ex Matthæi euangelio

Oratio dominica. Gregorius. Martialis beati Petri diſcipulus benedictionem dare epiſco-

Agnus Dei. pos, pacem minores ſacerdotes Innocentius inſtituit, Agnus dei Sergius adiunxit. Gregorius communionem. Concluſionem per Ite miſſa, per benedicamus domino, & Deo

Duodecim fidei articuli. gratias, Leo adinuenit. Duodecim fidei articuli, quos quemlibet nedum

conſtantiſſimè confiteri, verumetiam credere beati Apoſtoli mandauêre, tales recenſentur. Primus vnum Deum & trinum eſſe patrem omnipotentem cæli terręque factorem. Secundus Ieſum Chriſtum filium eius vnigentium, dominum noſtrum, Tertius eundem de ſpiritu ſancto cõceptum, ex Maria virgine natum. Quartus ſub Pontio Pilato paſſum, crucifixum, mortuũ, atque ſepultum. Quintus ad inferna deſcendiſſe, rurſus à mortuis tertia die reſurrexiſſe. Sextus ad cælos aſcendiſſe, ſedere ad dexteram Dei patris omnipotentis. Septimus venturum rurſus cum gloria, iudicatum viuos & mortuos. Octauus Spiritum ſanctum eſſe. Nonus ſanctam Eccleſiam catholicam. Decimus ſanctorum communionem, remiſſionem peccatorum. Vndecimus carnis reſurrectionem. Duodecimus æternam poſt obitum in alio orbe vitam. Decem præcepta, quæ Deus digito ſuo conſcripta per Moſen Iſraëlitico populo dederat, & nos obſeruare voluere. Primum eſt, vnum Deum credere. Secundum, ipſius nomẽ vanè nõ aſſumere. Tertium,

Decem Dei præcepta.

ſabbata ſanctificare. Quartum, parentes & natu maiores honorare. Quintũ, non occidere. Sextum non mœchari. Septimum non furari. Octauũ, falſum nõ atteſtari. Nonum, rei alienæ non inhiare. Decimum alteri nuptã neque rem concupiſcere. Septem eccleſiæ ſacramenta, quæ in poſterioribus quinq; fidei articulis includuntur, & credi à nobis ſancti patres pręcepêre. Primum, baptiſmus eſt, hoc ex canonica ſanctione, niſi maxima neceſſitas citius depopoſciſſet, olim non niſi in fide prius optimè inſtructis & approbatis catecuminis per examina vel inquiſitiones ſeptem, quæ ſeptem certis per quadrageſimæ ieiunium diebus fiebant, ſacris Paſchæ & Pentecoſtes ſabbatis, quibus cõſecrari in parochijs omnibus ſolet, dabatur. Quoniam verò præ cæteris ad æternam ſalutem id apprimè neceſſarium eſt, ne quis eo orbatus ex vita hac abſcedat: ſtatuere, vt nato mox infante, patrini huic tãquam teſtes, aut fideiuſſores, rogentur, à quibus ante eccleſiæ fores ſtatutus, à Sacerdore ad hoc acceṙſito priuſquàm ſacro fonte immergatur quærere

Septem eccleſiæ ſacramenta.

Baptiſmus primum.

Septies baptizandi olim examinabantur.

reretur, a Sathanę pōpiſq; eius omnibus abrenunciauerit, an fidei Chriſtianæ articulos omnes firmiter credat. Patrinis pro eo affirmantibus, ſacerdos ter in faciem illi inſufflans, exorcizat, cathechiſatque Septem poſteà cum eo per ordinē facit, benedictum ſal ori illius primo immittit. Secundo oculos, aures, nares, terra ſuo ſputo madefacta illinit. Tertio nomen, quo poſtea vocetur imponens, in pectore & dorſo oleo ſancto in creis formam conſignat. Quarto baptiſmo ter ſanctę trinitatis nomine, patris & filij & ſpiritus ſancti: quo etian alia ſacramenta omnia exhibentur, immergit, aut in crucis formam ter perfundit. Quinto pollice ſacro chriſmate intincto frontem ipſius cruce notat. Sexto veſtem eum candidam induit. Septimo candelam ardentem præbet. Iudæi anteà quàm baptizantur, ex Agathonenſi conciliomenſes nouem catecumini in fide inſtruūtur, dies q; quadraginta ieiunare debent, diuitijs ſe ſuis omnibus abdicare, ſeruos manumittere: filio ſi quos Moſaica lege circunciderint, à ſe procul repellere.

Septem circa baptizandos.

Tam grauate Iudæi cur baptizentur.

Nemini ob id mirandũ, ſi tã grauatè gens illa baptiſmo admoueatur. Confirmatio, ſecundum ſacramentum ab Epiſcopo ſolùm in eccleſia, ante altare adultis, & ſi fieri poſſit, ieiunijs, tali quidem ritu largitur. Confirmandi cum ſingulis patrinis omnes adſunt. Epiſcopus dicta ſuper omnes vna oratione ſingulorum frontes humectato chriſmate pollice, crucis forma in Patris & Filij & Spiritus ſancti nomine conſignat, alapamque maxillæ ſiniſtræ in ſuſcepti ſacramenti memoriam, ne repetant, incutit. Patrini ne recens vnctio defluat, aut per incuriam abſtergatur, mox præparata ad hoc faſcia frontem obligant; quam non niſi ſeptimo die deponere fas ducunt: tãtum huic ſacramento ſancti patres conceſſẽre, vt nomen in baptiſmate impoſitum, ſi diſpliceat, in huius perceptione ab Epiſcopo in aliud mutari poſſit. Tertium ſacramentum eſt ſacer ordo: ſimiliter ab Epiſcopo ſolùm in prima eccleſia in Decembri antum, nunc conſtitutis ſex anni temporibus, puta ſingulis quatuor ieiuniorum, eam ob cauſam inſtitutorum,

Confirmatio ſecundum ſacramentum.

Tertium ſacramentum ſacer ordo.

ſab-

ſabbatis. Sabbato, quod ſitientes dicitur, & ſacro ſancti Paſchæ ſabbato confertur, maribus ſolummodo: & quorum vitæ conditio, corporum habitudo, animorum qualitas, ſatis cognita perſpectaque ſit. Septem ſecundum quoſdam, nouem enumerantur, in quibus ſingulis characterem ſpecialem ſuſcipientis animæ imprimi, & eum hominem ſacrum deinceps eſſe, credi ſancti patres voluêre: hi pſaltes ſunt, hoſtiarij, lectores, exorgiſtæ, acolythi, ſubdiaconi, diaconi, presbyteri, epiſcopi, vnum tamen ſacramentum, non plura, ratione finalis officij quod eſt dominicum corpus conſecrare cenſetur. Singulis ſua in eccleſia officia, inſigniaque ex Toletano concilio conſtituta. Hoſtiarijs ſacras ędes tueri, aperire, & recludere: clauis ob id eis in ordinatione datur. Lectoribus veteris teſtamenti ſacrarumque hiſtoriarum legendi facultas, Codex tribuitur. Exorgiſtis obſeſſos malo dæmone homines adiurare, in ſignum, quo illud continetur, liber porrigitur. Acolythis candelabra, luminaria, vrceolos ad aram diſponere, atque

Septem clericorum ordines.

Ordinibus officia & inſignia data.

portare. Candelabrum eis cum cæreo, vrceoliq; vacui præſtantur. Subdiaconis oblationes percipere, calicem, patinamq; attrectare, & ad ſacrificium deferre. Vinum & aquam in vrceolis diaconis adminiſtrare, vacuus ea ad re ipſis calix cũ patina ab Epiſcopo, vrceoli vino aquaq; pleni, & mappula ab archidiacono dantur. Diaconis Dei verbum gentibus prædicare, & ſacerdotibus in ſacris Eccleſiæ actibus deſeruire committitur, Euangelij liber tribuitur, & ſtola in modum iugi altero tantummodo eius humero iniecta. Presbyteris dominicum corpus conſecrare, pro peccatoribus orare, atque per iniunctam pœnitentiam Deo rurſus conciliare poteſtas. Calix cum vino, patina cum hoſtia, ſtola ſuper vtrumque humerum, & caſtula inſignia. Quid Epiſcopo datum ſupra auditum. Dominica hic tantum die, horam circiter tertiam, infra miſſæ officium priuſquam Euãgelium legitur, ordinatur, per manus & libri ſuper caput poſitionem ab alijs Epiſcopis, cõnumerato Metropolitano, tribus. Epiſcopi in prima Eccleſia ab alijs preſ-

Epiſcopi conſecratio.

Epiſcopi à presbyteris olim nihil differebant.

presbyteris parum aut nihil differebant, communi concilio eccleſiæ moderabantur, antequàm diſſenſiones vulgò audirentur, quibus vnuſquiſque ſe, non à Chriſto, ſed à quo baptizatus eſſet, hic Pauli, alius ſe Apollinis, tertius Cephæ appellaret: pro vniformitate igitur conſeruanda, & ſchiſmatibus vitandis, neceſſariò decreuêre ſancti patres, vt cõmuni appellatione omnes qui baptizarentur, Chriſtiani deinceps à Chriſto dicerentur, vtq; ſingulis prouincijs, prout magnæ vel paruæ eſſent, vnus aut plures presbyteri probatiores, Epiſcopi nomine, præficerentur: qui non, vt anteà, ſuo nutu, ſed eccleſiæ Romanæ ſacrorumque conciliorum ſtatutis ordinationibusque ſubditum ſibi & clerum & populum gubernarent, inſtituerentque. Tunc primum piorum principum auxilio permiſſuque regiones per totum Chriſtianum orbem in dioceſes, dioceſes in conuentus ſeu capitula, capitula in parochias diuiſę: & pulcherrimu illa ordinatio, qualis adhuc cernitur tam in clero quàm populo facta, vt populus vicanus dato iure ſuo pa-

Chriſtiani à Chriſto.

Epiſcopi quomodo primo introducti.

parocho obediat, parochus decano, decanus epiſcopo, Epiſcopus Archiepiſcopo, Archiepiſcopus primati ſiue Patriarchæ, primas ſiue Patriarcha Legato, legatus Papæ, Papa concilio, conciliũ Deo ſoli, Corporis & ſanguinis Chriſti ſalutiferum ſacramentum ſacerdos quiſque rite ſecundum eccleſiæ claues ordinatus conſecrareq́ue intendens obſeruata verborum forma conficere, ex triticeo pane verum corpus, ex vino verum ſanguinem Ieſu Chriſti poteſt. Ipſemet Chriſtus dominus noſter nocte, quæ paſſionis ſuæ diē proximè præceſsit, cum diſcipulis celebrauit, & in memoriam ſui ipſius celebrandum, manducandumq́ue perpetuo inſtituit, & conſecrauit. Magna fide circa id neceſſarium, vt primo tranſmutari panem in corpus, vinum in ſanguinem Chriſti credatur. Secundo id licet quotidie fiat Chriſtum tamen non augmentari. Tertio manducatum indies nō minui. Quarto ſacramento in plures partes diuiſo integrum Chriſtum in ſingulis etiam minimis particulis permanere. Quinto ab homine malitioſo manducatum non

Corpus & ſanguis Chriſti quartum ſacramentum.

Magna fide opus vt crede cim ſequentia credãtur.

non coinquinari. Sexto ſumentibus malis mortem, bonis vitam æternam conferre. Septimo manducatum, non in manducantem, vt alius cibus, ſed manducantem in ipſum conuerti. Octauo manducatum illæſum in cœlum rapi. Nono tam in exigua & modica panis aut vini forma immenſum incomprehenſibilemque Deum & hominem Chriſtum comprehendi. Decimo vnum atque idem Chriſti corpus vno momento multis in locis, multis ab hominibus, & diuerſa ſub ſpecie percipi. Vndecimo mutata ſubſtantia panis in veram Chriſti carnem, vini in ſanguinem verum, naturalia accidentia panis & vini permanere, non carnis aut ſanguinis aſſumere. Duodecimo dignè manducantibus vtilitates duodecim maximas, quæ in his verſibus enumerantur, ſubminiſtrare. Inflammat, memorat, ſuſtenrat, roborat, auget. Hoſtia ſpem purgat, reficit, vitam dat, & vnit. Confirmat fidem, minuit fomitemque remittit. Vltimo tam viuis quàm defunctis pro quibus à ſacerdote ſpeciatim in ſacrificio offertur,

tur miro modo ſaluificũ & vtile eſſe, Euchariſtiã communionẽ propterea dici, conſecrabatur quidẽ ab exordio Chriſtianæ religionis, & adhuc, vt aiunt, apud ſchiſmaticos quoſdã, tantæ magnitudinis vnus panis, qui à ſacerdote in ſcutellam comminutus, omnibus qui ſacrificio aderant, communicari ſatisque eſſe poſſet, ex præcepto namque olim Chriſtiani de eo quotidie communicabant: deinde dominicis tantum diebus. Sed cùm nec his etiam dignè obſeruaretur, præceptum in anno ter vel ad minus ſemel, ſacro videlicet paſchatis tempore, in omnique vitæ periculo pro viatico, quo etiam nomine appellatur, Chriſtianus homo quilibet ſanæ rationis diligentiori qua vnquam poſsit, & animæ & corporis ſui ad hoc præparatione percipiat. Matrimonium, quod eſt maris & fœminæ legitima coniunctio, iure naturali, diuino, gentium & ciuili inductum ſacramentum quintum. Sancti patres in Chriſtiana pietate vnum, non plura ſimul, publicum non clandeſtinum, in eccleſia vel eius foribus

Euchariſtia communio.

Quo tempore ſumendum viaticum.

Matrimoniũ Sacramentũ quintum.

ſolenniter fieri præcepêre, ita ſcilicet, vt ſacerdos accerſeatur qui virũ primo, deinde fœminam inquirat. In matrimonium contrahendum vtrique ne conſentiant: quibus conſentientibus, quod maximè in eo neceſſarium eſt ipſe comprehenſis ambo- rum dextris eos in indiuiduę ſanctæque Trinitatis & vnitatis nomine patris & filij & ſpiritus ſancti coniungens, iubet hortaturque, vt vnanimi huius & mutui coniugij perpetuo memores, viuentes ſe mutuo nunquàm derelinquant, mutuo diligant, mutuo deſeruiant, honorent: procreationi, non libidini ſtudeant: natos ex ſe pueros honeſtè & diligenter educent: annulo poſteà eos ſubarrat: & aqua benedicta aſperſos, porrecta ſtola in Eccleſiam introducit, ſupplices ante altare, ſi prius benedicti non ſint, benedicit. Mulier rubea vitta, & ſupra hãc candido velamine obuelatur, ſine quo deinceps in publicum prodire, aut vitis aſſidere haud licitum. Duodecim eſſe, quibus matrimonium contrahẽdũ impediri, contractum dirimi rurſus voluere. Perſonæ vtpotè errorem, conditio-

Matrimonij iura.

Duodecim matrimonio obſtantia.

conditionem interpoſitam, cognationem, crimen apertum, ſectæ diſparitatem, violentiam, ſacrum ordinem, ligamen, quo alij alter obſtringitur, publicam honeſtatē, affinitatem, coëundi impotentiam. Sextum eccleſiæ ſacramentum Pœnitentia eſt à Chriſto pro altera naufragij tabula datum. Chriſtianus homo quilibet indubie credere debet in quatuor conſiſtere. Peccatorum videlicet pœnitudine, canonica confeſſione, abſolutione, ſatisfactioneque. Primo, non leui, ſed grauiſſima pœnitudine in animæ penetralibus ſuper perdita, iterumque amiſſa illa per peccatum puritate & innocentia, quam vel baptiſmo, vel ſuperiores pœnitentiæ beneficio conſequutus fuit doleat, & dolore ſiue pœnitudine ea ſe reconciliandum rurſus Deo ſperet, omnia quibus ſeſe innocentiam amiſiſſe, indignationemque Dei in ſe concitaſſe cognoſcit, ſacerdoti prudenti, ore proprio humiliter verè loco Dei confiteatur, firmiterque credat, à Chriſto illi ceu ſuo in terris vicario poteſtatem conceſſam eſſe, vt ſe à peccatis confeſſis omnibus abſol-

Sextū ſacramentum pænitentiæ.
Pœnitentia.
Confeſſio.

abſoluere poſſit. Poſtremum pro ſatisfactione, & culparum remedio nō grauatè, verum alacriter obeat, quicquid facere iuſſus fuerit. Indubita fide credat abſolutum eſſe ſe, quàm mox à Sacerdote abſolutio debita verborum forma pronunciata fuerit.

Satisfactio. Abſolutio.

Vltimum ſacramentum Extrema vnctio creditur, per oleum, quod ad hunc vſum ab Epiſcopo in ſingulis Diœceſibus, annuo ritu, quinta feria, quæ Paſchæ feſtum proximè præcedit, quemadmodum chriſma conſecratur à Sacerdote ex Iacobi apoſtoli præcepto, & Felicis Papæ in ſede beati Petri quarti inſtitutione morituris tantummodo adultis, atque eam poſcentibus præſtatur. Præſcripta verborum forma. & crebra Sanctorum inuocatione, ea corporis membra inunguntur, quibus quinque ſenſus, viſus, auditus, guſtus, olfactus, tactus maximè vigere & homo deliquiſſe exiſtimatur, vt potè os, oculi, aures, nares, manus, & pedes, qua concedi, ſi digne percipiatur, nedum leuium delictorum omnimodā remiſſionē, verum quoq; aut mox priſtinam ſanitatem, aut obitum

Vlti. ſacra. vnctio extrema.

Quæ corporis membra inũgantur.

Extremæ vnctionis effectus.

P matu-

Qui dies Chriſtianis ſacri.
Aduentus Domini.
Temporis diuiſio.
Circuncisio Chriſti
Epiphãia Domini.
Purificatio Mariæ.
Annuntiatio domini.

maturiorem leniorem que ſancti patres credi voluere. Feſti dies quos per annum ab eccleſia obſeruari præcepêre, initium à Chriſti domini noſtri aduentu, quem in Decembri Apoſtolus Petrus per hebdomadas integras treis,& dimidiã ieiunio & oratione ante natiuitatem eiuſdem,quæ vltimis Decembris diebus continuis octo ingenti gaudio & ſolennitate celebratur omnes auſpicantur. Annum in hebdomadas quinquaginta duas:hebdommadas in mẽſes duodecim,mẽſes vt plurimũ in dies triginta diuiſere. Prima Ianuarij die,vt, ſecundum Moſaicam legem Chriſtus præputio circuncíſus ſit, eccleſia recolit. Tertia poſteà, vt à magis tribus, tribus muneribus adoratus, atque à Ioanne in Iordanis flumine baptizatus, nouæ legis primordia iecit. Secunda Februarij die vt immaculata mater eius patrio ritu obediens templo ipſum intulerit, & ſeſe purgari permiſerit : in cuius rei memoriam ſolennis ab eccleſia eo die proceſſio peragitur candelæq́; cereæ benedicuntur. Viceſimaquinta Martij, vt naſcitur Chriſt⁹ virgini Mariæ per

per Angelum annunciatus, ſancti ſpiritus obumbratione in vtero conceptus ſit: quo tempore, quadraginta etiam dies, quos nobiſcum in terris agens ieiunauit: & nos, ieiunare paſſionemque ipſius & mortem, quam vt nos à diaboli iugo liberaret, ſponte ſua ſuſtinuit, recolere voluere: vltima illius ieiunij die, quæ frequenter in Aprilem cadit, maximo omnium feſto, vt ſuperata morte ad inferna deſcendit, diabolo expugnato rediit ſuis iterum viuus, & glorioſus multũ apparuit celebrare. In Maio vt ſpectantibus diſcipulis vniuerſis propria virtute in cœlos aſcendit: Quo tempore beati Mamerti epiſcopi Viennenſis inſtitutione per vniuerſum Chriſtianum orbem peregrinationes ſeu letaniæ de eccleſia vna ad aliam minores fiunt. In Iunio & Maio quandoque vt promiſſus ſpiritus ſanctus diſcipulis Chriſti ſingulis in ignitarum linguarum formis deorſum datus apparuit, ac omnium nationum linguas & loqui & intelligere dedit. Octaua die ſequenti feſtum ſanctæ Trinitati celebrare. Deinde quinta ex Vrbani ſexti inſti-

Ieiuniũ domini. *Paſſio Domini.* *Reſurrectio Domini.* *Aſcenſio ad cœlos.* *Letaniæ minores.* *Pentecoſtes feſtum.* *Trinitati feſtum.*

Corporis Christi. tutione: vt in vltima cœna Chriſtus in perennem ſui memoriã ſaluberrimum corporis, & ſanguinis ſui Sacramẽtum ſub panis & viñi ſpecibus perpetuo viſendum, veſcendumque ſuis poſt ſe relinquens inſtituit, frequenti celebritati recolitur. *Apoſtolorũ diuiſionis.* Decimaquinta Iulij, vt beati Apoſtoli velut iuſſi fuerant, duodecimo anno poſt domini ſui in cœlos aſcenſionem, ad prædicandum gentibus in orbem vniuerſum abierunt nouo feſto memoratur. *Aſſumptionis Mariæ* Obitus genitricis Chriſti decimaquinta Auguſti. *Natiuitatis Mariæ.* Natiuitas octaua Septembris: *Præſentationis in tẽplum* vt tẽplo præſentata à trimatu ibi ad nubiles vſq; ad annos Deo iugiter ſeruiendo permanſerit, vigeſimaprima Nouembris peragitur. *Conceptionis Mariæ.* Octaua Decembris immaculata illius ex diu ſterilibus parentibus conceptio veneratur. Secunda Iulij die, vt montana tranſcendens Elizabeth cognatam *Viſitationis.* inuiſit. Gonſtituti etiam duodecim apoſtolis, quibuſdam martyribus, nonnullis confeſſoribus, & virginibus, ſacri dies. Viſimaquarta ſiquidem Februarij Matthiæ, Marco Euangeliſtæ vigeſimaquinta Aprilis: quo die

Leta-

Letanias maiores Gregorius fieri ordinauit, Philippo & Iacobo maiori prima Maij, Petro & Paulo vigeſimanona Iunij, & eiuſdem menſis dies vigeſimaquarta Natalis Ioannis baptiſtæ ſacra eſt. Vigeſimaquinta Iulij Iacobo minori, Bartholomæo vigeſimaquarta Auguſti. Matthęo vigeſima prima Septembris. Vigeſimaoctaua Octobris Simoni & Iudę. Vltima Nouembris Andreæ. Vigeſimaprima Decembris Thomæ, & eiuſdē menſis vigeſimaſeptima Euangeliſtæ Ioanni, prothomartyri Stephano præcedens dies dicata. Innocentibus pueris ſubſequens. Laurentio decima Auguſti. Georgio vigeſimatertia Aprilis. Martino & Nicolao ſolis ex omnibus confeſſoribus feſta, huic ſexta Decembris, illi vndecima Nouembris tributa. Catherinæ virgini vigeſimaquinta Nouembris, Mariæ Magdalenæ vigeſimaſecunda Iulij. Eſſe etiam ſub vnius Michaëlis nomine omnibus beatis angelis diē vigeſimum nonum Septembris ſacrū. Et in commune omnibus Sanctis & electis Dei primum Nouembris voluere. Septimam præterea quanq;

 diem,

diem quemadmodum Iudæis ſabbatũ, Dominica appellatione ab omni ſeruili operatione prorſus Chriſtianis quietam eſſe: Solum diuinis laudibus, diuinis ſacrificijs in eccleſia operari. Euangelium & fidei præcepta à Sacerdotibus prædicantibus addiſcere, ac quibuſcunque modis cœleſtis in nos numinis iram diebus ſex intermedijs prouocaſſe timemus, hac die totum deprecari expiareque.

Dominica dies Chriſtianis vt Iudæis ſabbatum ſacra.

Olim quæque quinta dies pari celebritati obſeruabatur: ſed ne idololatris gentibus quæ Ioui hac die feriabant nonnihil condonaretur, obrogata, rurſus fiebat tam dominicis diebus quàm quintis ferijs ante Miſſæ inceptionem per Eccleſiarum circuitum à clero & populo ſolennis proceſſio, atque aquæ benedictæ per Sacerdotem aſperſio. Agapitus inſtituit, hanc in memoriã Chriſti aſcenſionis, in illa glorioſæ reſurrectionis, quæ de dominica in dominicam, velut de octaua in octauam perpetuo feſto celebratur. Per noctes, quæ præcipuos ſolennes dies præcedũt, totas olim ex præcepto clerus & populus oĩs in eccleſia diuinis laudibus inui-

Quinta quæque dies olim ſacra, vt dominica hodie.

Proceſſio dominico die quare fiat.

inuigilabant : ſed ob plura enormia ſcandala & crimina,quæ tenebris occulantibus à malitioſis interim perpetrabantur, mos iſte ſublatus, pro eo ieiunia die præcedenti inſtituta adhuc vigilarum nomen retinent. Quinque per annum eccleſiam recolere ſtatuere, à dominica, quæ ſeptuageſima à ſeptuaginta diebus, quos includit, ad octauam Paſchæ Chriſti domini ieiunium, paſſionē, mortem, ſepulturam, prætérque hoc primorum parentum miſerabilem lapſum, maximosque humani generis errores, illos, quibus à veri nominis cognitione : cultuque abducti, ad idolorum & malorum dæmonum profanam oſeruationem declinauit. Duram item & intolerabilem illam ſeruitutem, quam ſub Ægyptio Pharaone Iſraëliticus populus ſeruiebat : quare in canonicis horis Geneſeos & Exodi libri leguntur & triſtitiam tam in geſtu quàm cultu omnem Eccleſia oſtentat. Ab octauo Paſchatis die ad octauum Pentecoſtes Chriſti reſurrectionem, aſcenſionem, & ſancti ſpiritus tranſmiſſionem : cumque hoc humani-

Quinque per annum eccleſia recolit.

Chriſti paſſionem.

Chriſti reſurrectionem.

Chriſti in mũdo cõuerſationem.

generis Deo patri per filium recon-
ciliationem redemptionemque: ac in
qua præfigurata fuit, filiorum Iſraël
in terrã promiſſionis reſtitutionem:
noui ob id inſtrumenti libri legun-
tur & iucunda lætaque omnia repe-
tuntur. Ab octauo deinde pẽtecoſtes
ad Chriſti aduentum vſq; per hebdo
madas plus viginti miracula & con-
uerſationem illius cum mundo ce-
lebrare voluere: præterque hoc lon-
gam illam peregrinationem, quam
à reſtituta ſalute ad extremum ſecu-
li diem de generatione in genera-
tionem longa ſerie humanum ge-
nus facit, vnde ob diuerſam fortu-
nam qua velut in æſtuoſo pelago na
uis fluctuatur eccleſia, neque ſatis
exultat neque triſtatur, verum vt cau
te ambulet, victoriamque ex ingru-
entibus procellis reportet, varij vete
ris & noui inſtrumenti libri præle-
guntur. A domini inſuper aduentu
ad ipſiu s natiuitatem temporis me-
miniſſe, quod à Moſe ad Meſſiæ ex-
ortum perdurait, quo certificatnm
de ſua ſalute humanum genus ex le-
ge & prophetis illius aduentũ futu-
rumq; regnũ ardẽtiſſimis deſyderijs
expe-

Chriſti expectationem.

expectauit. Prophetias igitur legi & ieiunium ſtatuere, vt Eccleſia ex his & edocta melius & habilitata domini ſui Chriſti natalem, qui in quarta hebdommada ſemper celebratur, dignè exceptum læta ſalutis ſuæ primordia, veluti continuo feſto ad ſeptuageſimam vſque digne & meritò pertractaret. Oratoria ſiuè templa, quæ Eccleſias appellauêre, non niſi Epiſcopi dioceſani permiſſu ædificari voluere, & comportata ad ſtructuram materia fundoque ſolidiori reperto: eundem ad hoc accitum lapidum primarium angularem in fundamentis benedicere, ſigno crucis ſignare & orientem ſolem verſus dirigere: tum primum fabris cæmētarijs ſuperædificare fas eſſe, Ædem in humani corporis ſeu crucis formam. Chorum in quo ſummum altare, & pſalentium clericorum chorus, â quo appellatur, eſſet, caput præſentare orienti obiectum, rotundum poſteriori ædificio breuiorem: ſed propter oculos, qui in capite ſunt, magis luminoſum, cancellis à reliquo corpore, veluti collo, diſtingui. Turrim huic vnam, aut duas (forſitan

Chriſti Ieſu natalem dië.

Chriſtianorū oratoria ſiue templa.

Diſpoſitio templorum Chriſtianorum.

tan aptius)aurium loco annecti.Cam panas in his ſuſpendi,ad populum ad diurna nocturnàque officia conuocandum.

Poſterius ædificium.

Poſterius ædificiũ, ita quoquo verſum conſtitui, vt aptè brachia ad dexteram leuamque, reliquũ corpus cum pedibus porrectum in longum latùmque ſignificet. Con claue concameratum, vt plurimum ſub turrium vna eſſe: ianuam in chorum habens, in quo ſacrorum vaſa, conſecratæ veſtes, aliáque eccleſiæ vtenſilia reponantur, Sacrarium illud dici.

Sacrarium columnæ

Colũnas duplici ordine locari, in quarum epiſtylijs teſtitudinem aut tectum quieſcere, baſibus inferius altaria applicari, altaria pallis duabus ritè inſtrata. Chriſti cruce, aut ſanctorum reliquias conſeruante arcula.

Altaria & eorum adornatio.

Candelabris duobus hinc atque hinc diſpoſitis, & libro ſemper exornata eſſe. Parietes intus & extra incruſtari variaque pictura inſigniri.

Baptiſteriũ.

In ſingulis parochijs ſingulos excauatos & bene munitos lapides haberi, in quibus conſecrata baptiſmatis vnda pro baptizandis cõſeruaretur. Ad dexteram ſummi altaris parieti, aut applicari aut incidi riſcũ in quo de-

dominici corporis Sacramentum ac oleum ſacrum pro ægrotis, Chriſma pro baptizandis omni tempore ſub clauſura haberi voluere. Suggeſtum in eccleſiæ ad hęc medio eſſe: ex quo feſtis diebus populus à Sacerdote ſuo, quæ ſciri opus ſit edoceretur. Clero ſoli chorum in eccleſia locum eſſe, profanæ multitudini poſteriorem partem: diuiſim tamen, viris dextrum latus, mulieribus ſiniſtrũ: honeſto vtroſque & geſtu & cultu eſſe: quicquid contra bonos mores, contra Chriſtianam religionem eſſet magna diligentia deuitare. Comas in prima eccleſia tam viros quam mulieres nutrire, & corpus nudum oſtentare mos fuit. Nihilque aut parum in corporis cultu differre. Mulieres capita obnubere, viros comas decurtare: & vtroſque in habitu diſcretos eſſe beatus Petrus primum præcepit. Admetiri porrò ſacris ædibus omnibus adiacentem agrum, in quo Chriſtianorum hominum cadauera communiter ſepelirentur, Cœmiterium appellari, ab Epiſcopo cõſecrari, atque omnibus quibus Eccleſia priuilegijs-

Suggeſtum.

Chriſtianorũ honeſtas in Eccleſia.

Cœmiterium.

Defunctorũ exequiæ, & quandiu lugentur.

legijs vti. Defunctis nõ vbique æqualiter exequiæ parantur. Aliqui enim continuis diebus ſeptem, aliqui nouem, quidam triginta aut quadragin ta, aut quinquaginta, nonnulli centum, reliqui toto anno nigris indumentis obuoluti magis quam veſtiti lugent, & iuſta quotidie faciunt.

Chriſtianorum funeratio.

Cadauer lotũ prius ſudarioque aut cilicio indutum à ſuæ conditionis viris clerici à clericis, laici à laicis cum cantu Toletanum concilium efferre decreuit, à ſacerdote thure ſuffitum & benedicta aqua conſperſum cum certis imprecationibus ſepulcrho im poni reſupinum pedibus ad orientẽ, capite ad occidentem ſolem verſis, terra poſteà obrui Sepulchrum in ſignum Chriſtiani ibi ſepulti lignea cruce & circum eam hedera, cupreſſo, aut lauro inſigniri. Chriſtianæ religionis inſtituta hæc ſunt.

DE

DE EVROPEIS MEMORABILIORIBVS GENTIBVS, LIBER III.

CAP. I.

POST Aſiam ad Europam tertiam orbis partem ſtylus vertendus eſt, appellatã ab Europa Agenoris Phœnicum regis filia quæ à Ioue rapta, in Cretam abducta fuit. Ab occidente mari Athlantico clauditur, à ſeptentrione oceano Britannico, ab oriente Tanai, Mæotide palude, & Ponto, à meridie Mediterraneo Terra multiformis, & ad virorũ virtutẽ ingenue diſpoſita: ciuiũq; & domeſticarũ ad alios rerũ transfuſiua. Eſt enim tota habitabilis: in exigua tantũmodo parte propter frigoris vim inhabitabilis: quæ finitima Tanaidis & Mæotidis incolis Boriſtenenſibuſque in curribus degentibus: habitabilis autẽ regionis id quod algidũ eſt, & montanum laborioſe habitatur.

Europa limites.

Europa laudes.

Cura-

Curatores autem probos ſuſcipientia loca etiam praue habitata, & per latrocinia mitigantur. Quemadmodum obtinentes Græci montes petraſque incoluerunt pulchrè ob prouidẽtiam circa ciuilia arteſq; & reliquum ad vitã ſenſum. Romani quoque multas gentes accipientes, quæ natura inhumanæ erant, ex ipſis locis aſperis importuoſiſque & frigidis, cauſáve alia male habitatis inſociabiles homines inter ſe multis alijs admixtis connexuerunt.. Et ciuiliter quidem viuere agreſtiores durioreſque docuerunt. Quãtum autem Europæ ipſius in plano eſt, naturalemq; temperiem habet, multumq; adiuuat ad iſta: quandoquidem id quod eſt in felici regione pacificum omne eſt: & quod in triſti, pugnax & virile: accipiuntque hæ gentes aliqua inter ſe beneficia: aliæ enim opem armis ferunt, aliæ fructibus & artibus, morũmq; doctrina. Manifeſta verò ſunt etiam non auxiliantium inuicem detrimenta. Habet ſuperius quiddam vis arma tenentium, niſi ea ipſa multitudine ſuperetur: adeſtque terræ ipſi etiam vltra hoc quoddam natura-

Græci.

Romani.

le

le bonum, quòd ea ſanè omnis planicie, montibuſque diſtinguitur. Ita vt vſquequaque deſcriptibile & ciuile pugnaxque ſubiaceat: plusq; eſſe alterum, id ſcilicet, quod eſt pacis familiare: ita vt hoc vincat adiuuantib' etiam ducibus Grecorum prius, Macedonum verò Romanorumque poſterius. Ex hoc autē & ad pacem & ad bellum ſufficientiſſima eſt ſibi. Etenim multitudinem pugnacem abundè habet, & quæ agros colat, & quæ vrbes quoque contineat. Excellit hæc & fructus afferens optimos, vitæque neceſſarios, & metalla quæcunque vſui ſunt, odores ad ſacrificia, nec non multi ſumptus lapillos ipſa extrinſecus petit. Quarum etiā rerū inopibus nihilo deterior, quam abundantibus eſt vita. Similiterque pecudum exhibens mitium multarū copiam: At beſtiarum ferarumque habet raritatem. Et talis quidē natura eſt Europæ in vniuerſum: particularis autem pars prima eſt omnium ab ortu Græcia

Europa & ad pacem & ad bellum ſibi ipſi ſufficientiſſima.

De Græcia, & legibus à Solone Athenienſibus Græcorum longè principibus ſancitis.

CAP. II

Græcia deſcriptio. GRæcia Europę regio eſt à quodã Græco, qui latè in ea rerũ olim potitus eſt, appellata. Hæc ab Iſthmi anguſtijs incipit, & à ſeptentrione in meridiem vecta, qua ſol oritur Ægeis, qua occidit Ionijs fluctibus obiacet. *Termopylæ. Apenninus.* Thermopylæ mediam dirimũt, vt Italiã Apenninus iuga montiũ à Leucade, & mari ad occidentẽ ſolẽ verſõ, ad alterum mare quod ad ortum ſpectat tendentia. Extremos montes ad occaſum Oetham vocant, quorũ, quod altiſſimum eſt, Gallidromum *Gallidromus* appellãt, per cuius vallem in Malliacum ſinũ iter eſt, non latius L.X. paſſibus. Hæc vna militaris eſt, per quam ſi nemo prohibeat, traduci poteſt exercitus: cætera loca adeò ardua & perplexa, vt ne expeditiſſimis quidem ſint peruia ideo pylæ, quaſi portæ dictæ: & à calidis aquis inibi na- *Regiones Græciæ.* ſcentibus Thermopyle. Iacẽt ad mare verſa Acarnania, Ætolia, Locris, Phocis, Bœotia, Euboia penè terræ an-

annexa, Attica & Peloponneſus, lon gius prædictis in mare excurrunt, di uerſa montium ſpecie: & quà ad ſe- pentrionem obuerſa iacet, includi- tur Epirus, Perrebia, Magneſia, Theſ ſalia, Pthiote, & ſinus Malliac⁹. Athe- næ ciuitas liberalium literarum & philoſophorum mater, & qua nihil habuit tota Græcia clarius atque no- bilius, fuit inter Achaiam & Mace- doniam in regione quę Attica appel- latur ab Atthis filio Athenarum Re- gis, qui Cecropi in regno ſucceſſit, & Athenas condidit, vnde & Cecropia dicta eſt, & poſteà à Mopſo, Mopſo- pia, & à Ione Xuti filio, vel, vt Ioſe- ph⁹ ſcribit, à Iano Iaphet filio Ionia: poſtremò à Minerua Athene: Græci enim Mineruā Athenā vocant. Athe- nienſibus Draco primũ leges cōſcri- pſit, deinde Solon Salaminius mul- tis prioribus ob pœnarum magnitu- dinem abrogatis: omnibus enim fe- rè legibus quas Draco tulerat pœna erat morte diffinita, vt ocij & deſi- diæ conuicti, capite plecterentur. Qui olera fructúſve in alieno præ- dio legiſſet, eodem quo & paricidæ ſupplicio puniretur. Ciuitatē cenſus

Athenæ & ciuium inſtituta.

Athenarum appellatio.

Draconis leges.

æſtimatione Solon in ordine diſtribuit. In primo ij fuêre, quibus quingentorum Medimnũ eſſet cenſus. Secundo dein loco adſcripti, qui trecẽtis cenſi forẽt, equosq; alere poſſent. Tertius equorum onere adempto pari cenſu æſtimatus. Et ex his ferè ordinibus Magiſtratus creari, qui infra fuerunt Mercenarij nũcupati, concionis habendæ, iudicandiq; munia, cæteris excluſi magiſtratibus obibãt. Quam ciuilem inſtitutionem Romæ Seruius Tullius magna ex parte imitatus creditur. Concilium in Areopago ex annuis magiſtratibus conſtituit, inſtituti huius Draconem autorẽ prodiderunt. Quidam ſecundũ hæc, quæ dixi, vt omnem Solon ciuilis diſcordiæ occaſionem in futurum tolleret, ne temeraria multitudo incertis (vt ſolet) flatibus iudicia turbaret: ex quatuor tribubus, quæ Athenis erant quadringentos legit viros, ex ſingulis centum: his permiſſum, vt quæ Areopagitæ decreuiſſent, ſi æqua viſa forent, probarent: ſi minus eſſent placida, pari poteſtate reſcinderent. Atque ita, velut duabus anchoris nixus, aduerſus omnes fluctus im-

Concilium in Areopago.

Quatuor tribus.

Quadringenti viri Areopagitis additi.

immobilis manſurus ciuitatis ſtatus videri potuit. Parricidij, affectareque tyrannidis dãnati, ne magiſtratum caperent lege vetuit. Nec hos ſolùm ab honorum petitione excluſit, ſed eum quoque, qui orta in ciuitate ſeditione neutram partium ſequutus eſſet, mali ciuis eſſe ratus, quum proprias rationes in tuto collocarit, nulla cõmuni cura ſolicitudinéve teneri. Habuit nec minus admirationis illud, vt fœminæ, quæ viros parum ad rem veneream idoneos ſortitæ eſſent, vnum, quem vellent, ex mariti propinquis impunè admitterẽt. Pecuniarias dotes è medio ſuſtulit, vt pauca veſtimenta, & vaſa quædã paruo empta paterna domo ferret mulier: teſtatus coniugij ſocietatem, non precio, ſed natorum charitate iungi oportere: ne in defunctos vita maledicta iacerentur. Si quis in ſacro aut in iudicio, ciuium cõuitium feciſſet, quinque dragmis mulctaretur. Legandæ pecuniæ, cæterarumque rerum facultatem teſtari volentibus permiſſam, quũ prius patrio inſtituto in familia eſſe debere cẽſerẽtur, quæ amicitia propinquitate prælata eſt, &

Lex admirãda pro mulieribus.

Dotes pecuniariæ ſublatæ.

Legandæ pecuniæ facultas permiſſa.

Luctus in alieno funere inhibitus.

gratia neceſſitati, in ea cautũ ne dementia ſubdoláve perſuaſione fieret. Ploratus & lamentationes in alieno funere ſuſtulit. Nec ſubſidia alimentáue vlla filius patri deberet à quo nõ arte eſſet aliqua ad vſum vitæ inſtitutus. Qui illegitimo eſſent thoro procreati, neu parentes alerẽt. Enimuerò qui meretricio non abſtinet congreſſu, is perbelle demonſtrat, ſe non liberorum procreationi, ſed voluptati ſtudere, ſeque ipſum mercede priuat. Mœchum in adulterio deprehenſum impunè necari voluit. Qui vim ingenuæ virgini intuliſſet decem dragmis mulctari. Ius vendendæ filiæ ſororíſve ſuſtulit, niſi adhuc in ſtupro deprehenſæ. Qui Iſthmia viciſſet, centum drachmas, qui Olympia, quingentas præmium ferret. Qui lupum victum attuliſſet, quinq; dragmas & publico acciperit. Qui lupam drachmam vnam: hoc pecoris, illud bouis preciũ: vetus fuit Athenienſium hanc beluã inſectari, quippe quæ æquè ſit pecuariæ rei, & agrorum cultui infeſta. Eorum liberos qui in prælijs occubuiſſent publicè nutriẽdos erudiẽdosq; præcepit, quo ſanè

Adulterorum pœna.

Victorum præmia.

Lupus ab Athenienſibus inſectatus.

Occiſorum in bello liberi ex publico aliti

ſanè animati ſinguli fortiter ac ſtrenuè in bellis dimicarent. Voluit etiã vt & is qui oculos in bello amiſiſſet publicè aleretur. Præclarè & illud ſtatuit curatorem cum pupillorum matre non inhabitare. Cauit ne is fieret curator ad quem poſt pupillorũ obitum ſubſtantia ſpectaret. Illud item, nõ licere annulario venditi anuli ſeruare ſigillum. Et qui alteri vnũ oculum exuerit, ei ambos erui debere. Et quæ non poſuiſti ne tollas, ſi quis ſecus facit, capitale eſto. Principem ſi ebrius deprehenſus eſſet, morte mulctandum. Athenienſes vt dies ſecundùm lunæ curſum agerent monuit. Ex omni genere frugũ mel, & cæram extra Atticos fines aſportari permiſit. Nullum ciuitate donari niſi opificem, qui cũ tota domo ſe Athenas contuliſſet, aut perpetuo exilio natali ſolo pulſus eſſet, cenſebat. Has leges Solon ligneis tabulis, quas Axionas dixêre, notatas, in centum annos ſanciendas curauit, haud ignarus fore, vt his ciuitas longa temporis intercapedine aſſueta, in perpetuũ deinceps ſanciret. Herodotus in decem annos Atticis legi

Curator pupillorum.

Princeps ebrius morte mulctandus.

Legum tabula Axiona dicta.

 bus

bus cautum prodidit. Sed vt ſanctiores eſſent, magisq; obſeruarentur, aliorum legumlatorum more, qui latas leges ad numen aliquod referre ſolent, ipſe quemadmodum Draco anteà, Mineruam ſuarum autorē dixit: atque in verba ſua iurare in foro ad lapidem ſenatum populumq; induxit. Fuerunt Athenienſes non aduenæ, neque paſſim collecta populi colluuies originem vrbi dedit, ſed in eodē nati ſolo, quod incolūt: & quæ illis ſedes, eadem origo eſt. Primi lanificij, & olei, & vini vſum docuêre, arare quoque & ſerere frumenta glāde veſcentibus monſtrauerunt: literæ certæ, ac facundia, & hic ciuilis ordo diſciplinæ veluti templum Athenas habēt. Tres leges, quæ in Neptuni placationē à Cecrope in mulieres, à quibus Deus ipſe ſuffragio faſtiditus fuerat, & Mineruæ poſthabitus, latè erant, adhuc obſeruabantur, videlicet, ne vlla vnquàm mulier ſenatum ingrederetur, vt nulla earū proles maternum nomē accipiat, ne quis eas Athenæas ſiue Athenienſes dicat, ſed Atticas. Cæſos in bello Thucidide autore in hunc modū ſe-

pe-

Minerua Athenienſiū legum autor.

Athenienſiū origo & inuenta.

Tres leges in Neptuni placationem in mulieres.

Cæſos in bello quomodo Athenienſes ſepeliant.

peliunt, facto ante triduum tabernaculo, mortuorum oſſa proponuntur, & ſuorũ quiſq; reliquijs, ſi quid lubeat, imponit, quũ efferuntur ſingularum tribuũ, ſingulas tribus ſuæ quanque tribus oſſa continentes vehicula portant. Vnus item thorus inanis fertur, conſtratus eorum, qui non extant, qui inter cæſos non fuêre reperti. Efferunt autem promiſcuè voluntarij quiq; vel ciues vel hoſpites fœminis propinquate coniunctis ad ſepulchrum eiulantibus, conduntq; in publico monumento, quod eſt iuxta monumentum Calliſti, apud ſuburbana, vbi ſemper eos ſepeliunt, qui in bello ceciderunt: præterquam, qui in Marathone, quorum ſingularem fuiſſe virtutem exiſtimantes, eodem in loco ſepulchrũ fecerunt: poſteà verò quàm eos humauerunt, aliquis ab ipſa ciuitate delectus vir haud quaquàm pro inconſulto habitus, & cui pro dignitate cõueniat, ſuper eos orationem habet, qualẽ decet de eorũ laudibus, qua habita diſceditur: hoc quidem more ſepeliunt, quo per omne belli tempus, quoties id accidit, legitimè vtuntur.

Monumentũ Calliſti.

Marathon ciuitas non procul ab Athenis.

De Laconia & Laconum ſiue Lacedæmonum inſtitutis.

CAPVT III.

Oebalia. Lacedæmonia.

LAconia in Peloponenſo prouincia, quæ & Oebalia & Lacedæmonia dicitur, à Lacedæmone Iouis, & Thaygetæ filio: à quo etiã clara & potens ciuitas in eadem regione ædificata eſt atque appellata. Hæc quoq; Spartha dicta eſt, à Spartho Phoronei filio, Agamennonis regia fuit. Lycurgus inſignis philoſophus Polydectis Regis frater quum vita illo defuncto Imperium relicti filij tutoris nomine aliquãdiu adminiſtraſſet, ciuitatis ſtatum atq; regionis optimis inſtitutis, optimis legibus excoluit. Quũ anteà ex omnibus ferè Græcis ſoli Lacedæmonij peſſimè morati eſſent, tã circa ſequàm circa hoſpites, nullo couſuetudinis conuerſationiſq; cõmercio. Lycurgus ergo audacter rem aggreſſus, omnia iura, iuſtituta, & priſcos viuendi ritus abrogauit atque ciuiliora quædam, multoque laudabiliora inſtituit. Primùm omniũ ſeniores de Republica electi, qui cũ Regibus qui duo numero creati ſunt conſultarẽt:

Spartha. Lycurgus phyloſopus legislator.

Reges ſimul apud Lacedæmones regnabant.

is ordo velut arbiter fuit, inter regiã poteſtatem,& vim multitudinis: ne, aut hæc contumacia ſæuiret: aut Imperio illi. Octo & viginti ſeniores (tot enim fuiſſe Ariſtoteles ſcripſit) duobus regibus aſſidebant, ne nimium Democratia inualeſceret prouidentes:& rurſus, ne qui Regnum tenerent, tyrannicum quippiam molirentur,quæ hic ordo decreuiſſet, cætera multitudo vt ſciret,neceſſe erat. Addita deinceps poſt multos annos Ephororum poteſtas, huic paucorum adminiſtrationi, quæ Græco verbo Oligarchia dicitur: Poſteaquàm nimis viſa eſt feroceſcere: eſtque quaſi frænum concilio illi iniectum, accidit id tamen centeſimo à Licurgi interitu anno, quum Theopompus regnaret. Alterum ob Oligarchia inſtitutum, agrorum diuiſio: perſuaſit illi multitudini, vt ſolum omne Laconicum in medio poſitum æquis in ſingulis portionibus diuideretur: oportere ratus ciuem ciui ingenio,& virtute non luxu,& diuitijs præſtare. Abijt igitur vniuerſa terra in ſortium nouem & triginta milia :in nouem milia vrbanus ager.

Octo & viginti ſeniores.
Democratia, id eſt principatus populi.
Ephororum poteſtas.
Oligarchia.
Agrorum diuiſio.

Paganicus & Municipalis in triplo & ampli⁹ maiorē numerū: portio quæ libet ea fuit, quæ viro frumenti medimnos. L X X. fœminæ. X I I. annos ferret. Habuit à principio animo & res mobiles diuidere, ſed inuidiam, veritus, quæ inde imminebat (plures enim videbantur id ægrè laturi) omnem auri argentique vſum è medio ſuſtulit, ferreumque nummum induxit, percuſſitque decuſſem, quem iuſſit minimè valere, ac tum demum omnis furandi occaſio ſublata eſt. Ignitum ferrum ex quo nummum percuſſit aceto extinxit, vt ad rem nullam amplius ob mollitiem vtile redderetur. Omnes ad hoc artes vt inutiles vrbe eiecit: quamquàm artifices ipſi ſublato auri vſu ſua ſponte inde tranſmigrarunt, quum ferrei nummi apud alios in vſu non eſſent. Mox verò vt omnē ex ciuitate tolleret luxū, publica cōuiuia inſtituit, vt diuites pro miſcuè & inopes vni adhiberētur cōuiuio, vnisque veſcerentur epulis. Ac ne lautorum quiſquam cœnatus in publicum veniret, qui minus cupidè & hilariter veſceretur, vt parum frugi à proximè accumbentibus ob-

Auri & argenti vſus è medio ſublatus.

Artes omnes apud Lacedæmones ſublatæ.

obiurgabatur: quo planè inſtituto omnis vetus è medio luxuria ſublata eſt. Exarſerunt ex ea re potentiorum iræ, impetuque in eum facto, alter eſt illi oculus baculo excuſſus, quare cautum, ne Spartiatæ cum baculo amplius ad conuiuium intrarent. Hunc conuiuandi ritum Philias dixerunt, haud dubiè publicæ amicitiæ & humanitatis argumento: vel quod quaſi Phiditia dicerent, quòd ita conuiuando φειδοῖ, id eſt, parſimoniæ aſſueſcerent. Qui ſacrificij aut venationis cauſa conuiuio nō occurriſſent, his domi cœnare permiſſum, cætera multitudo aderat: conferebant ad hoc conuiuium quotannis ſinguli, farinæ medimnum vnum, vini coros octo, caſei quinque minas, ficuum quinque ſemis minas. Frequentabant id pueri etiam velut temperantiæ, omniſque ciuilis diſciplinę gymnaſiū, aſſueſcere ibi vrbanis ſermonibus, iocariq; comiter diſcebãt, ac ſine ſcurrilitate cauillari. In re vxoria haud tam pudicitiæ quam procreationi ob aſſiduam militiam eſt cōſultū, eouſq; vxoribus indultū, vt eas viri heras appellarent. Virgines curſu,

Luxus omnis ſublatus.

φιλίας id eſt amicitias.

φειδίτια, id eſt, ſodalitia.

Ad publicū conuiuium quid ſinguli conferebant.

Vxores heræ appellatæ.

Virginum ſtudia. curſu, palæſtra, diſco, iaculo, exercebãtur: vt ocio & muliebribus delitijs ſublatis robuſtiores ad tolerandos partes fierent: nudæ vt pueri in aperto verſari, ſaltare & cantare in ſacris quibuſdam præſentibus ſpectantibuſque iuuenibus: nudatio illa nihil turpe habuit: aderat nanque verecundia, petulantia omnis aberrat. Hinc illa indoles tempeſtiuaque in Laconicis fœminis ad omnia prõptitudo.

Cœlibes ludibrio habiti. *Raptu nubũt virgines.* Qui cælebs vixiſſet Gymnicis ſpectaculis arcebatur, nudusq; hyeme forũ circuibat, ne vt cæteri ſenes in honore apud iuuenes eſſet. Nubebant virgines raptu maturæ viro. Paranympha in cubiculum abducta capillos ad cutẽ reſecabat; ſponſus inde ad eã ingreſſus cingulum ſoluebat, noctu tantum cum ea congrediebatur, nec prius ſponſam aſpiciebat interdiu

Sponſus ſponſam non aſpicit antequam pater ſit factus. quàm ex illa factus eſſet pater. Filiorum & sobolis dignis hominibus permiſſa. Licebat ſeniorum cuique honeſtum ex iuuentute ac probum aliquem ad vxorem procreationis cauſa adducere: atque vbi eam alieno ſemine impleſſet, ſuum quod naſceretur efficere: neq; probro dari ſi quis

quis huic, qui fœcundam pudicamq; haberet vxorem ſuadere eſſet auſus, vt cum ea ſibi congredi liceret, ceu bono ſertilique ſolo operaturus liberorum cauſa. Ridebant ad hæc quarundam gentium ſtultitiam, quod canes & equas nunc precio nunc gratia optimis eius generis animalibus ſupponerent: vxores præſidio cuſtodirent: ex illis ſoli ipſi ſiue amentes eſſent, ſiue ægri infirmiq; generare vellent. Ius alendi partus nullum parentibus, natus infans in publicum deferebarur ad locum quem Ieſchem dixêre, vbi magno effecto puero viri pueri formam intuiti, ſi probaſſent, ex nouem milibus ſortium in quas vrbanus ager diuiſus erat, vnam illi curabant adſcribi. Infirmum & deformem ad apothecas locũ, haud longè à Taygeto præcipitem ac præruptum exponendum dabant, vtpotè Reipublicæ inutilem. Mulieres vino, non aqua pueros abluebant, quo liquore admoto conſtat reſolui corpora debilitarique, ſi qua ſunt Comitiali morbo obnoxia. Nulla lotis fomenta adhiberi, nulla teneris crepundia, ſolitudinibus tenebriſque aſſue-

Ius alēdi parentibus nullum.

Infantes infirmi præcipitio necati.

Puerorum Lacedæmonum educatio.

aſſueſcere. Ob idque externarum gentium quidam, Lanonicas nutrices liberis alendis adhibuerunt. Pueri à ſeptimo anno in æqualium cœtu exerceri, literaſq; pro neceſſitate addiſcebant: reliqua diſciplina toleratu percipiebatur. Ad cutem pueri tondebãtur, nudis calcibus ambulare, duodecimo anno tunicã vnã patrio inſtituto ſortiri, neq; balneas, neq; fomenta ſcire. Thoris ex arundine conſtructis quietem capiebant: Hyeme eos quos Lycophones dixerunt, thoris immiſcere. Iren qui cœtui præerat, is creabatur, qui vno anno aut altero cæteros anteibat, grandiores lignari imperabat, minores onera furto quærere. Maiorem couuiuia ingredi, inde etiam aliquid furari: qui deprehẽſi erant in furto flagris admouebantur: non quia nefas eſſet furari, ſed quòd parum prudenter, & ingenioſe eſſet id ab eo factum. Iren quoſdã canere iubebat, alios argutas quęſtiones proponere, breue eſſe oportebat ſubitumque reſponſum, quod ſi quis negligentius feciſſet, huius pollex ab Irene acrius mordebatur. Inſtituebantur ad hæc graui vti oratione,

Exercitia.

Iren puerorũ præceptor.

Furari honeſtas habita à Lacedæmonijs.

ſed

ſed quæ iocunditate non caneret, ſententijsque breu ſermone complexis, ita vt res iu prouerbium abierit : facilius philoſophari homines poſſe quã Laconicum ſermonem imitari. Operæprecium eſt etiam cognoſcere quale ab initio ſtudium fuerit omnium ætatum, quanta ad virtutem contentio, atque æmulatio. In treis diſtincta erat choros omnis ætas. Tum in ſolennibus ſacris ſeniorum cœtus canere exorſus. Fuimus olim robuſti & iuuenes canora voce pronunciabant. Tum adultæ ætatis eũ excipiens, nos quidem iuuenes ſumus & fortes, reſpondebant : idque ſi libet experiamini :ad eam puerilis chorus, tã boni erimus, & meliores. Plutharchus autor eſt ad ſua vſq; tempora perduraſſe Laconicos quoſdam modulos, quibus illi ad tibiam in hoſtem ituri vti conſueſſent. Thucidides Laconici huius inſtituti relator, tibiarum modulos in prælijs vſos ſcriptum reliquit: negat tamen id aliquo religionis ritu reíve diuinæ cauſa fieri ſolitum, neque vt vibrarentur animi excitarẽtúrve ad pugnam (quod cornua & litui apud Romanos factitarunt) ſed

Prouerbium.

In choros tres ætas omnis diuiſa.

Cantum tibiarum in bello vſurpatus.

vt

vt æquali modulatoque ſenſim greſſu conuenientes pugnam capeſſerét, nec ſuos ordines diſtrahi ſinerent. Extat Laconici vatis carmen, quo apparet non tibia ſolum Spartiatas in procinctu vſos, ſed Citharæ etiam concentu: qui mos & ipſe à Cretenſibus ſumptus videri poteſt. Herodotus Halyarem Lydorum Regem ſcribit fiſtulatores & fidicinas, & quod penè indignum relatu ſit, cōuiuiorũ etiam delicias in acie habuiſſe, eo bello, quod Mileſijs intulit. Románi, præter cornuum & lituorũ concentum, ardentiſſimo militum clamore bellum capeſſebant: quod longè diuerſum ab eo eſt, quod Homerus de Achæis ſcripſit, quos tacitos fecit ſpirãtesq; robur in pugnam procedere. Galli tripudio, vt Polybius & Liuius ſcribunt, ſcutaque ſuper capita quatientes. Barbarorum quidam cum vlulatu prælium ineunt. Ex qua rituum varietate poteſt intelligi, cæteras gentes non id quod Spartani in bellico, concentu ſecutas. Capillos præterea à pubertate ex inſtituto alebant, memorabili legumlatoris dicto comantibus capitibus multo pulchriora

Cithara concentu in procinctu Lacedæmones vſi.

Cornuum & lituorum concentu clamoreque Romani bellum capeſſebant.

Galli cum tripudio bellum inierunt.

Barbari cum vlulatu.

Rex bellum initurus Muſis ſacrificabat.

ehriora fieri humana corpora, quæ ſi ſint alioqui deformia, capillo haud dubiè feroceſcant. Prælium initurus res Muſis capram immolabat. Domi militiæque certa viuendi lege ſunt vſi, bellicaque exercitatione, patriæ, non ſibi natos arbitrantes. Nullas quæſtuoſas tractabant artes, bellicæ tantum exercitationis ſtudio teneri. Solennibus epulis reliquũ dabatur tempus, eoq; per hæc ventum eſt, vt quemadmodum præclarè ſcribit Plutarchus. Spartani neque nollent, neq; ſi vellent, ſcirent amplius priuatim viuere, eſſentque ex omni parte patriæ deditii. Suffragandi ratio vt cætera ab alijs gentibus diuerſa, pauci ad hoc ipſum delecti conclaue. Comitio propinquum ſubibant: vnde ipſi, neque quempiam viderent, neque ab vllo viderentur. Tum verò, vt primo, altetóve loco competitorũ nomina ſortito educta eſſent, quantus vocum aſſenſus ad ſingula nomina ortus eſſet, diligenter attendebant: ac quoto quiſq; clamor loco maior minórve eſſet ad ipſorum aures redditus tabella pernotare, ex qua in publicum miſſa percipieba-

Rex bellum initurus, Muſis ſacrificabat.

Suffragandi ratio admirãda.

tur, cui competitorum plures, eſſent voces ſuffragatæ. Primus ad hæc Lycurgus omni ſuperſtitione ſublata permiſit cadauera in vrbe ſepeliri, tũ etiam circa templa ſortiri monumenta. Nec viri nec fœminæ nomen licebat quiquã ſepulchro inſcribere, niſi eorum, qui fortiter in bello perijſſent. Lugendi tempus vndecim erat diebus finitum. Nec ciuibus peregrinari permiſſum, ne alienos mores vrbi importarent. Quin & peregrè eo delati, niſi qui reipublicæ vtiles eſſent, vrbe excludebantur: ne quid (vt Thucidides habet) Laconicæ diſciplinæ peregrinæ gentes imbiberent, quod ſatis inhumanè haud immerito aliquis dixerit. Vel, vt Plutarchus ſcribit, ne mutuo congreſſu noui ſermones in vrbe orirẽtur, & ex his noua iudicia, diſſonæq; voluntates, quæ publicę rei pernicioſiſſimę eſſe ſolent. Iuuenibus Lycurgus non amplius vna veſte toto anno vti permiſit, ne aliquem cultius quàm alterum: non ſplẽdidius, vt dictum eſt, epulari. Emi ſingula non pecunia, ſed mercium conpenſatione iuſsit. Pueros puberes non in forũ ſed in agrũ deduci iuſsit, vt

Cadauera in vrbe ſepelire permiſſum.

Luctus funebris vndecim diebus.

Peregrinari Lacedæmonibus prohibitum.

Iuuenum veſtitus.

Pueri in agrum non in forum ducebantur.

vt primos annos non in luxuria, ſed in omni labore & opere agerent. Nihil eos ſomni cauſa ſubſternere, & vitam ſine pulmento degere, nec prius in vrbem redire, quàm viri facti eſſent ſtatuit. Virgines ſine dote nubere iuſſit, vt vxores non pecuniæ cauſa eligerentur: ſeueriusque matrimonia ſua viri coërcerent, cum nullis fręnis dotis tenerentur. Maximum honorem non diuitum & potentum, ſed ſenum eſſe voluit, nec vſquam terrarum locum honoratiorem ſenectus habet. Regibus poteſtatem bellorum, magiſtratibus iudicia, & annuas ſucceſſiones, ſenatui cuſtodiam legum: populoque ſublegendi ſenatū, vel creandi quos vellet magiſtratus poteſtatem conceſſit. Hæ quoniam legis aut noua inſtituta ſolutis anteà moribus dura eſſe videbantur: eorum autorem Apollinem Delphicum finxit: & inde ſe eas ex precepto Numinis detuliſſe, vt conſueſcendi tędium metus religionis euincat. Deinde, vt æternitatē ſuis legibus daret, iureiurando ciuitatē obligauit, nihil eorū quæ ſáxiſſet mutaturā, priuſ quā reuerteretur (ſe ad oraculū Del-

Virgines ſine dote nubere.

Senium apud Lacedæmones honoratiſſimum.

Apollo autor legum apud Lacedæmones.

phicum profecturum, conſulturum quid mutandum addendúmve legibus ſuis illi videatur. Proficiſcitur autem Cretam, ibiq; perpetuum exiliũ egit: præcepit etiam moriẽs oſſa ſua in mare abijci, ne Lacedæmonem delata Spartani ſe de non mutandis legibus à iuramento abſolutos putarent. Libet hic quoq; aſſignare quas dignationes Regibus ſuis Spartiatæ olim tribuerunt: duo ſacerdotia Iouis Lacædemonij, & Iouis Cœleſtis: & ius belli in quamcunque libuerit regionem inferendi, vt id nulli Spartiatarum prohibere fas ſit, alioqui piaculari crimine teneatur, vt in expeditionibus adeundis primi eant reges, in abeunda poſtremi ſint. Centum delecti viri eis in militia cuſtodes adſint. In egreſſibus vtãtur quotcunque pecoribus libuerit, quorum immolatorum pelles omnes ac terga accipiant. Bellica hæc. Alia ſunt quæ pacis tempore eis tribuuntur: quoties in aliqua republica cuiſceratio fit, primi in cæna reges diſcũbant, & ijs primis diſtribui incipiat, vtriq; eorum duplum omnium quam cæteris conuiuijs, libaminaque immo-

Lycurgus voluntarie exulat.

Regum Spartiatarum dignationes.

Belli tẽpore.

Pacis tempore.

molatotum & coria eorum ſint. Singulis quoque calendis inſtantis menſis ſingula pecora vtrique è publico dentur Apollini immolanda, & farinæ medimnũ,id eſt,ſex modia, & vini Laconicus quartarius. Et in ſpectaculis ſingulorũ certaminum certis locis præſideant,liceatque quibuſcunque libeat ciuibus inniti, & vtrique binos eligere Pythios. Sunt autem Pythij, qui Delphos ad conſulenda oracula mittuntur, quique publicè cum Regibus paſcuntur. Regibus ad cœnam non euntibus binæ Chœnices, id eſt,ſemimodia farinæ: & vini ſingulæ Cotylæ, id eſt, ſextarij: præſentibus dupla dentur omnia. Eadem ratione pupilla vtri danda ſit: ei ne cui mater, an cui pater deſponderat, nec non de vijs publicis, & ſi quis adoptiuum filium facere velit, inuitis regibus. Liceat quoque eis pro ſuo arbitrio aſſidere in ſenatu,qui cõſtat ex duo de triginta ſenibus: ſi eo non acceſſerint eorum maximè propinqui, duo ſenatores ius Regũ obtineant, duos calculos ponendi tertiũ pro ſeipſis. Viuentibus hæc Regibus à Republica Spartiatarũ tribuuntur,

Pythij qui vocati.

Chœnix.

Cotyla.

illa defunctis. Equites per vniuerſam Laconicam obitum Regis enunciant, Fœminæ per vrbem circumeuntes ollas pulſitant, quumque hoc fit, neceſſe eſt, ex ſingulis domibus duos ingenuos, marē & fœminā luctu fœdari, magnis pœnis (niſi hoc faxint) impoſitis. Eadem circa funus regum conſuetudo Lacedæmonijs eſt, quæ Barbaris Aſianis, Nam pleriq; Barbarorum eodem ritu in mortibus regum vtuntur. Siquidem poſteaquàm mortem obijt Lacedæmoniorum rex, oportet eius exequijs adeſſe ex omni Lacedæmonis regione neceſſarios, quoſque Spartiatarum, qui ſunt numero vicenorum, quorum & item ſeruorum atque ipſorum Spartiatarum: poſteaquā multa milia in vnum coacta ſunt promiſcuè cum mulieribus frontes ſuas intrepidè plangunt, & vlulatu immenſo vtuntur. Vltimū quemq; regū dicētes ſemper fuiſſe optimū. Qui verò regum in bello perijt, eius ſimulachrum, quū expreſſerunt: in thoro bene ſtrato efferunt: cuius tumulatione decem dies iuſtitium eſt, nulluſq; magiſtratuum conſeſſus, ſed luctus continuus in huc quoque cum

Honor defunctis regibus exhibitus.

Exequiæ regum Lacedæmoniorum. Publicus in Lacedæmoniorum regū funere luctus,

cum Perſis iſti conueniunt, quòd defuncto rege alter, qui ſuccedit, liberat ære alieno, quicunq; Sparriata aliquid aut regi aut republicæ debebat, apud Perſas, qui rex creatus eſt, omnibus ciuitatibus tributum, quod debebant remittit. Cum Ægyptijs etiam Lacædæmonij in hoc cõgruunt, quod eorum præcones & tibicines & coqui in paterna artificia ſuccedunt, & coquus è coquo, & tibicen ex tribicine, & præco ex prȩcone gignitur, neque vlli propter vocalitatem alijs inſidiantes, ſeipſos ingerunt, ſed in paterno opere perſeuerant, atque hæc quidem ita fiunt.

De Creta inſula, & Cretenſium celebratis moribus.

CAPVT. IIII.

CReta, quæ & Candia dicitur, inſula in Mediterraneo mari centum vrbium fama clara: hȩc vt Strabo ſcribit à Septentrione Aegeo alluitur pelago & Cretico, ab Auſtro Libyco, ad Occidentem Egilam & Cythera ſpectat, ad Orientẽ Carpathon, habet in longitudine cclxx. millia *Creta deſcriptio.*

paſſuum, in latitudine quinquaginta millia. Circuitus quingenta octoginta octo millia paſſuum complectitur. Inſignes in ea vrbes ſunt Cortina, Cydonea, Gnoſum, Minois regia & Ida mons omnium qui in ea ſunt celeberrimus, celſiſſimo is vertice aſſurgit. Appollodorus longitudinem eius duum millium trecentorumq; ſtadiorum tradit, circuitum quinque millium & amplius. Artemidorus mille minus. Nullum in Creta animal noxium eſt. Serpens ibi nulla: nulla noctua: & ſi inueniatur, ſtatim moritur. Capris copioſa. Ceruis eget. Optimi vini feraciſſima, herbam producit, quæ diptamos dicitur: & Alunoſam, quæ morſa diuturnam famem prohibet. Sfalangos etiam venenatos gignit, & lapilẽ qui Idæus dactylus dicitur. Cureta olim vocabatur ab habitantibus Curetibus & per ſyncopã, Creta. Alij dicunt Cretam dictam à Crete quodam, Iouis filio Curetum Rege. Alij à Crete Nympha Heſperidis filia. Incultum hominũ genus à principio habuit. Rhadamanthus ad manſuetiores vitæ ritus perduxit, ſequutus inde minos qui equitate

Idæ montis deſcriptio.

In Creta nullum animal noxium.

&

& iuſtitia adhuc magis excoluit. Plato autor eſt Lacedæmonios, & alias vetuſtiſſimas Græciæ ciuitates hinc ſibi leges & inſtituta quæſiuiſſe. Optimum gentis ſtatum euertit primo tyrãnicus dominatus, mox & Cilicũ latrocinia. Fuit gens ab initio libertatis ſtudioſa ea ſe poſſidere arbitrati, quæ non eſſet tyrannorum libidinibus expoſita, fuit & cũcordiæ perpetua cura, quæ ſeditioni diuitiarum auaritiæ alumnæ inimica eſt, modicè proinpe antiquitus frugaliterque vitam agitare. Frequẽtabant pueri conuentus, quos greges nominabant. Adultæ ætatis viri publica inter ſe conuiuia celebrare arma reipublicæ cauſe tractare, ab ineunte ætate corpora laborib⁹ exercere. Maris æſtus & frigora perpeti, accliues ſemitas ſaltuſque curſu ſuperare, in gymnaſijs pugnas ciere, arcubus & ſagittis plurimũ vti, in armis ſaltationem, quam pyrrhicem nominant, vulgò celebrare: flexu corporis hæc ſaltatio fiebat, quo plagæ telaq; euitarentur. Sagulum & militare calceum ſibi inducere, arma precioſiſsimũ munus credere: tantũ ad hæc rei maritimæ ſtudiũ,

Mores Cretenſium.

Saltatio pyrrhica.

vt in prouerbium abierit, ſi quis quæ noſſet ſe neſcire diſſimularet. Cretes (diceretur) pelagus neſcit. Inter æquales connubia conciliari, ex omniq́ue iuuenum cœtu virginibus ſibi ſponſos optare ius erat, nec prius paterna domo abduci moris erat, quã ad domeſticam adminiſtrationem eſſent idoneæ. Dotis magnitudo fuit, ſi frater aderat, patrimonij dimidiũ. Pueri ex legibus literas & cãtilenas & muſicæ artis modulamina quædam diſcebant, ad virorum Syſſitia perducti humi vilibus tecti amiculis ſedebant, illisq́ue pugnam cientibus miniſtrare puerorum validiſſimus, maximeq́ue clarus ductabat gregem. Pro viribus ſinguli plurimos aggregabant æquales, ad venationes egredi, curſu exercebantur corpora ſtatis diebus puerorum cœtus ad tybiæ & lyræ cantum inter ſe committi, vt in re bellica conſueuêre. Huius gẽtis etiam fuiſſe quidam memorant lætos dies candido notare calculo, triſtes atque moleſtos atro: & ſi plures hunc morem ad Thraces referunt.

Matrimonia.

Dos.

Muſica ſtudium.

Dies lapillo ſignare.

De

De Thracia, Thracumque feris moribus.

CAPVT. V.

THracia, quę hodie Romania appellatur, Europæ regio eſt, inter partes Scythiæ cōputata, Macedoniā ſequitur, à ſeptētrione Iſtrū habet, ab oriēte Pontum ac propontidē: à meridie Aegeum mare. Olim Scython, poſteà Thracia, à Thrace Martis filio, ſiue ab aſperitate appellata, Græcis enī θραχὺ aſperum dicitur. Regio eſt vt Pomponius ſcribit nec cęlo, nec ſolo (quam vbi mari vicinior eſt) ſatis fœcūda temperataque frigida eſt, & eorum quæ feruntur maligne admodum patiens, raro vſquàm pomiferam arborem, vitem frequentius tolerat, ſed nec eius quidem fructus maturat ac mitigat, niſi vbi frigora obiectu frondium cultores arcuere. In ea quondam vrbes celebriores fuêre Apollophama, Enos, Nicopolis, Byzantium, quæ poſteà à Conſtantino Conſtantinopolis dicta eſt; & in maius aucta glorioſiſſimi Imperij ſedes & orientis totius caput delecta, Perinthos, Lyſimachia, Caliopolis, Am-

Romania.

Scython.

Thracia qualitas.

Celebriores Thraciæ vrbes.

Amnes Hebrus, Neſtos, Strymon. Montes, Hæmus, Rhodope & Orbelos. *Thraces quales homines.* Homines habet feros aſperos & numeroſos adeò, vt ſi, aut vnius Imperio regerentur, aut idem ſentirent, vt hiſtoriæ pater opinatur Herodotus: inexpugnabiles forent, & omnium gentium multo validiſsimi: ſed quia arduum hoc illis eſt, & nulla ratione contingere poteſt, ideo imbecilles ſunt. Habent autem multa nomina ſingularum regionum ſingula, moribus tamen ac opinionibus conſimilibus imbuti, præter Gethas, & Trauſos, & qui ſupra Creſtonas incolunt: *Gethæ ſe non mori putabant.* ex quibus Gethæ ſe non mori perſuaſum habuêre, ſed ad Zalmoxim Deum ſuum poſt fatum migrare: *Salmoxis Getharũ Deus.* fuit hic Zalmoxis homo Pythagoræ quondam diſcipulus, qui in patriam reuerſus, quum animaduerteret Thraces male viuere & inſcite, ipſe edoctus Ionicum viuendi genus & mores, ipſis leges dedit, docuitq́; atque perſuaſit popularibus eas ſeruantibus poſt obitum ad ſe in eũ locum ire, vbi ſuperſtites omnium bonorum cõpotes eſſent, per hoc Deitatis opinionẽ conſecutus, è Thracũ

ſe

ſe conſpectu ſubduxit, atq; euanuit, maximo ſui poſt ſe deſiderio relicto. Ad hunc mittunt aſsiduè adhuc cum naui quinq; remigum nuntium quempiam ex ſeipſis ſorte delectum, præcipientes ea quibus ſemper indigent, eumq; ita mittunt. Quibuſdam eorum datur negotium, vt tria iacula teneant, alijs, vt cõprehenſis eius qui ad Zalmoxin mittitur, manibus pedibusq;, hominem agitantes in ſublime iactent ad iacula: qui ſi in præſentiarum extinguitur, propitiũ ſibi Deũ arbitrantur, ſin minus, ipſum nuncium inſimulant, adſeuerantes malum illum eſſe virum. Hoc inſimulato alium mittunt, dantes adhuc viuenti mandata. Iidem Thraces dum tonat fulguratq; in cœlum ſagittas excutiunt, Deo minitantes, quòd nullum alium præter ſuum eſſe arbitrentur. Tranſi verò in cæteris quidem omnibus idẽ quod Thraces: verum circa natalitia ſuorum atq; obitus hoc factitant. Ædito puero propinqui circunſedentes, eum prolatione proſequuntur recẽſentes quaſcunq; neceſſe eſt illi, quod vitam ingreſſus ſit perpeti humanas calamitates. Hominem fato

Nuntius ad Salmoxin mittitur.

In cælum ſagittant dum tonitruat

Thraces.

Ædito puero.

Tranſi lamentantur.

Homine mortuo Trauſi lætantur.

fato functum, per luſum atque lętitiã terræ demãdant, referentes quot malis liberatus in omni ſit modo felicitate. At qui ſupra Creſtonas incolunt, iſta agunt ſinguli plures vxores habent, quorum vbi quis deceſſit, diſceptatio magna fit inter vxores acri amicorum circa hanc rem iudicio, quænã dilecta fuerit à marito præcipuè, quæ talis iudicata eſt, & hũc honorem adepta, ea à viris & mulieribus exornata, ad tumulum à ſuo propinquiſsimo mactatur, vnaq́; cum viro humatur, cæteris vxoribus id ſibi pro ingenti calamitate ducentibus atque lugentibus: nam id eis ſummo dedecori datur. Cæteri Thraces filios veteri inſtituto palàm venditare, nec virgines à parentibus & propinquis adſeruari, ſed quibus libuit cum viris concũbere ſinunt. Vxorum pudicitiam ſolicitius cuſtodiunt, eaſq́; magno ære à parentibus coëmunt: fronte notis quibuſdam ſignatas, generoſum id iudicatur, ignobilitatis argumentum ſine his eſſe. Nupturæ quæ præ cæteris ſpecie valeant prius ſubtaxari volunt, & licentia taxationis admiſſa non minoribus nubunt præ-

Vxorum chariſſima cum marito defuncto ſepelitur.

Mulieres ingenuæ notis in fronte ſignabantur.

præmijs. Quas formæ dedecus præmit, dotibus emunt quibus coniunguntur, vterque ſexus epulantes focos ambiunt, herbarum(quas habēt) ſemine ignibus ſuperiacto cuius nidore, perculſi, pro lætitia habent imitari ebrietatem ſenſibus hebetatis. Ociari, ex rapto viuere pro re honeſta haberi: contrà, agros colere pro deſpicatiſſima. Martem vulgò. Lyberum, Dianam, & Mercurium religioſe colere, perque eum ſolum iurare, ſui generis autorem arbitrari. Corporum magnitudine Thraces omnes homines antecedunt: cæruleis oculis ac truci viſu, terrifico vocis ſono, annoſa ætate. Ædificia modicè ab humo eleuata annona eodem ſemper tenore, vites neſciunt: pomis abundanr. In Regis electione non nobilitas præualet, ſed ſuffragium vniuerſorum: populus enim eligit ſpectatum moribus, & inueterata clementia, etiam annis grauem: ſed hic in eo quæritur, cui liberi nulli ſunt: nam qui pater fuerit, etiam ſi vita ſpectatur, ad regendum non admittitur: & ſi forte dum regnat, pignus ſuſtulerit, pote-

Aedificia.

Rex eligitur cui non liberi ſunt.

ſtate

ſtate exuitur: maximè hîc cuſtoditur, ne regnum hæreditarium fiat. Tum ſi Rex etiam maximã præ ſe ferret æquitatem, nolunt ei totum licere: quadraginta ergo rectores accipit, ne in cauſis capitum ſolus iudicet. Quòd ſi ipſe etiam in peccato aliquo arguitur, morte mulctatur: non tamen vt cuiuſquàm manu atrectetur, ſed conſenſu publico rerum omnium ei poteſtate interdicta, ipſe tandẽ fame pereat. Optimates ita ſepeliunt prolato triduum cadauere, mactatiſque omnifarijs hoſtijs conuiuãtur: illudq; defletum prius, deinde combuſtum ſepeliunt, aut aliter humo contegunt, adgeſtoque deſuper tumulo quum alia omnis generis certamina proponunt, tum præcipuè certa cum ratione Monomachiam, hoc eſt, ſingulare certamen. Armatura qua (vt Herodotus ſcribit) in Dariana expeditione vſi ſunt, talis erat: ê pelle vulpina caſſides geſtabant, tunicis induti, & inſuper circundati varijs ſagulis, pedibus & tibijs indutis calcdã ê pellibus hinnulorum, iacula, peltas & pugiunculos: arcu valde pugnaces ſunt, & exercitatiſſimi, quem apud ſe repertum

Quadraginta iudices Thraces habuerũt.

In Reges animaduerſio acerba.

Sepeliendi ritus.

Armatura Thracum.

tum volunt, vna cum Scythis lingua vtebantur. Scribit Plinius totam Thraciam in quinquaginta ſtratageas diuidi ſolitam. Sed ea Thraciæ pars quæ Gethica olim dicebatur, vbi Darius Hidaſpis filius penè perijt, hodie Valachia appellatur, à Flaccis Quiritum gente. Romani enim Gethis ſuperatis, & deletis Flacci cuiuſdam dūctu eo Coloniam miſerunt, vnde primum Flaccia, dein corrupta voce Valachia dicta: aſtipulatur huic opinioni Romanus ſermo, qui adhuc in ea gente durat: cæterum adeò ex omni parte corruptus: vt vix Romano homini intelligatur, Romanarum literarum vſus, elementorum forma aliquatenus inuerſa, ſacrorum ritus, qui & Græcis. Daci poſteà eam terram occupauerunt, à quibus aliquandiu etiam Dacia dicta fuit, nunc Teutones, Siculi, & Valachi tenent. Teutones fortes viri ex Saxonia illuc à magno Carolo tranſmiſſi, à ſeptem vrbibus, quas habitant, Seibenburgenſes patrio ſermone vocantur. Siculi Hungarorum vetuſtiſſimi, ex his qui ab initio ex Scythia digreſſi his locis concedere.

Thraces arcus inuentores.

Valachia & eius appellatio.

Valachia Dacia vocata.

Seibenburgenſes.

Dragula & Dani.

Valachorum factiones duæ Dragulæ & Dani, alias Daui. Nam Gethæ & Dani ſeruorum nomina inde olim profecta Græcorum quidam prodidêre. Dragulæ Danis impares, Turcas noſtrorum patrũ memoria in eam terram induxerũt, quorum armis Dani ad internecionem deleti ſunt. Ioannes Huniades, vir acer, Danis demum auxilio fuit, terrãque ab hoſte receptam ſibi vendicauit.

Ioannes Huniades Valachiorum exercitia.

Agriculturæ reique pecuariæ Valachi vt plurimum ſtudent, quod originem gentis arguit. Tributum Regi pendunt, ſed ſemel tantum ac id cuiq; regnum & confeſtim ab eius declaratione tum ſingulæ familiæ dant bouem tributi nomine, ſexaginta milia numero & amplius eſſe traduntur. Iuſſi ad bellum exire capitale eſt non paruiſſe.

Valachia quatuor latera.

Eſt Valachia Tranſſyluaniæ contermina ab occaſu, ad ortum in Euxinum excurrit: ad boream & Septentrionem Ruſiam attingit: alluitur ad meridiem Iſtro, circa quem quicquid vagarum gentium occupat perpetua illis hyems, triſte cœlũ premit. Maligne olim ſólũ ſterile ſuſtẽtabat, imbrẽ culmo

mo aut frondo defendebant. In cœlo ſuper durata glacie ſtagno proſultabant in alimentum feras captabant, nulla illis domicilia, nullæq; ſedes erant, niſi quas laſſitudo in diem poſuerat, vilis & his quærendus erat victus, quòd horrenda iniquitas cœli, intecta capita. *Gentes Iſtri accolentes.*

De Ruſia ſiue Ruthenia, & recentibus Ruſianorum moribus.

CAP. VI.

RVſia, quæ etiam Ruthenia dicitur & Podolia, tripartito nominatur. Alba, ſuperior, & inferior, pars Sarmatiæ Poloniæ prætēta, Peuce fluuio ad Septentrionem includitur, ad orientem ſolem Moſcus, occidua illi Liuonia & Pruſſia extremæ Germaniæ partes: patent hodie Ruthenorum ſiue Rhoxolanorū (nam & hoc nomine appellantur) fines octo dierum itinere, à Tanai ad ſeptentrionalem Oceanum, habetque id ſpacium nonaginta & amplius dierum iter, rurſus à Germanico Oceano, quem Balteum vocant, ad mare Caſpium. Regio adeò fertilis eſt, vt agro rude culto frumentoq; inſperſo *Ruſiæ fines.* *Terra omniū fertiliſſima.*

ſo,tribus perpetuis annis fructum ferãt: nec opus eſt agrum quotannis inuertere, ſed inter metendum ſegete leniter excuſſa,alia in ſequentẽ annũ ſua ſpõte creſcit.Gramẽ adeò procerum producit, vt perticã tranſcendat: vnde ibi apum tanta copia, vt mella nedum in aluearijs, aut arboribus,verum in rupium & terræ cauernis reponant. Optimus medo, & higrandes cærarum orbes, qui ad nos vſque aduehuntur ibi fiunt,Non impiſcantur piſcinæ & ſtagna Ruſſorum,ſed vt aiunt, piſces ex cœli influentia ſuccreſcunt.Sal quodam in lacu Katzibeio vocato ſiccis temporibus colligitur, pro quo genti cum Tartaris crebra bella. Mirũ eſt quòd dicitur in ſolo Chelmenſi defectos pini arboris ramos truncósve, duos aut tres annos ſuper terram iacentes in ſaxa indurari. Eſt ibi optimæ cretæ copia, verſus Tanaim & Mæotim calamo aromatico & reupontico abundat, pluribusque herbis & radicibus alijs, alibi non viſis. Vrbs regia Moſcouia eſt, ad Moſcum amnem ſita, quatuordecim milium paſſuum circuitu. Nullus hic ſignati argenti

Apum copia.

Sal in lacu naſcitur.

Calamus aromaticus in Ruſia.

gẽti vſus. Lapis eſt in medio foro quadrata forma, quem ſi quis aſcendit, nec inde vi deturbari poſſit, principiũ vrbis obtinet, ingẽs de aſcenſu loci & deiectu dimicatio inter indigenas, ſæpiusque ob eam rem pugnatum inter ciues. Gens adeò valida eſt, quòd ſuperiori anno quodam bellico tumultu in regis caſtris centum viginti milia equitum recenſa ſint, quorũ ſinguli ordinem ducerent. Arcu in bello vtuntur, quod gentile & vetus eſt illis, eſt & lancea in vſu duodenũ pedum: cataphracti equites ſupra hamatam loricam ferreum thoracem induunt, vmbilicis ſpeculorum modo prominentibus: galerum geſtant pro caſſide, in conum faſtigiatum: equite libentius vtuntur in bello quã pedite: pedites alij ſcorpione vtuntur (baliſtã Itali vocant) alij plũbeas pilas ſulphureo puluere ex æneis excutiũt machinis Teutonico more. Inuiſum genti Regium nomen: idcirco ducis appellationem libentius vſurpant, vt magis popularem: qui ibi rerum potitur, dux dicitur, qui in totam gentem Imperium obtinet: huic pileus paulo

Signati argẽti nullus vſus

Ruſianorum potentia.

Bellica Ruſianorum arma.

Regium nomẽ Ruthenis inuiſum.

elatior quàm cæteris proceribus, cæ-
tero nihil ab alijs differens : omnis
Veſtitus Ruſianorum. color in vſu, præter nigrum. Viri
fœminæque lineo amiciuntur in-
duſio, eoque tenuiſſimo, & ad cru-
ra demiſſo, auro circa collum ruben-
tíve ſerico excolunt id amiculum, la-
xior veſtis, ac nihil ferè à Græcis dif-
ferens, qualem Turcæ quoque & to-
tus ſeptentrio vſurpat: manicæ tan-
Luctus funebris. tum laxiores Ruthenis, auroq; fim-
briatæ à pectore & humeris: Lutrina
pellis ambit exterius veſtem. Sola v-
xor luget virum, obducto capite al-
bo linteo; & ad vlnas deiecto: qui-
bus fortuna amplior eſt, quadrage-
ſimo die à funere conuiuantur in de-
functi memoriam: quorum res angu-
ſtior eſt quinquies hoc tẽporis inter
uallo ſolenni modo epulantur, obſer
uantur dies obitus, quem anniuerſa-
rijs quoque celebrant epulis, quan-
do ex ea ſtirpe ſupereſt aliquis, cu-
ſtodiuntur nomina defunctorum mo
numentis literarum, vt ſciri poſſit,
quo cuiquã die parentandum ſit, plau
ctu & lamentatione funus educunt.
Patrij moris eſt mulieris gemmas &
vniones ex auribus ſuſpendere, de-

corum

eorum & maribus, ſed adhuc pueris: quæ iterum nupſerit, ſatis caſtam du. cunt, auerſantur vt impudicam tertio nubentem, par in maribus offenſa. Puellæ à tergo capillũ promitunt, cæterum matrimonio locatæ ſedulo abſcondunt. Viri ſupra aures tondentur, datur probro huic ſexui omnis capillorum cultus gens, vniuerſa in venerem prona, ac bibaciſſima: hoc laudis loco ponunt, alterum licere arbitrantur, modo id fieri contingat citra omnem connubij offenſam: fœnerant vulgo, nec fraudi cuiquàm, ne ſacerdotibus quidem. Pars multo maxima Ruſianorum ſeruitutem ſeruiunt, nec inuiti, multi quidem & in his nobiles etiam ſe coniugem & liberos venditãt: aut quia ſic maiore otio fruuntur aut puòd maiore voluptate. Antiſtites ſacrorum Græcanico ritu nigro amiciuntur pallio: horum primores albo, ferunt hi bulbam ad pectus ſuſpenſam, & tabulam præceptis diuinæ legis inſcriptã: minores ſacerdotes & ipſi Græcè veſtiuntur: ſacræ virgines, quod vnũ genus in ea gente eſt, ex Antonij abbatis inſtituto nigra ſtola amiciuntur.

Rutheni vt plurimum ſeruiunt.

Sacerdotum habitus.

ciuntur. Eſt & ſuus ſermo genti, Scythicus verò: an alius parum compertum habeo. Sunt & literæ non multum à Græcarum figura abhorrentes. Muſicen & Grammaticē diſcunt vtranque Græcè, cæteras artes vulgo aſpernantur: de ſumma fidei cum Græcis ſentiunt: per in cultu cęrimonia, & in cœlites veneratio. Iudicia exercent duodecim numero viri: vnus aliquis è collegio cognoſcit cauſam, criménue, cognitum ad collegas defert, interdum & ad Regem. Si res maioris eſt ponderis, quàm vt pro collegio vindicari poſſit, ſi reus nequeat conuinci, parúmue liqueat factum, cùm accuſatore cogitur de vita dimicare: atque ita victor duplici pecunia donatur, qualis fuerit æſtimata. Agrorum cultum oppido exercent, equis arant, ager feraciſſimus præterquam vini Ceruiſiã potũ ex millio, hordeo atque humulo decoctum potant, & idem ferè totus Septẽtrio. Ex canapi, papauere, & nucibus oleum conficiunt: oliuàm non fert Ruſiana Regio, neque ex ea arbore liquor aliunde inuehitur. Varia alit animalium genera, & in his

pleraque

Sermo.

Muſica & grammatica tantum diſcũtur.

Cauſa dubia monomachia probatur.

Ceruiſia totius ſeptentrionis potus.

pleraque pellium æſtimatione nobilia, quarum alioqui à veteribus celebrata: piſcium ingẽs copia, & in his Seldis nobiliſſim⁹, ex Pareſlauſco lacu, perquã ſimilis ijs, qui in Benaco capiuntur. Lacus in Ruthenia illuſtres ſeptem, flumina inſignia nouẽ: & in his quem Boryſthenem eſſe ſuſpicari libet, ob ea quæ de ipſius magnitudine & natura prædicant.

De Lithuania & Lithuanorum vita.

CAPVT VII.

Lithuania eſt Poloniæ ad ortum connexa noningentorũ milium paſſuum circuitu magna ſui parte paluſtris plurimumque nemoroſa & ob eam rem difficilis aditu, ac quodammodo inacceſſa, aquis paluſtribus cuncta obtinentibus: hyeme cõmercia cum Lithuanis habiliora, paludibus & ſtagnis alta glacie concretis niueque ſuperinfuſa, fiunt omnia mercatoribus peruia: vt velut alto mari, quando nulla ſit certa via aut ſemita, ſydera ſignent iter. Rara in Lithuania oppida, villarum incolatus infrequens: Accolarum diuitiæ pecora pellesque multigenum fera-

Lithuania to ta paluſtris. Regio hyeme tantum accedenda.

Diuitiæ Lithuanorum ferarum pelles. *Pecuniæ nullus vſus.*

rum, vt Zobellinæ ſunt, atque Harmelinæ: quibus regio inſigniter ſcatet: ceræ ac mellis abundans: vſus pecuniæ genti nullus: inter ſe matronæ palàm concubinos habent virorum permiſſu, quos connubij vocãt adiutores, contra pellicatus viris pro bro datur, ſoluuntur facilè matrimonia mutuo conſenſu, & iterum atque iterum nubunt, adeò gens vna cęteris mortalibus diuerſo viuit ritu, vt non abſurdum ſit illud Ariſtippi: Honeſtum non natura, ſed conſuetudine conſtare. Vini rariſſimus vſus: panis nigricans non cribratus: armenta victum præbent, multo lacte vtentibus. Sermo genti, vt Polonis, Sclauonicus hic enim ſermo quàm latiſſimè patet, ac plurimis quidem gentibus communis eſt: ex quibus quædam Romanæ ritum Eccleſiæ ſequũtur, vt Poloni ſunt, Dalmatæ, Croatij, Carniique: Aliæ Græco ritu ſacra peragunt, vt Bulgari, Rutheni, & ex Lithuanis pleriq;. Nonnullæ ab his diuerſæ proprias hæreſes habent, vt Boëmi ſunt, Moraui & Boſinienſes. Huſſitarum quædam obſeruant delitiũ: pars multò maxima Manicheũ:

quæ-

quædam adhuc etiam gentili cæcitate tenentur, idola colunt, quemadmodum multi ex Lithuanis. Hieronymus Pragenſis, qui Eugenij quarti pontificatu in ea terra Euangelium prædicauit, quique gentis illius ritus & mores ad id tempus minus notos noſtris hominibus demonſtrauit, dicebat Lithuanorum quoſdam, ad quos primum perueniſſet domeſticatim ſerpentes habuiſſe: quibus per ſe quisque vt dijs penatibus ſacrificabant: cæterum tenuiſſe ſe, vt præter vnum, qui cremari non potuit, à ſuis cultoribus interficerentur: alij ignẽ colunt, captãtq; ex eo auguria. Solẽ nõnulli mallei ferrei ſpecie, immani magnitudine proprium ducem habent, quem magnum vocant perſæpe tamen regi Polonorum ſubditi. Caput regionis Vilna eſt. Epiſcopalis ciuitas tantæ magnitudinis eſt, quantæ Cracouia cum ſuburbijs omnibus, domus contiguæ in ea non ſunt, ſed veluti in rure horti intermediant, & pomaria. Duo fortiſſima caſtra habet, vnũ in monte ſitũ, inferius in plano alterum. Diſtat hæc ciuitas à Cracouia c x x. miliaribus. Tartari

Serpentes domeſticatim venerati.

Sol ſub mallei ſpecie veneratus.

tari quidam circa Vilnam in aſſignatis pagis habitant, qui agros noſtro more colentes laborant, & merces vehunt, Tartarica lingua loquuntur, Mahometum & ſectam Sarracenorum profitentur.

De Liuonia, Pruſia & militibus Marianis.

CAP. VIII.

Liuonia veræ fidei cultrix, Ruthe niæ ad Septẽtrionem prætenta, & ipſa Sermaticis finibus, Tartari Scythicum hominum genus crebrius incurſant. Liuonianos ad Chriſti cultum milites noſtri traxẽre, quũ antea nullum niſi malorum dæmonũ mouere, ſæpi⁹ vario euẽtu de regni poſſeſſione in ea terra bellatũ. Sarmaticum mare ab occaſu, ſinusq; incompertæ magnitudinis, cuius hoſtium ab occidente eſt, non procul à Cymbrica Cherſoneſo, quam Daciam hodie vocant. Circa ſinum ad ſeptentrionem ſemiferæ gentes ſunt cum quibus nullum eſt linguæ commercium, nutu & ſignis permutant merces. Pruſia, vnde Pruteni, terra hodie Germaniæ, & Sarmatiæ particeps

Milites mariani.

Cymbrica Cherſoneſus hodie Dacia.

Pruſia.

ceps à meridie illi occurrit. Eã terrã ſi Ptolemæus verus autor eſt, Viſtula perluit à Torno oppido Gedanum vſque: quo in loco Baltheo mari infunditur: ad Sarmaticum Oceanum extenſa citrà viſtulam, vltrà Germaniæ eſt: ad Orientem ſolem, & meridiem Maſſouitæ ſunt, & Poloni accolunt: ad occidentem Saxones. Pruſiæ ſolum ferax eſt, maximeque frugiferum, irriguum frequens cultus: Regio amœna & pecoris abundans, piſcatus venatioque multa. Vlmerigi eam terram tenuère, quũ Gothi ex Scãdinauia inſula egreſſi ſunt in cõtinentem, vt Iornandes ſcripſit, Ptolemæus Amaxobios, Alaunos, Venedes & Githones penes viſtulam habitaſſe autor eſt. Malorum & hæc cultrix fuit dæmonum vſque ad ſecundi Federici tempora. Deiparini milites, qui & Mariani dicũtur, poſt Ptolemaidem in Syria amiſſam in Germaniã reuerſi, viri videlicet nobiles & rei militaris periti, ne per otium marcerent eundem, accedentes, Pruſiam Germaniæ conterminã Chriſti cultũ ſpernere dixerunt: ſæpe illius gẽtis homines in Saxones cęte

Viſtula.

Vlmerigi Gothi ex Scandinauia.

Deiparini milites.

Pruſia quomodo ab ordine Teutonico acquiſita.

roſque vicinos excurrere, ingentem vim pecorum abigere, eſſe in animo ſibi compeſcere barbarā gentem, annuat tantū Imperator, prouinciāque fratribus perpetuo iure poſſidendam tradat, ſi eam armis acquirant. Iam enim Maſſouię duces, qui eius ſe terræ Dominos affirmabant, ius ſuum fratribus conceſſerant. Grata oblatio Federico fuit, qui collaudato propoſito, quas voluere fratres ſub aurea bullā literas conceſſit. Illi ſumptis armis breui tempore quicquid Prutenici iuris citra & vltra Viſtulam fuit ſubegêre: ſubactam ac bello quæſitam, ſuæ ditionis fecêre, victa gens Chriſti fidem complexa eſt & cū fide Teutonicam linguam. Fuit ad Viſtulam amnem quercus vbi victrix gens á principio caſtellum erexit, mox vt ſunt res hominum, quæ tenui principio in maius augentur, oppidum frequenti cultu adoleuit. Mariæburgum dixerunt. Caput gentis eſt atque ſedes eius, qui vniuerſi ordinis magiſterio fungitur. Sacræ huius militiæ origo Teutonica eſt, nec quiſquam niſi Teutonicus his ſacris initiatur: atq; idē claris ortus natalibus,

Maſſouiæ duces.

Mariæ burgum.

Ordo militū Teutonicorū.

Veſtitus militum Teutonicorum.

bus,& cui proponitur,vt aduerſus ſacratiſſimæ crucis hoſtes paratus ſit omni tempore dimicare, albo pallio amiciuntur, nigra cruce inſuta, omnes alunt barbam, prærer eos qui ſacris operantur,& ſacerdotes ſunt,dominicam orationem milites ipſi pro canonicis horis vſurpant:neque literas diſcunt: diuitijs abundãt: nec minor quàm regibus potentia. Sæpè cũ Polonis de regni finibus acceptis atque illatis cladibus contendere, nec totis viribus belli fortunam experiri recuſauerunt. Eſt Pruſſiæ atque Lithuaniæ contermina regiuncula, quæ Samogithia dicitur, ſyluis & fluminibus circunſcepta, quinquaginta miliarium longitudine: cuius gentes proceræ & pulchræ ſtaturæ, agreſtes,tamen moribusque inculti. Matrimonia plura celebrãt, & abſq; ſanguinis reſpectu, patre mortuo filius nouercam, fratre frater glotẽ in vxorem accipiunt. Æs nullum habent, humiliter ædificant, ex limo culmoque tuguria in carinarum aut galearum formam, in quorũ culminibus feneſtram vnam faciunt tam patentem, vt toti ædificio lucem ſupernè præ-

Potentia ordinis Teutonicorum.

De Samogithia & gentis moribus.

præbeat. Focus perpetuo igne in ſingulis vnus, circa quem familia vniuerſa ſedens, non ſolum vt cibos coquat, verum etiam vt vehemens frigus, quo pro maiori anni parte terra hæc cōgelata conſtrictaque iacet, propellat. Vaporaria ſeu ſtubas habēt nullas. Gens ad diuinationem & auguria inclinata, pręcipiū ei numē ignis, quem ſacroſanctum perpetuūque eſſe perſuaſum habuêre, quòd in ædito colle ad fluuium Neuyaſa aſſidua lignorum ſuggeſtione per ſacerdotem aleretur. Vladiſlaus Poloniæ rex, qui eā ad Chriſti fidem cōpulit, illū vnâ cū turri, in qua conſeruabatur, extinxit, deſiecit, & ſyluas quas non minori religione quàm ignem ſanctas, proque deorum habitaculis Sarmatæ (iuxta poëticum illud: habitarūt dij quoque ſyluas) colebant, & nedum ſyluas, verum quoque quicquid eas ſubijſſet ſanctum minimeq; violandū cenſebant, vt aues erant & feræ. Malorum dęmonum præſtigio violantes eas ſtatim in manibus & pedibus contrahebantur. Erant in his ſyluis ſingulis familijs ſuus focus & ſacra domus cōſtituta, in quibus defun-

Diuinationi vacant Samogithæ Ignis ſacroſanctus.

Superſtitio gētis admirāda.

functorum ſuorum corpora cum equis ſellis & meliori eorũ veſtimẽto cõburere mos fuit. Cõuenire eos noctu credebãt, ideoq; ſedilia ibi ex ſubere contexta diſpoſita, in quibus optimus medio, eſcaque ex paſta in caſei forma omni tempore largè ſubminiſtrabatur, vt ipſis veſcerentur. Prima Octobris die in his ſyluis maximum feſtum peragebant, ex omni regione vniuerſus populus cõgregatus, quæque familia in ſua caſula cibo & potu, vt melius potuit, patrio inſtituto indulgebat, tum ad focos dijs imprimis quem Perkumo id eſt, tonitrum dicebant, libabant. Cum Lithuanis & Polonis linguam vnam habent, nam & Polonico ſermone ſacerdotes eis in eccleſijs prædicant. Romanæ eccleſiæ morem obſeruant, licet Rhuteni alij ad meridiem & Moſcouitæ ad ſeptentrionem habitantes Græcorum ritum teneant, obedientiamque non Romano verùm Conſtantinopolitano pontifici promittant. Ad ſeptentrionẽ his Moſcouia prætenditur terra quadringentorum milliariorum patens: argento diues, tam valido vbiq; præſidio con-

Feſtiuitas.

Sermo.

Moſcouia

cluſa, vt nedum aduenæ, verum indigenæ etiam abſque literis ducis exire atq; intrare nō poſſint. Plana omnino regio eſt, nō mōtoſa, nemoroſa tñ, & vt plurimum paludoſa, plurimis maximis fluminib⁹ Occa, Volha, Dzuina, Boryſtheneque & Dineper irrigua: piſcibus ob id varijs, & feris abundat, quemadmodum Lithuania, à qua non multum diſcrepat, niſi quod frigidior eſt, quia Septentrionalior. Vnde pecora parua habet, & cōmunitet mutilia. Moſcua metropolis regionis duplo maior, quàm Praga Boëmiæ: lignea, vt aliæ ciuitates, ædificia habet, multas plateas, ſed diſperſas, latiſſimi campi interiacent. Moſca amnis ipſam interſecat. Arx in medio vrbis in plano ſita, ſeptendecim turribus & tribus propugnaculis adeò pulchris & validis, vt ſimilia vix reperiantur. Sedecim in ea arce eccleſiæ, quarum tres ſanctę Mariæ, ſancti Michaëlis, & ſancti Nicolai muratæ, cæteræ omnes ligneæ. Tres quoque in ea ampliſſimę curiæ in quibus nobiles aulici morātur: pallatium in quo Dux eſt Italico more conſtructum pulcherrimum, ſed,

Flumina Moſcouiæ

Moſcua ciuitas maxima.

Moſca amnis.

Arx ampliſſima.

ſed non amplum. Multos nobiliſſimos ducatus habet, ex quibus ingruente bello, pluſquàm ducenta millia hominum duobus aut tribus diebus cõtrahũtur. Aqua gẽti potus liquorque fermentatus, quem quaſſetz vocant. Arant ligneo aratro, frondibus arborum aut ſpinis arpicant: ſegetes propter longum frigus, raro matureſcunt, ideoque in ſtubis deſiccãt, triturantq́; aromatibus & ſublimatis calfactorijs contra frigus varijs vtuntur. De auena & melle aquã ardentem ſiue ſublimatum faciunt, & lacte etiam, adeò fortè, vt ſæpius ab eo inebrientur. Vino & oleo carent. Ne inebrientur inebriantem potum omnem terræ Princeps capitis pœna prohibuit: bis aut ter tamen in anno conceditur. Monetam habent argenteam maiorem & minorem, non rotundam, ſed quadrangularem oblongam. Dzuuingis hanc dicunt. Sclauonica lingua loquuntur. Sectam & religionem cum Græcis vnam obſeruant. Epiſcopi eorum Patriarchæ Conſtãtinopolitano ſubſunt, & ab eo confirmationem poſtulant. Chriſtum adorant, præter

Potus Moſcouitarum.

Frigoris curatio.

Ebrietas capitis pœna mulctatur.

Lingua.

Religio.

Scythæ idololatræ.

Koſanenſes, qui cum Sarracenis Mahometum venerantur, & Scythas quoſdam alios, ad ſeptentrionem, qui linguis proprijs loquuntur, & idola colunt. Imprimis vnum, quod Zlota baba dicunt, id eſt auream vetulam, tanta veneratione, vt nemo id pertranſeat, quin ſaltem pilo ex veſte tracto, ſi aliud nihil habeat, corã eo proſtratus pro oblatione proijciat. His populus quamuis ſermo ſit vnus, Sclauonicus videlicet, eſt tamen adeò impar, & externis linguis hic & alibi confuſus, vt mutuò ſe non planè intelligant. Idololatriæ tempore pontificem maximum vnum habebant, quam Criue nominabant: in ciuitate Romoue (à Roma dicta) habitabat. Communis gentibus illis mos eſt, vt non ſolum ſeruos vt pecora, ſed etiam filios, & ſemetipſos vendãt, & abducere quàn longiſſimè patiantur, ob victus tantummodo ſufficientiam, quamuis groſſiſſimis cibis veſcantur.

Zlota baba idolum.

Sclauonica lingua alijs linguis vitiata & confuſa

De

De Polonia, Polonorumque recentibus moribus.

CAPVT IX.

POlonia Europæ regio, vaſta & plana, vnde & hoc nomen accepit, ſignificat eñ Sclauonica lingua, qua & ipſa vtitur, Pole planum, Sarmatia alio nomine vocata. Hæc Sleſiæ ad occidentem cõtermina eſt, Prutenis, & Maſſouitis à ſeptentrione, ab oriẽte Ruthenis, à meridie Hũgaris, Carparo mõte, quẽ Crapak accolæ vocãt interiacẽte, hæc in partes duas diuiditur, quarum quæ Saxonibus Prutenisq; vicina eſt, maior Polonia dicitur: altera Hungariæ ac Ruſſiæ obiecta minor vocatur. Regnum vniuerſum in quatuor velut regiones diuiſum, quas in orbem Rex quotannis inuiſit. Singulæ ternis menſibus alunt Regem, regiúmque comitatum: cæterum ſi caſu conciliòve is in vna regni parte diutius eſſe perſeuerauerit, nihil debetur ipſi amplius. In Cracouia celebri & ampliſſima vrbe regia eſt, totiusque regni gaza, cæteræ ciuitates parum nitidæ ſunt: ex maceria domus ferè omnes compoſitæ, pleræque luto collinitæ,

Sarmatia Europaa.

Termini Poloniæ.

Polonia duplex maior & minor.

Cracouia Polonorum regia.

plaga regionis nemoroſa. Gens in vniuerſum prudens, multaq; comitate in hoſpites. Bibaciſſimũ genus hominũ, vt totus Septentrio, ſed rarus vini vſus, ignotusq; genti omnis vinearum cultus: factitia ex tritico, alijsque generibus ſeminum potio in vſu eſt. Solũ ferax, triticiq; abundans. Eſt & paſcuis idoneum, armenta late paſcuntur. Venatio multiplex: equus ſylueſter ceruino cornu, bos ferus, Vrum Romi vocant. Plumbum duntaxat ex omnibus metallis fodiunt Poloni, & ſalem ſaxorum duritiæ: nullumq; toto regno vberius vectigal. Mellis copia tam ingens, vt non ſatis illis atque Ruthenis loci ſuperſit, quibus illa recondant: arbores namque omnes & ſyluæ aluearibus mellificantium nigricant. Literarum figuratio ex gentili & græcanico mixta: promiſcuus & fidei ritus inter Romanum & Græcum: virorum & mulierum veſtitus Græcanico ſimilis.

Gens Polonica prudens & comis.

Potus ceruiſia

Salis fodinæ.

Mellis vectigal.

Literæ.

Fidei ritus.

Veſtitus.

De Hungaria Hungarorumq́ue viuendi inſtitutis

CAPVT X.

HVungaria nunc ſanè ea regio eſt quæ olim Pannonia fuit: licet hæc hodie illius fines in totum non impleat, nec tam latè quondã patuit, quàm hodie Hungaria. Enimuerò à Laytha flumine inferiorem tantũ Pannoniam vſque ad Sauum amnem cõplexa, vltra Danubium Poloniam attingit, terramq́ue complectitur, quam Gepidæ & Daci tenuerunt: patetq́ue Imperium gentis multo latius quam terræ nomen. Erat hæc terra, vt priſci rerum ſcriptores habent, nouem circulis, quos hagas Germanica lingua dicimus, circundata, quorum ſinguli ita ſtipitibus quernis ſiue fagineis vel abiegnis extructi erãt, vt de margine ad marginem viginti pedum ſpacium tenderetur in latum, totidem erigeretur in altum: ciuitas autẽ vniuerſa aut duriſſimis lapidibus aut tenaciſſima Creta repleretur: porrò ſuperficies vallorum eorundem integerrimis ceſpitibus tegeretur. Inter quorum confinia arbuſculæ plantatæ

Hungariæ fines.

Gepidæ & Daci.

erant, quę abſciſſæ proiectæque vt plurimum herbas & frondes proferebant. De primo autem circulo ad ſecundum viginti milliaria Teutonica protendebantur, & inde totidem ad tertium, & ita vſque ad nonum quãuis alius alio ſemper contractior erat. Intra hos aggeres vici villæq; ita conſtitutæ vt ab vna ad aliã vox hominis audiretur. Ædificia validiſſimis muris pręmunita: portę nõ ſatis latæ propter hanc cauſam vt per eas latrocinãdi gratia quaqua verſum exire ingredique facilè poſſent. Tubarum clangore vnus circulus alteri cuiuſque rei certa ſigna dabat. Pannones ab innitio eam terram tenuerunt, Pæones olim dicti, inde Huni habuêre, gens Scythica. Mox Gothi ex inſulis Germanici oceani profecti, poſt Gothos Longobardi ex Scandinauia etiam oceani inſula: nouiſſimè Hungari ex alia Hungaria. Scythica egreſſi, quæ non longè à Tanais ortu extat, & Iuhra hodie dicitur: miſera adhuc regio, vtpotè ſub frigidiſſimo cœlo iacens, duci Moſcouiæ tributaria. Non tamen aurum argentùmue, quibus omnino carent, ſed

Pannones. Pæones. Huni. Gothi. Longobardi. Hungari. Hungaria. Scythica.

ſed precioſas animalium pelles Sabellorum ſciſmorumque pendunt homines. Non arant, non ſeminant, neque panes habent: ferarum carnibus & piſcibus veſcuntur: aquam potant: ſub tugurijs ex virgultis contextis inter denſas ſyluas humiliter habitant, vnde fit vt homines ſylueſtribus feris commorantes, veſtimentis ſe non laneis neque lineis, induant, ſed pellibus nuper aut lupo aut ceruo vrſoúe detractis. Solem, lunam, aſtraque alia alij adorant & quicquid eis primum occurrit.

Propriam linguam habent. Corallia piſcantur & balenas, ex quarum cute rhedas burſaſque faciunt: axungiam pro impinguatione ſeruatã exteris nationibus vendunt. Mediocris tumoris montes ad eam partem qua oceano incumbit habet, quos piſces quidam Mors vocati dentibus ſe promouendo ſcandentes, dum ſuperiora nacti vlterius nituntur, præcipites decidunt & moriuntur, eos illi colligunt eduntq; dentes quos latos & albos valde habent, reſeruant, & mercatoribus pro mercibus alijs permutant. Manubria cultellorum

ex illis optima parantur. Habet Hungaria noſtra ad occaſum Auſtriam & Boëmiam, ad meridiem Illirici partem, quæ Adriatico eſt pelago obuerſa: ad Orientem Solem Seruiam, quam Triballi & Miſij tenuerunt, nunc à quibuſdam Sagaria vocatam: ad arctum & boream Poloni, Moſchique finitimi. Vrbs regia eſt Buda, à Bada Athilæ fratre appellata. Ager regionis quatenus colitur tritico fertilis eſt, auro atque argento diues. Mirum eſt quod indigenæ narrant eſſe in Pannonia riuum, in quo ſi ſæpius ferrum mergatur cuprum fieri. Viri veſtes ſuperne excauant circa interſcapilium, linea ſubtus tunica, circa collum & humeros quodam tenus apparẽs, quam partẽ ſerico & auro ferè omnes, exornant, indifferẽs in caliga, cothurno ſuperinducto. Capillos inungunt, cõcinnãtq; lineo galericulo cõtegũt, raroq; nec niſi in otio reſoluunt, qui mos & à pleriſq; Germanis obſeruatur. Mulieribus veſtitus ſtrictior, & ad collum ſubductus, vt omnia tegantur, tantũ lineæ tuniculæ ora emineãt precioſiſſimè ornata; veſtibus togam

Fines Hungariæ.

Buda vrbs regia.

Veſtitus Hungarorum.

Mulierũ Hũgarorum habitus.

togam ſuperinducunt, ſerico caput, aut lineo componunt velamine, ac præter oculos & naſum, cætera ferè abſcondunt: gemmis & margaritis vulgò vtuntur. Cothurno calceantur viri fœminæque ad media crura inducto, annum lugent defunctos, & quoſdam biennio. Barbam raſitāt, præterquàm ſuperiore labro. Orthodoxę fidei cultus ex lege iudicāt. Eſt & alia iudicij ratio, ſi cauſa anceps ſit, nec aliter liquere poſſit, lis ferro decernitur, reus & actor dimicant. Rex aut qui Regis vicem gerit ſpectat, iudicatque ſecundum eum, qui ſuperior fuerit, ſatis viciſſe credunt, cuius aduerſarius aut pugna cunctantius inibit, aut lineis areę, quibus pugnæ locus circūſcribitur, exciderit. Qui ex equo dimicant lancea prius, dein gladio vtuntur. Pedites, præter verenda, cætera nudi pugnant. Suus genti ſermo, etſi Boëmo non multum abſimilis. Habent & priuatas literas, ſed Romanis libentius vtuntur. Ferox hominum genus, & in bello validum equeſtri prælio magis quàm pedeſtri ideoneū. Regis Imperio parēt, aut regijs ducib⁹, Cataphracto

Certamine ſingulari controuerſiæ dirimuntur.

Hungarorum pugnandi ratio.

Sermo.

Litera.

Ferocitas Hungarorum

cto equite in bello vtuntur, & leui armatura, ſed parcius omnino, turmatim confligunt, non tamen toto agmine. Nulla gens Chriſtiani nominis Turcarum arma magis exercuit. Nulla ab his rurſus magis exercita eſt, adeò paribus animis varioq́; euentu eſt ſemper vtrinque bellatũ. Alia Hungaria quæ huius mater eſt, linguáque & moribus pene adhuc illi ſimiles, ritu Barbarico viuit idolis ſeruit.

De Boëmia, & moribus Boëmorum.

CAP. XI.

Boëmia limites.

BOëmia Regio, Germaniæ limitibus incluſa, aquilonis flatibus, obiacet Hungaria illi orientalis eſt, auſtralis Bauaria, Noricus ager occiduus, Polonia borealis. Latitudo eius longitudini ferè par: trium fortè dierum iter. Sylua Hercinia tanquã natiuo muro vndique cingitur. Albi fluuio media irrigatur, atque quodam alio Multauia nomine, ad cuius ripam Braga ſita eſt ampliſſima vrbs & totius regni caput. Solum ordei & tritici ferax pabulo pecore atque piſcibus abundat, olei ſterilis eſt, quẽ ad-

Hercinia ſylua.
Albis
Multauia
Braga vrbs regia.

admodum Germania ipſa: vino non omnino caret, ceruiſiam optimam facit, quæ Viennam vſque Auſtriæ ve hitur. Boëmi germanis licet vndique circumſcepti ſint, Germanica tamen lingua non loquuntur, Dalmatarum aduentu Teutonica illinc pulſa. Etenim in eorum annalibus reperitur, fratres duos ex Croacia egreſſos alterum in Boëmia alterum in Polonia conſediſſe, mutaſſeque & gentibus prioribus linguā & terris nomina Volaterrano autore. Mos vet⁹ & Germanica lingua à pleriſq; in hanc vſque diem obſeruantur. In templis enim plebes ſermone Teutonico docentur, in cœmiterijs Boëmico. Solis mendicantibus olim libertas fuit, qua vellent lingua populos inſtruere. Nullæ genti leges ſunt, nulla ſanctiora inſtituta, quodlibet licet: quippe Chriſtianæ fidei non ſolum non cultus, vt qui Vualdenſium ſectam amplexi tutentur, tum auorum noſtrorum memoria Huſsitarum veneno infecti, Orthodoxæ fidei cultum parum hodie integrè cuſtodiunt. Romanum potificē in ordinē redigūt, negātq; cæteris Antiſtib⁹ augu-

Ceruiſia Boëmica commendatur.

Sermo.

Lingua Germanica in Boëmia.

Vualdenſes.

Errores Boëmorum

auguſtiorē eſſe ac venerabiliorem, inter ſacerdotes nullum diſcrimē ducētes. Presbyterum nō dignitatē, ſed vitæ meritū efficere potiorem. Animas corporibus excedentes aut in æternas eueſtigio pœnas demergi, aut perpetua conſequi gaudia, purgatoriū ignem nō inueniri, quo aliquando expientur. Stultum arbitrantur defunctis parentare, auaritiæ Sacerdotalis inuentū eſſe, Dei optimi maximi diuorumq; ſimulacra è medio tollunt. Aquarum palmarumque ac cæterarum rerū benedictiones irrident. Mēdicantium religiones malos dæmones inueniſſe. Sacerdotes pauperes eſſe debere ſola eleemoſyna contentos: non opes, non pecuniam poſſidere. Liberam cuiquam verbi Dei prædicationem patere. Nullum capitale peccatum quantúmuis maioris mali vitandi gratia tolerandum. Qui mortalis culpæ reus ſit, eum iudicant neque debere ſeculari, neq; eccleſiaſtica dignitate potiri, nec etiam parendum eſſe ei. Confirmationem & extremam vnctionem inter eccleſiæ ſacramēta minimè teneri. Auricularem confeſſionem nugacem, & ſuper

Sacerdotes æquan: Boemi.

Boemi non parentant.

Benedictiones rerum irrident.

Peccatum mortale tolerandum non eſſe.

ſuperuácuam eſſe: ſufficere in cubili aut alio ſecreto loco ſua quenq; Deo peccata confiteri. Baptiſma fluuialis vnde nulla interiecta ſacri olei mixtura recipiendum. Cœmiteriorum inanum vſum, quæſtus tantummodo cauſa repertum quacunq; tegatur tellure humana corpora nihil diſtare. Templum Dei latè patentis ipſum mundum eſſe, coarctare maieſtatem eius, qui eccleſias monaſteria oratoriaq; conſtruunt. Sacerdotales veſtes altarium ornamenta, pallas, corporalia, calices, patenas, vaſa huiuſmodi nil habere momenti: ſacerdotem quocunque loco, quocunque tempore ſacrum Chriſti corpus conficere poſſe, petentibus miniſtrare. Sufficere ſi verba ſactamentalia tantum dicat: ſuffragia Sanctorum in cœlis cum Chriſto regnantium impetrari. In Canonicis horis cantandis dicendiſque fruſtra tempus teri. Nullo die ab opere ceſſandum eſſe, exiſtimant, quam quæ dominica nũc appellatur. Celebritates Sanctorum reijciendas. Ieiunijs quoq; ab eccleſia inſtitutis nihil eſſe meriti. Fama eſt etiã Boëmorũ Sacerdotes infantibus ipſis & ſu

Sacramentũ euchariſtia.

Celebritates ſanctorum.

Infantes Boëmi communicant.

& cunctis alijs indifferenter ſub vtra que ſpecie corpus Chriſti miniſtrare, hoſtia quam qua nos vtimur aliquãtum grandiori: Georgius Poggebratius hui⁹ inſtituti autor fuiſſe dici tur. Picardus quidam ex Gallia, gentem alio delirio infecit: ijs non paruam virorum mulierumq; plebem cõtractam nudam incedere iuſſit, Adamitas vocauit, autor omnis licentiæ venus publica & mixta, reliqua horrẽda auditu crimina hoc duce cœperant, & in quibuſdam locis adhuc durare, ſed occultè, à multis dicitur. Nam ſubterraneos Boëmorum quidam (qui ex hoc Gruebenhaimer appellantur) ſacra operaturi ſubeunt, inter quæ cum à ſacerdote pro more illud Geneſis pronuntiatur, Creſcite & multiplicamini, ac replete terram: lumina quæ ibi habentur continuo omnia extinguuntur, & tunc neque ætatis vlla, neque ſanguinis attenta reuerentia, promiſcuè viri & inquam per tenebras quiſque incidit, mulieres cognoſcunt, peracto ſcelere quum in locum ſuum ſe quiſq; receperit, luminaria rurſus incendun tur, & ſacrum peragitur. Eſt

Nefandus Boëmorum ritus.

Eſt execrandus hic damnatæ gentis ritus non multum diuerſus à bacchanalibus illis quæ in Hetruria primo mox Romæ etiam noctu, multa vini & epularum crapula mulieres maribus mixtę in abdito celebrauêre, nullo neque ſexus, neque ætatis reſpectu habito ad promiſcua puerorum ac matronarum ſtupra, atque aliorũ flagitiorum, quæ ex ipſis tanquam ex officina quadam prodibant, quorum ſacrorum capita. Q. Martio Philippo & Poſthumio Albino cõſulubus Romæ capitali ſunt ſupplicio affecta, vt ſcribit Sabellicus Enneade quinta libro ſeptimo. Hanc Boëmorũ impietatẽ nefandam hæreſim quatuor Reges Venceſlaus, Sigiſmũdus, Albertus & Vladiſlaus extirpare nõ potuerũt, quã uis ſæpius totis viribus attentarunt.

Bacchanalia olim in Italia celebrata.

Hereſis Boëmorum inuicta.

De Germania, & inſtitutis eorum plurimis.

CAP. XII.

Germania regio Europę ampliſſima, tota ſeptẽtrionalis, à Gallis olim Rheno fluuio diuiſa fuit, à Rhetis & Pannonibus Danubio, à Sar-

Germania veteres limites.

matis Daciſque mutuo metu & mõtibus ſeparata, cætera oceano ambiente, hodie extra hos fines Rhetiã, Vindeliciam, Noricã, & ſuperiorem Pannoniam, Alpes, partemque Illiriæ & vſque ad Tridentina chauſtra Germania obtinet. Belgarum quoque ferè tota natio Gallici quondam iuris, omniſque Rhenus in Germaniæ nomen linguamque conceſſit, vt iam ſe Gallos dici neſciant, ſi audiant indignẽtur. Heluetij quoque in Germaniæ nomen & linguam tempore labente tranſiere. Itaque magnam Galliæ Tranſalpinæ partem ipſa Germania ſibi vendicauit. Prutenos ferociſſimam gentem & idolis deditam intra tricenteſimum annum ex infidelium manibus milites Teutonici vi & armis rapuerunt, vbi & lingua Teutonica introducta eſt, & Chriſti cultus genti imperatus. Vnde habita ad primæuos illius terminos conſyderatione, videbitur certè illa ſibi ferè plus ſoli extra vſurpaſſe, quàm intus prius continebat. In duas velut partes ab initio tota Germania diuiſa fuit, vt quæ alpibus propinquior eſt, ſuperior ſit Germania appel-

Quid Germania acceſſit.

Pruſiam Germania vendicauit.

Germania duplex.

pellata: altera ad Septentrionem atque Oceanum verſa, inferior. Durat hæc partitio ſub Alemaniæ appellatione (quæ à Lemano, vt quidam autumant, lacu eſt) in hunc vſque diem. Prouincias tam hæc quam illa multas habent: ſuperior à Mogano flumine, quod Franconiam perlabitur, aſcendendo Bauariam habet Auſtriam, Styriam, Atheſim, Rhetiam, Heluetiam, Sueuiam, Alſatiam, prouinciam Rhenenſem Moguntiacum aduſque. Inferior, Franconiam, cuius magna pars Meridiem verſus etiam in ſuperiorem protenditur, habet Haſſiam, Lothoringiam, Brabantiam, Geldriam, Selandiam, Hollandiam, Phriſiam, Flandriam, Vueſtualiam, Saxoniam, Daciam, Peninſulam, Pomeraniam, Lyuoniam, Pruſſiam, Sleſiam, Morauiam. Boëmiam, Myſnam, Marchiam, Thuringiam. Fuit Germaniæ terra ab initio, vt Cornelius Tacitus ſcribit, & ſi aliquando ſpecie differebat, in vniuerſum aut ſyluis horrida aut paludibus infecunda, humidior qua Gallias ventoſior qua Noricum ac Pannoniam aſpicit, frugife-

Alemania.

Prouinciæ Germaniæ multæ.

Superior Germania vulgariter. Hochteutſchland: inferior nederteutſchland.

Terra Germania olim horrida & infecunda.

rarum arborum & omnis culturę impatiens ſterilis, pecorum tamen fœcunda, ſed plerũque improcerorum, auro atque argento immunis, & propterea vilis deſpectaque ab omnibus. Hodie Regio adeò amœna eſt, adeò pulcherrimis nitidiſſimiſque vrbibus, caſtris & pagis paſſim exornata exculta, vt non Italiæ, non Galliæ, non Hiſpaniæ ipſa cedat. Cœlum ſatis clemens habet, Campi fertilitatem optandam. Sunt colles aprici, nemora opaca, frumentorum abundantia, vitiferi montes, clariſſimi amnes, Rhenus, Danubius, Moganus, Albis, Necchatus, Sala, Odera, & multi alij fluuij, & riui lympidiſimi totam terram rigantes. Sunt fontes dulcis aquæ, ſunt thermæ calidæ, ſunt mineræ ſalis plurimæ: metallorum item fertilitate nullis terris cedit. Vniuerſa & Italia, Gallia, Hiſpania argentum ex Germaniæ negociatoribus ferè omne habent, metallaque non parum multa, nec auro eſt priuata. Quòd ſi hodie Priſcorum quiſquam ab inferis reſurgeret, ac oculis intima regionis contemplaretur, nunquid non multum

Germania laudes.

Flumina Germania.

Diuitiæ Germaniæ. Metalla.

tum

tum is miraretur? aut quid diceret tamen, ſi videret quanta nunc eſſet locorum ſalubritas, cœli humana temperies, vbertas ſoli, vini, frumētiq; quā ta copia, arborum conſitiones, quis ſplendor vrbium, templorum ſacra, & erga Deū religio, vrbanitas ciuiū, veſtitus hominum, rei militaris peritia, apparatus bellicus cæteraq; ornamenta Germanorū, nobilitasq; quam ſyncera: profectò, vt reor, non diceret terram informem, aſperam cœlo, triſtem cultu, videret ſanè quàm verum ſit illud quod dicitur, Sępius bonam materiam ceſſare ſine artifice. Nā etſi alijs regionibus mitior hyems ſit, fructusque nobiliores minus tamē æſtūs temperatus eſt, vnde & frugum corruptio: adde animalia venenoſa, & alia ad humani generis perniciem intentiſſima difficilis ſatis erit iudicatū, quæ cuique prouincia comparanda ſit, quæ anteferenda. Dicta autem eſt Germania recentiori appellatione quod eius populi ferè omnes inter ſe perinde ac fratres, pares exiſterent tum corporum diſpoſitione tum motibus atque viuendi ritibus, prius Teutonia à Tuiſcone Noë filio,

Germania quantum exculta.

Temperata. Germania

Germania vnde appellata.

Auctor gentis Germani indigena.

Alemannia à Manno eius filio, qui gẽtis autores conditoresq; memorantur, vocitata fuit. Quamuis plerique gentem indigenam, id eſt, inde genitã nec aliunde prouectam arbitrentur, & eius opinionis hic eſt, qui ita verſificatus eſt.

Gens inuicta manet toto notiſſima mundo,
Terra vbi ſe deuexa globo demittit in arcton,
Solis & algoris patiens, duriq́ue laboris,
Ingrata ignauiã vitæ tollerare quietem:
Indigena haud alia ducens primordia gente,
Sed cœlo producta ſuo Demogorgonis aluus
Protulerat patulas vbi cuncta creata ſub auras.
Germanos vocitant Itali, Grai ſed Adelphos,
Quód fratrum ſoleant inter ſe viuere more:
Nomen nobilibus quod adhuc venerabile noſtris
Pectoribus, ſimiles ingentes corporis artus

Pro-

Prodiga cui natura dedit, per lactea
colla
Candida proceris tollentes corpora
membris.
Flaua coma eſt,flauentque oculi, fla-
uoque colore:
Temperie iuſtam retinent ſua mem-
bra ſtaturam,
Vox habitum mentis cum geſtu, &
pectora prodit,
Vox quæ nil muliebre ſonat, ſed tota
virilis
Martia craſſiloquo teſtatur corda pa-
lato.
Commune his ſtudium venari, equi-
tare,vagari,
Atque ſuum varias victum quæſiſſe
per artes:
Vel Bacchum viduis creſcentem iun-
gere palis
Aruaq; quadriiugo proſcindere pin-
guia aratro:
Nec patrio tepuiſſe ſolo iuuenilibus
annis,
Sed mox doctiloquæ præcepta adijſ-
ſe Mineruæ,
Vel vaga veliferas duxiſſe per æquora
naues, (ces.
Atq; ſuis terris varias adducere mer-

Nec cenſere nefas animum intẽdiſſe rapinis,
Dum fera belligeri meditantur prælia Martis,
Atque illum regũ celſas quæſiſſe per aulas,
Quatuor ad fines quas Teutonis ora coërcet:
Siue per Herciniæ nemoroſa cacumina ſyluæ
Dẽtatos proſternere apros, ſyluiſque vagantes
Aeripedes ceruos, vrſoſq; agitare feroces.
Vnguibus accipitres trucibuſque iubere rapinas
Tollere, & euulſas diſpergere in æthera plumas.
Hinc animus dubijs audens ſe credere rebus,
Nec ſegnis timiduſque mori roſeumque cruõrem
Pro patria & charis certans effundere amicis.
Atq; auidus cædis, ſi qua vlla iniuria læſit,
Quiq; fidem ſancto, & conſtanti pectore ſeruet
Religionis amans, ſuperumque & cultor honeſti,
Et

Et veri iuſtique tenax mens conſona labris.
Ficta coloratæ fugiens mendacia linguæ.

Prælium inituri Germani ſacrum hymnum Herculi canebant, quem volebant aliquando in eam terram veniſſe, graui & terribili ſonitu, non diſſono, cæterùm ad terrorem quæſito pugnam capeſſebant. Truces oculi pluribus ac cærulei, rutile comæ, procera corpora, ad primos impetus ſubita & præceps natura. Cæterùm laborum operumq; impatiens. Sitim & æſtum vt Galli non ferunt, frigorum patientiſsimi. Auri & argenti his olim vſus nullus. Argentea vaſa eorum legatis data, aut principibus muneri miſſa, non minori cõtemptu quàm fictilia tractabant. Cõmerciorum vſu aurum & argentum ab his primo receptum. Credita & à quibuſdam tellus ipſa talium metallorum expers, quin & ferri inops: quo accidit, vt olim rari vterentur gladijs in prælio, ſed longiori haſta, quam ipſi frameam vocant: & in ea breui ferro, habili telo, ſiue cominus ſiue eminus dimicarent.

Hercules in Germania fuit.

Auri & argenti Germanis vſus olim nullus.

Eques ſcuto & haſta inſtruebatur. Pedites miſſilia ſpargebant, plura ſinguli. Nudi in pugnam, aut breui ſagulo vtebantur, nulla cultus occultatione, ſcuta tantũ coloribus, hisq; lectiſſimis diſtinguebant, paucis loricæ vſus, vix vni alteríve caſsis, aut galea. Equi nec forma nec velocitate conſpicui, nec in gyrum vt Italici: ſed recto tantum conatu aguntur. Scutum in pugna amiſiſſe præcipuũ flagitium, vt ſacris & publico concilio excluderentur eiuſmodi clade adfecti. Multi tali infamiæ ſuperſtites vitam laqueo finierunt. Reges nobilitate legebãtur, nec his libera infinitaq; poteſtas fuit. Exercitus is ductabat, qui præcipua virtute præſtaret, quiq; exemplo magis, quàm imperio polleret, vincere verberare animaduertere in quenquam nullius ius eſſe, præterqnàm ſacerdotum, vt non imperio, ſed diuinitus flagitia vindicari crederentur. Signa quædam Deorum lucis detracta in prælium geſtari præcipuum in pugna incitamentum. Omnes ſuas neceſſitudines in proximo ſtatuebant, vt in ſuorum conſpectu, aut glorioſe vincerent, aut

Nudi pugnauerunt Germani.

Scuti in pugna amiſsio flagitium ingens.

Deorum ſimulachra in prælium geſtabãtur.

cum laude caderent: liberi, coniuges, parentes ſanctiſſimi pugnæ teſtes adhibebantur. Ad matres & vxores accepta vulnera deferebant, nec illæ & numerare, & exigere plagas formidabant. Eædē cibos hortationesq; pugnantibus ſuggerebant. Proditum memoriæ eſt inclinatam aciem aliquando illarum hortatu reſtitutam. Creduntur ad hæc arbitrari aliquid ſancti, prouidiq; in fœminis eſſe earumq; conſilia propterea non aſpernari, reſponſa ve negligere. Mercurio certis diebus humanas hoſtias immolabant. Herculi & Marti ex cæteris animalibus. Sortas & auguria in vſu. De minoribus rebus principes ciuitatis conſultabant: de maioribus vniuerſa ciuitas. In inchoandis rebus noua Luna aut plena obſeruabatur. Noctiū non dierum numerus ſupputabatur in ea gente. In concilium armari ventitabant. Sententiam approbaturi frameas concutiebant, id honoratiſſimū aſſentiendi genus: contra aſpernati fremitu ſignificabant. Transfugæ & proditores ex arboribus pendētes, ignaui & imbelles atq; infami corpore cœno obruti, aut à pa-

Matres & liberi in bello.

palude aliqua ſuperiecta crate necabantur, tanquàm ſcelera in aperto ponenda eſſent, vitia contegenda, nihil publicè, aut priuatim magiſtratus agere, niſi armis inſtructi. In commeatu & affectatione incredibilis æmulatio, qui maiori iuuenum globo ſtipatus in publicum proceſsiſſet, præcipua celebritate apud ſuos, & finitimos eſſe. Turpe & in omni vita infame ſuo duci ſuperſtitem in prælio eſſe, niſi victoris ex acie deceſsiſſet. Princeps pro victoria, comites pro principibus dimicabant. Bella vltrò appetere, vtpotè quibus omnis à re bellica eſſet quies ingrata. Inertiæ & ignauiæ dabatur ſudore aliquid quærere, quod poſſet cruore parari. Bellorũ cura deſtituti ſomno & cibo vel fortiſsimi quique indulgebant, domo & agrorum cura fœminis & ſenibus delegata, vt mirum videri poſsit, duo tam diuerſa eidem genti adfuiſſe, & inertiæ amorem, & odium quietis. Vicatim plurimũ diſcretiſque domicilijs habitabant. Tegumen fuit ſagũ, fibula, aut ſi ea defuiſſet, ſpina conſertum: locupletiſsimi veſte diſtinguebantur, non fluxa, ſed ſtri-

Magiſtratus ſemper armati.

Veſtitus.

ſtricta, ac penè ſingula mēbra exprimente: idem fœminis habitus, qui & viris. Atq; Germani ipſi omnium ferè, qui ad ſeptentrionem & ortum habitant, ſoli vnica vxore contenti ab initio fuêre: quanquam & in his nonnulli plura celebrarent cōnubia. Nos vxor viro, ſed vir vxori dotem comparabat. Nec ad delicias quærebatur cultus, ſed iugati boues dabantur, frænatus equus, & ſcutum cum framea & gladio. Mira in fœminis pudicitia, nulla ſpectanda fuit illecebra, nulla conuiuiorum ratio, rara in tam numeroſa gente adulteria: cuius conuicta mulier reſectis capillis, nudatam corā propinquis maritus domo exactam, toto vico verberibus agebat: profligatæ pudicitiæ nulla venia, non ætas, non forma, nō opes connubium corruptis conciliare poterat. Nemo tamen vicia ridere, id enim ſeculum corrumpere, & corrumpi arbitrabantur. Sic vnum mulieres maritum accipere, vt vnum corpus & vnam vitam, nec vlla cogitatio vltra, nec longior cupiditas, tanquàm matrimonium amarent, non maritum, plus apud illos

Matrimonia.

Adulterij pœna.

boni

boni mores valuerũt, quàm alibi bonæ leges. Serus in iuuenibus vſus veneris, atq; eo minus exhauſta pubertas: nec connubia virginum properabantur, vt validior eſſet procreatio. Homicidum certo pecorum numero luebatur, atque vniuerſa domus ſatisfactionem capiebat. Conuictibus & hoſpitali mēſæ ſupra modum ſtudebant. Nefas habebatur quē quàm domo aut epulis arcuiſſe. Gaudebant muneribus, nec data imputare, aut obligari acceptis. Diem noctemque potando cõtinuare. Temulentia nulli probro data eſt. Crebre poſt crapulum rixæ, rato conuitijs, cæde ſæpius tranſigebantur: de pace & bello in conuiuijs conſultare, quaſi nullo alio tempore ſimplicius paterent hominum curæ, aut ad res magnas magis incaleſcerent. Gens minimè aſtuta, ſimpliciter omnia arcana detegere: Poſtridie acta retractabant, vt de ſumma rerum deliberarent, dũ fingere neſcirēt: decretũ verò ferrent, dum errare non poſſent. Potus ex hordeo in ſimilitudinem vini corruptus: proximi fluuiorũ accolæ aduecticia vina in vſu habebant.

Homicidij mulctatio.

Cibus

Cibus ſimplex, agreſtia poma, recens farina, & lac concretum, potus immoderatior. Vno ſpectaculorum genere vſi, vt nudi iuuenes inter gladios, & frameas ſe celeriter expedirent. Exercitatio artem parabat, ars decorem. Aleæ adeò ſtudioſi, vt cæteris amiſſis nouiſſimo iactu de libertate contenderent. Victus voluntariam ſeruitutem adibat: & quanquàm iuuenis & robuſtus, ligari ſe & vendi patiebatur. Annum in hyemem, ver & æſtatem diuiſum habebant: atumnum vini & cæterarum frugum inopia neſcientes. In funere lamenta, & lachrymas cito abſtergebant, in dolore & triſticia permanebant diutius: fœminis tantum lugere permiſſum, viris meminiſſe ſolū. Et hi olim fuerūt Germanorum mores, talis viuendi ritus. Sed quæ mutatio longo temporū interuallo, vt in cæteris gētibus, ſit facta, ex præſenti rerum ſtatu deprehendi poteſt. Omnis hodie Germanorum conditio ſiue ſtatus quadruplex eſt. Primis clericorum tam ſecularium quàm religioſorum, vtrique magnis & largis redditibus cēſibusq; prouiſi, ab alijs plurimū honoris

Ludendi amor.

Funebris germanorum luctus.

Recentia Germanorum inſtituta.

noris percipiunt : non ſolùm quòd Deo Optimo Maximo ſacrificent, ſanctorum laudes cantent,ac animarum curam habeant, ſed etiam quòd ſcripturas intelligant, & ipſas interpretentur, vitamque cœlibem agant. Nam qui in his minus probantur facilè ab inerti vulgo aſpernari ſolent. Veſtitu religioſi quique ſuo, & ſatis decenti vtuntur. Seculares tunicas portant fluxas, pullo vt plurimum colore, caput mitra lanea tegunt non multum faſtigiata, ſed capite auretenus ſatis adhærenti. Ex collo quum in publicum procedunt faſciam dependunt, quidem ſericam, quidam laneam honeſtatis tantummodo cauſa. Superducunt & calceis crepidas ſiue ſandalia, quæ domum reuerſi deponunt. Ocio maior pars vacat, literis pauci intendunt pomeridianas horas ludendo potandoque deducentes. Iniurias ſuas minores ſacerdotes ad Epiſcopum deferunt, & aliquando ad Romanā curiam, vnde graui dāno eos, qui nocuere aliquando afficiunt, & ſibi ſecuritatem parant. Secundus ſtatus nobiliū eſt, hic grad⁹ multos habet. Sunt enim Principes,

Clericorum Germanorū ſtudia.

Secundus ſtatus nobilium eſt.

cipes, ſunt Comites, atque Barones, atque inferioris gradus milites. Principes, non ſolùm dignitate & generis claritudine, ſed & potentia cæteris antecedunt, terras habēt & dominia latiſſima. Comites & Barones cæteriq; nobiles par regionem diſperſi florum adinſtar interlucent. Sed illud in nobilium ordine mirum videri poteſt, quòd principes ipſi, atque comites Cæſari, quoties Imperij neceſſitas exigit, obſequia tanquàm ſubiecti præſtent: milites exemptos ſe dicant, & niſi ad ſtipendium nemini ſeruiant, nec ſubditos ſuos ſeruire ſinant: & tamen Romanorum Imperatorem dominum ſuum ac principem eſſe dicant & recognoſcant. Prophanari & non parum minui generis ſui ſplendorē exiſtimant, ſi mercaturam artémve aliquam mechanicam exerceant. Si plebeiam aut ſibi inferiorem vxorem ducant. Si aliena vrbe ciuium more habitent. Ipſi vrbanorum conſortia, commercia omnia peroſi, arces & robuſtiora ſplēdidioraq; ædificia in mōtibus ſyluis & rure collocata cum familia ſua libere habitant. Quidam princi-

pum aut regum curias frequentant, & bella ſequuntur, alij de redditibus ſuis & patrimonio viuentes domi manent, communiter tamen venantur, quod ſolis ipſis licere longo vſu & conceſſa libertate contendunt: priuatis leporum præſertim, caprearum hinnulorum, ceruorumq; venatio in aliquibus locis oculorum effoſſione, in quibuſdam truncatione capitis interdicta, noxias tamen feras capere cuique licet. Lautè inſuper nobiles ipſi epulantur, veſtiuntur ſplendidè, auro & argento diuerſicoloreque ſerico, tam viri quàm mulieres domi & foris exornantur, multo familiariũ cœtu incedunt, & inceſſu adeò maturo & præmeditato, vt à plebeis mox vt videantur internoſci poſſint. Equis ſi longius eundẽ ſit, & nõ pedibus vadunt: dedecoroſum enim hoc valde ducunt, & merũ egeſtatis iudicium. Sed prædari, vbi neceſſaria deſint, non verentur. Iniurias illatas rarò iure, ſæpius congregato ex ſocijs equitatu, ferro, flammis, & rapinis vlciſcuntur: coguntq; per hoc eos, qui intulerunt ad ſatisfactionẽ. Gens ſuperba, inquieta, auara, eccleſiæ

Nobilium ſtudia.

Venatio priuatis interdicta

Inceſſus nobilium.

ſiæ prælatis & eorum bonis inſidias ſemper, ſubditos ruſticos irremiſſa ſeruitute exercet incredibile dictu, quantum miſeros & infelices homines vexet, quantũ exugat. Eſſet Germania noſtra ter quaterque felix ſi Centauri iſti Dionyſij & Phalarides, aut eijcerentur, aut ſaltẽ ipſorum tyrannide refrænata & poteſtate diminuta, priuatim quemadmodum in Heluetia, nobiles viuere cogerentur. Sequens ſtatus oppidanorum eſt, quorum quidam Cæſari tantum ſubiecti ſunt, quidam principibus aut Eccleſiæ prælatis. Qui Cæſari parent libertates multas habent, mores etiam & inſtituta quibus in communi fermè vtuntur. Sigulis annis ex ciuibus magiſtrat⁹ ſuffragio creatur, apud quem ſumma poteſtas cum Imperio ſit, in caput animaduertere cuiuſque habet, hoc ordine: Si de criminibus agitur, aſſident in concilio hi, quos ſibi ciuitas delegit, rei ipſi ligati adducuntur, accuſatoribus & reorũ defenſoribus dicendi copia datur, quib⁹ auditus, eunt in ſententiam, non vt leges ſenſent, quas non nouerunt, ſed prout ratio eis

Germania abſque nobilibus felix.

Tertius Germanorũ ſtatus oppidanorum eſt.

Iudiciorum forma.

dictat atque iudiciorum conſuetudo habet,quod & in ciuilibus cauſis obſeruatur: excepto quòd Cæſar in his appellari poteſt, in illis verò non. In omni ferè Imperiali ciuitate duplices ciues ſunt, ingenui & plebei. Mercantijs, & officinis plebei intendunt ingenij (qui & patricij dicũtur) patrimonijs tantum redditibusq́; ſuis cõtenti equeſtrẽ ordinẽ imitãtur. Si plebeiorum quiſpiam ditior factus, ſe illis commercio aut conſuetudine cõmiſcere contenderit,repellitur, vnde longo iam tempore vterque ſtatus in ſuo valore perdurat. Reipublicæ adminiſtratio tamen ferè cõmunis eſt, & vtriſque permiſſa:nec eis plebs ſeruire aut ſubiecta eſſe videtur,ſua cuique ſubſtantia tuta eſt, & libertas ſaluis legibus, vt viuere velint: in communi iuſtitia per totam regionem ab illiteratis adminiſtratur.In ſingulis Oppidis & nonnullis pagis etiam viri duodecim, vitæ integritate ac honeſtate præcipui eliguntur in iudices, nullo habito reſpectu ſciánt ne literas vel non, illi iudicandi munus neceſſario ſubeũt: licet remunerationem ſeu mercedem ind

Ciuium Germanorum cõditio duplex.

Illiterati indicant viri duodecim.

inde nullam expectent, præter honorem, pro communi tantummodo bono, ſuis negotijs poſthabitis, iudicijs ſtatuto tempore intendunt, iurantque ſinguli ſe vnicuique iudicaturos ſecundum quód eis viſum fuerit iuſtius atque melius. Nec à ſententijs eorum maiores noſtri appellabant, indignum fore putantes, tantorum virorum gratis iudicantium decretis contraire. Hodie veró paſſim ab eis appellari cœpit, quod ferendum eſſet, ſi iudices, ad quos appellatum fuerit, in iudicando conſuetudinem priorum iudicum ſeruarent Sed hoc à paucis attenditur, imo plerunque priorum iudicum ſententiæ, alioquin nullam iniquitatem continentes, ob id ſolum, quia contra leges ſcriptas prolatæ inueniantur retractantur, in quo ſine eorum demeritis & iudices primæ inſtantiæ imperitiæ ſugillantur, & victrix pars grauatur: hoc quàm iuſtũ ſit, viderint ipſi. Ciues inſuper honeſtiſſimè inter ſe & amiciſſimè viuunt: in locis publicis & priuatis frequenter cõuenientes mercantur, cõuiuantur, colludunt, colloquuntur

Ciuium concordia & conſuetudo.

raro alterutrum decipiunt, raro contendũt. Quocunque tempore, quocunque etiam loco, tam viri quàm mulieres obuiantes inuicem honorant & ſalutant. *Victu.* Victu veſtituque priuatis diebus fermè omnes Germani admodum frugali & ſimplici vtuntur, feſtiuis parum ſplendidiori. Operantes in die quater comedunt, ocioſi bis. *Habitus Germanorũ diuerſus.* Habitus quo viri induuntur communiter laneus eſt: quo mulieres lineus: ſed adeò vtrorumq; diuerſus & colore & forma vt raro vnus ſicut alius veſtitus appareat. Aduenticijs & nouis veſtimentorum formis iam plurimum gaudent Italicis Gallicisq; præſertim, à quib' ante paucos annos obtuſa calceamẽta viri, cum fluxis & diſciſſis manicis tunicas; & texta pilea, quæ pyretia vocant, receperunt, geſtabantur mea adhuc memoria roſtrati calcei, veſtes curtæ atque ſtrictæ caudata capitia. Sed iſta antiqua virorum frugalitas hodie ad mulieres venit, mulieribus commiſſa eſt. Hæ depoſitis multiplicibus peplis, quibus grandia olim capita faciebant, vnico tantũ hodie velãtur, modeſtius incedũt.
Au-

Aurum, argentum, & vniones exquiſita, item veſtimentorum ſimbria ex varijs & precioſis animalium pelliculis aut ſericis ferè omnino abiecerunt. Quid dicã de veſtiũ Syrmatis, quæ niſi apud nobilitatem vix magis conſpiciuntur. Satis honeſtus hodie fœminarum veſtitus eſt, ſatis decorus, nihil haberet quod merito reprehendere quis poſſet, ſi à quibuſdam ſupernè nimium non excauaretur. In funeribus & parentationibus nigris amiciuntur: defunctos dies triginta lugent, ac ipſis interim ter iuſta perſoluunt, primo videlicet die, ſeptimo atque trigeſimo. Ad Dei cultum deditiſſimi ſunt: nullus artificum eſt, qui mane, antequam laborare incipiat ędes ſacras nõ intret, & diuino officio interſit, ſerui atque ancillæ ad hoc à dominis quaſi compelluntur, turpe putant eique non modicum exprobrandum, qui ex pigritia aliâve inani cauſa ſacra negligũt. Eleemoſinas multas tribuunt. Nulla fere ciuitas eſt in qua non fratrum mendcantium conuentus ſint, peregrinorum inopum publica hoſpitia: Alũtur etiam iuuenes ephœbi,

Luctus funebris.

Germani ad cultum Dei propenſi.

Miſericordes ſunt Germani

Pueri ſtudiorum cauſa exulantes.

qui ſtudiorum cauſſa paterna domo digreſſi voluntariè hincinde exulant, tam multi interdum in vna ciuitate, vt mirari poſſis vnde nutriantur, illi à ciuibus ex pietate hoſpitantur: victum domeſticatim cantantes: mendicant, eum tamen largè accipiunt: propter hoc quod ædibus ſacris, & Sacerdotibus deputati diuina officia cantent, ad clericatumq; inſtituãtur. Domus publica iuxta ſingulas parochias vna eſt, in qua artium & diſciplinarum ſtudio tam hi, quam ciuium filij quotidie conueniunt: qui ipſis præſunt, docentq; viri non minus virtute quàm doctrina ſpectari ſunt: delinquentes & literarum neglectores ferulis percutiunt, aut verbis duriuſculis caſtigant. Priuatæ ædes penè omnes contiguæ ſunt, atque pro ciuium facultate vicorumq; diſpoſitione conſtructæ. Diuites lapidibus cœmentoq; ſuperbè ædificant: pauperes luto & ligno tãtum humilius, tegulis tamen latericeis aut ſciſſili lapide ædificia ſua vtriq; tegunt, ob decorẽ ne aut aduerſus incẽdiũ affirmare nõ poſſum. In Saxonia & alijs pleriſq; locis dolatis aſſerculis operiunt

Vrbanorũ ædificiorũ forma

Domorũ tecta in ſaxonia.

riunt: quare oppida parum venuſta viſuntur,& igni magis obnoxia ſunt, plateæ vt plurimum ſilicibus ſtratæ ſunt. Portæ ſeu exit⁹ vrbiũ celſis turribus inſigniti, in quibus diurni cuſtodes aduentantes equites tuba ſignificare ſolent, vt hi qui portas inferius obſeruant præmoneãtur, & eas in maiori tutela habeant. Vrbes communiter natura & arte munitæ, aut iuxta vorticoſa flumina vel in montes ſitæ ſunt: quæ in plano reſident, muris foſſatis, vallis inſuperabilibus circumſeptæ, turribus & propugnaculis innumeris, veluti ex terra, prominent. Eſt etiam multarum ciuitatum circumiacens ager foſſis adeò profundis & amplis concluſus, vt ab externa populatiõe & is tutus ſit. Eorum poſtremum, qui in rure pagatim villatimque habitant, quiq; illud colunt, & propter hoc ruſtici vel rurales appellantur, ſi credere velint, ſatis miſera & dura conditio eſt: ſeorſum ab alijs quiſq; cum familia & pecore ſuo humiliter viuit. Caſæ luto lignoque è terra paululum eductæ, & ſtramine contectæ domus. Panis cibarius, plus auenacea, aut decoctum legu-

Vrbium ſitus.

Quartus Germanorum ſtatus agricolarum eſt.

legumen, cibus. Aqua ſerùmve potus. Toga linea, perones duo & pileus ſucatus, veſtit⁹. Gẽs omni tẽpore inquieta, laborioſa, immũda. In vicinas ciuitates ad vẽdendum portat quicquid tam ex agro, quàm ex pecore fructus percipit: ſibiq́ue ibi ediuerſo cõparat, quorumcumque eget. Artifices enim ſecum habitantes nullos aut paucos habet. In ſacra æde quæ in ſingulis vicis cõmuniter vna eſt, feſto die ante meridiem omnes conueniũt & à ſacerdote ſuo Dei verbum & ſacra audiunt: poſt meridiem verò ſubtilia aut alio publico loco, de ſuis rebus tractant. Iuniores poſt eà modulante tibicine choream ducunt, ſenes petunt cauponam & vina bibunt. Abſque armis in apertum virorum nullus vadit, gladijs ad omnem temporis fortunam præcincti. Viros ſinguli pagi inter ſe eligunt duos aut quatuor, quos ruſticorum magiſtros appellant, contentionum illi contractumq́ue ſequeſtres ſunt, & reipublicæ diſpenſatores: adminiſtrare tamen non habent, ſed domini, aut qui ab his eis præficiuntur barbaro noĩe Sculteti. Dominis

Agricolarũ miſera conditio.

Quid diebus feſtis ruſtici agunt.

Ruſticorum magiſtri.

Sculteti pagorum præfecti.

nis crebro per annum ſeruiunt, rus colunt, & ſemine conſpargunt, fructus metunt, & horreis important, lingna ſecant, domos ædificant, foſſas effodiunt. Nihil eſt quod ſeruilis & miſeria géns ipſis debere non dicatur. Nihil etiã quod iuſſa facere abſque periculo recuſare audeat, delinquens grauiter multatur. Sed nihil eſt genti durius, quàm quòd prædiorum quæ poſſidet, maior pars nõ ſua ſit, ſed illorum, à quibus certa frugum parte quotannis redimere debet. Et tales hodie in vniuerſum Germanorum mores ſunt, hi viuendi ritus.

De Saxonia, Saxonumq́; & priſcis & recentibus moribus.

CAPVT XIII.

SAxonia Germaniæ particularis regio, ab occaſu Viſera fluuio, aut vt alij volunt, Rheno terminata, ad aquilonem Dacos habet, & mare Balteum: Francones ad meridem, quibus Boioarij & Boëmi obtenduntur: ad ortum Pruteni: intra quos ter- *Saxonia limites.*

terminos quam multæ gentes diuerſis nominibus hodie includantur, ex ſupradicta Germaniæ deſcriptiōe intelligi poteſt, quas omnes Saxonici iuris eſſe volunt. Terra à Saxonibus populis nomen accepit, quos quidam reliquias Macedonici exercitus, qui ſecutus magnum Alexandrum immatura ipſius morte per totum orbem ſit diſperſus, eſſe dixerūt. Quidam eos à Britannia quærendarum ſedium cauſa nauigijs digreſſos Germaniæ adnauigaſſe, & propulſatis Thuringis eorum terram occupaſſe. Erant enim Saxonica gens ab initio inquieta nimis finitimorum ſedibus infeſta, domi tamen pacata & ciuium vtilitatibus placida benignitate conſulens. Generis quoque ac nobilitatis ſuæ prouidiſſimam curam habens, nec facilè vllis aliarum gentium vel ſibi inferiorum connubijs infecta, proprium ſyncerum & tantum ſui ſimilem populum facere conata. Vnde habitus quoque ac corporum magnitudo, comarum color tanquam in tanto numero hominum idem penè omnibus. Quatuor in genere differentias habuit, No-

Saxones vnde in Germaniā peruenere.

Differentia Saxonū quatuor.

Nobilium , Liberorum , Libertorum atque Seruorum . Et id legibus cautum erat , ne vlla pars ſuæ ſortis oblita terminos in copulandis coniugijs tranſgrediatur.

Sed nobilis nobilẽ ducat vxorẽ , & liber liberã, libertus cõiugatur libertæ & ſeruus ancillæ, quicunque verò contra faciat, cum vitæ ſuæ id damno luat. Legibus ad malefactorum vindictam optimis vtebatur. Multa quoque vtilia & ſecundum naturæ legẽ honeſta in morum probitate habere ſtuduit, quæ ei ad veram beatitudinẽ promerendã ſuffeciſſent, ſi aliqualẽ creatoris ſui Dei optimi maximi noticiã habuiſſet. Frondoſis arboribus, fontibusque venerationem exhibuit, & trunco ligneo nõ paruæ magnitudinis ſub diuo erecto, quem patria lingua Irminſaul, Latinè vniuerſalem columnã dixit quaſi oĩa ſuſtinentẽ. Coluit etiã Mercuriũ, cui certis diebus humanis hoſtijs litabat. Deos ſuos neq; tẽplis includere, neque humanæ ſpeciei aſſimulare, pro diuinitatis magnitudine & dignitate licitum arbitrata eſt. His lucos & nemora conſecrauit, ab illorumque no-

Leges quædã Saxonum.

Idololatria Saxones dediti.

Mercurius à Saxonibus obſeruatus.

nominibus dixit, ſecreta non niſi cū maxima reuerentia contemplabatur. Auſpicia & ſortes gēs illa quàm maximè obſeruabat. Virgam frugiferæ arbori deciſam in ſurculos amputabat, eóſque notis quibuſdam diſcretos ſuper candidam veſtem temere, ac fortuito ſpargebat. Mox ſi publica conſultatio fuit, ſacerdos populi, ſi priuata, ipſe paterfamilias precatus deos, cœlumque ſuſpiciens, ter ſingulos tulit, ſublatiſque ſecundùm impreſſam antea notam interpretatus eſt. & ſi prohibuerunt, nulla de eadem re ipſa die conſultatio erat. Si permiſſum eſt, euentuum adhuc fides exigebatur. Auium voces volatuſque interrogare proprium gentis erat. Equorum quoque præſagia ac monitus experiri, publicè alebantur iiſdem in nemoribus ac lucis candidi & nullo mortali opere contacti, quos preſſos ſacro curru Sacerdos vel Rex princépsve ciuitatis comitabantur, atque hinnitus ac fremitus obſeruabant, nec vlli auſpicio maior fides adhibeatur, non ſolum apud plebem, ſed apud proceres etiam atque ſacerdotes, eos enim miniſtros deo-

Auſpicia & ſortes.

Equorū præſagia & monitus experiebantur Saxones.

deorum eſſe, & diuinorum conſiliorum conſcios credebant. Erat & alia auſpiciorum obſeruatio genti in vſu qua grauium bellorum euentus explorabat: eius videlicet gentis cum qua bellandum fuit, captiuum quenque interceptum compellendo cum electo popularium ſuorum decertare: victoria huius vel illius pro præiudicio accipiebatur. Carolus magnus diutino bello gentem omni impietate abiecta Chriſtianam fidem aſſumere coëgit, quam & hodie cum cæteris germanis religioſiſſimè obſeruat. Regio multis auguſtiſſimis & ſumptuoſiſſimis baſilicis, templis, & cœnobijs clara, quod Albeſtadio eſt beatæ virgini ſacrum prophanis non patet tantum initiati ſubeunt. Inducitur tamen vnus aliquis è populo cinericro die, hominum opinione nequiſſimus: hunc velato capite, pulla veſte ſacris admouent, quibus rite peractis templo eijcitur: eiectus toto iuniorum tempore nudis calcibus vrbem pererrat, diuorum templa viſitabundus. Sacerdotes illi victum ſuggerũt, mox in dominica cœna iterum tẽplo inductus, poſt olei con-

Alia auſpiciorum captatio.

Templum in Alberſtadio.

Mirandus ritus.

conſecrationem ab vniuerſo clero expiatus dimittitur eleemoſyna prius accepta, quàm piè offert templo: hũc Adam vulgò vocant, quia vt protoplaſtus ille omni vacat crimine, per cumq́ue ciuitas creditur expiata. Eſt ager Saxonicus rerum omnium præterquam vini ferax, argenti atque æris foſſiones multas habet. Ad Goſla-

Sal Saxonicum.

tiam & pleriſque alijs locis ſalem & fontium quorundam aquis albiſſimum coquunt, & veſtigal ingẽs percipiunt. Hordeum & triticum ſerũt, ex quibus nòn ſolum cãdidiſſimum panem efficiunt, ſed etiam ob vini caritatem potum Ceruiſiam, quæ a-

Ceruiſia Saxonibus potus

deò ſitienter & immodeſtè ab ipſis bibitur, vt ibi in ſympoſijs conuiuijſq́ue pocillatores nec hyalis nec cantharis ſat infundere poſſint, repletum mulctrale apponant, & ſcutella iniecta hortentur quemque pro libito potare, dictu incredibile eſt, quantum huius liquoris in ſe immodeſtiſ-

Saxonum potandi immodeſtia.

ſima gens capiat, quantum mutuo ad bibendum cogant & hortentur, non ſus, non taurus tantum ingurgitaret. Non ad ebrietatem atque vomitum potaſſe ſufficit, ſed rurſus

ad

ad ſobrietatem, dies noctibus, noctes diebus cōtinuantes. Qui cunctos potando ſuperat, is non ſolum laudem & gloriam deportat, verumetiam pro quo contenderunt, ex bene olentibus herbis aut roſis ſertum aut quid aliud in premium. Serpit ab illis eheu perditus mos ferè in totam Germaniam, vt eo modo etiam iam fortiſſima vina bibantur, cum ineffabili malo. Hoſpiti vel alteri enim locum, in quo bibitur, ſubeunti, potum quotquot habent, aſſurgunt, & porrecto poculo ad combibendum officioſiſſimè hortantur. Inimicus arbitratur qui ſæpius inuitatus non prætenta cauſa compotare recuſat: cæde nonnunquàm & multo ſanguine hoc dedecus expiatur. Cibatu Saxones duro & inconcinno vtuntur, lardum, aridæ, hilæ, cepæ, crudæ, butyrum ſalſum & nondum adhuc liquatum peculiaris genti cibus. Dominicis diebus in pleriſque locis coquunt, quo per hebdomadam veſcantur. Infantes non vt apud nos pulte, quæ farina & lacte concinnatur, nutriuntur, verum ſolidiori cibo qui bene maſticatus, à nutricibus

Hoſpites excipiuntur potu.

Saxorum cibus.

Infantium nutrimentum.

ad deglutiendum tenello ori immittitur: vnde Saxones tali cibo in tenera ætate aſſueti, & tolerantiores redduntur & validiores. Linguam peculiarem habent. Veſtitum & cætera cũ alijs Germanici ſanguinis indiſcretã.

Lingua Saxonum.

De Vueſtualia & iudicio Vueſtualis a Carolo commiſſo.

CAP. XIIII.

Vueſtualiæ fines.

VVeſtualia Saxoniæ limitibus incluſa, Rhenum ab Occidente habet, Viſurgum, qui etiam Viſera dicitur ab Oriente, à Septentrione Phryſiam & Hollandiam, Meridiem Haſſiæ montes excipiunt: quos Obnobios Ptolemæus appellare videtur, ex quibus Amaſis fluuius oritur, qui Padeburnam & Monaſterium non ignobiles ciuitates mediã fermè prouinciam interſecat, & per Phriſiam defluens fertur id mare, Sala quoque Druſi, qui Auguſti priuignus fuit, clade celebris. Hæc Regio olim, vt Strabo ſcribit, à Bructeris inhabitata eſt. Alij à Sycambris dicunt. Hos populos Carolus Francorum Rex, qui Magni cognomen tulit bello victos pri-

Obnobij montes.

Amaſis fluuius.

Sala fluuius.

primum ad Chriſtianam fidem compulit: cæterum quum ſæpius rebellarent, repetitoq; idolorum cultu Chriſti religionem ſpernerent: nec iuſiurandum quouis modo aduerterent, vt metu pœnæ gentis temeritatem Carolus compeſceret, occultos iudices inſtituit, quibus poteſtatem dedit, vt quàm primum deieraſſe aliquem comperiſſent, aut fregiſſe fidem, aut aliquod aliud ſcelus perpetraſſe, mox illum vbi primũ cõprehẽdi poſſet pro arbitrio necarent, nulla citatione aut expurgatione præuia: viros graues ac iuſtos elegit, qui plectere innocentes haud ab re poſſent. Terruit ea res Vueſtualos, ac demum in fide continuit, quũ ſæpè in nemoribus & proceres & mediocres viri laqueo ſuſpẽſi inuenirentur, nulla accuſatione prius audita: quærentibus tamen cauſam, conſtabat fidem fregiſſe aut magnum aliquod ſcelus cõmiſiſſe. Id iudicium ad noſtram vſque ætatem perdurat, vocaturq; vetitum. Qui ei præſunt, Scabini appellantur, quibus tanta præſumptio eſt, vt etiam per totam Germaniam iuriſdictionem ſuam extendi velint.

Occulti iudices à Carolo inſtituti.

Iudicium vetitum ſiue occultum.

Secretos ritus habent & arcana quędam inſtituta quibus malefactores iudicant, ea nondum quiſquam repertus eſt qui vel pretio vel metu reuelauerit. Ipſorum quoque Scabinorum maior pars occulta eſt, qui per prouincias diſcurrentes criminoſos notant, & inferentes iudicio accuſant probātque vt eis mos eſt: damnati libro inſcribuntur, & iunioribus Scabinis cōmittitur executio. Rei ignari ſuæ damnationis vbicunque reperiuntur, ſupplicio afficiuntur. Degenerauit autem hodie iudicium, nam & viles interdū perſonæ ad mittuntur, & ciuilia negotia tractare audent, quibus erat ſolum de criminalibus permiſſa poteſtas. Ręgio eſt admodum frigida, vini & frumenti inops pane veſcuntur nigro, ceruiſia potus eſt. Vinum quod Rheno aduehitur magno emitur precio, eo tantum opulenti & raro tamē vtūtur: bellicoſi indigną atque ingenioſi: vnde inuoleuit prouerbium: Vueſtualiam vitioſos ac fallaces homines potius gignere, quàm ſtultos.

Regionis Vueſtualiæ conditio.

Præſuli Colonienſi

parent.

De

De Franconia, & Francorum multis ritibus.

CAP. XV.

FRanconia ſiue Frãcia Orientalis Germaniæ pars & ferè meditulliũ,à Sycãbris quibus Valentiniani Cęſaris tẽpore ob Halanos deuictos Frãcorũ nomẽ contigit appellata. Sueuiã & Baioariã à meridie habet, Rhenus illi occiduus eſt,ab ortu Boëmi accolunt, Haſſi & Thuringi Saxoniæ populi à Septentrione, Regio latis ac dẽſiſſimis ſyluis,aſperiſque montibus clauſa,difficulter adiri poteſt. Intus plana eſt innumeris turritis oppidis, caſtris & pagis exculta. Sylua quæ Hercynia dicitur æditiſſimis iugis per circuitum obfirmans eam veluti natiuo muro ambit. Moganus nauigabile flumen, Sala, & Thuberus, Necharus etiam perlabuntur, Valles in quibus decurrunt amplæ & profundæ ſunt, earumq; vtraque latera vitibus conſita, vinum producunt, quod ob ſui præſtantiam ad remotiſſimas gentes tranſportatur. Terra præterquàm ea pars quæ Norica hodie vocatur atque vbi fluminibus

Franconiæ extremitates.

Hercyniæ ſylua Franconiam claudit.

Vinum Franconicum.

vicinior eſt, arenoſa nimium nō eſt, vt Æneas Syluius ſcriptum reliquit, nec nimium etiā filicoſa. Fertilis omnis eſt, hordeum, triticum, & omne frumentum legumenque ſatum multo cum fœnore reddit. Nulla Germaniæ prouincia plures & maiores cæpas gignit, nulla grandiora rapa, & caulis capita. Adde Glycerhyſam radicem melleam, quæ in Babenburgenſi agro tanta copia effoditur, vt ingẽtes currus ea onerari videas. Eſt etiam vndecunq; terra cultiſſimis pomarijs & pratis amœna. Hominibus omnigeniſque pecoribus abundans. Eſt piſcatio propter fluuiorum copiam, multa maior tamen venatio. Feræ in nemoribus à principibus fouentur, aperta ſtabula hæ plurima habent, in quibus hyemis tempore pabulum & interdum ſal accipiunt, ſeque à cœli inclementia tutātur, eas captare aut ſaltẽ perſequi priuatorum nemini conceſſum. Principes quibus Franconia ſubiecta eſt quinq; ſunt: Burggrauius Nornbergenſis, Comes Palatinus Rheni duo ſeculares, Babenbergenſis, Herbipolenſis, Maguntinẽſis tres eccleſiaſtici. Her-

Fertilitas Franconiæ.

Liquiritia Glycerhyſa.

Franconiæ Principes.

Herbipolenſis terræ ducatum habet, quare dũ ſacris operatur in altari denudatum gladium habet atq; vexillum, is die quo Metropolim primum cathedramq; Epiſcopalem poſſidere intendit, pro more ciuitatem ipſam ingenti ac exquiſitiſſimo equitatu accedit, in quam admiſſus, intra portas de equo deſcendit,& paludamento omni abiecto griſeã & vilẽ tunicã induit, funeq; præcingit, atque in ea palmis & capite nudus humiliter in baſilicam ad partes concanonicos aſcendit, quibus fidelitate promiſſa in cathedram ſublimatur. Ducitur tamen prius ad Epiſcopi cuiuſdam ſtatuam, ibique ſerio admonetur, vt talem agere velit, qualis ille fuerit: qui ex humili & abiecto ſcolaſticulo per diſcordiam contemptumque electus Eccleſiæ ſtatum optime adminiſtrauit. Huic cathedræ nullus ex Ducibus aut etiam Comitibus progenitus præficitur, ſed qui ex inferiori nobilium ordine ſint. Non quòd Principem ſuſtentare non poſſit, quũ opulenta & potens ſatis exiſtat, verũ vt Epiſcopatus apud eos permanea, ex quib⁹ maior Canonicorũ pars

Epiſcopus Herbipolenſis Franconiæ dux.

Epiſcopatum Herbipolenſem quis adminiſtret.

Prepoſitura Herbipolẽſis.

conſtet. Eſt etiam Herbipolenſis eccleſiæ præpoſitura inſignis, quam quoties nonus poſſeſſor intrat, debet ille in multis per regionem pagis, ob decimam, quam in his habet, referta vino ingẽtia dolia in publicũ ſtatuere, & ſcutellas aliquot imponere, ex quibus quicunque velit bibere poſſit. Franconiæ gens à cæteris Germanis & habitu & corpore nihil differt. Laboris patientiſſima eſt: in vinetis colendis tam viri quàm mulieres exercentur: nemini otium datur. Vinum quod inde percipit ob domeſticam egeſtatem vulgò vendit, ipſa aquam bibit. Ceruiſiam contemnit, nec facilè ad ſe deferri permittit. In Herbipoli ieiuniorum tantummodo tempore, & extra ciuitatem in naualibus hæc venditur, vt hi, qui tum ſe à vino abſtinent eam aquæ loco habeant. Inſolens gens eſt, ſuperbaq; multum ſibi arrogans, multum præſumens alias nationes contemnit, cauillisq; adeò plerunq; proſequitur, vt qui cum ea morantur, niſi lingua prodat patriam ſuam non dicant. Eos qui hæc patienter ferũt facilè ſecum commorari patitur, & velu-

Francones à cæteris germanis nihil differunt.

Ceruiſia contemnitur à Franconibus.

veluti per hoc approbatos cōiugijs admittit. Vnde multi Sueui multi bauari, Haſſiq́ue in Franconia habitant. Ad Dei inſuper cultum propenſa eſt, duo tamen nō mediocria vicia ſunt, quibus plus ſatis hodie gens illa indulget, blaſphemia videlicet & latrocinium, illud decorū, hoc honeſtū reputans, & ſibi ex longo vſu licitū. Multos mirandos ritus obſeruat quos ideò referre volo, ne quæ de externis ſcribuntur inanes fabulæ æſtimentur. In trium quintatum feriarū noctibus, quę proximè domini noſtri natalē precedunt, vtriuſq; ſexus pueri domeſticatim eunt ianuas pulſitantes, cātantesq́; futurū ſaluatoris exortū annunciant & ſalubrē annū. Vnde ab his qui in ædibus ſunt pyra poma nuces & nummos etiam percipiunt. Quo Chriſti Ieſu natalem gaudio in templis non clerus ſolum ſed omnis populus excipiat: ex hoc attendi poteſt quòd puerili ſtatuncula in altare collocata, quæ nuper æditum repræſentet, iuuenes cum puellis per circuitum tripudiantes choreas agant, ſeniores cantent more haud multū ab eo quidem diuerſo,

In Franconia multi aduenæ.

Duobus vitijs Francones obnoxij.

Mos in quintis ferijs ante Chriſti natalem.

Mos in Chriſti natali.

Corybantes circa Iouem.

quo Corybantes olim in Ideæ montis antro circa Iouem vagientem exultaſſe fabulantur, Kalendis Ianuarij, quo tempore & annus & omnis computatio noſtra inchoatur, cognatus cognatum, amicus amicum accedũt,& cõſertis manibus inuicẽ in nouum annum proſperitatem imprecãtur, diemque illum feſtiua congratulatione & conpotatione deducunt. Tunc etiam ex auiata conſuetudine vltro citroque munera mittuntur, quæ à Saturnalibus, quæ eo tempore celebrabantur à Romanis Saturnalitia, à Græcis Apophoreta dicta ſunt. Hunc morem anno ſuperiori ego ita verſificaui. Chriſte patris verbum &c.

Natalemque tuum celebrantes octo diebus.
Concinimus laudem, perpetuumque decus.
Atq; tuo exemplo moniti munuſcula notis
Aut cappum pinguem mittimus, aut leporem,
Aut his liba damus ſignis,& imagine preſſa,
Mittimus aut Calathis aurea mala decem,

Au-

Aurea mala decem, buxo criſtata virenti,
Et varijs caris rebus aromaticis.

In Epiphania domini ſingulæ familiæ ex melle farina addito zinzibere & pipere libum conficiunt, & regem ſibi legunt, hoc modo: Libũ materfamiliàs facit, cui abſque conſideratione inter ſubigendũ denariũ vnũ immittit, poſteà amoto igne ſupra calidum focum illud torret, toſtum in tot partes frangit, quot homines familia habet demum diſtribuit, cuique partem vnam tribuẽs. Adſignantur etiam Chriſto, beatæque virgini, & tribus Magis ſuæ partes, quæ loco eleemoſynæ elargiuntur. In cuius autem portione denarius repertus fuerit, hic rex ab omnibus ſalutatus, in ſedem locatur, & ter in altum cum iubilo eleuatur, ipſe in dextra cretam habet, qua toties ſignũ Crucis ſupra in triclinij laquearijs deliniat, quæ Cruces quòd obſtare plurimis malis credantur, in multa obſeruatione habentur. Duodecim illis noctibus, quæ Chriſti natalẽ Epiphaniamq; intercurrunt, nulla ferè per Franconiam domus eſt quæ ſaltẽ in-

In Epiphania domini domeſticatim Rex eligitur.

Quomodo rex eligatur

Aedes ſulfumigantur.

habitetur, quæ thure aut aliqua alia redolenti materia aduerſus dęmonũ incantatricumq́ue inſidias non ſubfumigetur. Quo item modo tres præcedentes quadrageſimale ieiunium dies peragat, dicere opus non erit, ſi cognoſcatur, qua populari, qua ſpontanea inſania cætera Germania, à qua & Fanconia minimè deſciſcit, tunc viuat, Comedit enim & bibit, ſeq́; ludo iocoq́; omnimodo adeò dedit, quaſi vſui nunquàm veniant, quaſi crasmoritura hodie prius omniũ rerum ſatietatem capere velit. Noui aliquid ſpectaculi quiſq; excogitat, quo mentes & oculos omnium delectet admirationeq́; detineat. Atq; ne pudor obſtet, qui ſe ludicro illi cõmittunt facies laruis obducunt, ſexum & ætatem mentientes, viri mulierum veſtimenta, mulieres virorum induunt. Quidam ſatyras aut malos dæmones potius repreſentare volentes minio ſe aut atramento tingunt, habituq́; nefando deturpant: alij nudi diſcurrentes Lupercos agunt, à quibus ego annuum iſtum delirandi morem ad nos defluxiſſe exiſtimo. Non enim multum diuerſus eſt

Carnis priuij dies.

Germani annuatim inſaniunt.

eſt à Lupercalibus ſacris, quæ Lycæo Pani in menſe Februario olim à nobiliſſimis Romanorum iuuenibus celebrabantur, qui nudi, facieſque ſanguine fœdati per vrbem vagantes obuios loris cædebant, quos noſtri ſaccis cinere refertis percutiunt. In die cinerum mirum eſt quod in pleriſque locis agitur, virgines quotquot per annum choream frequentauerunt, à iuuenibus congregantur, & aratro pro equis aduectæ, cum tibicine, qui ſuper illud modulans ſedet, in fluuium aut lacum trahuntur, id quare fiat non plane video, niſi cogite eas per hoc expiare velle, quòd feſtis diebus contra eccleſiæ præceptum à leuitate ſua non abſtinuerint. In medio quadrageſimæ, quo quidem tempore ad læticiam nos eccleſia adhortatur, iuuentus in patria mea ex ſtramine imaginem contexit, quæ mortem ipſam (quemadmodum depingitur) imitetur: inde haſta ſuſpenſam in vicinos pagos vociferās portat. Ab aliquibus perhumanè ſuſcipitur, & lacte piſis ſiccatiſque ſopyris quibus tum vulgo veſci ſolemus refecta domum remittitur: à cæte-

Lupercalia.

Mos in cinerum die.

Mos in medio quadrageſimæ.

cæteris quia malæ rei, vt puta mortis, prænuncia ſit humanitatis nihil percipit, ſed armis & ignominia etiam adfecta à finibus repellitur. Eodem tēpore & talis mos obſeruatur: intexitur ſtramine vetus vna lignea rota, atq; à magno iuuenum cœtu in æditiorem montem geſtata poſt varios luſus, quos in illius vertice illi toto die, niſi frigus impediat, celebrant: circiter veſperam incenditur, & ita flammans in ſubiectam vallem ab alto rotatur, ſtupendum certè ſpectaculum prebet, vt plerique qui prius non viderint Solem putant aut Lunam cœlo decidere. In Paſchate vulgo placentæ pinſuntur, quarum vna interdum duæ, adoleſcentibus vna, puellis altera à ditiori aliquo proponuntur, pro quibus in prato, vbi ante noctem ingens hominum concurſus fit, quiq; agiles pedeſtres currant. Ad parochialium templorū dedicationes, quæ Chriſtiano inſtituto quotannis feſtiuo gaudio & commeſſatione à totis pagis peraguntur, adoleſcentes ex alijs locis non templa, ſed choreas viſitaturi cum armis & tympano, veluti ad pugnam, quam

In Paſchate ritus.

In eccleſiarū dedicationibus ritus.

quam & ſæpus aut inueniunt, aut ſuſcitāt, turmatim eunt, redeuntq; capitibus ob id multoties cruentātibus. Tribus illis diebus, quibus Apoſtolico inſtituto maiores letaniæ paſſim per totum orbem peraguntur, in plurimis Franconiæ locis multę cruces (ſic enim dicũnt parochianos cœtus quibus tum ſanctæ crucis vexillum præferri ſolet) conueniunt. In ſacriſque edibus non ſimul & vnā melodiam, ſed ſingulę ſingulam per choros ſeparatim canunt: & puellæ & adoleſcentes mundiori quique habitu amicti frondentibus ſertis caput coronati omneis, & Scipionibus ſalignis inſtructi. Stant ſacrarum ædium Sacerdotes diligenter ſingularem cātus attendentes, & quamcunque ſuauius cantare cognoſcunt illi ex veteri more aliquot vini conchos dari adiudicant. Penthecoſtes tempore vbique ferè hoc agitur: conueniunt quicunq; equos habēt, aut mutuare poſſunt, & cum dominico corpore quod Sacerdotum vnus etiam equo inſidiens collo in burſa ſuſpenſum defert totius agri ſui limites obequitant cantantes ſupplicanteſque, vt ſegetes Deus

Ritus in maioribus ſupplicationibus.

Penthecoſtes tempore ritus.

Ritus in die ſancti Vrbani.

Deus ab omni cæli iniuria & calamitate conſeruare velit. In die ſancti Vrbani vinitores in foro aut alio publico loco menſam locant, mappis, fronde, & plurimis redolentibus herbis inſtruunt, deſuper ſtacunculam beati Pontificis ſtatuentes, quam ſi dies ſerena eſt, largo vino coronant, & omni honore proſequuntur, ſi verò pluuialis id non ſolùm non faciunt, ſed luto proijciunt, & aqua immodica perfundunt: perſuaſum enim habent illius diei tempeſtate auſpicioque vinum tunc floreſcens & augmentari & diminui.

In vigilia ſancti Ioannis ritus varij.

In nocte ſancti Ioannis baptiſtæ in omnibus ferè per Germaniã vicis & oppidis publici ignes parantur, ad quem vtriuſque ſexus iuuenes & ſenes conuenientes choreas cum cantu agunt, multas etiam ſuperſtitiones obſeruant. Artemeſia & verbena coronati in manibus flores, qui à ſimilitudine calcaris militaria, calcaria dicũtur, geſtãtes, ignẽ, niſi per eos, non aſpiciunt, oculos id per totum annum à languoribus conſeruare credunt. Qui abire intendit ille herbas, quibus, vt dixi, præcinctus fuit, igni inijcit, dicens, abeat & combu-

buratur cum his omne infortunium meum. Ante arcem in monte, qui vrbi Hiperboli ſupereminet ab Epiſcopi aulicis, etiam ignis fit, cui orbiculi quidam lignei perforati imponuntur, qui cum inflammantur, flexilibus virgis prefixi, arte & vi in aërem ſupra Moganum amnem excutiuntur: Draconem igneum volare putant, qui prius non viderunt. Fiunt eodem tempore figulino opere ollæ quædam, ita multis foraminibus diſciſſæ perforatæque, vt partes vix ſibi cohæreāt, puellæ illas emunt & purpurearum roſarum folijs obductus impoſito lumine ex domorum culminibus pro lucerna ſuſpendunt. Tunc temporis adoleſcentes pagis totas pinus inſerunt, quarum inferioribus ramis abſectis, ſuperiores ſpeculis, vitris, ſertis, bracteoliſque ſplendicantibus exornant, arborem terræ infixam per totam æſtatem ita ſtare ſinunt. Autumni tempore cum vuæ iam maturæ ſunt, nō antea vindemiare cuiquam conceſſum, quā domini quibus decima debetur hoc permiſerint, non enim ille hodie, cras alter legit, ſed quot-

Ollæ cum luminibus ſuſpēduntur.

Arbores frondentes pagis inuehuntur.

Vindemiandi ritus.

quot iu vno colle vina habent, vno vel duobus diebus omnes omnia abſcerpunt, indicitur hodie in illo, cras in altero legendum: decimæ in vallibus ſub vinetis excipiuntur, qui tardius, quã iuſſum eſt, vindemiare volunt non ſolum cum licentia facere debent, ſed etiam ſuis expenſis decimã in domini torcular inferre. Herbipoli cuiq; vindemianti ob exhibitam credo in decimando infidelitatẽ iuuenis adijcitur, qui diligenter notet, & iubeat etiam, vt quodque decimum vas lectum abſque fraude domino ſuo tribuatur. Finita vindemia, hi pueri omnes in campo cõuenientes ſinguli ſe de ſtramine, quod ad hoc aduectum eſt, vna aut duabus facibus armant, quibus ſub noctem incenſis cantantes ciuitatem ingrediuntur. Hoc more autumnum ſe expurgare atque exurere dicunt. Martini & Nicolai Sanctorum præſulum, vtrorumque dies miro gaudio, mira feſtiuitate Frãconiæ gẽs colit, diuerſimodè tamen, in ſacris ædibus & altari, hæc illa in menſa & popinis. Nemo per totam regionem tanta paupertate premitur, nemo tanta te-

In feſtis Sanctorum Martini & Nicolai ritus.

na-

nacitate tenetur, qui in feſto Sancti Martini non altili aliquo vel ſaltem ſuillo vitulinóve viſcere aſſato veſcatur, qui vino non remiſſius indulgeat. Quilibet enim tunc noua vina ſua, à quibus ſe adhuc vſque abſtinuit, deguſtat & dat deguſtare, oïa. Erogantur in Herbipoli & pleriſque locis hac etiam die pauperibus ex pietate vina. Spectacula publica edũtur, duo aut plures frendentes apri circo includuntur: vt mutuò ſe exertis dentibus viſceratim diſſecent, quorum carnes vbi vulnerati conciderint partim plebi partim poteſtatibus diuiduntur. In die vero Sancti Nicolai, adoleſcentes, qui diſciplinarum gratia ſcholas frequentãt, inter ſe tres eligũt, vnum, qui Epiſcopum: duos qui Diaconos agant: is ipſa die in ſacram ædem ſolenniter à ſcholaſtico cœtu introductus, diuinis officijs infulatus præſidet: quibus finitis, cum electis domeſticatim cantando nummos colligit, eleemoſynam eſſe negant, ſed Epiſcopi ſubſidium. Vigiliam diei pueri à parentibus ieiunare eo modo inuitantur, quod perſuaſum habeant, ea munuſcula quæ

In feſto Sancti Martini.

In die Sancti Nicolai.

Pueri ieiunãt

noctu ipſis in calceos ſub menſam ad hoc locatos imponuntur, ſe à largiſſimo præſule Nicolao percipere: vnde tanto deſiderio plerique ieiunant, vt quia eorum ſanitati timeatur, ad cibum compellendi ſint. Et tales hodie Franconum famoſi mores ſunt, tales annui ritus.

De Sueuia, Sueuorumq́ moribus, priſcis & recentibus.

CAPVT XVI.

Sueuiæ fines. SVeuia Germaniæ prouincia ætate noſtra iſtis finibus deſcribitur, ab Oriente Baioarijs, ab Occaſu Alſatenſibus & Rheno iungitur, Alpium iuga à meridie habet, à ſeptentrione Franconiam. A Sueuis Populis dicta, qui ex ea Scythiæ parte quæ hodie Liuonia, & Pruſſia eſt, digreſſi, ibi conſederunt autore Antonio Sabellico, & confirmare iſtud Lucanus videtur, inquiēs. Fundit ab extremo flauos aquilone Sueuos. Alemānnia prius nominata fuit à lacu Lemāno, qui & Lauſanēſis vocatur. Suprema portio totius Germaniæ Sueuia eſt: duobus clariſſimis fluminibus Rheno & Danubio irrigatur: quorum alter mo-

Sueui vnde in Germaniā venerunt.

Sueuia olim Alemannia.

modico fluxu in occidentem oceano miſcetur. Hic ediuerſo in Orientem per innumeras gentes volutatus pontum influit. Terra partim plana, partim montoſa. Ager fertilis cuius nulla pars inculta iacet, præter quam aut lacus, aut montes vel ſyluæ occupant. Nemora in ea multa, & ob id genti venatio frequens, aucupium peculiare, frumentorum abundantia, pecorum magna vis. Conualles plurimæ perennibus riuis clariſſimæ vndique amnes procurrunt, qui ſe vniuerſi in Rhenum & Danubium exonerant. Tota inſuper prouincia ſalubritate gaudens, celebratiſſimis vrbibus, vicis & caſtellis referta. Arces excelſæ natura & arte munitæ, & quod ad Chriſtianam religionem pertinet, pulcherrimis atque ditiſſimis templis, collegijs, monaſterijs, variorum ordinum ſexus vtriuſque, baſilicis, parochialibusque Eccleſijs eſt exornata. Circa montes ferrũ, argentum, & metalla procreat. Gens populoſa, fortis, audax, & bellicoſa, procera corpore, flauo crine, venuſta facie, & decora, ingenio ſingulari prædita: præſtantiſſima Germano-

Sueuia conditio.

Laudes Sueuia.

rum à Plutarcho dicta. Cuius gloria couſque creuiſſe memoratur, vt virtute & armis Imperium orbis meruerit, illudque vltra vnius ſeculi ſpaciū magnificentiſſime tenuit. Sed viduata poſtea ſuis principibus, neſcio qua fortunæ iniquitate dicā, aut ignauia mox ſubſtitit quaſi non extet, quo famam ſuam extendere, aut quod minus eſt tueri poſſit. Caius Iulius Cæſar in quarto Commentariorum de hac ita ſcribit. Sueuorum gens longè maxima ac bellicoſiſſima Germanorum omnium centum pagos habere dicuntur, ex quibus quotannis ſingula milia armatorum bellandi cauſa è finibus educuntur reliqui, qui domi remanſerint ſe atque illos alunt. Hi rurſus inuicem anno poſt in armis ſunt, illi domi remanent: ſic nec agricultura, neque ratio, atque vſus belli intermittitur, ſed priuati ac ſeparati agri apud eos nihil eſt: Neque longius anno remanere vno in loco incolēdi cauſa licet. Non frumento ſolum, ſed vulgo lacte & pecore viuūt multumq; ſunt in venatione, quæ res & cibi genere & quotidiana exercitatione & libertate vi-

Preſtantiſsimi Germanorū Sueui.

Antiqui Sueuorum mores.

Centum Sueuorum pagi.

tæ (quòd à pueris nullo officio aut diſciplina conſuefacti nihil omnino contra voluntatem faciant) & vires alit, & immani corpore homines efficit: atque in eam ſe conſuetudinem adduxerunt, vt ſub cœlo frigidiſſimo habitantes neque veſtem vllam præter pelles habeant, quarum propter exiguitatē, maior corporis pars nuda & aperta eſt, lauantur in fluminibus. Mercatorib⁹ eſt ad eos aditus magis, eo quod quæ bello cœperunt vendant, quam vt aliquam rem ad ſe deferri deſyderent: quinetiam iumentis, quibus Galli maximè delectantur, quæque impenſo parant precio, Germani non vtuntur, ſed quæ apud eos ſunt & natura praua, & deformia: hæc quotidiana exercitatione ſummi vt ſint laboris efficiunt. Equeſtribus prælijs ſæpe de equis deſiliunt, ac pedites præliantur, & eos eodem veſtigio remanere edoctos, vbi vſus eſt, celeriter repetunt. Neque moribus ſuis quicquam inhoneſtius aut inertius putāt, quam ephippijs vti. Itaq; ad quemuis ephippiatorum equitum numerum (quamuis pauci) adire audēt. Vinū ad ſe importari

Victus Sueuorum ex pecoro.

Veſtitus Sueuorum pelles erant.

Ephippijs non ſunt vſi Germani.

Vinum ad ſe importari nõ patiebantur Sueui.

tari omnino non ſinunt, quod ea re ad laborem ferendum remoleſcere homines atque effœminari arbitrentur. Publicæ eſſe laudis putant quam latiſſimè à ſuis finibus vacare agros, hac re ſignificari magnum ciuitatum numerum ſuam vim ſuſtinere non poſſe, propter quod vna parte à Sueuis circiter mille ſexcentorum paſſuum agri vacare dicuntur. Cornelius Tacitus, vbi de Germaniæ ſitu & gẽtis moribus ſcribit, de Sueuis ita referi: Maiorẽ inquiens Germani partem proprijs adhuc nationibus nominibusq́ue diſcreti ſunt, quanquam in commum Sueni vocentur. Inſigne (inquit) gentis eſt obliquare crinem nodoq́ue ſubſtringere: ſic Sueuia à cæteris Germanis, ſic Sueuorũ ingenui à ſeruis ſeparantur: apud eos vſq; ad canitiem horrentem capillum retro ſequuntur, ac ſæpe in ipſo vertice religant, principes ornatiorem habent. Statuto tempore in ſyluam augurijs patrum & priſca formidine ſacram omnes eiuſdem ſanguinis populi legationibus coeũt, cæſoq; publicè homine celebrãt barbari certe ritus hortendaq; primordia.

Germani communi nomine Sueui appellati.

Crinem nodo ſubſtringebãt Sueui.

Sacrificandi Sueuorũ ritus

dia. Eſt & alia luco reuerentia. Nemo niſi vinculo ligatus ingreditur, vt minor,& numinis poteſtatem præ ſe ferens: ſi forte prolapſus attolli & inſurgere haud licitum, per humum euoluuntur, eoq; omnis ſuperſtitio reſpicit, tanquam inde initia gentis, vbi regnator omnium Deus, cætera ſubiecta atq; parentia. Pars quoque Sueuorum vt idem Cornelius habet, Iſidi ſacrificat, pecularia cætera Germanis & ipſis ſunt communia. Verũ enimuerò, non ſolum apud Sueuos, ſed & apud omnes ferè gentes mutati ſunt mores: & quod dolendum plurimùm eſt, ferè in peius. Nam hodie potentiores Sueuorum ferè omnes mercaturæ vacant, ſocietatem ſiue confœderationẽ vnam multi ineunt, ac certam pecuniæ ſummã quiſque ponit, qua nõ ſolũ aromata, ſerica, atque alias precioſas merces quæ ad nos à tranſmarinis & remotiſſimis regionibus tranſuehũtur, emũt, ſed vilia etiã, vt cochlearia ſunt, acus, ſpecilla, pupæ, & huiuſmodi: præmunt etiã vina & frumenta, quod ego tamen non laudo: quum id non minus opificibus & agricolis graue

Superſtitio gentis admiranda.

Iſidi ſacrificabant Sueui

Recentiores Sueuorũ mores.

damnoſumq́; ſit (qui ſua ante tempus gryphonibus iſtis, ne potiùs dicam vel mercatoribus vẽdunt, quæ poſtmodum neceſſitate cogente duplo ære redimere ab ipſis debent) quàm toti prouinciæ: quæ quibuſcunq; indiget, non apud vicinas gentes, à quibus minori precio habere poſſit accipere debet (ſic enim à corruptis munere principibus impetratum) ſed ab illis in Stutgardia, aut alias vbi emporia habent. Ipſi tamẽ per ſe non negotiantur, ſed communibus ſeruitijs, qui contractam rurſus pecuniam vnà cum lucro congregantes, certo tẽpore rationem ponunt, ſingulisque dominorum lucri partẽ fideliter præbent. Priuati Sueuorum nulla alia re, nullo artificio magis occupantur, quã lini operatione, cui adeò incumbunt, adeò dediti ſunt, vt in quibuſdã Sueuiæ locis nedum mulieres & puellæ, ſed adoleſcentes & viri hyemis tempore colo admouentur. Panni genus faciunt, cuius tela linea eſt intextum bombycinum, Pargath illud vocantes: faciunt & totum lineum, quod Golſch appellant. Compertum habeo apud Vlmenſes ſolum quotan-

Mercatores Sueuorum Germanicæ Reip. dãnoſi.

Omnis Sueuia in lino operatur.

nis

nis vtriuſq; generis pãnos parari centum milia ex quo quiſq; coniecturare poteſt quã incõprehenſibilis incredibiliſq; ſumma in tota regione elaboretur. Ad remotiſſimas nationes iſti panni tranſuehuntur, & maximè bis in anno ad emporium Franconafordenſe: vbi quàm ingens vectigal Sueuicæ nationi accedit. Præter ea quoniam bonis mala commixta ſemper ſunt: & nulla ex omni parte erecta: ſunt Sueui in venerem ſupra modum proni: fœmineus ſexus virili ad malũ facilè conſentiens, immaturè vterq; prçuaricatur, ſerò reſipiſcit. Ego huic vitio maximè ſuffragari exiſtimo, ꝙ quemadmodum in alijs Germaniæ prouincijs, Eccleſiaſtica cenſura, publici illi fornicarij, adulteri, raptores minus inſectentur. Prouerbium ortum, vnam Sueuiam latæ Germaniæ ſatis meretricum transfundere: quemadmodum Franconiam copiam dare raptorum & mendicantium, Boëmiam Hæreticorum, Baioariam furum, Heluetiam carnificum & lenonum, Saxoniam potatorum, Friſiam atque Vueſtualiam periurorum, Rhenum gulonum.

Sueui in venerem proni.

Prouerbium quo Germanorum mores notantur.

De Bauaria & Charinthia, & earũ Priſcis Legibus moribusq́; quibus hodie viuunt.

CAP. XVIII.

Noricum Bauariæ limites

BAuaria Germaniç proninciæ ab Auaribus Hunorũ reliquijs: qui Noricis expulſis in ea terra cõſedere adiecta B litera appellatur. Baioaria etiam à Boijs Ciſalpinę Gallię populis hoc loci aliquãdo moratis dicitur, Noricũ olim fuit. Hungariam ab oriente habet, ab occidente Sueuiam, à meridie Italiã, à Septentrione Franconiam atq; Boëmiam. Danubio inſigni fluuio ex Sueuia profluente irrigatur, Auſtriam, Stiriam & Carinthiam in ſe comprehẽdit, quod idem ferè homines ijſdem moribus & lingua vtãtur. Noricis prætereà finibus quondam contenti erant. Beatus Lucius Britanniæ rex primum, deinde ſanctus Rupertus, vltimo Bonifacius Moguntinus Archiepiſcopus Chriſtianã pietatẽ edocuit. In quatuor Epiſcopatus Bauaria diuiditur, Saltzburgẽſem, Patauienſem, Phriſingẽſem, Rhatiſponẽſem, Nulla Germaniæ prouincia pluribus cultioribus vrbibus illuſtratur.

Bauariæ laus ab vrbibus.

Saltz-

Saltzburgà, quæ Iuuania fuiſſe creditur Metropolis eſt, Monachiũ ducalis ſedes hodie, olim Schirem fuit. Hæc terra priuſquàm in prouinciam redigeretur à proprio Rege ad Arnolphi Imperatoris vſque tempora adminiſtrata eſt eum vt parthia ſuum Arſacem & Ægyptus Ptolemæum, ipſa Cacannũ nominauit, deinde duces habere cœpit: hodieq; tenet. Qui ex vna illuſtri Agilolfingorum familia diu eligebantur omnes. Gentis mores viuendique inſtituta ex legibus, quas orthodoxa fide recens ſuſcepta habuêre, cognoſci poſſunt, tales fuêre, vt liberæ conditionis homo Chirographo & ſex teſtibus, quorum nomina, & manus ſuas imponat confirmet, ſi villas terram, mancipia, pecuniam, aut quid aliud eccleſiæ donauerit, ſchedam præſente ſacerdote altari ſuperponat. Nec ipſi nec poſteris illius poteſtas eius rei ſit vlterius, niſi Eccleſia permittat. Apud Epiſcopum defendatur quicquid eccleſiæ Dei datum fuerit. Dei iudicium & ſanctæ Eccleſiæ offenſam incurrat, reſtituereque, cogatur aut à rege aut Principe: quicunque

Cacannus Bauarorũ rex

Eccleſiæ libertas.

que

que eccleſiæ, aut eius rebus iniurius fuerit, vncias auri tres pro mulcta per ſoluat. Negans ante altare populo ſacerdoteque præſentibus ſecundum pecuniæ ſummam iuret. Qui ſeruum ancillámve ad fugiendum perſuaſerit, reuocet: & alium intereà pignoris loco ſiſtat, ſolidis quindecim componat.

De incendiarijs eccleſiarum.

Seruo occultè Eccleſiæ res concremanti manus amputetur ac oculi eruantur, ne tale quid de cætero perpetrare videat: dominus verò eius reſtituat, quicquid incendio conſumptum fuerit, liber homo ex integro omnia reſtauret, & ob temeritatem ſolidis LX. componat: negans XXIIII. Sacramentalibus nominatis ante altare coram eccleſiæ defenſore digitis ſuper Euangelij librum poſitis iuret.

Ad eccleſiam qui confugerit.

Reo ad eccleſiam confugienti ſecuritas eſto, nec domino fas ſeruum inde abſtrahere, aut quouis modo lædere: qui contrà fecerit, iudice cogente componat eccleſiæ XL. ſolidis. Qui in minoribus ordinibus conſtituto noxius fuerit, dupliciter componat, quo parentes componuntur. In maioribus cõſtituto tripliciter. Presbyterum ſi

ſi quis autem occiderit c c c. auro appreciatis ſolidis. Diaconum c c. eccleſiæ in qua miniſtrauêre exoluat : & ſi pecuniam habuerint nullam, ſeipſum, vxorem liberos ſeruitio eo vſque mancipabit, donec ſtatuta pecunia redimat. In Epiſcopum ſæuiat nemo, etiam ſi cui moleſtus fuerit: ſed coram rege, duce, aut plebe conueniatur ſuper homicidio, fornicatione conſenſuque hoſtili. Si inimicos prouinciæ introduxerit, ſi perdere, quos ſaluare debuerat, voluerit, deponatur aut in exilium relegetur. Qui ſanctimonialem ex monaſterio abductam contra eccleſiaſticam legem ſibi matrimonio coniunxerit, reſtituat. Epiſcopus ducis auxilio eam velit nolit monaſterio rurſus intrudat. Ipſum verò aut ſe emendare compellant aut prouincia eijciant. Presbyteris & diaconibus extraneam apud ſe in domo mulierē habere nō liceat, ne conſuetudine deceptus polluatur, indignè Deo offerens, & populus ob id plagā ſuſtineat. Sacerdotum ac aliorum clericorum cauſæ ab Epiſcopis ſolum ſecūdū canones iudicentur. Coloni & ſer-

De clericorū percurſoribus.

Epiſcopi cauſæ.

ſerui Eccleſiæ ſecundùm quòd quiſque habet, tributa decimasque perſoluant, de modijs decem vnum, de particis decem vnam, de decem faſcibus vnum, de decē apū vaſis vnum, pulli quatuor, oua quindecim tribuant. Ligna, lapides, calcem ad ſacrarum ædium ſtructuram aduehant: vltra vires tamen degrauetur nemo.

Decimæ quo modo danda.

De duce & eius cauſis.

Qui regionis duci inſidias ſtruet, aut hoſtes prouinciæ inuitauerit, aut ciuitatem aliquam prodiderit, tribus teſtibus conuictus, in ducis poteſtate ſit, bona eius confiſcentur. Verum per inuidiam ne quiſquam pereat, cum vno de ſe teſtante duello confligens, ſi vicerit abſolatus abſcedat.

Seditioſorum pœna.

Si ducem aliquis ſuum interfecerit: interficiatur & ipſe, ac res eius confiſcentur in publico in ſempiternū. Seditionem aduerſus ducem mouens, duci ſexcentis, cæteri factioſi cc. ſolidis componant. In hoſticum cum educitur exercitus, propter ſcortā aut caſas non rixetur, nec etiā propter pabula vel ligna, tollat, quiſque quantis indigeat, tollentē nemo prohibeat, ſecus faciens vel diſciplinæ hoſtili ſubiaceat, vel corā Comite ſuo verbe-

Leges caſtrenſes.

verbera quinquaginta ſumat. Comiti in Comitatu ſuo, ne hoſtibus abſq; ducis iuſſione damna inferantur cura ſit, ipſe perſoluat, ſi ſua negligentia peccatū fuerit. Liber ſi damnū intulerit quadraginta ſolidis mulctetur, æqualiaque omnia reſtituat. Seruus capite plectetur, dominus illius ne talia perpetraret, quia non prohibuit, pro ipſo reſtituat. Aliquid in exercitu ſurripiens criminis conuictus ſeruus, manibus mutiletur, nihil ſecius dominus eius reſtituere compellatur. Liber ad rei reſtitutionem ſolidis xl. componat. Si quiſquā aut à rege aut duce iuſſus aliquem interfecerit, defendat eum & liberos eius rex, ſiue dux cui obediuit. Et ſi is morietur, alius, qui ſuccedet tutelam ipſius aſſumat. Si dux contumax & rebellis decreta regis contempſerit, ducatu priuetur, ſeque æternæ ſalutis ſpe omni fruſtratum ſciat. Si ducis ſtultus & arrogans filius patrem adhuc iudicio præſidere, exercitum ductare, equum aſcendere, arma geſtare potentem: qui necdum ſurdus neq; cæcus eſt, qui regis mādatū ſtrenue exequi valet: malignorū cōſilio princi-

Ducis cauſa.

Filius patri inſidiatus.

patu deturbare nititur, exhæredetur, aut, ſi libet, in exilium perpetuũ ablegetur, quia contra legem in patrẽ peccauerit. Qui temeritate aut ebrietate inducis aula ſcandalum ſuſcitauerit, quicquid mali ſequetur, lege componat, ſolidis xl. plectetur, ſeruus manum perdat. In ducis aula qui temerè aliquid iacere conſpexerit, ſurripiens, vbi nocte vna celarit, furti aligetur, in publico ſolidis quindecim componat, quod dom⁹ ducis domus publica cenſeatur. Imperium ducis detrectans quindecim ſolidis mulctetur: & quicquid facere iuſſus fuerat ad huc perficiat, vt placita omni quintodecimo die in Comitatibus regionis omnibus peragantur. Liberi omnes cõueniãt, qui neglexerit, ſolidis quindecim mulctetur. Iudex vt iuſtè iudicet librum penes ſe legis habeat, ex eo cauſa omnis componatur. Neq; perſonam neq; munera reſpectet iudex, ſed de compoſitione, dum rectè iudicarit, partem nonã accipiat. Sin perperam, duplo, quicquid lata ſententia abſtulerit, exoluat: inſuper ſolidis quadraginta mulctetur. Ducis cædes parẽtibus aut regi ſoli-

Ducalis aula libertas.

Quo tempore placitandum.

Iudex qualis eſſe debeat.

ſolidis D.cccclx.componatur. Parentes ducis ſexcentis,obſeruato, vt ducis compoſitio parentũ ſuorum compoſitionem triplo excedat. Agilolfingi, de quorum progenie Dux perpetuo eligitur, compoſitionem quadruplam habeant. Huoſi, Trozzi, Sagani, Hahilingi. Aennoni, primi poſt Agilolfingos duplam. Liberum quiſquis interfecerit parentibus aut duci bis octuaginta ſolidos exoluat. Si oculũ, manum, vel pedẽ amputauerit quadraginta, ſi claudũ fecerit duodecim,ſi mancum viginti. Simplex vulnus tribus ſolidis, dentem molarem duodecim, alios omnes ſex componat. Peregrinos homines inquietare aut lædere ſumme prohibemus cõtra faciens dupliciter componat, & fiſco clx.ſolidos exoluat. Si occiderit ſolidis auro appreciatis centum mulctetur. Seruus liberum aut moleſtãs aut venundans, præſentatus iudici aut manum aur oculum amittat, abſque inſigni nota nequaquàm dimittatur. Liberti dimidio cõponantur mitius quã liberi. Nuptias inceſtatas prohibemus,vnde ſocrum,nurũ,priuignã,nouercam, fratris aut ſororis filiam, fra-

Liberi quomodo componantur.

Liberti.

De nuptijs.

tris vxorem, vxoris ſororem viro ducere liceat nulli, fratrũ aut ſororũ filij matrimonio nequaquam ſeſe coniungant: facultates eorum à iudice confiſcentur, qui cõtra fecerint. Qui dominicam diem ſeruili opere profanauerit, nec ſemel & iterum monitus ceſſat l. verberibus dorſum illius frangatur: ſi nec adhuc ceſſauerit, tertia ipſi bonorum pars auferatur: tertio ſi attentauerit, libertatem perdat, ſeruus ſit, qui die ſancto noluit eſſe liber. Seruus vapulet, & ſi non emendauerit, dextram perdat: Peregrinus monitus niſi ceſſauerit xij. ſolidis mulctetur. Qui liberum præter voluntatem ſeruitute deuinxerit, aut illius hæreditatem bonàve inuaſerit xl. ſolidis companat, reſtituatque quæ occupauerit omnia. Si quis cum alterius coniuge libera concubuerit marito cxl. ſolidis cõponat, & ſi deprehenſus interficeretur abſque vindicta ſuo in ſcelere iaceat. Cum libera cõſentiente fornicatus, ſi in cõiugẽ ducere noluerit duodecim componat ſolidis. Dñs ſeruum qui liberæ vim fecit parentibus illius ad pœnã dedat: interficere ius eſto, ſi libet. Si

De ferijs & pœna non cuſtodientium.

Mulierum cauſa.

Si quis virginem liberam præter eius ac parentum voluntatem rapuerit ſolidis xl. liberam viij. ancillam iiij. componat. Liber liberam vxorem abſque culpa dimittens parentibus ſolidis xl. componat. Mulieri dotem & quicquid aſportauerit ſecũdum familiæ ex qua nata eſt ſtemma legitimè perſoluat. Si liberam liber poſt deſpenſationem repudiauerit aliamque ſuperduxerit xxiiij. ſolidis puellæ parentibus componat. Sacramentalibus xij.iuret, eam, neque ob crimen aliquod, neque ob parentũ inuidiã dimittere, verum ob ſolum amorẽ,quo alteri teneatur. Qui alterius ſponſam ſibi rapuerit, reſtituat eam, & bis lxxx. ſolidis marito componat. Mulier quæ alteri potionẽ, vt aborſum faciat, commiſcet, ſi ancilla eſt cc.verbera, accipiat, Ingenua libertate viduata ſeruitio deputetur.Si prægnãs mulier icta aborſum fecerit,ipſa ſi morietur, qui iecerit tanquã homicidia teneatur: ſi fœtus tantum,nondũ viuens xx. ſolidis. viuẽs l.vueregeldum perſoluat, ſolidosq; tres & tremiſſem. Si in ducis curia,in ædibus ſacris,in fabrica, aut

Domus publicæ. molẽdino, quæ domus publicæ ſunt, liber homo quid furatus fuerit, nonuplũ componat, ſecundũ rei valorẽ iuret, ſiue cãpionibus depugnet, fur nocturno in furto deprehenſus, ſi occidatur, non vindicetur. Qui alterius *Furta quomodo componantur.* ſeruum ad furtum vel aliud nefas in domini diſcrimen perſuaſerit, fraude detecta tanquàm fur damnetur, nonuplum exoluat. Seruus quod tulit reſtituat, & inſuper flagellorum ictus cc. extenſus publicè accipiat, dominus incommodi nihil patiatur. Fur quaſcunque res ſubtraxerit iudici præſentatus ſecundùm legem vindictæ ſubiaceat. Verum morti non prius dãnetur, quàm nonnulla illi, qui damnum pertulit, compoſitio de furis facultatibus fiat. Qui aliquid in prouin- *Furtiua emptio lege coërcita.* cia emerit, diligenter prius interroget, furtiuum ſit nec ne. Furtiuũ ſi emerit reſtituere cogatur, atque in fiſcum pro fredo ſolidos xij. perſoluat: qua lege in eum etiam animaduertitur qui furtiuum commendatũ ſuſceperit. Compoſitionem à fure, niſi coram iudice, ſuſcipiat nemo. Larrocinij culpis ſubiaceat qui iudicem ſuum rem celat. Quoties de agrorum finib⁹ *Agrariæ leges.*

con-

contenditur conſtituta olim ſigna ab inſpectoribus quærantur, nec aduerſus ea longè poſſeſſionis tempus pattocinetur, venditor oſtendat, ſi nulla apparuerint, & ſi contentio tãta ſit vt ſedari non poſſit, campionibus depugnetur. Nemo nouum terminum aut ſignũ ſine alterius partis conſenſu, ſine inſpectore conſtituat. Liber ſi contra id defecerit lege ſolidis vj. mulctetur: ſeruus cc. flagellorũ ictus extenſus publicè ſuſtineat. Si liber liberi parietem aut ſeptem diſſipauerit vel irruperit, tribus ſolidis componat, & damnum reſtituat. Columnas trabes ſpangas tribus ſolidis ad reſtitutionem componat. Aſſeres, lateres & aliud quicquid ędificio continetur, ſingulis ſolidis. Pignorare abſq; ducis permiſſu liceat nemini, contrarium faciens, pignus eueſtigio illęſum reddat, duci xl. ſolidos pro fredo exoluat læſum ad arbitrium iudicis componat. Qui meſſem iam naturam alterius demeſſuerit ſolidis ſex componat. Negans ſactamentalibus ſecundùm legem ſuam ſex iuret. Qui ſegetes alterius incantando viciarit, cõuictus xij. ſolidis componat, fami-

Pignorare dux permittat.

liam illius anno toto alimentis prouideat, ęquale reddat, ſi quid perdiderit. Negans ſacramentalibus xij. iuret aut campione ſe defenſet. Si quis alieno ſeruo vel ancillę ad fugam aut auxilio aut conſilio adfuerit xij. ipſum, eam ſex ſolidis componat, reducatque: ſi negare velit xij. ſacramentalibus iuret, aut campionum ſe pugna expuiget. Nemo alienum animal etiam iu damno deprehenſum quouis modo lædat occidatve, ſed penes ſe couſque retineat, donec domino aut vicinis damnum acceptum indicabit, qui locum læſum cum æquali illęſo ſignēt in meſſis collectione quod læſus non læſo minus protulerit; is cuius animal damnum intulit rependat. Qui vero contra legem hanc, animal occiderit, cadauer ſibi abeat, domino aliud æquale reddat. Si oculum excuſierit, quanti animal ęſtimabitur tertia precij parte componat. Si caudam vel aurem, vno ſolido, Si cornu tremiſſe; duplentur, ſi hoc in domini contemptum odiumve perpetrarit. Qui pacta mercede equum aut bouem cuſtodiendum ſuſceperit ſua culpa periclitatum ab integro

Damnorum illatorum cōpoſitio.

De commendatis & commodatis.

tegro peſoluat, & mercedem nullam requirat: verum iuramentum ſi ſe abſoluerit corium reddat. Qui aurũ, argentum, veſtes aut alias quaſcunque res vendendas ſiue cuſtodiendas in ædes ſuas receperit, ſi fortuitò incẽdio vnâ cum rebus ſuis conſumptæ fuerint, quod ſibi non profuerint, iuramento dato, nihil perſoluere cogatur. Qui auxiliatoris ſpecie ex incendio aliquid rapuerit, proditus quadruplũ exoluat ſecũdùm legisq; ſtatuta componat. Rem in contentione locatam nec vlli donare nec vendere liceat. Mulier in viduitate poſt mariti obitum permanens æqualem vt filiorum vnus vſu fructuariam portionem poſſideat. Si vero ad alias nuptias tranſierit, eo die cum dote & rebus ſuis domo egrediatur, filij inter ſe portionem, quam conſequuta fuerat, vt reliquam diuidant. Patris bona filij de diuerſis etiam coniugis ſuſcepti equaliter hæreditabũt. Matris vnuſquiſque tantũ ſuę. Ancillę filius cum liberæ filio hæres non eſto. Si quis ſine liberis morietur, niſi teſtamento caueatur, vxor quoad viduitatem obſeruauerit, bonorum medie

Ex incendio quid ſurripiens.

Res in contentione poſita.

De hæreditate leges.

tatem omnium retineat, propinqui reliquã accipiant. Si verò & ipſa morietur, aut alteri nupſerit, cum bonis ſuis, & quæ lege debẽtur, abeat, propinquis & hæc pars cedat viro aut muliere defunctis, ſi vſque ad ſeptimum gradum propinqui nulli reperiantur, niſi teſtamento vel donatione caueatur, res eorum omnes fiſcus indipiſcatur.

De emptione & vẽditione,

Qui rem aliquam vendiderit, precio accepto, emptionem aut charta aut teſtibus ratam faciat, duo, tres vel plures teſtes adhibeantur. Venditio niſi voluntaria & libera, firma non ſit. Qui rem alienam domino ignorante vendiderit, ipſam lege reſtituat, & aliam æqualem addat. Si reperiri nuſquam poterit, duas ſimiles pro ea reddat.

Arræ traditionis vis.

Qui arram in quacunque re dederit, niſi placitum mutatum fuerit, ſtare contractui debet, aut hãc ipſam perdat, & precium quod debuit exoluat.

Mancipiorũ redemptio.

Si quis rem viciatam vendiderit infra dies tres recipiat, vel ſacramẽtali vno viciũ ignoraſſe iuret, & ſtet emptio. Seruus ſuo non domino peculio redemptus, fraude cognita domino reſtituatur, quia non precium, ſed res ſerui ignorans acce-

acceperit. Commutatio tātum roboris habeat,quantum emptio. Qui agrum aut pratum alterius ſuum dicens inuaſerit,ſex ſolidis propter temeritatem componat & exeat. Teſtem aure tractum niſi ſuper mortuum teſtari velit repelli nec debet nec poteſt.In mortui cauſa hic duello probetur, ſi vicerit vlterius nō impugnetur,ſed credatur ei.Ex pluribus teſtibus vnus tantum ſorte eductus iuret,ita dicens. Teſtis forritus ſum, teſtem me exhibeo, ſic me Deus iuuet & illum, cuius manum teneo, teſtis ante tract⁹ ſum, veritatē præſenti in cauſa dicere, datis deinde ad ſacrādum armis ſolus altera manu verbum ipſum cum vno ſacramentali iuret. Mendaciter iuraſſe conuictus cauſam reſtituat xij. ſolidis cōponat, aut innocentiam ſuam campione defendat. Si campionum vnus ab altero inter decertandum interficiatur,ſi ingenuus, ab eo, qui iniuſtè eū inuitauit xij. ſolidis nec amplius cōponatur. Qui liberum mortuum monumento refoſſum ſpoliauerit, parentibus illius ſolidis xl. componat, & ipſum etiam furtiuum quod tulit.

Teſtes & eorum cauſa.

Iurandi modus.

Periuri animaduerſio.

Campionum cauſa.

De mortuis & eorum cauſis.

Si quis occùltè liberum occiderit, cadauer in profluentem, aut alio abiectum condigna ſepultura & exequis priuet xl. primum ſolidis, deinde vueregeldo componat. Qui verò liberi hominis cadauer ad littus deuolutum aquis iterum immiſerit ſolidis xx. componat. Seruus eo modo occiſus atque abſconſus nunuplo, id eſt clxxx. ſolidis componatur. Qui veſtitu à ſe interfectum ſpoliauerit, dupliciter componat. Cadauer hominis mutilans ſingula membra ſingulis xij. ſolidis componat. Si repertum ne à feris dilaceretur pietate motus humauerit à parentibus aut domino illius ſolidum accipiat. Qui alterius nauem loco ſubmouerit illæſam aut æqualem reddat. Extra aquam vero protractam ſi celauerit, interrogatus negauerit, vt furtiuum componat. Qui canem venaticum abſtulerit ipſum aut ſimilem reddat, & ſex ſolidis componat: paſtoralem tribus. Illis legibus Bauari ante aliquot ſecula paruêre nonnulliſque adhuc, ſiquidem qui Chriſtianæ pietatis obſeruantiſſimi ſunt ad externa anguſtiora templa ſturnatim peregri-

De nauigijs.

De canibus.

grinantur. Aquiſgranum præcipuè, duo etiam prouinciæ loca miraculis ſanctorum, & peregrinorum frequentis clara. Virgo Maria Otingæ, & beatus Vuolfgangus. Regio vitibus præterquam vbi auſtralior eſt non ſeritur. Nemoroſa multum eſt montuoſa. Sues glandibus ſylueſtribúſve pomis credo tanta copia nutrit, vt veluti Hungaria boues, ita hæc ſues cęteris Europę nationibus largè ſuppeditet. Eſt gens adeo ſuillis & ipſa moribus famoſa, vt cęteris Germanis comparato Barbari (Barbari dico) nomen ipſi optime conuenire, nemo non videat. Duobus vitijs plus alijs inſignes, inhoſpitalitate videlicet & furto. Veſtitu vt plurimum blauo colore amicitur, ocreis libentius quam caligis calciatur. Baioariæ ſiue Bauariæ ad Auſtriam contigua eſt partim Carinthia partim Stryia. Eſt Carinthia montana regio Carnis ad ortum, Styriæ ad occaſum ac meridiem iuncta; Alpes Itales & forum Iulij contingit: multæ in ea valles colleſque feraces tritici, multi lacus, multi amnes, quorum præcipuus Drauus qui per Styriam, ac Pannoniã in

Duobus vitijs obnoxij Bauari.

Charinthiæ limites.

Drauus amnis.

in Danubiú fertur haud inferior Sauo. Imperium Auſtriæ principes obtinent, & archiducem appellant, cui ea regio paret, quoties nouus princeps reipub. gubernationem init ſolennitatem nuſquam alibi auditam obſeruant. Non longè ab oppido S. Viti in valle ſpacioſa dirutæ ciuitatis veſtigia viſuntur, nomen loci vetuſtas perdidit: nec procul hinc in patentibus pratis erectus lapis marmoreus eſt, quem, cùm dux creandus eſt, ruſticus quidam qui per ſtirpis ſuæ ſucceſſionem hæreditario id officium debetur, aſcendit ad dexteram bouem habens fœtam, nigri coloris: ad leuam equa illi ſiſtitur ſtrigoſa macieque inſigni, frequens circa populus agreſtiumque turba ingens: dux inde futurus ex aduerſo mouet purpuratorum multitudine ſeptus: præcedunt principatus ſigna, omneſque in toto comitatu egregiè culti præter futurum ducem. Is agreſti habitu, pileo tectus, calceos & paſtoralem baculum gerens, paſtorem agit magis quàm principem. Hunc venientem intuitus qui lapidem obtinet. Illirica voce (ſunt enim Charinthij

Sauus amnis.

Feſtiuitas in nouis ducis acceptione miranda.

Princeps in agreſti habitu.

Charinthiorũ lingua.

thij Illirij, hoc eſt Sclauoni) quis eſt hic exclamat, qui tam ſuperbè incedit? Reſpoudet circumfuſa multitudo principem regionis aduentare. Tum ille iuſtus ne iudex? ſalutem patriæ quærens? libere conditionis? dignus ne honore eſt? Chriſtianæ pietatis cultor? ac defenſor? clamatur: eſt quidem & erit. Rurſus idem, quæro quo me iure hac à ſede dimouebit? Reſpondet ducalis aulæ magiſter, ſexaginta denarijs hic abs te locus emitur: iumenta hæc tua erũt, ad bouem & equum manum intendens. Veſtimenta quæ dux exuet, habebis, eriſque tu cum domo tua tota liber à tributo. Quibus dictis, Ruſticus malam principis percutit, alapa leniter incuſſa, iubetque æquum iudicem eſſe: præmioque abducto, loco cedit. Tum lapidem Dux occupat, nudum gladium vibrans ad omnem ſe partem vertit, populum affatur, pollicetur que ſe æquam iudicem futurum; ferunt & aquam agreſti pileo oblatam potare in futuræ ſobrietatis argumẽtum. Deinde ad Solemnenſem Eccleſiam, quæ in proximo tumulo ſanctę Marię vocabulũ & nomen

Solemnenſis eccleſia.

men habet, perductus, ſacrificijs intereſt. Quibus peractis humili veſte qua adhuc indutus eſt depoſita, paludamentum induit, ſplendideque cum proceribus ſuis conuiuatur. Poſtremo in pratum reuertitur pro tribunali ſedens, ius dicit & funda confert. Hic honos principis inueſtiendi ruſticis datus eſt, quod illi primum in ea terra Chriſti fidem accepêre, nobilibus & principibus in errore adusque Caroli magni tempora permanentibus, quando & ipſi baptiſmati admoti ſunt. Fuit Charinthiæ dux venator Imperij, vnde ad eum lites & contentiones venatorum omnium deferebantur, vocatus in iudicio coram Imperatore querulantibus non niſi Slauonica lingua reſpondebat. Eſt & alia huius prouinciæ conſuetudo in oppido Klagen furibus duriſſima: ſi quis in furti ſuſpitionem venerit, eueſtigiò ſuſpenditur: poſtridie de ſuſpicione iudicant; ſi ſontem inueniunt pendere ſinunt, donec per partes ad terram defluat cadauer. Inſons repertus ſepelitur, exequiæque ex publico perſoluuntur. Pe nulis natiui velleris haud fucati Cha-

Honor principem inueſtiendi ruſticis datus.

Charinthiæ dux imperij venator.

Conſuetudo furibus grauis.

rintij teguntur vulgoque capita pileo obmuniunt,ſermone loquuntur Sclauonico. Stirij verò agreſtes, vulgo populi ſunt & ſtrumoſi, adeò quidem ingenti ſtruma, vt ipſis loquelã impediat: & mulier lactans illã poſt tergum perinde atque ſaccum reijciat (ſi fama vera eſt) ne infanti impedimento ſit. Strumæ cauſam aquæ aërique,quibus veſcuntur incolæ tribuunt.Styriani ipſi cultu & ſermone Germani ſunt,præter Draui accolas, qui Illirica vtuntur lingua.Sal ibi coquitur quod ad finitimas gentes defertur. Regio ferri & argenti ferax, ſed Principum incuria parcius foditur.Valeria olim dicta fuit, montana plurimùm præterquàm ad ortum, quà Pannoniæ finitima eſt, ea parte vaſtam effundit planiciem.

Stirij vulgo ſtrumoſi.

Struma cauſa

Sal ſtyrianũ.

Styria olim Valeria dicta.

De Italia,Italorumq; moribus, Itẽ de Romulo & eius ciuilibus inſtitutis.

CAP. XIX.

ITalia Europæ regio, prius Heſperia ab Heſpero Atlantis fratre,qui à fratre pulſus, & Hiſpaniæ, & Italiæ dedit nomen:ſiue, vt Macro

Heſperia.

bius inquit, ab Heſpero ſtella, quòd illius occaſui ſubiecta ſit. Oenotria etiam dicitur, vel à bonitate vini quod in Italia naſcitur, nam Græci Oenon vinum dicunt: vel ab Oenotrio Sabinorum rege, poſteà Italia ab Italo Siculorum rege, qui agriculturam Italos docuit, & leges poſuit: nam ad eam partem venit in qua poſtea Turnus regnauit, & á ſuo nomine appellauit, vt Virgilius probat.

Oenotria.

Italiæ appellatio.

Eſt locus Heſperiam Graij cognomine dicunt,
Terra antiqua, potens armis, atque vbere glebæ:
Oenotrij coluere viri, nunc fama minores
Italiam dixiſſe ducis de nomine gentem.

Timeus autem & Vario à bobus vocatam putant, quoniã Tauri Græca veteri lingua ita appellati ſunt, à quorum multitudine pulchritudineque Italiam dixerunt. Latium pars illa vbi hoſtia Taberina ſunt dicitur, quemadmodum Auſonia, vt Ariſtoteles inquit, pars ad Thyrrhenum verſà. Crucis forma inter Adriaticũ, & thuſcum mare iacens, ab Alpium iugis

Latium Auſonia.

Italiæ forma.

iugis & Apennini poerrecta,ſe paulatim tamen ad Rhegynum vſque attollens verticem,& littora Brutiorũ. In vltimo ſui in duo cornua ſcinditur, quorum alterum Ionium ſpectat mare, alterum Siculum: in extremitate Rhegium oppidum habẽs. Eius longitudo ab Auguſta prætoria per Romam Capuamq; porrecta vſq; ad oppidum Rhegium, Solino teſte decies centena & viginti milia paſſuũ colligitur. Latitudo verò quadringenta decem, vbi latior vbi breuior centum triginta ſex: habetque vmbilicum in agro Rheatino, qui dudum ex latere maris ſuperi Rubiconem fluuium pro finibus habuit. Diuiditur Italia in multas regiones, à Varo flumine ad Macram Liguria terminatur,vbi Genua illuſtris ciuitas. Inde ad Tyberinum amnem Hetruria, vbi Piſæ, à Tyberi ad Lyrim Latium, vbi Roma, intus Antium in ora. A Lyri ad Sarnum Campania, vbi Neapolis. Inde ad Silarim Picentinorum regio, vbi Surrentum & Salernum.à Silari ad Laium lucania, vbi Peſtũ & Buxentũ. à Laio ad Leucopetram Brutium in quibus Rhegiũ

Longitudo Italiæ.

Latitudo Italiæ.

Italiæ regiones.

Liguria.

Hetruria.

Latium.

Campania.

Picentinorum regio.

Lucania.

Brutium.

Iulium, à Leucoperta ad Iapigium promontorium, quod & Salentinum magnæ Græciæ ora eſt, vbi Groton & Tarentum. ab Iapigio ad Brunduſium Calabria, vbi Hydruntũ, à Brunduſio ad Garganum Apulia, vbi Barium & Salapia. A Gargano ad Sari fluuij hoſtia Frentinorum regio, vbi Iſconium. A Saro ad Apernum amnẽ Marucinorum ora, vbi Orton. Ab Aperno ad Æſium fluuium antiquiſſimum Italiæ terminum Piceni, quorum Ancon. Ab Aeſio ſiue Aſio, vt quidam ſcribunt, ad Rubiconem recentius Italiæ confinium Senones, quorum Phanum fortunæ Piſaurum & Ariminum. A Rubicone ad Padi hoſtia Boij, quorum Rauenna. A Pado ad Tiliauemptũ Veneti, vbi nũc Venetiæ. A Tiliauempto ad Natiſonem Carni ſiue Foroiulienſes, vbi Apuleia. A Natiſone ad Arſiam lapides & Iſtri, quorum Tergeſtum & Formio amnis, & Ipſe aliquando Italiæ finis. Apenninus mons totam terram, velut in duas diuidit plagas, hanc ad occaſum & meridiem, illam ad Septentrionem, & ortum obuerſam. Ab alpibus primo in Linguriam excur-

Magna Græcia, Calabria, Apulia.

Frentinorum regio. Marucinorum ora. Picenorum ora.

Senonum regio. Boij. Veneti.

Apenninus mons Italiã diſcernens

excurrens,mox inde Ciſalpinã Galliam & Picenum ab Hetruria & Sabinia dirimit, Anconemque progreditur, vnde aduerſus in Apuliã, & Garganum montem extenditur, Marrucinorum Pelignorum Frentinorum terram à Latio campania ſeparans. Vltimus eius conatus ex Gargano eſt: ad Leucopetram, hinc Apuliam habens, Calabriam & magnæ Græciæ oram, Picentes inde, Lucanos & Brutios. Eſt Italia metallis grauida,vbique vitalis & perennis ſalubritas,eximia cęli,temperies campi fertiles,aprici colles, innoxij ſaltus,opaca nemora, munifica ſyluarum genera, mira frugum, vitium & olearum fertilitas, nobilia pecori vellera, opima tauris colla, perſpicui & piſcoſi lacus, flumina fonteſque ſaluberrimi,portus plurimi, ipſa auidè ad mortales iuuandos in maria procurrens,& velut gremium omnium gentium commercio pandens, vt vere dicta ſit à quibuſdam terrarum omnium alumna, atque eadem parens, cœleſtium prouidentia electa, quę ſparſa cõgregaret imperia molliretque

Laus Italiæ.

Italia terrarum omnium alumna & parens.

retq́ue efferatarum gentium ritus: diſcordes ad colloquia linguas munere literarũ latinoque ſermone congregaret. Cæterũ vt gentes ſileã (nam longum eſſet numerare) quas Itali Romani lingua & armis vicere, tantum vna Quiritum ciuitas virtutum omnium valuit exemplis, quantum omnis Græcorum eloquentia præceptis, q́ui quaſi ita futurum diuinaſſent, vt hæc vna terra omnibus eſſet gentibus imperatura, quo tam ipſius partem magnam Græciam dixére: & vt breuiter dicam, non ſine prouidentia accidit, vt quum Deus optimus terras inuiſit, tum ibi cunctarum gentium arx eſſet & Imperium, vbi mox Chriſtiani nominis futurum erat caput. Color Italis & ſtatura penè diuerſa eſt. In Ciſalpina Gallia Venetoq́ue receſſu color vulgò candidus, cultus & ſermo accuratior: contra in Hetruriæ tractu Latio Campania, Lucania & Brutijs aquilus, capillus niger breuior ſtatura, & macilenta, ſermo & cultus ſimplex. omnia ſimilia in Piceno, & his quis ſuperi maris orã accolunt in magnam Græciã vſq; niſi quod in Apulis Calabris &

Quiritum ciuitas. Roma. Laus.

Hominum color cultus & ſtatura.

& ijs qui extremam tenent Italiam victus & ſermo cum Græcis promiſcuus durat. Tota Italia vt omnis ferè Europa vno matrimonio ſemper cõtenta fuit. Repudium ex vrbe Roma tranſlatitium. Hic Spurius Carbillius ſterilitatẽ coniugis cauſatus, primus vxorem repediauit. Triplex olim in regionis ciuitatibus condiditio fuit, Seruilis, Libertina, & Ingenau. Ingenuorũ triplex ordo Plebeiꝰ, Equeſter & Patricius. Sacrorũ ratio penes Pontifices & flamines, & alia quædã collegia eſſe, alia alijs dæmonibus ſacra facere. Summus honos & poteſtas in dictatore, à quo nulla fuit prouocatio. Ea dignitas ſemeſtris fuit, & ad eam per gradus fiebat à quæſtura acceſſus, per ædilitatem præturam Conſulatum, & cenſuram: non quòd ſemper per hos gradus iretur, explendusque eſſet numerus ſed in dignitate poteſtateque hic ordo erat, vt in re bellica certi militiæ gradus: miles centurioni parebat, Centurio Tribuno, Tribunus Legato, Legatus Conſuli ſeu alteri cuius eſſent auſpicia. Magiſter equitũ dictatori. Legitima militia decen-

Ciuium triplex conditio.

Ingenuorum triplex ordo.

Dictatoris dignitas.

Dignitatum ordo.

Militiæ gradus.

Legitima militia decennalis.

cen-

cennium habuit ſi non prius debellari cum hoſte contigiſſet, aut miſſio aliqua intercidiſſet, quæ nomine & re non vna fuit. Præter legitimam illam cuius nunc mẽtio facta eſt, fuit & Cauſaria, hæc vt priore illa minus pulchra, ita reliqua honeſtior, quę ab re igneminioſa dicta eſt. Militaris ætas ex Seruij Tullij præſcripto à ſeptendecimo anno in octauũ, & quadrageſimum decurrebat. Pacati in toga agebant, bellantes in ſago, & paludamento: bella feciali iure inferebantur, illataq; ſoluebantur non niſi legitimè. Ciuitates aut ſociæ, aut coloniæ, aut municipia dicebantur. Municipibus alijs ciuitas cum ſuffragio data: alijs ſine ſuffragio. Coloni vt membrum ciuitatis erant, & Romanis viuebant legibus, munĩcipes ſuis. In his Decuriones erant, quod Romæ Senatores. Purpura patricium diſtinguebat ordinem ab Equeſtri, aurum equeſtres à plebeio. Maieſtatis iudicia toti⁹ populi erant: rerum capitalium, iudicium, qui ad id ſorte lecti eſſent, ex ea decuria, quæ eo anno iudicaret: ciuilium rerũ prætoris centũ viralis haſtæ aliaq; alio-

Cauſaria militia ignominioſa.

Municipes. Coloni.

Decuriones. Patricij. Equeſtres. Plebei.

aliorum. Et hi olim Italicarum ciuitatum & gentium in vniuerſum mores erant, inſtitutionem hanc à Romulo trahētes. Romulus enim poſtquā ciuitatis Romanę muros, foſſas, munitiones & neceſſarias extructiones perfeciſſet omnes, ac ciuiū ſtatū ſe conuertens ita ordinauit. Diuiſa imprimis trifariā omnis populi multitudine ſingulis partibus ſingulos præfecit duces clariſſimos: deinde trium rurſus earum partium vnamquanque diuidens in denas partes æquales harum quoque duces deſignauit viros fortiſſimos, vocauit partes maiores tribus, minores curias. Homines tribuum ducatus habentes tribunos, qui verò curijs præſiderent, curiones dici poterāt. Erant autē & in decurias diuiſæ curiæ, ducesque earum decuriones appellati. Omnibus itaque in tribus & curias diuiſis: Agrū in triginta partes diuidēs, ſuam cuiq; curiæ partē tribuit, tantum ipſe agri accipiens, quantum quidem ad ſacrificiū templaq; ſatis eſſet, partem quoque agri publicam relinquens, ſicq; vna diuiſio regionis & hominū cōmunē cōtinēs æquabilita-

Romana ciuitatis ordinatio.

Hominum multitudo diuiſa.

Agri in ſingulos diuiſio.

Altera multitudinis hominum ſegregatio.

tem fuit. Altera item hominum ipſorumque fuit commoda, & honores pro dignitate cuiuſque partiens. Illuſtres enim genere & ſpectatæ virtutis viros tũ diuites, & quibus erant filij ab ignobilibus diſcreuit, humilibus & egenis, vocauitque tenuioris fortunæ homines plebeios, & qui melioris erant conditionis patres: his de cauſis progenitos eorum deinceps patricios vocabant. Romulus vbi maiores à minoribus diſcreuerat, leges dehinc poſuit, ſtatuitque quid vtroſque agere opus eſſet.

Patriciorum officia.

Sacra quidem patricios perficere, magiſtratus gerere, ius dicere, ac ſecum quoque publica adminiſtrare, vrbanis ipſos maximè negotijs intentos eſſe.

Plebeiorum officia.

Plebeios autem his munerib⁹ ſolutos cũ inexperti eſſent, & ob inopiam negotioſi, agricolari ſimul, & paſcere pecora, queſtuariasque exercere artes. Ne verò diſſiderẽt, aut iniurijs locupletum in humiles, aut leuium egenorumque hominum in excellentiores inuidia, commendauit ipſe patricijs plebeios, vnumquemque eorũ

Patronus Patronatum.

permiſit, quem vellet ſibi patronũ eligere, patronatum vocãs, ſuſceptũ pau-

pe-

perum humiliumque patrociniũ,& officia inſtituens vtriuſqus commoda, beniuolas ciuilesque eorũ cõiunctiones fecit: vt illi tuerentur clientes, tanquam patres filios: clientes econuerſò patronis obſequioſi eſſent: communiter autem vtriuſque neque piũ, neq; phas erat accuſare ſe inuicẽ, nec aduerſus ſe teſtimonium dicere, nec cum inimicis numerari: ſicque firmior erat Romanorum concordia. Conſiliarios poſt hæc inſtituit, centum viros ex patricijs eligens, fecitque delectũ eorum hoc modo. Ipſe vnũ ex omnibus optimum deſignauit, cui cõmittenda eſſent vrbana negotia, cùm ipſe exercitum extra fines duceret, tribuum vnicuique edixit, vt tres viros ex ſe diligeret, qui ætate & generis ſplendore ſenſuque excellerent: poſt hos autem nouem viros, etiam curijs ſingulis imperauit tres maximè idoneos ex patricijs eligere, poſteaquàm nouem iſtos primis à tribubus electis addẽs nonaginta, quos curiæ ſuffragijs prætulerant, eo quoque quem ipſe elegerat duce addito, centum conſiliariorum numerũ expleuit & à Romanus Senat⁹ dici

Clientes.

Centum viri conſiliarij delecti.

Senatus. *Patres.* *Senatores.* *Trecenti robuſtiſſimi electi.* *Celeres.* *Regis officia.*

cœptus eſt, qui ob auctoritatem Patres, ob ętatem Senatores dicti ſunt. Deinde trecentos viros ex generoſiſſimis familijs eligens robuſtiſſimis corporibus, quos Curiæ renunciaiũt, eodem modo quo anteà Senatores, ſingulæ denos iuuenes, eos ſemper circũ ſe Romulus habuit. Nomẽ commune omnes habebant, Celeres vocati, ab exequendi miniſterij celeritate, cuſtodes regis erant. Regis autem hæc officia, primum quidem templorum ſacrificiorumq; principatum tenere, agereque eum omnia in honorem cultumq; Deorum pia. Deinde legum morisque patrij cuſtodem ipſum fieri, iurisque ſimul omnis Senatum cogere, populum cõuocare, poteſtatemque ſibi in bello. Imperatoriam eſſe. Senatorio ordini honorem & poteſtatem talem attribuit, omni de re, de qua referret regno, cognoſcere atque ſuffragium ferre, & quod viſum maiori parti eſſet id vincere. Plebi deinde tria hæc dedit, magiſtratus creare, leges ſciſcere, & de bello decernere, cum rex vellet, neq; tamen poteſtatem horum abſolutã, niſi & ſenatus approbaſſet. Ferebat popu-

Dignitas Senatui conceſſa.

Plebi cõceſſit Romulus. *Suffragandi ritus.*

populus ſuffragium non viritim, ſed per curias conuocatus, & quod pluribus viſum eſſet curijs, ad ſenatum referebatur. Nunc autē mos iſte ſuffragiorum in pleriſque locis conuerſus eſt, neque enim de plebiſcitis ſenatus iudicat, ſed eorum quæ ſenatus cognouit populus eſt dominus. Ex hac autem diuiſione Romuli non ciuilia modo negotia, ſed bellica quoque Celeres iſti exequebantur. *Celerum officia.* Quādocunq; enim ei viſum eſſet exercitū educere, nec tribunos tūc per tribus, nec per curias centuriones, neque præfectos equitū creari oportebat, ſed rex tribunis mandare, illíque curionibus, è quibus deinde decuriones edocti ſtatutos ſibi quiſq; milites educebat. Vnà enim decenter inſtructi aderāt. Mille etiam pugnatores elegit, vt quidā ſcribunt, quos ob numerum milites nominauit. *Mille pugnatores delecti. Milites.* Tum ipſe ſe Imperij inſignibus, & cætero habitu & duodecim lictoribus cum faſcibus præcedentibus auguſtiorem populo reddidit: *Lictores cum faſcibus.* In quo faſcium numero, duodecim vultures, qui ei auguriū fecerūt, videri poteſt Romulus ſecutus, niſi ab Hetruſcis mo-

morem ipſum aliquis potiùs ſumptū dixerit, quibus cùm duodecim populi eſſent, magiſtratumque vnum communi nomine crearent, ſinguli ſuum illi apparitorem dare conſueuerūt. Sella curulis Trabea & aliorum Romanorum Regum inſignia omnia inde haud dubiè fuerunt. Romulus etiam ciuitatis vires augere volens, cauſſam honeſtā commētus, & rem in honorem Dei referens, templum loco in vmbroſo erigit, confugientibusque ad illud ſponſor factus eſt per ſpeciē religionis erga Deos, nihil eos mali ab inimicis accepturos, ac ſi permanere apud ſe vellent, ciuitates etiam participes faciebat, tradebatque agri portionem, quam bello quæſierat. Fuit item & aliud inſtitutum, vt ne captas bello vrbes funditus euerterent, aut in ſeruitutem redigerent: verùm miſſis in eas colonijs pro portione aliqua regionis colonias Romanorum facerent vrbes victas & reipublicæ participes. Cæterùm poſt Titi Tacij cædem, cum quo & Sabinum & Romanum populum in vnum confluxum quinq; annis gubernarat, Romulus ad ſacra conuerſus

Apparitores.

Lex in bello obſeruanda.

ſus publica & priuata multa inſtituit. Legẽ de matrimonijs tulit, vt mulier viro ſocia eſſet pecuniarum, & cæterarum rerũ, ſacrorum etiam, & vt viueret ad mariti ſui morem, domuſque vt ille dominus, ita & hæc domina. Morienti viro ſine liberis ſuccederet, ſui cum prole æqua ſit illi pars ſua. Adulterij conuictam vir & cognati, vt vellẽt necarẽt. Si vinũ bibiſſet domi vt adulterã punirent, quo inſtituto videri poteſt Romanos morem inualuiſſet, vt quoties viri domũ ſe reciperent, filias & vxorem exciperent oſculo, an, vt Portius Cato prodidit, olerent temetum, vt enim corruptionem inſaniæ principium arbitrati ſunt, ita corruptionis ebrietatem. Parentum in liberos, vt omne ius ſit ſtatuit, ſiue vellet coërcere, ſiue verberare, ſiue vinctum ruſtico operi detinere, vendere quoque permiſit & occidere. Si quis à patre vendit⁹ ſe in libertatẽ vindicarit, vt iterũ ac tertio patri ius vendendi ſit. Fuit id legis caput ccc. deinceps anno in duodecim tabulis relatum. Mitigauit tamen nonnihil auſterum carmen Numa Põpilius, qui tulit nullũ patri am-

Leges à Romulo lata.

Mulier viro æquata,

Vinum mulieribus.

Romanis prohibitum.

Ius parentibus in liberos conceſſum.

amplius in filium oportere eſſe, vbi illius iuſſu duxerit vxorem. Sequuta & alia inſtituta. Ne quis liberæ fortunæ ſedentariã exerceret artem. Militaris diſciplina & agricultura ciuibus permiſſa: vnde laudationis mos ille manauit ad poſteros, bonus miles, bonusq; colonus. Imperfectum putabat rex vtranque vitam alteram ab altera ſeparari, neceſſe eſſe & humum exerceri, & belli obiri munera, vt lex Lacedemoniorum habet. Operi omnes pacis tempore vacare ruſtico præcepit, permiſit tamen mercari etiam, quando res aliqua deſyderabatur. Nec religionis immemor, templa aras Deorumq́ue ſimulachra cõſtituit. Adiecit & dies faſtos, ſacrificia, ferias, nundinas, & alia pleraq; ad deorum cultum pertinentia: peregrina ſacra, & ea imprimis, quæ græcanico fierent ritu vrbe excluſit, præter Herculea iam inde ab Euandri temporibus inſtituta. Halicarnaſeus Dionyſius Varronem ſecutus LX. ait ſacerdotes, qui publica ſacra facerent, tributim curiatimq; ab eo inſtitutos, additos et his aruſpices diuinationum interpretes. Curiarũ ſingulis ge-

Perigrina ſacra vrbe excluſa.

Herculea ſacra.

genius ſuus cum ſacrorum miniſtris datus, communiſque omnibus Veſta, & annus in decem mẽſes digeſtus: quibus nemo non poteſt intelligere fuiſſe Romulum diuinarum humanarumque rerum non imperitum, nec ante Numæ regnum populum Romanum ſine moribus & relligione, vt plerique atumant manſiſſe. Has ciuiles diſciplinas Romul⁹ dedit. Numa Pompilius qui poſt eum regnum accepit, plures alias adiecit: annum ad curſum Lunæ in duodecim digeſſit menſes, quum Romulus ex decem antea conſtituiſſet: mutatoque menſium ordine: Martius, qui primus tũ fuit, ac ineuntem inchoabat annum duobus Ianuario & Februario prælatis, tertius in ordine eſt factus. Faſtos quoque dies fecit & nefaſtos, quibus nihil cum populo agi poterat. Flaminem vnũ Ioui creauit, qui Dialis eſt dictus, cum inſigni veſte curulique ſella excoluit. Adiecit & alios duos, Marti vnũ, Quirino alterum, ab inſigni quod capite gaſtabãt, quaſi Filamines dictos. Veſtę virgines legit. Hæ decem primos annos ſacrorum rituũ perdiſcebant: totidẽ deinde ope-

Veſta dea tributim venerata.

Annus in menſes duodecim.

Faſti & nefaſti dies.

Virgines veſtales.

rabantur ſacris , tertio decennio rudes,& nuper captas inſtituebant: poſteà verò, ſi quæ nubere vellet, fas erat alterū mallet ſequi. Salarium his ex publico conſtituit: perpetuā virginitate interim alijsque cæremonijs venerabiles fecit. Si qua inceſti conuictā eſſet, ante ora ciuiū mœſto ſilentio efferebatur, viuaque circa Collinam portā in ſubrerraneū ſpecum demiſſa, tellureq; ſuperingeſta necari. Gradiuo Marti duodecim ſacrauit Salios: hi menſe, qui ab eo nomē traxit plures dies celebribus locis vrbis ſolēne ducebāt tripudium: tunicā verſicolori tegmine puniceo diſtincto amicti, æneo baltheo, & gladio ſucincti: dextera lanceam virgamq; geſtabant, leua thraceā ex ære peltam, altioribus pileis, & in conum exeuntibus capita inſigniebant. Nihil ab his diuerſos fuiſſe, Dionyſius opinatus eſt, quòs Greci Curetas dixêre, Romani à ſolenni ſaltatione Salios. Pontifex eſt deinceps ab eo creatus, cuius poteſtati omnia ſacrorum iura ſubiecit, quibus hoſtijs, quibus diebus, ad quæ templa ſacra fieri oporteret formula edocuit. Interiecti etiā ſunt tot-

Virgines veſtales.

Duodecim Salij.

Pontifex creatur.

ſa-

ſacris ordinibus Feciales, his era cura tradita, vt Romani nullũ iniuſtè bellum inferrent cuipam. Hi ſi qua per iniuriã Romanis adempta eſſent, res ablatas ab hoſte repetebant: quæ ſi non redditę eſſent, bellum compoſito ad id carmine indicebant. Pari poteſtate ſontes, res iuſtè repetentibus ad ſupplicium dabant, legatorum iniurias vindicabãt: hi quæ pia in fœderibus eſſent tueri, ſancire pacẽ, eandẽ ſi minus legitimè pacta eſſet irritam habere, ſi quid Imperator, aut exercitus contra publicum iuſiurãdum deliquiſſet, ſcœlus expiare. Puerum trimo minorem lugeri vetuit, neque natu grandiorem plures menſes lugendum cenſuit quàm vixiſſet annos. Tempus longiſſimi luctus in decem menſes extendit. Populum in diuerſa diſtribuit collegia Tibicinum, artificum, architectorum, infectorum, ſutorum, coriariorum, fabrorum, figulorum, & ex variarum artiũ opificibus cõtactis vnũ omnium nouiſſimũ, ſua ſingulis ſacra venerationesque Dijs reddendas diſtribuit. Seruius Tullus in claſſes & centurias omnem ciuiũ multitudinem diuiſit. Quorũ ordinũ

Lugendi ratio.

Populi in collegia diſtributio.

Populi in claſſes diſtributio
ratio hæc fuit, vt hi, quorum res centum millibus cenſerentur, in prima claſſe eſſent, quæ centurias habuit
Prima claſſis.
octuaginta: Pari numero iuniorum ſeniorumque vt hi ad vrbis cuſtodiã præſto eſſent. Iuuenes foris bella gererẽt: arma vtriſque imperata, galea, clypeus, lorica, ocreæ & hęc quę corpus tegerent, in hoſtes haſta & gladius. Additæ huic claſſi duæ fabrorum centuriæ, qui in bellum machinas ferrent, & ob id inermes. Altera
Secunda claſſis.
claſſis ex virginti facta eſt centurijs, quarum cenſus ab quinque & ſeptuaginta millibus ad centum millia extendebatur: arma illis ſcutum, galea, ocreæ, lorica, duntaxat adempta: tela in hoſtes eadem: idem ætatis diſcrimen. Tertiæ claſſis cẽſus in quin
Tertia claſſis.
quaginta milia deſcendit, totidem centuriæ, nec in armis quicquam prę ter ocreas variatum, par centuriarum numerus.

Quarta claſſis.
Quartę claſſis cẽſus adhuc minor, quippe qui à quinquaginta millib⁹ in ſummam dimidio minorem contraheretur, nihil his datum prętet verutum. Quintam claſſem triginta cen-
Quinta claſſis.
turiæ expleuêre fundã his & lapides miſ-

miſſiles ferre in pugnam cōmiſſum. Cornicines, tibicines, cum ipſis cenſi, in treis centurias diſtributi, quadraginta millibus æſtimata eſt hæc claſſis. Minor deinceps cenſus reliquam habuit multitudinem, cui ob inopiam militię munus tributumque Tullus remiſit. Ciues iuramento adegit, vt ſinguli bona ſua æſtimare, quibus parentibus orti eſſent, quos filios haberent, cuius ipſi ætatis, cuius vxores, liberique, quæ illorum nomina quo vrbis loco, aut quo regionis pago domicilium haberent, propoſita his, qui fallerent, pœna, vt ademptis bonis ipſi verberibus cæſi, venderentur. Peditum numero diſtributo, ex primoribus ciuitatis nouos ſcripſit equitum ordines, vt cum ijs quæ fuerant ſub Romulo inauguratæ: quæque illis poſteà à Tarquino additæ duodeuiginti eſſent centuriæ, dena millia æris ſingulis ad emendos æquos data ex publico, & ad eos alendos duo millia in annum conſtituta: viduæ equitibus attributæ, quæ annuam pecuniam penderent: fuerunt equitum peditumque centuriæ centum nonaginta tres, quibus in fe-

Ciuitatis cenſus.

Equitum ordo.

rendis ſuffragijs, ſua omnibus ordinibus ſeruabatur dignitas, vt qui plurimi cenſi eſſent, maiora bellorũ onera ſuſtinerent (nam ita comparatum à Seruio erat, vt non viritim vt anteà, ſed pro ſenſus æſtimatione ſinguli tributa penderent) hi primo loco ſuffragia inirent. Cæterùm habuit prima claſſis octoginta peditum centurias, inibantque cum his equites ſuffragia, quod Dionyſius demonſtrat, vt octo & nonaginta centurię primo loco in ſuffragium vocarentur. Excedebat hic numerus dimidium ſuffragiorum, quo factum, vt his ſuffragantibus cõueniſſet, pro decreto haberetur, quicquid id eſſet, quapropter miſſus eſſet populus in ſuffragia. Si hic quoque rarò accidere ſolebat, variatũ eſſet, ſecundæ claſſis centuriæ vocabantur: atque aliæ deinceps aliarum ordine, ita, vt fere nunquam ſit ad extremam claſſem peruentum. Tulli regis prudentia comparatum, vt ordines in eo paria facerent, vt ijs qui maiora ſuſtinerent onera incommodi ſuffragijs reponeretur: quibus licet nemo excluſus videretur, vis tamen omnis penes equites & primæ claſ-

Tributi penſio.

Suffragandi ratio.

claſſis centurias eſſet conſtituta : in quorum poteſtate fuit creare quos vellent magiſtratus , ſancire leges, bella indicere : quorum trium poteſtas ab initio fuit à Romulo populo data : deinde Tarquino ex vrbe eiecto iterum mutata regiminis forma eſt, pro regibus Conſules habere cœtum , quibus omnia inſignia permiſſa quę fuerunt & regum,præter coronæ togæque palmatæ vſum cum Brutus cum Collatino libertatis vindex hanc dignitatem centuriatis comicijs conſequutus: Ciues ſacramento adegit,ne mortalium quenquam amplius Romæ regnare paterentur. Senatorum numerum in trecentorum ſummam expleuit , Regem ſacrificulum creauit , qui ea ſacra perpetrauit , quæ reges facere conſueſſent. Leges Valerius tertius conſul tulit, quibus prouocatio à conſulibus ad populum eſt permiſſa , vt capitale eſſet,huic, qui iniuſſu populi magiſtratum caperet. Ciuium vectigalia tollerentur , quo contigit , vt vulgò promptiores ad queſtus & opificia ſint homines facti. Addidit & alio capite , vt qui tyrannidem affectaret

Equitum dignatio.

Conſules inducti.

Senatores trecenti.

Rex ſacrificulus.

Aerarium cõſtitutum.

ret impunè occideretur. Aerarium in quod publica pecunia reponeretur, Saturni templum conſtituit, populo vt duos quoque quæſtores crearet, permiſit. Creatus tamen non longè poſt magiſtratus, ab cuius imperio nulla eſſet prouocatio, Dictatoris ei nomen inditum, à dictandi quæ vellet poteſtate, ſiue à dicendo potiùs quia non populi ſuffragio creari cõtigiſſet, ſed ab vno eſſet dictus, qui tum ſummum in vrbe imperium haberet. Hunc creandi dictatoris morem videri poſſunt Romani à Græcis accepiſſe: quibus, vt Theophraſtus tradidit in libris quos de regno ſcripſit, in certũ tempus tyrannos quos Eſymnetas dixerunt legere moris fuit. Semeſtris illius dignitas apud Romanos fuit, nec alio pacto creari ſolebat, quàm quum vis aliqua maior repentè exorta ingentem vrbi cladem minitari videretur huic cęteros magiſtratus eligere licebat, vt Magiſtrum equitum, qui ſecundam poſt eum dignitatem gerebat, præſertim in equites & accenſos, iungebatur Dictatori, ſicuti regibus tribunus. Spurio Caſſio & poſthumio cominio

Quæſtores creati.

Dictator in vrbe.

Magiſter equitum.

nio conſulibus plebi datum eſt vt & ſuum haberet magiſtratum, qui ſacro ſanctus eſſet, qui inuiolabilis, cui auxilij latio aduerſus conſules eſſet: diſertè expreſſum, ne patrum cuiquam cum magiſtratum capere liceret, hic tribuni plebis nomine dicebatur, tanta fuit ipſorum poſteà inſolentia, vt, niſi eis placerent, decreta conſulum & ſenatorum caſſarent, comitijs creabantur, ſiue auſpicijs, ſiue religione: primum duo numero, deinde tres additi, ad vltimum adhuc quinque. Tria Comitiorum genera Romæ olim vſurpata ſunt: Curiata, cùm ex generibus hominũ ſuffragiũ ferretur, nomenq; ideò rei datum, quód curiatim per lictorem calarentur. Centuriata, quum ex cenſu, & ętate fieret, quorum ratio abundè relata eſt, cæterum, vt illa per lictorem, ita hæc per cornicinem calari ſolita. Tributa reliquum genus appellatum, ex regionibus & locis conflata. Ex patribus centuriatis Comitijs decẽ viri ſine prouocatione creati. Et in eos publicę adminiſtrationis ratio omnis à Conſulibus tranſlata eſt, vt olim à regibus ad conſules, hi

Magiſtratus ſacro ſanctus Tribuni plebis.

Tria comitiorum genera.

Decem viri creati.

condere leges iuſſi, decimo die ius ſinguli in orbem dicebant, quo in decem tabulas complexo, quod fauſtū felixq́; eſſet, leges decem tabularum populo promulgauêre: duodecim faſces præcedebant eum, cuius erat iuriſdictio, cæteris ſinguli accenſi. Sed diu nō durauit magiſtratus ille, quippe qui, vt Tribunitia poteſtas ab eo ex vrbe in perpetuū tolleretur à patribus excogitatus fuerat, re cognita, ab ipſis Tribunis ipſe ſublatus eſt. Tum lege cautum vt quod plebs vellet, totus populus teneret. Et alia: vt qui Tribunis plebis Aedilibus iudicibus noceret, eius caput Ioui eſſet ſacrum, familia ad ædem Cereris liberi liberæq́ue venderentur. Item, vt alter ex plebe conſul deinceps crearetur: atq̀ue vt inter patricios & plebeios connubia promiſcua eſſent. Cenſores prætereà creati duo, quibus ſcribarum miniſterium, tabularum cura cenſendi formula commiſſa. Res parua ab initio, ſed quæ procedente tempore multo maiora quàm ab initio credibile fuerit, habuit incrementa. Tanta illis dignatio, tanta autoritas, vt omnis morum ciui-

Leges decem tabularū promulgatæ.

Cenſores duo creati.

ciuiliſque diſciplinæ ratio ipſorùm eſſet. Regimen ad hæc ſenatus, equitum Centuriarum, omne decoris ignominiæque diſcrimen, horum priuata & publica loca recognoſcere: vectigalia populo Romano locare, cenſum agere, luſtrum condere, Senatores è ſenatu remouere, notare infamiâ, quinto quoque anno creabantur. Magiſtratus & alius ſuperadditus, qui ius diceret, Prætorem hunc vocare placuit. Huic omnis publici priuatique iuris poteſtate permiſſa, nouum ius cōdere, & vetera abrogare facultas: erat vnus ab initio, qui vrbanus dicebatur, quo non ſufficiente, quòd multi peregrini in ciuitatē venirent, alius creatus eſt, peregrinuſque vocatus, quòd plerunque inter peregrinos ius diceret: honorarium ius illud appellabatur à magiſtratus honore, Regia illis inſignia & apparatus conſulibus penè æqualis. Permanſit hic ciuitatis ſtatus ad Iulij Cæſaris vſque tempora, qui monarchiam, quæ longa poſteà Imperatorum ſerie retenta eſt, iterum induxit. Ludus Romæ celebrabatur, qui Magnus Circenſis etiā & ple-

Prætores duo vrbanus & peregrinus.

Ius honorarium.

Ludus Circenſis ſiue Plebeius.

plebeus dicebatur, eius pompa ex capitolio per forum in circum maximum mittebatur tali apparatu: Equitum filij, quibus ætas apta eſſet pompæ, equis ſedentes, quique pedibus ſtipendia facturi erant, ſuis alis centurijsque diſcreti præcedebant, vt exteris gentibus oſtenderetur, qualis quantaque iuuentutis indoles, in ſpē ciuitatis interim ſuboleſceret hos aurigæ ſequebantur, quadrigæ bigæq́;, & equi deſultorij. Mox athletæ leuiorum grauiumq́; certaminum, pudenda tantum velati, cæterum corpus nudi, curſu, paleſtra, cæſtibus certaturi. Saltatorum deinceps chori virorum primus, alter pubeſcere incipientium, poſtremos puerorum. Ordine deinde tibicines ſubſequi vtres & tibiolas inflantes citharedique lyras ſeptichordes eburneas, & quæ barbita nuncupata ſunt habentes. Saltatorum cultus tunicæ puniceæ cingulis æreis ſtrictæ, enſes lateribus pendentes, tela breuiora viris, galeæ æreæ criſtis inſignes, peonisque excultæ. Præibant choris viri ſinguli ſaltationis & tripudij modum præmonſtrantes, bellicos motus, atque ve-

Athletæ.

Saltatores.

Tribicines.

vehementer proceleumaticis & rithmis imitantes. Enoplia ſaltatio in his vſurpata, quæ & Pyrrhica nuncupata eſt, à Pallada, vt creditur, reperta, alij Curetes eius ſaltationis autores arbitrati ſunt. Enoplios choros Satyriſcorum cætus eueſtigiò ſequebatur: erant hi in Syllenos & Satyros figurati, cauillabundo motu ridicula in magnis imitantes. Atque hunc demum ordinem tibicines alij, & citharedi vario ſequebantur centu. Ibant inde qui paſſim thura & aromata thuribulis adolebant, multaque odorum fragrantia Deorum ſimulacra auro argentoque cælata virorum humeris ferebantur. Tum demum Thenſam ſummi vrbis magiſtratus, magna omniũ ordinum caterua religioſè ſequebantur. Circi area in qua hic & alij ludi agebantur tria & dimidium in longitudine ſtadia habuit, latitudo quaternum fuit iugerum id ſoli ſpacium inter Palatinũ & Auentinum iacens, tribus lateribus porticus paululum repandæ claudebant cl. millium ſpectatorum capaces, ſedilia circa aream cemento extructa erant, in quo ſe-

Enoplia ſiue pyrrhica ſaltatio.

Satyriſci.

Circi magnitudo.

ſedentes ſpectarent. Scænici ludi in
Ludi Scænici. eo etiam agebantur, tali primum ra-
tione. Ludiones ex Hetruſcia accer-
ſebantur, hi ad tibicinis modulos ſal-
tantes, haud indecores more tu-
ſco reddebant motus. Imitari hos
primo Romana iuuentus, incomptis
inter ſe carminibus iocularia funden-
tes, nec motus interim abſoni à vo-
ce, mox diligēti vſurpatione eo pro-
ceſſit vſus, vt vernaculi eius rei
artifices, quia nihil iam à Tuſcis lu-
dionibus diſtarent. Hiſtriones appel-
Hiſtriones. lati ſint, quia Hetruſca voce Hiſter
ludio vocaretur. Hi deinceps non in
conditum & rude carmen, alterniſ
que vt à principio iactatum vſurpa-
runt, quod Feſcennio fuit ſimile, ſed
modulatas ſatyras, deſcriptio ad
tibicinē cantu, decoroq; motu pera-
gebant. L. Andronichus ab Satyris
digreſſus fabulam argumento fecit,
factamque cùm ſæpius egiſſet, obtuſa
demū frequenti vſu voce, puerum qui
caneret ante tibicinem ſtatuit, inde
vt ad tibicinis latus hiſtriones ca-
nerent receptum, vbi igitur res
à riſu & ſoluto ioco auocari cœpta
eſt, ludoq; in artē paulatim vertente,
iu-

iuuentus fabularum actu hiſtrionibus relictis veteri inſtituto ridicula verſibus intexta inter ſe iactabant: vnde exordia fabulis potiſſimùm Artellanicis coinſerta extiterunt. Id Ludionum genus ab oſcis acceptum, iuuentus tenuit, nec Hiſtrionibus attingere permiſſum. Hic qua ratione Senatus populuſque Romanus ſuos vita defunctos Imperatores conſecrare, cæloque inferre ſolebat, referendum duco, ipſi namque, vt Herodianus ſcribit, locabant in Regiæ veſtibulo ſuper eburneum lectum auro ſtratum imaginem, defuncto principi per quam ſimilem: recũbebatq; pallida effigies in modum ægrotantis: circa lectum, magnam diei partẽ aſſidebat Senatus omnis, ad leuã pullis veſtibus amictus: ad dexterã lectę ex omni nobiliate matronę in albis veſtibus: Is enim color lugubris fuit in muliere olim: omni alióqui ornatu detracto, id ſeptem diebus defuncto datur: Medicis velut adhuc ſpirãtẽ interuiſentibus, denũciantibusque in dies morbũ ingraueſcere. Ad poſtremũ, quaſi tũ demũ vita defunctum, equeſtris ſenatorijque ordi-

Conſecrandi ratio.

Albus color lugubris in feminis, niger lugubris in viris.

ordinis iuuenes per viam ſacram in forum deferunt: lecto in roſtris depoſito, pueri puellæque patricij generis compoſito ab vtraque parte cætu hymnos in defunctũ canunt, flebili carmine modulatos. Dein eburneo lecto cũ effigie ex foro in cãpũ Martiũ trãſlato, ingens ibi ſuggeſtus quadrata forma lignea tantum materia contexitur, multis gradibus in phari ſpeciẽ faſtigio aſſurgentibus. Singuli auro & purpura inſtrati, ſignis ex ebore factis, varijsque picturis inſigniter excoluntur: ac quo altiores illi minúsque patentes, eo minores his imagines prominebant: interius erat moles aridis referta fomitibus. Effigie ſecundo gradu collocata omnibusque odoramentorum generibus omnifariam admotis, quæ certatim à tota ciuitate eo congerebantur: nobiliſſimi iuuenes equeſtris ordinis trabeati tabernaculo obequitabant motu quoddam Pyrrhichio ſoleniq́ue decurſu. Circumagebantur & currus, quibus inſidebant rectores, perſonas illuſtrium Principum gerẽtes: ac tum demum ab imperij ſucceſſore face admota circũfuſa multitudo
ab

ab imis partibus molem incendit: ac ſimul ignis cœpit inualeſcere, ex ædificij faſtigio aquila emittitur, quæ Principis animā in cœlum ferre putabatur. Qui per hæc Romanorū Princeps cōſecrat⁹ eſſet, vana ſuperſtitione inter Deos colebatur: & hæc de vrbis Romanæ ſtatu. Hodie Italia omnis Chriſtianam pietatem religioſiſſimè obſeruat, ſacrorum cæremoniās ex Romanæ Eccleſiæ inſtituto: niſi fortè in vltima eius terræ parte pauci Græcum ſeruent ritū, & ipſi quidem Græci generis vnum connubium vt Itali olim, ſed citra repudium: neq; id permittitur niſi magna de cauſa, Romanique Pontificis permiſſu. Regum nobilumque Principum primogeniti veteri inſtituto regnum obtinent: in priuata fortuna virilis ſtirpis liberi ex æquo fiunt hæredes, ſed legitimo thoro nati. Tripliciiure vtitur Italia Pontificio, Cæſareo, & Municipali: conſtat hoc ex legib⁹ quas aliæ ciuitates alia ſibi de cauſa condunt, ad bonum æquumque ſpectat. Iudicia rerum ciuiliumque negotiorum, hic iudicum ordines exercent illic magiſtratus: nam non vna

Recentes Italiæ mores.

vbiq; eſt regiminis forma. Prima nobilitas militiæ, ſi felix ſit, ſequens rei literariæ, Sacerdotium magis venerabile facit, quàm nobile. In claritudine literarum Theologi primas ſibi partes vendicant, ſecundas ab his iuris ſcientiæ periti: ſunt & Medici in admiratione, ſed maiore quæſtu, Mathematici, Dialectici, Aſtronomi, & Poëtæ magis inter ſe clari, quàm vulgò conſpicui. Grammatici extremi omnium: vt qui inter pueros conſeneſcant. Eſt & ſacris oratoribus grande nomen, ſed maior veneratio, ob pietatis ſtudium frequentiore agunt theatro, quàm forenſes. His maior quæſtus, quàm nomen. Eſt & Mercatura in magna celebritate, nam precium hodie, vt ſemper in præcio eſt. Pictores, Statuarij, Fuſores in maiori admiratione, quàm agricolæ: etſi vt auditum eſt prima laus apud maiores his debebatur. Romani propemodum ſoli Italorum pecuaria exercent, ſed mercenaria externorum hominum opera. Veſtitus alius alij, ſed Venetis laxitate inſigni ac prolixitate: & in his vrbicus municipali ſumptuoſior. Secun-

Veſtitus Italorum diuerſus

cundum Venetos ciuilis & nitidus Florẽtiæ,& cæteræ Hetruriç. Mediolanẽſibus ac toti Æmiliæ Liguriæque floridior,ſed paulò cõtractior. Romæ aulicus prolixitate varietateque colorũ omnes alios antecellit. Romanus multo frugalior,ſed cui ſuus non deſit nitor, præſertim in fœminis. Neapolis magis nitido vtitur quã ſumptuoſo, & externus gratior Italico. Cætera Italia ſimplicius veſtitur, nec vnus habitus omnibus, quippe quem noſtra memoria ſępius variari contigit. Ecce in Æmilia & tota Gallia Ciſalpina gaudent Principes fœminæ in Hiſpanico habitu videri viri in Gallico malũt. Iam & Romæ muliebris ſexus Tuſcum nuper affectabat: Venetiarum matronæ his paucis annis vlnas pectus & humeros nudabant: nunc omnia contegunt, ac laxioribus vtantur manicis, & in Hiſpanicum degenerant. Veteres Romanorum ſtatuæ & numiſmata arguunt nullum apud maiores fuiſſe tegendi capitis vſum, nec caliga fuit niſi militaris: eſt hodie vtrunque vulgatiſſimum, ſed tegere caput tranſlaticiũ in Italia, vt credere eſt, quòd

Romanorum veſtitus.

Principum fœminarum veſtitus.

Tegendi capitis apud Italos olim nullus vſus.

nomen etiã declarat: nec lanei aut linei thoracis adeò. frequẽs vſus olim: ꝙ ex veteri ſtatuarũ figuratione poteſt intelligi: nunc omnis iuuenum cultus in his ſeſe propemodum effert. Italicus ſermo neque ille eſt, qui olim fuit, nec omnino ab eo diuerſus: ſed barbaris vocibus plus minùsue adulteratus, vt hæc aut illa regio fuit externis gentibus magis obnoxia. Littoralis Hiſtriæ ora Veneta plurimùm vtitur lingua, quæ compta eſt, & grauis, plurimumque linguarum flore cõflata: quod facilè contigit in frequentiſſimo Italicarum gentium commercio: olim multo ſimplicior fuit, ac minus auribus grata. Carnicus ſermo plures ſonat linguas, ac neſcio quid ab Italico diuerſum, dulcior auditu, quo Taruiſium, Patauium, Verona, Vicentia, Mantua, Ferraria vtuntur: ſed in his vrbicus gratior agreſti. Ciſalpina Gallia externum quendam & à noſtro alienum ſonat. Nulla alioquin gens cultior aut vrbium apparatu, aut victus frugalitate Rauennæ, Arimino, Piſauro, Fauentiæ, Bononiæ & vniuerſæ Æmiliæ, flaminiæ venuſtus ſer-

Veneta lingua

Carnicus ſermo.

Ciſalpina Galliæ ſermo & laus.

ſermo. Tuſcis breuis & velut Laconicus, in alieno, quam ſuo ore, gratior quod Romæ nuper offendebat commercio gentium in dies magis excolitur Picenis & Sabinis & Marſis craſſior caſtigatiorque, Vmbris, Apulis, Lucanis, Brutijs, Samnitibus & cæteræ Italiæ rudior lingua ac minus peregrinis imbuta, præter Neapolim, vbi plerique Hiſpanicum affectant: quòd ſi quis altius ſpectet, atq; in vniuerſum iudicet, nulla eſt ciuitas, nullus populus, qui nõ aliquid à finitimis differat: auctor Antonius Sabellicus Eneade xj. lib. j.

Tuſcus ſermo Laconicus breuis.

Romanus ſermo.

De Liguria Ligurumq́ priſco viuendi more.

CAPVT XX.

Liguria Italiæ regio pro maiori parte mõtuoſa, inter amnes Varum & Macram, ab altero latere Appennium habẽs, ab altero Padũ Tuſciam attingẽs: cuius caput nunc eſt Genua. A Ligyſto Phaëtõtis filio dicta, conuerſione y in u, vt pictor Fabius prodidit: horũ gẽs ſiculi fuêre, vt Thucidides arbitratur. Magna pars Italiæ eſt ab his olim poſſeſſa.

Liguria fines.

Siculi ab Oenotris Italia eiecti Siciliam tenuerunt. Ligures labore plurimo continuò vitam duram agunt: nam multis arboribus oppleta regione materia eſt ad naualem fabricam præcipua: arbores tanta craſſitudine, vt diametri octonos pateant pedes. Vnde quidam cædendæ materiei, quidam ſubigẽdo agro à lapidũ aſperitate cultu difficili vacant: ita enim terra lapidoſa eſt, vt gleba abſque ſaxo nequeat effodi. Ob quod vitæ erumnoſæ natura aſſueti: licet multo in labore verſentur, parum tamen percipiunt emolumenti: continuum verò exercitium, & victus parcitas corpora eorum macilenta efficit ac robuſta. Mulieres quoque virorum labores perferunt, aſſuetæ vnà cum viris opus facere. Venationibus continuò vacant, capitisq; feris fructum inopiam ſuſtentant. Niuibus inſuper montaniſque aſperitatibus aſſueti agiles corpore ac validi redduntur. Nonnulli meſſis raritate carnes partim domeſticas edũt, partim ferinas, aqua in potum ſumpta. Oleribus vtũtur, prout fert regio eorum, ad quos neq; Ceres venit; neque Dio-

Siculi ex Italia in Siciliã compulſi.

Ligurum ſtudia.

Mulieres in labore viros adiuuant.

Victus Ligurum.

Dionyſius, præ cæteris dijs hominibus vtiles. In terra cubant vt plurimum, rari ſub tecto aut in tugurijs iacent. Plures ad concaua ſaxa, ſpelũcasq; ab natura factas, vbi tegantur corpora diuertunt. Hoc pacto priſco more abſque appatatu aliquo viuũt. Denique mulieres virorum, viri ferarũ robur & vires habent. Aſſerũt in bello ſæpius vegetum Gallum ab gracili macilentoque Ligure ex prouocatione ſingulari certamine vinci. Arma habent leuiora, quàm Romani. Operiuntur corpora ſcuto longo ad formam galaticorum facto, tunicaque ſuccincta. Armantur etiam ferarum pellibus, ac enſe mediocri. Quidam Romanorum conſuetudine, quos in ea re immitati ſunt, arma immutarunt: feroces ſunt, & acuto ingenio non in bello ſolum, ſed in communi vita. . Mercaturam exercent, nauigantes per Sardinonum Libycumq; pelagus, ſponte ſe grauibus maris periculis obiectantes, ſcaphis enim haud ſatis cæterarum nauium more præparatis nauigant: quo fit vt imminente tẽpeſtate grauia ſubeant vitæ diſcrimina. Gens hæc vt Anto.

Habitacula.

Robur corpũ.

Arma.

Fercocitat.

Nauigantes mercaturam exercent.

Recentes mores.

Sabellicus primo Lib .vij. Enneadis habet, adhuc ferox eſt, & ad rebellandum nata, vt quæ diu Romaua exercuit arma, plurimùm pecore victitat, lacte, hordeaceaque potione.

De Tuſcia & gentis eius antiquis moribus.

CAP. XXI.

TVſcia Italiæ regio celebris, à ſacrificijs, vt quidam arbitrantur, dicta: nam Greci θύειν ſacrificare dicũt, vel à thure, quo maximè in ſacrificijs vtimur, vel à Tuſculo Herculis filio, quod veteres probant. Olim Tyrrhenia dicta fuit. Dubium à Tyrreneo Atys, an Herculis & Omphales, an (vt alij ſcribunt) Telephi filio, qui in eam terram duxerit colonos. Dionyſius à Tyrſibus ædificiorum genere, quibus Tuſci vterentur id nomen factum ſuſpicatur. Romani eius terræ populos nunc Tuſcos nunc Hetruſcos dixêre. Græci verò Tyrrhenos. Veterem illorum opulentiam, tum pelagi nomen demonſtrat magna ex parte Italiæ prætenti, tum fines terræ, ab infero ad ſuperum mare, & ad Alpes propemodũ promoti. Satis conſtat quod quicquid

Tyrrhenia vnde Tuſcia appellata.

Tuſci etiam Hetruſci appellantur.

quid terræ intra Alpes iacet, & Apennium vmbrorum olim fuiſſe, qui inde à Tyrrhenis ſint eiecti, Tyrrheni à Gallis, Galli à Romanis, Romani à Longobardis, qui poſtremò nomen ipſi terræ indiderunt. Et quod ad celebritatem nominis attinet, Latini Vmbri & Auſones à Græcis Tyrrheni ſunt olim vno nomine appellati: quidam etiam Romam ipſam Tyrrhenã vrbem opinati ſunt. Fuit Tyrrhena gens fortitudine egregia magno potita imperio, ciuitates condidit plures atq; opulentas. Claſſe quoque potẽs cũ diutius mari imperitaſſet, Italum pelagus ab ſe Tyrrhenum denominauit. Pedeſtri quoque exercitu præualida, tubam primo adinuenit, & bello admodum vtilem, & ab illis Tyrrhenum appellatam. Duces exercitus plures inſignibus decorauit. Lictores, currulem ſellam, prætextam veſtem, faſces, ſceptrum eburneum, alia multa dedit: domibus porticus addidit, in quas ſeruorum concurrentium turba diuerteret: quæ immitati poſtmodum Romani inque melius aucta ad ſuam rempublicam tranſtulère. Literis quoque & rerum na-

Vmbrorũ terra.

Longobardia

Tuba à Tyrrhenis inuenta.

Inuenta Tyrrhenorũ plurima.

naturalium inueſtigationi, ac Theologiæ plurimo tempore impenſo. Præ cæteris in fulgurum interpretatione, & arte augurandi verſata eſt, adeò vt noſtra etiam ætate vniuerſus fermè orbis, tum admiretur viros, tũ haruſpicibus vtatur. In ſcientia faciendorum ſacrorum ita etiam floruit, vt Romani, qui non ſeruandæ tantum, ſed & amplificande religionis cupiditate incendebantur, decem principum filios ſenatus conſulto ſingulis Tuſciæ populis percipiendæ ſacrorum diſciplinæ gratia traderent: hinc ludibrium illud malorum dæmonum ad Romanos defluxit. Hinc Bacchanalia, quæ vt fœda & pernicioſa, magno ſunt bonorum conſenſu, autorum ſuorum ſupplicio vindicata, ex totaque Italia ſublata. Patriam Tyrrheni vberem incolunt, quã ſtudio curaque efficiunt fertiliorem. Menſa bis in die ſumptuoſe præparata, omnia quæ ad epularum delicias pertinen, abundè ſubminiſtrant. Stragulas inſuper veſtes floribus diſtinctas, poculaque aurea varij generis, ac miniſtrorum ſeruorumque numerum permagnum in vſu habẽt: mul-

In augurandi arte verſabantur Hetruſci.

Religioſi valde Hetruſci erant.

Bacchanalia ex Tuſcia ad Romanos.

multiplicens vbi non ſolum ſerui famulâtur,ſed etiam liberi plures.Gens in vniuerſum magis adhuc ſuperſtitioſa eſt,quàm pugnax.

De Galatia Europa & Galatarum priſcis moribus.

CAP. XXII.

GAlata magna Europæ regio fuit, vltra Celticam ad notum oceanumque verſus pertinenteſque oras, & Hercinium montẽ (ſcribit Diodorus Siculus) & à terminis iſtis ad Scythiam vſq; protenſa. Sic appellata à Galate Herculis & Celtice cuiuſdam mulieres filios. Hæc à pluribus nationibus incolebatur regioq;vt plurimum ad arctũ ſita frigidaque adeo, vt quæ hyemis tempore pro aqua niuibus oppleta exiſtat: glacies quoque immenſa adeò patriã occupet, vt flumina congelata ſint, peruia tranſeuntibus, nõ ſolum paucis,ſed exercitibus quoque cum curribus atque impedimentis. Complures magni fluuij vario fluxu per Galatiam fluunt, quorum hi ex profondis ſtagnis, hi ex monibus, partim in Oceanum, vt Rhenus, partim in Pon-

Galatia fines

Galatia hyemis tempore glacie occupata.

Pontũ vt Dãnubius, alij in Hadriaticum mare decurrunt, vt Eridanus, qui & Padus. Sed hi omnes ferè hyemis tempore congelati ſecurum trãſitum iniectis deſuper (ne labantur) paleis euntibus præbent. Vinum & oleum propter eam frigiditatem regio non producit, quare coactiq́ homines potum ſibi ex hordeo comparant, quem zitum appellant: aqua etiam in qua lauant fauum mellis vtuntur. Vino præter modum adeo delectantur, vt à mercatoribus importatum purum bibant, minimoq́ue potu ebrij, aut ſomnum inducant, aut inſaniam: quo fit vt mercatores Italici plures quæſtu ducti vinum, tum nauibus, tum per terram curribus deferentes princernam puerum mercantur pro vini amphora. Vniuerſa Galatia argento caret, auro abundat, illud natura ipſa præbẽte. Nam cũ fluminum decurſus, difficiles flexus habeat, ſuperans ripas à montibus fluens aqua: arenã auream paſſim per campos eijcit, qua conflata, auroq́ue puro educto ad ornatum corporis mulieres viriq́ue vtuntur: etenim & manuũ articulos, & brachia armillis au-

Zitum ex hordeo potus.

Vini appetentiſſimi.

Argento caret.

Auro abundat Galatia.

aureis exornant. Circa collum grandes torques geſtant ex ſolido auro, & in digitis annulos. Thoraces etiam auro exornant. Priuati quid ac mirabile in Deorum templis potentiores obſeruant, plurimùm auri ipſis Dijs oblati per pauimentum ſpargentes, neque id quiſquam incolarum, quamuis gens auro ſit auida, propter religionem contingere audet. Sunt Galatæ molles atque albi, corpore oblongo: comas quamuis habeant natura rufas: ſtudio tamen augent naturæ colorem. Calamiſtro capillos inflectunt, fronte illos ad ceruicem reijcientes, vt Satyris aſpectu pueriſque appareant perſimiles: capillos arte efficiunt craſſiores, vt nihil differant ab equorũ iubis. Barbam quidam radunt, nonnulli nutrient. Parcè nobiles quidam genas radunt: barbã adeò fouẽt vt corpora operiat. Quo accidit, vt cùm edant, repleatur cibo: cum bibant veluti per cannale potus videatur inferri. Cœnant ſedendo omnes, non tamen in ſedibus, ſed in ſolo ſuper luporum aut canum inſtratis pellibus. Miniſtrant eis pueri iuniores ætate tenera: iuxta eos ignes

Corpus auro exornant Galatæ.

Aurum in templis ſparſum.

Corporum galatarum diſpoſitio.

Barbã nobiliores nutriũt

Sedentes in ſolo cœnant Galatæ.

ignes fiunt in quibus ollæ ſunt & verua plena carnibus: viræs bonos melioribus carnibus honorant, quemadmodũ Poëta Aiaci ſcribit, Impenſum ab optimatibus honorem, quando ſingulari Hectorem certamine viciſſet. Hoſpites ad epulas, qui ſint, qua cauſa venerint rogãtes. Conſueuerunt quoque ſumpto cibo ad verborum, prout caſus tulit, concertationem ſurgentes ex prouocatione certare inuicem, nulla habita vitæ cura: increbuit enim apud eos Pythagoræ ſententia, qua dixit, animas hominum eſſe immortales, rurſuſque eas defunctis corporibus poſt certum tempus in alia corpora reuerſuras, ob hanc cauſam in defunctorum pyram epiſtolas ſcriptas quidam conijciunt, tanquam eas mortui ſint lecturi. In itinere ac pugna bigis vtuntur, quas rhedarius ac aſſeſſor ducunt. In bellis obuium hoſtem iaculo ex curru primum appetunt, tum relicto curru pedites enſibus certant: quidam adeò mortem contemnunt, vt pugnent nudi. Cuſtodes corporis ex liberis hominibus pauperes eligunt, qui & pro aurigis in pugna ſeruiant, &

Exprouocatione certare ſolent Galatæ.

Att. morem.

Corporis cuſtodes ex hominibus liberis.

& ferãt ſcutum, inſtrnctã aciem præire conſueuerunt, & ad ſingulare certamẽ. fortiſſimos haſtium prouocare arma, vt hoſtem terreant quatientes: Quum quis ſtrenuè in acie pugnauit, tum maiorum, tũm ſuas laudes ac virtutes decantant: res hoſtium deprimunt, tanquam vituperatione dignas, denique omnes in bello audaces extollunt verbis. Capita hoſtium in acie cadentium abſciſſa equorum alligant collis. Hoſtium ſpolia ſanguine perfuſa famulis tradunt in foribus domorum cum cantu atque hymnis affigenda, quemadmodum feras ſolent venatu captas. Hoſtium nobiliorum capita aromatibus vncta in thecis cõdunt ſumma diligentia, ea hoſpitibus oſtendentes, mulloque pro pretio ea vel parentibus vel liberis vendunt. Veſtes ad terrorem intonſas ac varij coloris ferunt, quas illi vocant bracas. Sagula ferunt virgata, hyeme quidem craſſiora, æſtate ſubtilia. Fictilia in vſu habent denſa ac floribus diſtincta. Arma ferunt, ſcutum ad ſtaturam hominis longum, proque libito cuiuſq; ornatum. Quidam in ſcutis ani-

Strenuorum militum dignationes.

Hoſtium ſpolia domorum foribus affigũtur.

Veſtitus Galatarum.

Arma bellica

animalium formas æreas paulum eminentes geſtant, & ad ornatum, & ad corporis tutelã fabricatas. Ærea galea caput muniunt paulum eminentiore, in qua aut cornua impreſſa ſunt, aut auium vel quadrupedum effigies ſculpta. Tubas habent ſuo more barbaras, vt quæ aſperum ſonum & turbulendum reddant. Thorace ferreo vtuntur quidam, alij armis à natura datis nudi pugnant, pro enſibus fęrreas ſpatas gerunt oblongas, ærea cathena a dextero latere pendentes. Nonnulli tunicas aurẽis aut argenteis zonis cinguntur, iaculis inſuper bellantur, quæ illi lanceas vocant, ferro cubiti aut amplius longitudinis paulominus duobus palmis lato: enſãs aut minores ſunt, quàm apud cæteroꝗ venabula, habent que tum rectos tum curuos, non ſolum ad corpora cedendum, ſed etiam ad perforandum aptos. Aſpectu ſunt terribiles, voce graui atque aſpera. Sermone vtuntur breui ac ſubobſcuro, multaque ex animo dubia loquuntur plurima ad iactantiam in eorum laudem dicunt, & ad cæterorum contemptum. Minaces ſunt ac detracto-

Enſes maximi.

ctores, opinioneq; inflati acuti ingenio, & à doctrina minimè alieni. Sunt & apud eos melodiarũ poëtæ, quos ipſi Bardos dicunt, hi cum organis veluti cum lyra cantant, hos laudantes alios vituperantes. Philoſophi quoque ac Theologi, quos vocant Saronidas, præcipuè ab illis coluntur. Vtuntur inſuper diuinatoribus, qui apud eos cum augurijs & ſacrificijs futura prædicent: maximi exiſtimantur omni eis obtẽperante plebe: de rebus magnis conſulturi mirabilem incredibilem que obſeruant ritum: enſe hominem iugulant, quo labente, tum ex caſu, tum ex membrorum laceratione, tum etiam ex ſanguinis effluxu futura dijudicant. Eſt apud eos moris nullum abſque Philoſopho ſacrificium facere, exiſtimantes per diuinæ naturæ conſcios ſacra fieri oportere, tanquàm Deis propinquiores. Horum interceſsione bona à Dijs cenſent petenda, quorum conſilio, & pace, & bello fruantur. Poëtæ verò apud eos tanti habentur, vt cum extructa acie exercitus eductis enſibus iactisque iaculis propinquant, non ſolum amici ſed

Bardi melodiarũ poëtæ.

Saronidæ Philoſophi & theologi.

Mirabilis atque horrendus ritus.

Nullum abſque philoſopho ſacrificium.

Poetæ in maxima veneratione.

hoſtes eorum quoque interuentu à pugna abſtineant, ita apud agreſtiores barbaros ita cedit ſapientiæ, & Mars reueretur Muſas. Galatarum fœminæ nõ tantũ corporis magnitudine ſunt viris ſimiles, ſed robore etiam. Pueri vt plurimum cani ſunt, ætate prouecti colorem paternum aſſumunt. Eorum qui ſubtus arcton habitant Galatæ, quique Scythiæ ſunt propinqui, vtpotè cæteris agreſtiores nonnullos aiunt humanis carnibus veſci, quemadmodum & hi qui eam Britanniæ partem, quæ Iris dicitur habitant: horum fortitudine feritateq; diuulgata tradunt eos, qui priſcis temporibus omnem fermè Aſiam diſcurentes Cimerij dicebantur, ipſos eſſe, qui pauló poſt corrupto nomine pro Cimerijs Cimbri ſunt appellati: iam priſco more dant latrocinijs operam rapientes aliena ſuis omnibus contemptis. Hi ſunt qui Roma capta, cum Delphici Apollinis templum ſpoliaſſent, magnam Europæ partem, non paruam Aſiæ tributariam fecère, agris eorum quos ſubegerant poſſeſsis. Nam qui in Græciam peruenerunt Galatæ, de

Fœminæ Galatarum viris ſimiles.

Humanis carnibus veſcũtur qui Irim inhabitant.

ſe

ſe partem occupatam Gallogræciam dixerunt, & Galatiam minoris Aſiæ regionem, quæ ab Oriente Cappadociam & Halym fluuium habet, ab Occidente Bythyniam & Aſiam, à Meridie Pamphiliam, à Septentrione pontum Euxinum. Cæterum Cimbri, de quibus iam nobis ſermo eſt, Gens diræ ſupra modum feritatis, impietatisq; in deorum ſacrificijs inauditæ, ſequebantur exercitum mulieres Sacerdotes diuinationis peritæ, quarum canus capillus erat, alba veſtis, lutea è carbaſo ſubter tunica fibulis annexa ahenis, incinctæ zonis, pedes nudæ, captiuis per caſtra ſtrictis occurrebāt enſibus, quos ſternentes humi ad æreum protrahebant crateram viginti capacē amphorarū. Habebāt & pulpitū, quo agiliter aſcenſo, tollentes in ſublime captiuum ſuper lebete iugulabant, tum profuſo in craterem ſanguine inde quum ſtillaret vaticinium edebant: alij verò ſciſſo ventre inteſtina ſpeculabantur ſuis victoriam clamitantes. Noxios quoq; quinquennio ſeruatos affixos ſudibus ſacrificabant, & animantia ex hoſtibus capta vnà cū hominibus

Sacerdotes fæminæ.

Crudelis vaticinandi ritus.

Noxios ſacrificabant Cimbri.

interfecta, aut ſupra ingentem pyram poſita comburebant, aut alijs adficiebant pœnis. Et quamuis Cimbri mulieres habeant ſpecioſas, ad mares tamen præter modum ſunt cupidiores. In ferarum pellibus humi dormientes, ex vtroque latere excubitores habent. In ipſis certaminibus extentas ad carrorum veſamina pelles tantis pulſant ictibus, vt ingẽti cum horrore fragor efficiatur. Sed illa admiranda eorum impudentia, quòd ſpeciem corporis facilè alijs offerunt in propatulo, neque hoc turpe ducunt, quin potiùs ignauum abnuere gratiam oblatam. Fertur à Valerio maximo Cimbros & Celtiberos in acie gaudio exultare conſueuiſſe, tanquàm glorioſe & feliciter vita eſſent exceſſuri. Lamentari verò in morbo quaſi turpiter perituri.

Cimbri ad mares cupidiores.

Impudentia Cimbrorũ admirandũ.

De Gallia, Gallorumq́ veteribus & recentibus moribus.

CAP. XXIII.

Gallia quatuor termini.

GAllia lata Europæ regio, inter Gallicũ internũ mare oceanũq; Brytannicum, Rhenum, Alpes, & montes Pyreneos iacens: Pyreneis

iugis ad occaſum includitur, ad ſeptentrionem & Boream Gallico, Brytannicoque oceano: ad orientẽ Solẽ Rhenus illi paribus penè ſpacijs ex alpibus in oceanum, quibus Pyrenium iugum ex interno mari ad externum procurrit, qua meridiem ſpectat Narbonenſe illi prætenditur pelagus. Gallia appellata à candore populi, Gala enim lac dicitur. Triplex eſt, Tonſa ſiue togata, quæ & Ciſalpina dicitur, ſed Italiæ finibus includitur. Comata cognominatur omnis Tranſalpina Gallia, eã in tres prouincias à tribus populorum generibus hyſtorici diuiſerunt, Belgicam videlicet, Celticam, & Aquitanicam, terminos illarum ita ſtatuentes, vt à Scalde ad Sequanam Belgica ſit dicta, mox Celtica ab eo ad Garunnam, quæ eadem eſt & Lugdunenſis inde ad Pyrenei excurſum Aquitanica olim Aremonica vocata. Auguſtus quadrifariam diuiſit addita Lugdunenſi prouincia. Amianus in multijugas prouincias diuidit, vtpotè, qui primam & ſecundam Lugdunenſem, & primam & ſecundam Aquitanicã faciat. Braccata, quę & Nar

Gallia vnde appellata.

Diuiſio Galliæ.

Braccata ſiue Narbonenſis. bonenſis dicitur, a Braccis veſtium genere ſic vocitata. Belgica, quæ Rhæno adiacet, pro maiori parte lingua Teutonica vtitur, prouincias habet, *Galliæ regiones.* Heluetiam, Alſaciam, Lotharingiam Lucelburgam, Burgundiam, Brabantiam, Gelriam, Hollandiam, Selandiam: quæ omnes, niſi Rhenus antiquus terrarum limes abſcinderet Germaniæ noſtrę potiùs annumerandæ eſſent, ex quo hodie & conſequenter etiam non montes, non flumina pro regionum terminis habentur, ſed ſingulæ linguæ & imperia. Eouſque vnam vnamquanque regio nem extendi dicant, quouſque gentis illius ſermo verſatur. Gallię populos Græci cõmuni appellatione olim *Gallia Græcis olim omnes Celtæ vocati.* ab eorũ Regis nomine Celtas dixêre, & ab illius matris nomine Galatas. *Galli hodie Franci appellantur.* Franci hodie vocantur, & Gallia Francia, à Francis Germaniæ populis, à quibus olim ferè tota ſubacta eſt, vt Baptiſta Mantuanus in Dionyſio ſuo: & M. Antonius Sabellicus libro I I I. x. Enneadis habent. Ceſar dictator Gallicas gentes lingua, legibus & inſtitutis inter ſe differre dixit, multa tamen multis cõmunia eſſe

vt

vt factiones exercere, quæ non ſolū in ciuitatibus & pagis; ſed in ſingulis penè familijs vulgo reperiantur: vt qui ingenio & opibus polleant, inter ſe de principatu contendant, vt cuncta ſuo potius quàm alterius arbitrio fiant: quod vt gentile, ita vetus eſſe, nec temerè inſtitutum videri, vt tuta plebs eſſet à potentiorum iniuria, nuſquàm gentium plebs alio qui contemptior: quippe quæ olim ſeruitij penè loco haberetur, omnis publici conſilij expers, plerique tributorum, aut alicui æris magnitudine grauati, vulgo ſoliti ſe nobilioribus addicere, vt à cæterorum iniuria tutiores eſſent, omnia in eos iura, vt in ſeruos, habituris. Duo hominum genera in præcipuo honore eſſe. Equites & Druides. Alij Bardos & Vacies Dtuidibus adijciunt, quorum hi naturalium rerum cauſſis dediti eſſent inueſtigandis, illi laudationibus & Poëticis rebus. Cæſar vno nomine omnes Druidas vocat, hi ſacrificia curare publica & priuata, religiones interpretari, Adoleſcentes diſciplinis inſtituere, quorum cœtibus præcipiuè venerari: ijdem de cædibus

Factiones amabat Galli.

Deſpectiſſimi omnium gentium Galli fuerunt.

Druidum officia & dignitates.

de finibus, cæteriſque controuerſijs cognoſcere, pœnas conſtituere: ſi quis ſiue publicam, ſiue priuatam perſonam gerens decreto nõ ſtetiſſet, ſacrificijs interdicere, quæ præcipua fuit in gente animaduerſio. Druides omnem hominũ congreſſum & ſermonem declinare, ne contagione polluerentur, his petentibus neque ius dici cuiquam potuit, neque honos vllus publicus communicari, vnus omnibus præeſſe, cui in vniuerſum ordinem ſumma erat poteſtas. In huius defuncti velut antiſtitis locum alius ſuffragio ſurrogabatur, cogebatur horum concilium certo anni tempore in Carnutum finibus. Eſt is locus Galliarum ferè medius, cõtrouerſiasq; ex vniuerſa gente codelatas ſuo componebant decreto. vulgò poſteà receptum, id inſtitutum, ſed ex Britannia translaticium, Parlamẽtũq; vocatũ, de quo poſteà Druides à bellicis tebus aberant, neq; ad tributũ cogebãtur. Multa millia verſuũ ediſcere neceſſe erat, qui tali ſe diſciplinæ tradidiſſet: vt pleriq; viginti annos in ea cõparãda morarẽtur: neque fas erat quippiã ad eam cognitionem

Concilium annuum in Carnutum finibus.

nem petinens literis commendare, quod ad memoriç cultũ,& ſciẽtiç autoritatẽ putaretur pertinere. Cæteris Gallis tempeſtate ea Græciæ literę in vſu fuêre. Credere Druides animas non interire, ſed in alia trãſire corpora, atque metu mortis ita ſublato audaciores in periculis fieri. Multa de ſyderibus diſputabant, de mundi et terrarũ magnitudine, de rerũ natura,& Deorũ poteſtate. Mundũ ipſum æternum, ignem & aquam viciſſim prævalere.

Opiniones Druidum variæ.

Alterum genus equites, hi cæterorum ordinum religioſiſſimi, verum graui morbo affecti aut in periculis conſtituti, pro ſalute humanam hoſtiam mactabant, Druidum miniſterio adiuti. Alij ſimulacra habebant immani magnitudine, viminibus contexta, eaque viuis corporibus plena circumiecto igni abſumebantur, ſupplicia eorum qui latrocinij alteriúſue noxæ conuicti eſſent Dijs gratiſſima arbitrari.

Alterum Gallorum genus equites.

Mercurius in præcipua veneratione eſſe, quem omnium artium inuentorem prædicabant. Viarum & itinerum ducem, & ad quæſtum faciendũ plurimùm prodeſſe. Marti in pug-

Mercurius in veneratione Gallis erat.

gnam ituri quicquid cepiſſent pro victoria uouebant, viſebanturque ob eam in pleriſque vrbibus ingentes tumuli, bellicis ſpolijs conſtructi. Si quis ex præda aliquid fraudaſſet graui ſupplicio id ſcelus vindicabant.

Galli ſe ex Dite natos dixere.

Se ex Dite procreatos perſuaſum habuêre, ob idque initium feſtorũ dierum ab ea nocte capere, quæ feſtam lucem præceſsiſſet, rati noctem illi ſacram eſſe. Liberos ad conſpectum ſuum non prius venire patiebantur, quàm per ętatem adoleuiſſent, vt militaria iam obire munia poſſent. Turpiſſimum arbitrantes filium adhuc puerum patri aſſiſtere. Viri quantas ab vxore pecunias dotis nomine accepiſſent, tantundem domeſticarum fortunarum æqua æſtimatione cum dote conferre: quicquid inde fructuum perciperetur id diligenter aſſeruari, eiusque eſſe, qui ſuperſtes alteri fuiſſet.

Viris ius in vxores & liberos.

Viri in vxores, ſicut in liberos, vitæ & necis poteſtatem habuêre. Si qua beneficij conuicta eſſet, à propinquis mariti igne ſæuisq; cruciatibus necari. In funere omnia, quæ viuis clariſſima fuiſſent cremare cum defunctis: animalia etiam

ipſa,

ipſa,nec multum ante, quàm G. Cæſar eam terram debellaſſet, clientes & ſeruilia funebri rogo inferebantur.In ciuitatibus quæ optimè inſtitutæ erant primores multi gubernabant: Ducem vnum primis temporibus ad annum eligentes ,ſicut, & in bello vnus à multitudine deſignabatur Imperator. Si quis de re publica aliquid a finitimis fama compertum haberet, id ad Magiſtratus deferebat, quædam ſuo arbitrio occultare, cætera pro concione palàm facere. De republica niſi in publicis loqui nemini licebat. Qui in concilium vltimus veniebat necabatur. Qui tumultuabatur, ad eum miniſter ſtricto occurrebat enſe, & minitabundus ſilentium imperabat, qui ſi non deſiſtebat, ſecundo ac tertio ibidem factitabat, denique tantùm illi abſcindebat è ſagulo, vt quod reſiduum eſſet, redderetur inutile. Magiſtratibus aurea ſunt geſtamina, collo torques, manibus & lacertis armillæ. Vulgus ſagis veſtitur, ſciſſoq; pro tunica amictu,qui vix nates integeret dimidias, lana quidẽ aſpera, cęterũ oblongis villis,vnde & ſagu-

Ciuitatum adminiſtratio.

Ariſtocratia

In concilio tumultuans.

Veſtitus Gallorum.

ſagula hirſuta texunt, quæ lenæ vocantur. Comas ſtudio nutriebāt, corpora genti proceriorá, & vulgò candida, & ſecundũ ea armatura æqualis gladius longus à dextro latere dependens, clypeus etiam longus, haſtæ ad proportionem, & Meris peltę genus eſt: arcubus plerique vtuntur, cum telo certiorem infligunt ictum, quo in aucupijs potiſſimum vtuntur, pauciſſimi bellum fundis & fuſte ineunt, Humi cubant cœnitantes in ſtramentis aſſident: plurima cum lacte illis eſca, carnibuſque multifariã præſertim ſuillis & recentibus & ſalitis. Sues in agris nutriuntur, & proceritate robore & celeritate præſtantes adeò, vt inſueto cuipiã accedenti non minus quam à lupis periculum immineat. Tam copioſi illis & ouium & porcorum greges ſunt, vt hinc ſaginarum & ſalſamentorum abundantia, non ſolum Romæ, ſed & pluribus Italiæ partibus ſuppeditetur. Domicilia ex pluteis & cratibus in teſtudinis ſpeciem faciebant: & quidem permagna multis impoſitis lacunaribus. Ferox omnibus ingenium, ingenita ſimplici-

Arma bellica Gallorum.

Alimenta.

Ouiũ & porcorũ diuites Galli.

Domicilia Gallorum.

plicitas, plus virium quàm conſilij in bella afferunt. Maius bellorum quàm agrorum ſtudium. Mira fœminarum fœcunditas, vt ter centum & àmplius armatorum millia gens vna Belgica ad bellum olim mitteret: victoria ſupra quàm dici poſſit, vincentibus leta, victus ſtupor. E prælio decedentes ceruicibus equorum hoſtium capita ſuſpendunt eaque, domum delata, vt ſint ſpectaculo poſtibus affigunt. Illuſtrium virorum capita cedrinis condientes odoribus peregrinis oſtentant, nec tantidem auri redimi dignabantur. Gentile & vetus aureos torques ex collo ſuſpendere, manibus & lacertis armillas inducere, veſtes auro pictas geſtare. Hominem diuinationi deſtinatum in tergo ferientes ex ipſo impatientiæ affligtandiq; modo vaticinium capiebant. Traduntur, & alia humanorum ſacrificiorum genera, quoſdã ſagittis configebant, & intra ſacras ædas patibulo ſuffigiebãt, magnamque è fœno chorto ſtatuam apparentes, eique lignũ iniectantes pecoraq; & varias immittentes belluas atq; homines holocauſtum faciebãt.

Fœminarum Gallorum mira fœcũditas.

Hoſtium capita poſtibus affiguntur.

Erant

Galli olim omnes macilenti.

Erant Galli ex aſſiduo labore & exercitio ferè omnes olim macilenti corpore, ventreſque minimè propendebant, nam ſaginam adeò deuitabant, vt adoleſcentes, qui zonę mēſuram vētre excederent publicè mulctarentur. Cæterum, Romanorum commertio multa mutari contigit, tempus inde omnia in melius vertit.

Recentes Gallorum mores.

Artibus liberalibus Franci ſtudent.

Obſeruatiſſimi itaque hodie verę pietatis ſunt, Regis imperiū latè omnia tenet. Matrimonia Italico ritu celebrant, liberales artes multis curæ exiſtent, & imprimis diuinarum artium ſtudia Gymnaſium, quod Pariſijs eſt, id demonſtrat, omnium quæ hodie ſunt in terris celeberrimum. Sunt & Romanarum litterarum appetentiſſimi, ac latinarum æmuli, in eo ſtudiorū genere, nec Græca aſpernantur. Penes magiſtratus iudicia ſunt, Regum eſt hos legere. In bellis cataphracto equite vtūtur, peditęque leuiter armato: vtūtur & ſagittarijs, qui lōgiores intendunt arcus: nec corneos, vt Scythę & tot⁹ ferè Oriēs, ſed ex Taxo, aliàue duriore materia

Bellica Gallorum virtus.

comitātur bellica tormenta exercitū, curribus vehuntur, magis ordine quā agmi-

agminibus dimicant, maiore ferocia quam arte, quanquam hanc quoque in adminiſtrando bello haud negligant. Atallos vocant caduceatores, hi belli paciſque nũtij colunt Regem incredibili affectu. Multa religio in templis id religione ſanctitas ſacrorum antiſtitum maieſtas, in clero dignitas & veneratio multa, frequens in ceremonia cãtus: & ob eam rem Muſicæ ſtudiũ his propemodũ peculiare. In veſtitu & calceatu, vel noſtra memoria variatum, me puero (inquit Sabellicus) Gallicæ gentis aulici omnes citra clerum amiciebantur manicato ſagulo, vix dimidias nates tegente, in multas ſcutulas ab imo ad ſummũ cõplicato puluinatoq; circa humeros. Calcei anteriore parte in tenue cornu protenti ſemipedalis lõgitudinis, qualis nunc ſpecies viſitur in gentilibus auleis, tegmen capitis, id Biretũ dicũt, ob longũ, ac veluti in conũ exiẽs. At nũc oĩa mutata; Calcei à frõte vehemẽter expanſi in modũ vrſini pedis, retro caſtigatior forma, ac vix calcanei capax: laxior veſtitus ac multo demiſſior quã antea, ad media ferè crura deſcendens, laxis ma-

Francorum religio.

Muſica ſtudium Gallis peculiare.

Veſtitus Frãcorum.

manicis ab vna parte deſectis, temijs verſicoloribus tectis & ex oblico cãcellatim ſago aſſutis. Laxus pileus ac plurimùm punicei coloris, ſed Bíretũ multo laxius, male capiti cohærens, vt nihil ſit alioqui ipſa gente cultius. Cepit his paucis annis noſtrorũ hominum animos incredibile ſtudium eius cultus imitãdi, atque adeò mos inualuit, vt tota ferè Italia Gallico ſpectaretur habitu, manifeſto præſagio eorum quæ poſtea ſecuta ſunt. Mulieris habitus nihil ferè mutatus. Et Galliam Baptiſta Mantuanus in Dionyſio ſuo libro ſecundo, metricè ſic deſcribit.

Italia Gallico habitu delectata.

Gallia terreni pars eſt nõ infima mũdi,
Sed longe lateque patens, Hiſpanica tangit
Oppida ab occaſu, ſeſe coniungit ab ortu
Italiæ: noſtro hinc pelago qua reſpicit auſtrum,
Clauditur Oceano geminas qua reſpicit vrſas,
Vnde venit Boreas hybernaque frigora ſurgunt,
Et vada Theutonici tangit vaſtiſſima Rheni.

Ter-

Terra hominum, frugumq́ue ferax, armenta gregesq́ue
Vberibus paſcens glebis, non languida cælo
Tabifico: non mortiferis infeſta venenis,
Vt Libye: non perpetuis adoperta pruinis,
Sicut hyperborei montes non torrida ab æſtu,
Qui faciat ſteriles, vt decolor India, campos.
Non etiam noctis pallens ſemeſtribus vmbris,
Quale ſub arcturo poſitum mare, & vltima Thile:
Sed nec vt Aegyptus, qua ſuſa paluſtribus vndis,
Sed cælo & teneræ fœcunda vligine terræ.

Et paulò poſt.

Ignea mens Gallis & lactea corpora, nomen
A cãdore datum populis, muliebria pingit
Ora color tyrius: Paphium meditata decorem
Ex geminis fecit natura coloribus vnum:

 Læti,

Læti, alacres, luſu choreis & carmine gaudent:
In venerem proni, proni in cõuiuia, proni
Ante dapes ad ſacra Deum: ſeruire iugumq́ue
Ferre negant; fugiunt figmenta & hypocriſin, ore
Liberi vt ingenuis mos eſt, tetricòſque peroſi:
Venatu, aucupio, cãpos, montana, lacuſq́ue,
Sollicitant: bellandi vſu lætantur, equorum
Terga fatigantes: loricæ haſtilia & arcus
Delitiæ genti: ſub dio ad ſydera ſomnum
Carpere fuſcari ſole & ferrugine pulchrum eſt,
Puluere conſpergi, grauibus ſudare ſub armis,
Pro patria, pro cognatis, pro regibus ire
In pugnam & gladios, & morti occumbere dulce eſt. (aſtris,
Aegoceros gẽti dominãs: ſi credimus
Si damus hoc cœlo arbitrium: cito mobile pectus

Aegoceros, id eſt, capricornus Francis dominatur.

Cor-

Cordaque largitus, rerum ſitibunda nouarum.

Non inconueniens alienumque ab inſtituto videtur huc præcipuũ regiæ Francorum ornamentum Parlamẽtũ ponere: quis illud à principio inſtitue rit, aut vnde originem habeat, à ſcriptoribus aliud nõ traditur, quã vt ſupra ſignificaui à Druidibus receptũ, aut longo tempore ad noſtram vſque ætatem obſeruatum credere eſt. Nam & illud queadmodũ Druidũ conciliũ, Carnuto quotannis tempore & loco quẽ Rex deſignaſſet habebatur, hoc modo: Conueniebant ex cunctis prouinciæ ciuitatis viri conſuetudinum & iudiciorum periti, ad idque antea munus delecti, qui ius cuiq; per prouocationem diſceptandi dicerẽt. Sed qa vaga eſſet incertaque inſtituto, decreta Pariſiis curia & ſedes eſt: ſuntque ad eam iudices deſignati qui ibi conſiſtentes perpetui prouocationum definitores eſſent: Illorum octoginta numero ſunt annua ſtipendia ex fiſco regio percipiunt. In curias quatuor diuiſi ſunt, ſeorſumq; ſinguli ſedẽt, & ſuos præſidẽtes habent. In prima, q̃ ipſi Camerã vocãt, præſidentes

Parlamenti initium.

Druidum concilium.

Curia parlamenti Pariſiis decreta.

Curia parlamenti 4.

quatuor ſedent, Conſiliarij triginta: hi contentiones & cauſſas audiunt, dilationes & quæ ad iuris cognitionem attinēt conſtituũt, leuiora quædã & temporanea definiētes. In ſecũda verò & tertia cameris æquati ſedent tã in hac quàm in illa xviij. Hi Enqueſtrarum, id eſt, inquiſitionum conſiliarij dicuntur, quod inquiſitionibus præſint, ex clero & laicis conſtituti, præſidentes vtrique quatuor habēt, ſententias dicũt, quas conſtitutis diebus præſidentium vnus primæ curiæ pronunciat: idque Arreſtum id eſt, ratum & fixum vocant: quod ab eo prouocari nemini liceat: qui ibi reus iudicatus fuerit lx. librarum Thuronenſium precium perſoluere curijs debet, & quãdoque magis: nam ſi cauſſam ſuam non ſatis intellectam aut diſcuſſam exiſtimaret, & ob hoc ſibi iniuriam factam, reuoluendæ in iudicium cauſſæ ſuæ ipſe poteſtatem habet: verum non prius auditur, quã duplicatam dictæ pecuniæ ſummam depoſuerit. Quarta curia eorum eſt, quos Requeſtarum, id eſt, ſupplicationum & palatij magiſtros appellant: ab illis eorum cauſſa tantum agi-

agitur qui Regis obſequijs deputati ſunt, aut priuilegio donati: ne ab alijs curijs infeſtentur: huius curiæ iudices ſex tantum ſunt: & ab eis prouocare ad Parlamentum licet. In decidēdis cauſſis cum nodus aliquis, hoc eſt, magna difficultas offertur: hæc omniũ curiarum conſiliarijs congregatis diſcutitur: quod etiam fit in his quæ Rex de republica ſtatuit, huius enim ſenatus decreto omnia ædũtur. Habet & Parlamentũ coniudices dum adſunt Frãciæ pares, & alij ſupplicationum magiſtri familiares Regis comites, qui poſt primæ curiæ præſides primi ſedent. Illis enim cum Franciæ paribus regalium & parium cauſæ diffiniẽdæ committuntur. Sunt autem Frãciæ pares ex omni nobilitate duodecim ſelecti Remenſis, Laudunenſis, Lingonenſis, Epiſcopi, Duces: Bellouacenſis, Nouionenſis, Catalaunenſis, Epiſcopi Comites vocati: Ex ſecularibus etiam ſex, Burgundus, Normandus Aquitanicus, Principes Duces: Flãdrenſis, Tholoſanus, & Campanus Principes Comites. Illos duodecim, vt refert Robertus, Carolus magn⁹ primũ inſtituit, & ſe-

Franciæ pares xij. numero.

 eum

cum in militiam ductos pares appella uit,quia æquali inter ſe dignitate Regi aſtarent, nec cuiuſquam quàm Senatus Parlamenti iudicio obtemperarent, corronandoque regi adeſſent. Et hi fuerunt,& ſunt hodie Gallorum ſiue Francorum mores , talesq; eorũ decantati ritus.

Parium Franciæ dignitas.

De Hiſpania,& moribus Hiſpanorum.

CAP. XXIIII.

Hiſpaniæ laudes.

HIſpania maxima Europæ regio inter Aphricam & Galliam iacens,oceani freto & Pyreneis montib⁹ clauditur,terris optimis comparãda:nullis poſt habẽda frugum copia, ſiue ſoli vbertatẽ,ſiue vinearũ prouentus reſpicere,ſiue arborarios velis:omni materia affluit quæcunque aut pretio cara eſſe poſſit, aut vſu neceſſaria, adeo,vt nõ ipſis incolis tantũ,verumetiam Italiæ, vrbique Romæ cunctarũ rerum abundantiam ſufficiat. Argentum,gemmas,& aurum,ſi requiras,habet.Ferrarijs nunquam deficit, nec cedit vitibus,vincit oleis:nihil ocioſum in ea,nihil ſterile,nõ coquũt ibi ſales, ſed effodiunt.Non violento ſole tore

Diuitiæ Hiſpaniæ

tur-

tur, vt Aphrica, neque aſſiduis ventis, vt Gallia fatigatur: ſalubritas cœli per omnem regionem ęqualis, nulla paludum graui nebula inficitur: ſed marina aura perflatur: lini ſpartique in ea vis ingens: minij certè nulla feracior terra. Curſus amnium nō torrentes, rapidique: vt noceant, ſed lenes & vineis cāpiſque irrigui ęſtuarijsque oceani affatim piſcoſi. In nulla tamen re magis olim cōmendata eſt, quam equorum pernicitate quos ibi à vento concipi memoriæ proditum eſt. A montibus Pyreneis incipit, & per columnas Herculis circuiens vſque in Borealem oceanū protenditur, ita vt omnia in eo circuitu ad Hiſpaniam ſpectent, decem millibus ſtadijs, vt Appianus ſcribi, eius latitudo commenſuratur, longitudo prorſus eadem eſſe videtur, ab vna tantùm parte ſcilicet Pyrenei montis dorſo Galliæ adhæret, à reliquis omnibus mari cingitur. Tribus diſtincta nominibus eſt, nam pars Tarraconenſis dicitur, pars Bethica, & pars Lùſitania, Tarraconenſis in qua ciuitates clariſſimæ Pallātia, Numātia, quæ hodie Soria dicitur, fuêre,

Cœli ſalubritas.

Amnium curſus.

Ab equorum pernicitate Hiſpania commendatur.

Hiſpaniæ dimenſio.

Diuiſio Hiſpaniæ Tarraconenſis & eius fines Bethica.

altero capite Gallias, altero Bethicã Luſitaniamque contingens, mari latera obiicit, mediterraneo quà meridiem, qua ſeptentrionem ſpectat, oceano. Alias verò duas fluuius Anas ſeparat, Ita quòd Bethica, in qua vrbes claræ Iſpalis & Corduba fuêre, maria vtraq; proſpiciat: ad occidentẽ Atlanticum, ad meridiem Mediterraneum. *Luſitania.* Luſitania oceano tantummodo obiecta eſt, latere ad Septentriones, fronte ad occaſum verſa: in ea ciuitas Emerita quondam clariſſima fuit. *Iberia.* Hæc regio primò Iberia ab Ibero fluuio, poſtea ab Heſpero *Heſperia.* Atlantis fratre Heſperia dicta eſt, *Hiſpania vnde appellata.* vltimo ab Hiſpali quæ hodie Sibilia vocatur Hiſpania. Corpus hominum ad inediam laboremque animi ad mortem parati, dura omnibus & ſtricta parſimonia, bellum quam *Gentis cõditio* ocium malunt, ſi extraneus deeſt, domi hoſtem quærunt. Sæpe tormentis pro ſilentio rerum creditarum immortui, adeò illis fortior taciturnitatis cura, quam vitæ velocitas genti pernix, inquies animus plurimis militares æqui & arma ſanguine ipſorũ chariora. Nullus niſi feſtis diebus

epu-

epularum apparatus, aqua calida lauari poſt ſecundum Punicum bellum à Romanis didicere. In tanta ſeculorum ſerie, nullus illis dux magnus, præter viritatum, qui annos decem Romanos varia victoria fatigauit. Fœminæ res domeſticas agrorumque culturas adminiſtrant, ipſi armis & rapinis inſeruiunt, breui vtuntur veſte ac nigra lanam habente ſimilem caprarum pilis. Peltas in bello paruas ex neruis cõfectas, quibus tegatur corpus, habent, his in bello ea agilitate vtuntur, vt & ictus & ſagittas euitent, iaculis ferreis hamatisq; vtuntur, galeas ferunt æreas criſtatis palmis gladios ex ferro puro ad palmi menſuram, quibus in conferta vtuntur pugna. Ferrum ſuo more ad conficienda arma præparãt. Nam ferreas laminas in terram abſcondentes, ibi tamdiu eſſe ſinunt, quo ad debiliori parte ferrugine abſumpta validior ſuperſit, ex eo tum enſes fortiſſimos tum cætera ad belli vſum arma neceſſaria componunt, hoc pacto fabricata, adeò cædunt omnia, vt neq; ſcutũ neque galea, neque aliud quid eis obſiſtat, duobus gladijs fulti,

Fœminæ agros & rem domeſticam curant.

Veſtitus Hiſpanorum.

Armatura Hiſpanorum.

Ferrum gladijs conficiendis vtiliſſimũ

Hiſpanorum bellica virtus

cum equeſtri certamine ſuperióres euaſerint, ex equis deſiliunt & pedeſtrem adiuuant pugnam. Iaculis longè iaciunt & ſumma arte: in acie diutius perſeuerant: mobili corpore leuiq́;, vt facilè fugiant hoſtem & inſequantur. Bella ad numerum aggrediuntur, hoſti obuiant cantando. In pace choreas leui ſaltu exercent, cum quadam crurum agilitate. Erga nepharios homines atque hoſtes crudeles ſunt: cum aduenis humani atque hoſpitales. Aduenientes enim externos hoſpitio benignè recipiunt, adeò vt æmulatione quadam in uicem pro illorum honore certent. Quos aduenæ ſequuntur, hos laudant, amicosq́; deorum putant. Mulieres ferrea monilia collo geſtant ſupra verticē coruos incuruos habentia, & ante frontem longius incumbentes, ad quos, cum velint, velum attrahunt, vt extentem faciei vmbraculum præbeat, idq́ue ipſæ pro maximo ducunt ornamento. Quadam itē in parte tympanulum circunducitur ad poſterioresq́ue in occipite neruos capiti vſque ad auriculas adſtrictum in altum latumq́ue paulatim ſupinatur,

Cantātes pugnā ingrediuntur Hiſpani.

Hoſpitales ſunt Hiſpani.

tur. Aliæ ſynciput expilatum enudant, adeò vt amplius quàm frons ipſa pateat. Aliquæ impoſitū ad pedis menſuram in ſublime ſtilum erigunt, cui cæſariem circumtexunt, deindeq́; pileo nigranti exornant. Carnibus varijs affluenter veſcuntur. Potum ex melle conficiunt, eius copiam præbente affatim patria. Vinum emptum bibunt, mercatorum opera aduectum. Mirabiles apud eos hæc obſeruatur conſuetudo, quod licet in victus munditia elegantes exiſtant, vna in re tamen iſta immundi videntur, & ſpurcitie pleni, nam vniuerſum corpus lauant vrina, denteſque fricant, hanc optimam corporis curam exiſtimātes. Fuit olim tota Hiſpaniæ terra (vt nihil obmittatur ꝙ ad regionis cognitionem attinere cognoſcitur) diuiſa in vlteriorē & citeriorē Hiſpanias Citerior eadem quę Taraconēſis ad Pyrenea vſq; iuga protēditur. Vlterior in duas per lōgitudinē prouincias diuiditur, in Bethicā & Luſitaniā. Superioribus annis Hiſpania in regna quinq; diuiſa eſt, in Caſtellæ Regnum, Aragonum, Portugalenſe, Nauarræ & Granate.

Nota morem admirandum

Victus.

Lotio Hiſpani corpus curāt.

Hiſpania bifariam diuiſa.

Regna Hiſpaniæ quinque.

De

De Luſitania, & vetuſtis Luſitanorum moribus.

CAP. XXV.

Luſitania Portugalia.

LVſitania vlterioris Hiſpanię pars, quæ hodie Portugallia appellatur, Bethicã à meridie, Tarraconẽſem ab ortu, ab occaſu & ſeptẽtrione oceanum habens, dicta, vt Plinius ſcribit, à Luſo Liberi patris ac Lyſacum eo bacchãte. Sunt Luſitani Hiſpanorum fortiſſimi, ſcrutatores inſidioſi, veloces agiles, atque verſatiles. Scutis duũ pedum latitudine vtuntur curuis ad anteriora pro ſpectantibus, quibus neq; fibula neque anſa vlla eſt, his in bello ea agilitate vtuntur, vt & ictus & ſagittas euitent. Gladiolus aut pugio lateri adhæret. Plurimi lineos Thoraces habent, perpauci loricis vtuntur, aut criſtatis caſſidibus, nonnulli neruatis galeis. Iaculum longè iaciunt, & ſumma arte: in acie diutius perſeuerant, mobili corpore leuique, vt facilè & fugiant hoſtem & inſequantur. Peditibus ocreæ adſunt, vnuſquiſque plura fert iacula, quidam vtuntur & haſtilibus, cuſpides ſunt æreæ. Aliquos Durio amni vicinos Spartano

Bellica Luſitanorum virtus.

ritu

ritu vngẽtis degere tradunt, duobus vnguẽtis vtũtur, ad calfaciendũq; ignitis vtũtur lapidib⁹, & frigida lauãtur. Vnicus illis eſt cibus, mundus quidem & ſimplex. Sacrificijs dediti exta proſpiciunt, nihilque concidunt, inſpectant & lateris fibras, & contrectantes ventura coniectant. Ex inteſtinis quoque hominum maximè captiuorum diuinationes captant, ſagis velantes. Inde vbi plaga infigitur ab inteſtinis ſub aruſpice primum ad homines caſum vaticinantur, abſciſſas captiuorum dextras Dijs offerunt. Omnes montium habitatores victu ſimplici vtuntur, aquarum potores, humi cubitores. Longas vt fœminæ inferius diffundunt comas: mitratis frontibus pugnas ineunt. Hirco maximè veſcuntur, quem & Marti immolant, ſicut & captiuas, & equos. Faciũt etiam Hecatombas, id eſt, centenario numero ſacrificia quolibet ex genere, ritu Græcanico: &, vt inquit Pindarus, omnia centena immolant. Gymnica etiam conficiunt certamina. Armis exercẽt ludos, & æquis, & cæſtibus, & curſib⁹ & tumultuaria pugna, & inſtructo

Spartani ritu Luſitani viuunt.

Vaticinandi varij ritus.

Omnia centena immolant Luſitani.

per

Glande veſcũtur montani. Luſitaniæ.

per cohortes prælio. Montani homines duabus anni partibus querna veſcũtur glãde, quã cũ ſiccauerint frangunt, molunt, panes conficiunt, & ad tempus reponunt. Hordeaceo vtuntur vino, nam vitis inopia ſumma laborant, idq́; ita confectum e veſtigio abſumunt. Conuiuia inter conſanguineos celebrantes, pro oleo butyrũ vſurpant, ſedentes cœnitãt: ædificatos in pariete hemiciclos habentes. Primus ſedendi locus cœnantibus in orbem ætati præſtatur & honori. Inter potandum ducto ad tibiam vel tubam choro ſaltant inflexis exultantes pollicibus. In Baſterannis mulieres inuicẽ, manibus promiſcuè innectuntur. Omnes ferè pullis amicti veſtibus, & ſagis, In quibus inuoluti per ſtramenta cubant. Terrea illis vt Gallis in vſu ſunt vaſa. Mulieres in roſeis degunt ornamentis. Numerorum loco graui admodum ſarcinarũ permutatione vtuntur: vel extenſi argenti laminæ fruſtum abſciſſum exhibent. Deſtinatos neci lapidibus obruunt. Parricidas extra montium confinia vel vltra flumina eiectos ſaxis opprimunt. Coniugia de more

Inter potandum choreas ducunt Luſitani.

Parricidarũ pœna.

more Græcorum contrahunt. Ægrotos vetuſto ritu Ægyptorum in plateis deponunt, vt qui eo morbi genere tentati ſunt commonefacere eos valeant. Hic eſt montanis viuendi ritus, quem commemoraui, eis inquam, qui boreale Hiſpaniæ latus terminant. Memoriæ proditum eſt, Cantabros, qui extrema Luſitaniæ ſeruant, cum in hoſtium poteſtatem perueniunt & deinde cruci affixi, lætitiæ peana canere. Viros vxoribus dotes tradere, & filias hæredes deſignari, à quibus fratres earum vxoribus exhibentur, tantaq; feritate eſſe, vt matres filios, ne in hoſtium manus perueniant, trucidare, & illud etiam filios parentibus facere. Cuidam Deo ſacro faciunt, cuius nomen non extat. Rotunda Luna tẽpore nocturno ante fores per oẽs domos pernoctant choreas agitantes, virorum & mulierum communis eſt vtilitas. Rem ipſæ ruſticam exercent. Puerperæque viris miniſterium exhibent. Hiſpanum & illud eſt, vt de more toxicum apponatur, ex olere apio conſimili conficiunt, nullum afferens dolorem vt ſi quid offeratur inuiti,

Curandi ægrotos mos Aegyptiacus.

Cantabrorũ mores.

Cantabrorũ ferocitas,

Religio.

Toxicum ſemper in promptu.

uiti,in promptu illud habeant.Eorundem & illud eſt vt ſeſe pro ijs, quibus concilentur immolent, & pro eis morti ſe dououent.

De Anglia,Scotia,Hyberniа, alijsq́ multis inſulis,& inſulanorum moribus.

CAP. XXVI.

Anglia quondā Britānia.

ANglia quæ & Britannia ab eruditis dicitur, inſignis in Oceano Inſula triangulari forma Siciliæ ſimilis.Hæc vndique à circumfuſo mari complexa eſt nuſquam iuncta continenti, ſed ab omni orbe noſtro diuiſa, quæ & quondā ab albis rupibus,qui ad eam nauigantibus primo apparent Albion dicebatur. Troes eā quādoq; incoluerunt, qui Troia à Græcis vaſtata Palladis oraculo digreſſi claſſe in hanc Inſulam venerunt,atq; Gigantes tunc eam incolentes multis prælijs victos expulerunt. Hos verum & ipſos poſt multos annos Saxones illuſtris Germaniæ popul⁹ Anglę reginæ auſpicio expulerūt, & agros opesque Inſulanorū inter ſe partientes,vt linguæ pariter, & gentis memoria in deuicta Inſula ſempiter-

Albion troes in Anglia.

Saxones in Anglia.

piterna foret ab Angula ductrice ſua, terram illam Angliam dixerunt: quamuis plerique ſic appellatam putent, quaſi noſtri orbis angulum. Galliæ & Hiſpaniæ Septentrionem verſus opponitur. Ambitus quadrageſis octies & ſeptuaginta quinque milibus paſſuum conſtat: dies longiſſimus XVII. horarum deprehenditur, & æſtate lucidæ ſunt noctes. Sunt Angli cæruleis oculis, facie adeò venuſta & ſtatura procera, vt beatiſſimus Gregorius, cùm fortè Anglorum pueros Romæ videret. Bene inquit bene Angli dicũtur, quia vultu nitent vt angeli, oportet illis miniſtrari iter ſalutis æternæ. In bello ſunt intrepidi, optimique ſagittarij. Fœminæ candore & forma inſigni. Vulgus ignobile ferum & inhoſpitale: mitior nobilitas ac magis obuia ad omne humanitatis officium: aperto capite, alteroque genu flexo hoſpites ſalutant: oſculantur etiam ſi mulier ſit, atque in cauponam ducunt, potantque vnà quod facere minimè probro eſt, modo omnis laſciuia abſit. In bello non agri violantur, non vrbes, ſed ad internitio-

Anglia vnde appellata.

Ambitus Angliæ.

Noctes æſtati lucidæ in Anglia.

Venuſti ſunt Angli corpore.

Hoſpitalitas Anglorum.

nem alterius partis dimicatur. Omnia victorem ſequuntur. Prouinciarũ omnium prima Chriſtianam pietatẽ complexa eſt, pecoris & lanificij abundans: Lupos non gignit, nec illatos nutrit. Id circò vagum pecus & ſine cuſtode ſecurum. Eſt Anglia etiam metallis diues, Aurũ habet, Argentũ plumbum & cuprum. Inſunt & Margaritæ, & Gagates lapis, qui ardet in aqua, & oleo extinguitur. Vinum non gignit tellus, ſed pro eo Ceruiſia in vſu eſt. Sunt & exotica vina. Vici & villæ in Anglia plurimi ſunt, & vrbes numero multæ. Lundonia gentis caput regiaq; ſedes, quæ nunc corrupta voce Londres, copia negotiatorum celebris, & tales infra paucos annos Anglorũ mores erant. Cæſaris verò tempore alios tuebantur. Neſas tunc erat leporem, gallinã aut anſerem guſtare, alere tamen voluptatis gratia. Mediterranei plerique lacte & carnibus ſine frumenti vſu victitabant, amiciebanturque pellibus. Glaſto ora inficiebant, qui color eſt cæruleus, vt in pugna horridiores eſſent, capillo promiſſo, præter caput cæterum corpus raſitare,

Lupos non gignit Anglia.

Diuitiæ Angliæ.

Vina exotica, id eſt, aliunde aducta.

Lundonia vrbs regia.

Antiqui Anglorum mores.

Glaſtum.

Mu-

Mulieres vno tẽpore denis & amplius viris matrimonio locari, habereque eas fratres cũ fratribus communes, parentes cum liberis, ac ſi qui ex his nati eſſent liberi habebantur. Strabo autor eſt, Anglos proceros homines ſupra Gallorũ ſtaturam eſſe, capillo breuiore, in quo tamen cũ Cæſare diſſentit nemora vndiq; obſepta, vrbes illis fuiſſe & in his tuguria, ſub quibus & domini & armenta ſtabulabantur, pluuium ibi cœlum eſſe magis quàm niuale cùm diſſerenaret, larè nebulam obtinere terram, vt quatuor circiter horas meridianum Solem non aſpiciant. Scotia ſuprema Angliæ pars eſt ad Septentrionem tenui freto ſiue fluuio ab inſula dirempta: nec procul inde Hybernia, Hyrlãdiam vulgus vocat. Indiſcreti inſulanorum habitus, indiſcreta ferè omnia, eadem lingua, ijdem mores, ſubita ingenia & in vltionem prona ferociaq; in bello inſignis, ſobrij, & inedię patientiſſimi, eleganti forma, ſed cultu negligentiore. Scoti à pictura corporis nuncupati, vt quidam arbitrantur, vetus & vulgare fuit pectus brachia manus encauſto figurare,

Connubia vno tempore multa.

Manſiones.

Cœlum in Anglia.

Scotia.

Hybernia Hyrlandia.

Scoti vnde nuncupati.

Quare corpora tinxerunt Britanni.

rare, quod in paucis hodie ſeruatur, atq; ijſdem ſylueſtribus, veteres ſcriptores, Britannorum fuiſſe aiunt, quum in pugnam ituri eſſent, corpora ſibi tingere, ad terrorem vt credere par eſt. Inuidi natura, ac cæterorũ mortalium contemptores. Oſtentant plus nimio nobilitatem ſuam, vt in ſumma etiam egeſtate ſuum genus referant ad regiam ſtirpem. Gaudent mendatio, nec pacem colunt vt cæteri Angli. Scribit Pius Pontifex dies ibi brumales trium fermè horarum eſſe, cæterum & illud mirabile in ea gente obſeruaſſe, Mendicantes circa diuorum templa lapides in eleemoſynã à prætereuntibus congerere, quibus ad vſum ignis vterentur. Caret lignis ea regio, lapis qui datur ſulphurea eſt materia aut certè pinguis. Refert quoque Æneas inueſtigatam à ſe ibi arborem eſſe, ſed non repertam, cuius caduca folia in ſubiectum amnẽ prolapſa in volucres verti dicerentur, adijcit audiuiſſe poſteà à locorum peritis ad miraculi in Orchadum vna ſpectari. Hybernia Inſula inter Septentrionem & Occidentem ſolẽ dimidio minor quàm Britannia,

Dies brumales trium horarum in Scotia.

Inſulæ quædam mirabilia.

De Hybernia et Gentis moribus.

nia, cui propinqua eſt, ab hyberno tẽpore, vt quidem putãt, appellata, adeò pabuloſa eſt vt ibi pecuaria (niſi æſtate à paſtibus arceantur) in periculum agat ſatietas. Nullum noxium animal gignit, non araneum, non ranam, nec alit aliundè inuectam: omnia noxia animalia alio aſportara ſolo pulueris iniectu necat. Apes in ea non reperiuntur, mira cœli temperies, fertilitas inſignis. Gens tamen inhoſpita, inculta, crudelis. Sanguine interemptorem hauſto prius victores vultus deturpant. Fas atque nefas eodem animo ducunt. Puerpera ſi quãdo marem edidit primos cibos gladio imponit mariti, inq́ue os paruuli ſummo mucrone auſpicio alimentorum leniter infert, & gentilibus votis optat, non aliter, quam ſi in bello & inter arma mortem obeat. Qui cultui ſtudent, dentibus marinarum beluarum inſignium enſium capulos exornant, candicant enim ad eburneam claritatẽ. Viris pręcipua gloria in armis eſt. Montiũ incolę carne lacte & pomis victitant, magis venatione & ludis, quã àgreſtibus operibus dediti. Mare

Inſula vbertas.

Nullum noxium animal in Hybernia.

Hybernorum barbari mores.

Hybernis præcipua in armis gloria.

quod inter Hyberniam & Angliã interluit vndoſum inquietum toto anno, non niſi æſtiuis pauculis diebus eſt nauigabile: nauigant, autem vimineis alueis, quos circundant ambitione tergorũ bubalorũ, quãtocunq; tẽpore curſus tenebit, nauigantes eſcis abſtinent: freti latitudinẽ in centũ viginti millia paſſuum diffundi, qui fidem ad verum ratiocinati ſunt æſtimarunt. Qui Sylluram inſulam tenent homines etiam nunc vetuſtum morẽ cuſtodiunt. Nundinas ac nummum refutant, dant res & accipiunt, mutationibus neceſſaria potiùs quàm pretijs parant. Deos percolunt, ſcientiam futurorum pariter viri & fœminæ oſtentant. Ebudũ inſularum quarum quinq; ſunt, incolæ fruges neſciunt, piſcibus tãtum & lacte viuunt. Rex vnus eſt vniuerſis, nã quotquot ſunt, omnes anguſta interluuie diuiduntur. Rex nihil ſuum habet, omnia vniuerſorum: ad æquitatem certis legibus ſtringitur, ac, ne auaritia à vero diuertatur, diſcit paupertate iuſtitiã, vtpotè, cui nihil ſit rei familiaris, è publico alitur. Nulla illi datur fœmina propria, ſed per viciſſitudines

Syllura inſula.

Ebudes inſulæ.

Omnia vniuerſorum apud Ebudes.

in quamcunq; commotus ſit vſuariam ſumit, vnde ei nec votũ, nec ſpes concceditur liberorum. Thyle inſularum vltima, quæ circum Britanniam iacent, eſt, in qua æſtiuo ſolſtitio ſole in Cancri ſydus faciente tranſitum, nox ferè nulla. Brumali ſolſtitio perinde nullus dies. Pomorum copia eſt, qui illic habitant principio veris inter pecudes pabulis viuunt, deinde lacte, in hyeme conſpergunt arborum fructus. Vtuntur fœminis vulgo, certum matrimonium nullis. Aliæ quoque exiſtunt inſulæ in Mediterraneo occidentem verſus, quæ à Græcis Gymneſiæ ab incolarum nuditate, qui eſtatis tempore abſque veſtibus incedunt: ad accolis verò ac Romanis Baleares, á funde iactu, quod rectius quàm reliqui lapides iaciant, appellati. Harum media reliquis maior eſt, demptis ſeptem, Sicilia, Sardinia, Creta, Eubočа, Cypro, Cyrno, Lesbo. Abeſt ab Iberia, quæ Hiſpania eſt, diei vnius nauigatione. Minor ad Orientem ſpectat, nutriens plurima omnis generis armenta, ſed mulos præcipuè, qui & magni ſunt & ſonora voce. Vtraque

Thyle inſularum vltima.

Nox nulla.
Dies nullus.

Communia matrimonia

Gymneſiæ inſulæ.

Baleares inſulæ.

IberiaHiſpania.

que inſula fertilis ac fructifera eſt, referta habitatoribus, vt qui triginta hominum millia excedant. Ad vini potum, qùod raro apud eos eſt, ſunt promptiores. Oleo omnino carent: ideo ex Lentiſco & Procidipe mixtis vngunt corpora. Mulieres adeò præ ceteris appetunt, vt mulierem à prædonibus captam tribus aut quatuor redimant viris. Habitant in ſaxis concauis, iuxtaque præcipites petras. Effoſſis cuniculis ad corporũ tegumenta vtuntur, & vitę ſecuritatem. Aureo nummo aut argenteo non vtuntur, quæ afferri ad inſulam prohibent: exiſtimant enim eo pacto, cum auro atque argento careant: ſeſe facile omnes vitæ inſidias euaſuros. Hanc ob rem cum olim cum Carthaginenſibus militaſſent, ex ſtipendio impenſo mulieres ac vinum emptum ſecum tulere. Mirandum verò quod in nuptis de more ſeruant: in epulis enim quæ cum domeſticis amiciſque in nuptijs fiunt: primus ſecunduſque & deinceps ſecundùm ætatem reliqui nuptam cognoſcunt vltimus ſponſo locus ad vxorem datur priuatim quid etiã, & à cæterorũ

Durus habitandi ritus.

Pecuniæ nullus vſus.

Nuptam conuiuæ per ordinem cognoſcunt.

mori-

moribus alienum in defunctorum ſe pulcris obſeruant. Lignis enim membra corporis inciſa in vas conijciunt, ſupraque ſaxa accumulant. Arma eis ſunt fundæ tres, vna caput cingunt altera ventrē, tertia in manibus geſtatur. In prçlio lapides multo maiores quàm reliqui ita robuſtè iactāt vt ab aliquo tormento lapis miſſus videatur. In vrbiū expugnatione lapidum iactu eos quidem qui ſupra ex propugnaculis mœnia tuentur vulnerant. In pugna verò ſcuta galeas omneque armorum genus confringunt: ita autem rectè lapides propellunt, vt rato effugiat ictum appetitus locus, quòd eis cōtinuus à pueritia vſus præbet, à matribus ad id certamen coactis. Imponunt enim ſupra erectū lignū panem ſignum quod iactu petant, neq; ante cibum capiāt, quàm panem lapidæ eiectum pro cibo ſummunt permiſſu matris. Nunc de inſula in Oceano verſus meridiem reperta, & quæ in ea præter fidem narrantur, deque inuentionis cauſa paucis ſunt explicanda. Iambobus à pueritia erudit⁹ poſt patris, qui mercator fuit, obitum, & ipſe mercaturæ

Sepulcra.

Arma inſulanorum.

Fundarū vſus.

Iactus peritia.

De inſula à Iambolo reperta.

Iamboli fortuna.

operam dedit, per Arabiam tranſiens ad aromata emenda, cum ſocijs itineris à latronibus captus, primo cum vno ex conſeruis, paſtor deputatus eſt, deinde vnà cum eo à quibuſdam Æthiopibus comprehenſus, vltraq; maritimam Aethiopiam ductus. Hi cùm eſſet externi in expiationem eius regionis capti ſunt. Mos erat his qui ea loca incolebant Aethiopibus à priſcis temporibus ex Deorum reſponſo traditus, perque progenies viginti, annos verò ſexcentos (progenis enim triginta perficitur annis) obſeruatus duobus hominibus expiationem facere. Habebant præparatum nauigiolum ad ferendas maris tempeſtates aptum, & quod duo viri facilè regere poſſent. In id ſex menſium victu, quod ſatis eſſet ambobus impoſito, viros inducentes mandabant: vt ſecundum oraculi reſponſa nauiculam verſus Meridiem dirigerent, venturos eos ad inſulam eſſe felicem & humanos homines, qui beatè viuerent. Eodem modo & eorum patriam, ſi ipſi in inſulam ſalui perueniſſent, ſexcentis annis in pace felicitateq; futurã. Sin verò longitu-

gitudine maris territi curſum retro verterent, tanquam impios ac ſceleſtos omni eorum gẽti magnarum calamitatũ cauſam præbituros. Aethiopes verò aiunt dies agere iuxta mare feſtos, ſacraque facere optantes: quo ſolita fiat expiatio, proſperum nauigantium curſum. Hi poſt quatuor menſium nauigationem multis acti tempeſtatibus, ad inſulam deferuntur figura rotundam ſtadiorum ambitu quinq; milliũ: inſulæ appropinquantibus, accolæ quidam obuij ſcapham deducunt, alij acurrentes mirantur alienigenarum aduentum eos humaniter benigneque ſuſcipiunt, quæ apud ſe erant illis communicantes. Sunt eius inſulæ homines corpore ac moribus haud noſtris ſimiles, eadem tamen corporis forma ſed quæ magnitudine quatuor cubitos excedat, horum oſſa veluti nerui quo velis flectuntur reflectunturque. Corpore ſunt pluſquam nos, agili ac robuſto. Nam ſi quid manibus ceperint, nemo eripere ex digitis poteſt: pilis corporis adeò perpolita, vt ne parua quidẽ lanugo appareat. Pulchri ſunt decori & corpore cõ-

Aethiopum maritimorũ expiatio.

Inſulæ deſcriptio.

Hominum mirabilium deſcriptio.

poſito. Aurium foramina multo nŏſtris patentiora, quemadmodũ & lingua à nobis differunt. Habet enim eorum lingua priuatim quid, tum à natura, tum ab ingenio datũ, diuiſam eĩn linguã natura dedit, qua ſcinditur in inferiori parte, vt ab radice duplex eſſe videatur. Ita varia vtuntur loquela, vt non ſolum voce hominum loquantur, ſed auium diuerſarum imitantur cantus. Et quod admirabilius videtur vna cum duobus hominibus perfectè ſimul reſpondendo, tum diſputando loquitur: vna enim linguæ parte vni loquuntur, reliqua alteri Purum ibi eſſe integro anno aërem conſtat, quemadmodum Poëta ſcribit, Pyrum ſupra pyrũ, malum ſupra malum, vnam ſupra vitem ſeneſcere: eſſe inſuper tradunt continuo diem parem nocti. Circa meridiem nullam fieri rei alicuius vmbram cum ſupra verticem ſol exiſtat. Viuunt autem ſecundùm cognationes ac cœtus, qui tamen quadringentos non excedant. Habitant in pratis, ferente abſque cultura ſponte ſua vberes fructus terra. Nam inſulæ virtus aëriſquè temperies terram

Lingua duplex à natura hominibus.

Inſulæ vbertas.

ſua

ſua ſponte frugiferam, vltra quàm ſatis, eſt reddit. Naſcuntur apud eos arundines plurimæ ferentes vberem fructum albo eruo perſimilem: hos collectos, ſpargunt aqua calida, quo ad auctus ouis columbę magnitudinem æquat, ex his poſtmodum contritis panem conficiunt dulcedine præſtãtem. Sunt etiam in ea aquarum fontes permagni, ex quibus partim aquæ calidæ ad vſum balneorum, ad curãdosq; morbos manãt, partim ſumma dulcedine frigidæ, quæ ad valetudinem conferunt. Eſt quoq; omnium doctrinarum maximeque aſtrologiæ apud eos cura. Vtuntur literis quas habent viginti & octo ſecundum virtutem ſignificandi, characteres verò ſeptem, quarum quælibet quatuor interpretatur modis. Longiſſimæ ſunt ætatis, vt qui annis cẽtũ quinquaginta vitam agant, & abſque aliquo (vt plurimum) morbo. Si quis febricitat aut corpore æger fuerit, mori ſtatuta lege compellunt. Non ſcribunt per latus, vt nos, ſed à ſuperiori parte recta linea ad inferiorem. Mos eſt eis ad certam vſque ætatem viuere, qua perfecta, variam ſibi mortẽ ſpontè

Terra abſque cultura frugifera.

Fontes ſalubres.

Doctrinarũ cura. Litera.

Longeuitas.

Aeger mori lege compellitur.

Viuendi certa meta.

Herbæ mortem inducentes. tè conſtituunt. Gemina eſt apud eos herba, ſupra quam ſi quis iacet in ſuauem deductus ſomnum moritur. *Matrimonia communia.* Mulieres minimè nubunt, ſed omnibus ſunt communes. Simili modo & filij educantur, communiq; amore ſunt omnibus. Abducunt ſæpius à nutrientibus infantes ne matres filium recognoſcant. Quo fit, vt cùm nulla ſit apud eos ambitio, aut præcipua affectio, concordes abſque ſeditione viuant. *Animalia admirabilia.* Eſſe inſuper ea in inſula animalia magnitudine quidẽ parua, ſed natura & ſanguinis virtute admirabilia, corpore ſunt rotundo ac teſtudinibus ſimili duabus lineis inuicem per medium trãſuerſis, in quarum cuiuſlibet extremo ſit auris & oculus, vt quatuor oculis videant, totidemque audiant auribus. Vnicis vẽtre atque inteſtinis, in quæ comeſta confluunt. Pedes circum habent plures, quibus in vtranque partem ambulant. *Sanguis medicinæ vtiliſſimus.* Huius beluæ ſanguis mirabili aſſeritur virtute. Omne enim corpus conciſum, dum ſpirat, hoc tinctũm ſanguine coheret. Quiſque cœtus nutrit magnas diuerſæ naturæ aues, quibus experiuntur quales

les filij ſint futuri. Impoſitis enim ſupra aues infantibus ſi volantes per aëra immoti non expaueſcant, educant. Si verò timore ignauiaq; deficiũt, proijciũtur, vt neq; diutius victu ri & animi exercitio inutiles. Cuiuſlibet cœtus ſenior alijs tanquam rex cui parent omnes, imperat. Annis centum quinquaginta actis ſeipſum vita ex lege priuat, poſt eum ſenior accipit principatum. Mare quo inſula circundatur fluctuoſum, & quod motus ingentes facit, dulcis eſt aquæ guſtus, Arctus & pleræq; ſtellæ quæ nobis apparent, minimè ab illis conſpiciuntur. Sunt & aliæ ſeptem inſulæ pari magnitudine paribuſque ferè interuallis diſtantes, quę eiuſdem gentis legiſque exiſtunt. Omnes eas incolentes, quamuis terra ſua ſpontè abundè victum ferat, his tamen modeſte vtuntur. Simplices enim cibos appetunt nutrimentum quod ſatis eſt, quærentes. Carnibus tum aſſis tum elixis veſcuntur. Coquorum artem, varijſque ſaporibus condita vt inutilia reiiciunt. Deos & eum, qui omnia continet, Soléq; & reliqua cœleſtia colũt. Piſces aueſque varij ge-

Senior cuiuſlibet cœtus rex.

Aliæ inſulæ ſeptem.

Victus inſulanorum.

Religio.

generis capiunt. Naſcuntur ibi ſua ſponte arbores fructiferę. Oleæ & vites, ex quibus olei & vini copiam educunt. Serpentes magnos ſed innocuos inſula producit, quorum carnes miræ dulcedinis edunt. Veſtes parent ex lanugine molli ac ſplendida ex medio arundinū ſumpta, qua maritimis tincta oſtreis veſtimēta purpurea conficiuntur. Varia exiſtunt animantia, & quia propter opinionem haud facilè credita. Certum viuendi ordinem ſeruant, vnico cibo dietim contenti. Nam certo die piſces, alio aues, quandoque terreſtria animalia edunt, oleo aliquando ſimpliciq́ue menſa vtuntur. Diuerſis ſunt exercitijs dediti, quidam inuicem miniſtrant, alij piſcantur, alij exercent artes, nonnulli circa alias res vſui commodas occupantur, quidam exceptis ſenibus partitis inuicem operis ſeruitio vacant. In ſacris ac diebus feſtis hymnos in Deorum, & maximè Solis, laudes canunt cui ſe & inſulas dicarunt. Mortuos in littore ſepeliunt, cadauer quum mare fluit arena obruentes, vt aquæ fluxu inundationeq́ue exaggeretur locus,

Serpentes innocui & eſui apti.

Exercitia & ſtudia.

Sepulcra.

Ca-

Calamos ex quibus fructum decerpunt, augeri aiunt minuique ad Lunæ modum. Fontium aqua dulcis ac ſana caliditatem ſeruat, niſi frigida aqua aut vinũ immiſceatur. Iambolus & qui cum eo acceſſerat cùm ſeptem annis in inſula manſiſſet, tandem inuiti eiecti ſunt, tanquã mali malisque moribus aſſueti. Igitur præparata rurſus ſcapha, cibisq; impoſitis abſcedere coacti menſibus quatuor ad Regem Indiæ peruenere à quo poſteà ſaluoconductu per Perſidem in Græciam dimiſſi ſunt.

Aqua mirabilis natura.

De Taprobana inſula & gentis eius moribus.

CAP. XXVII.

TAprobanen Inſulam, antequàm temeritas humana exquiſitio penitus mari fidẽ panderet, diu orbem alterum putauerunt, & quidẽ eum quem habitare, Antipodes crederentur, verum Alexandri magni virtus ignorantiam publici erroris non tulit vlterius permanere, ſed in hæc vſque ſecreta propagauit nominis ſui gloriam. Miſſus igitur Onecritus, præfectus claſſis Macedoniæ,

Alexandri magni virtus

Inſula ab Oneſicrito reperta.

niæ, terram iſtam quanta eſſet, quid
gigneret, quo modo haberetur explo
ratam notitiæ noſtræ dedit, patet in
longitudine ſtadiorum ſeptem mi-
lia, in latitudiue quinque milia ſcin-
ditur amne interfluo. Nam pars e-
ius beſtijs & elephantis repleta eſt
maioribus multo, quam quos In-
dia: partem homines tenent. Mar-
garitis ſcatet & gemmis omnibus, ſi
ta eſt inter ortum & occaſum, ab eo
mari incipit quod fretum Indiæ eſt.
A Praſia Indorum gente dierum vi-
gintiquinque ptimo in eam fuit cur-
ſus, ſed cum Papyraceis & Nili na-
uibus illo pergeretur, mox curſu na-
uium noſtrarum ſeptem dierum iter
factum eſt. Mare vadoſum intena-
cet. Altitudinis non amplius ſenum
paſſuum. Certus autem canalibus a-
deò altum, adeoque depreſſum, vt
nullæ vnquàm anchoræ ad profun-
di illiꝰ ima potuerint peruenire. Nul
la in nauigando ſyderum obſerua-
tio, vtpotè vbi ſeptentriones nequa-
quam aſpiciuntur, Vergiliæ nunquam
apparent, Lunam ab octaua in ſex-
tamdecimam tantum ſupra terram
vident. Lucet ibi Canopos ſydus cla-
rum

Taprobanæ ambitus.

Mare vadoſum.

Canopos ſydus

rum & ampliſſimum, Solem Orientem à dextra habent, Occidentem à ſiniſtra habent. Sub Claudij adhuc principatu æs ſignatum ignorabant. Pecunia maximè ſtupuiſſe traduntur, quòd ſignata diſparibus foret vultibus, parem tamen haberet modum ponderis. Excedunt homines corporum magnitudine alios omnes, Crines fuſco imbuunt. Cæruleis oculis, atroci viſu, terrifico ſono vocis, quibus immatura mors eſt. In annos cētum æuum trahūt. Alijs omnibus annoſa ætas, & penè vltra humanam extenta fragilitatem. Nulli aut per diem aut ante diem ſomnus. Noctis partem quieti deſtinant, lucis ortum vigilia anteuertunt. Aedificia modicè ab humo tollunt. Annona ſemper eodem tenore eſt, vites neſciunt, Pomis abundant, Colunt Herculem. In regis electione non nobilitas præualet, ſed ſuffragium vniuerſorum, populus enim eligit ſpectatū moribus & inueteratæ clementiæ, & iam annis grauem. Sed hoc in eo quæritur cui liberi nulli ſint. Nam qui pater fuerit, etiam ſi vita ſpectatus eſt, non admittitur ad regendum,

Taprobanæ homines.

Rex ſuffragio creatur.

Rex liberis carere debet.

at ſi forte, dũ regnat, pignus ſuſtulit exuitur poteſtate. Idque eo maximè cuſtoditur, ne regnum hæreditarium fiat, deinde etiam ſi Rex maximam præferat æquitatem, nolunt ei totum licere. Quadraginta rectores accipit, ne in cauſis capitum ſolus iudicet, & ſic quoque ſi diſplicuerit, Iudicatum ad populum prouocatur. A quo datis Iudicibus ſeptuaginta, fertur ſententia, cui neceſſario adquieſcitur. Cultu Rex diſſimili à cæteris, veſtitur. Quòd ſi etiam ipſe in aliquo peccato argutus ſit, ac conuictus, morte mulctatur. Non tamen vt cuiuſque attrectetur manu, ſed conſenſu publico rerum omnium interdicta ei facultate etiam colloquij poteſtas punito denegatur. Culturæ ſtudent vniuerſi, venatibus indulgent, nec plebeias agunt prædas, cum Tygrides & Elephanti tantum requirantur. Maria quoque piſcationibus inquietant, marinaſque teſtudines capere gaudent, quarum tanta eſt magnitudo, vt ſuperficies earum domum faciat, & numeroſam familiã nõ arctè recepiet. Maior pars Inſulæ huius calore ambuſta eſt, & in

Iudiciorũ pulchra inſtitutio

Rex peccans morte mulctatur.

Gẽtis ſtudia.

Teſtudinum Marinarum magnitudo.

vaſtas

vaſtas deficit ſolitudines, latus eius mare alluit peruiridi colore, fructicoſum adeò, vt Iubæ arborum plerunque gubernaculis arterantur: Mirantur aurum, & ad gratiam poculorum omnium gemmarum adhibent apparatum. Secant marmora teſtudinea varietate, Margaritas legunt plurimas maximaſque.

Et hæ ſunt gẽtes, hæ nationes, quarũ mores ritus & inſtituta ab hyſtoriographis ipſis paſſim celebrata ſunt & potiſſimũ quæ potuerũt aliqua ſui excellentia & dignitate ad cogitationem noſtram peruenire, permultas adhuc eſſe fateor, quæ à me aut prætergreſſæ ſunt, aut partius attrectatæ, cùm de illis ſcribere non plura potui, quàm inueni, vt qui apud eas non fui, nec cognoui, neque qui omnium cõſcius eſſet (præter immortalem Deum) dicere ſatis poſſe exiſtimaui. Ipſe enim ſolus eſt, qui nouit omnia, & ſolus qui poteſt. Ipſe eſt, qui prima ipſius orbis fundamenta in orbem coniecit, & immenſi maris aditum & ſemitam, mortalibus patefecit, quiq; vitæ huius cõmoditates omnes diuitias dignitates, hono-

Cõcluſio libri.

Excuſatio autoris.

Deus ſolus omnia nouit & poteſt.

res præſtitit: quive ſydera diſcernens vnicuique, quam voluit, ſortem tradidit, quibuſdam enim vt terram colerent, atque inde ſibi diuitias & opes compararent, alijs autem vt pelago acti, aut piſcarentur ſibi victum, aut mercimonia commutarent. Alijs vt ſcientiæ & philoſophiæ ſtudijs ſe dederent, atque inde honores aucuparentur & laudes. Multis etiam vt cæteris præeſſent, iuberent & impararent. Ideò non mirandum, ſi homines variam inter ſe, non ſolum fortunam, ſed etiam naturam mores & viuendi ritus ſint conſecuti: quum videmus regiones & loca eam quoque varietatem adepta, poſtquàm vna quidem lacteos homines pariat, alia ſubalbidos, alia fuſcos alia prorſus aduſtos, aut ſimiles multis floribus, quales Aſſyria generat. Sic enim ſtatuit Deus, vt homines varij quoque ingenij, & multiformis animi ac induſtriæ, quemadmodum & cætera, naſcerentur, atque vt vnuſquiſque ſua contentaretur ſorte.

A Deo cuique Sors ſua conceſſa.

Vnde morum diuerſitas.

AN-

ANDREAS PA-LEOSPHYRA GVN-delfingius Lectori S.

A Marone licet Ithacus Vliſſes ſcelerum Inuentor, ab Homero Politrepos, ab alijs technarū architectos & verſutiæ omnis conciliabulū appelletur: attamen ſapientiſſimus, peritiſſimus, atque patientiſſimus heroum omnium & prædicatur & habetur, quod peregrè profectus externorum hominum mores multorum cognouit & vrbes, ab aduerſante nimium ſibi fortuna per Scillam atque Carybdim actus, Syrtiū Cyclopis Syrenū & Circes moleſtias tulit. Quis ergo non videat, quis non intelligat quā decorum, quamque vtile ſit ad tanti principis veſtigia quàm remotiſſimè peregrinari, alienas terras inuiſere, vnde peculiaria gentiū aliarum ſtudia, mores, exercitia lin-

gua, leges dogmata ſacra & profana omnia, eſu, veſtitus, ædificandi ratio, locorum ſitus, cultusq́ꝫ; & denique rerum naturæ omnium ediſcantur. Quoniam verò propter impedimenta pleraque ætate maximè noſtra omnibus hoc non conceditur, vt nō minus illa hæc in patrio ſinu quieſcendo cognoſcerentur, elaborauit Boemum hic meus Literarum humanarum ſcientiſſmus ex innumeris claſſicis ſcriptoribus conſcriptum opus. In quo tres terræ partes, partium regiones, & loca, locorum hominum mores & ritus memerabiliores explicantur omnes, tanta diligentia, tanta arte, quanta à nemine ante eum vnquàm prius pertractati dineſcuntur: ex racematione diligenti vindemiam, ex ſpicilegio meſſem fecit, ſuccoſum non minus quàm iucundum, nec iucundum minus, quā vtilem atque perneceſſarium librum adeò, vt niſi quæ in ipſo de homine

præ

prædicantur, ille, qui humanitati ſtu
det, cognouerit, magis inſtituto aber
ret ſuo quàm materiarius, quem ma
teriæ in qua laborat natura ſiue cō-
ditio fugerit. Quare humanarum
rerum humane Lector eas hominum
res intuere, lege, atque vbi quanta
in eis vtilitas, quanta humanæ
vitæ inſtitutio ſit, expe-
rieris, gratias Boë-
mo noſtro age
imorta-
les.

CAPITVM HVIVS OPERIS INDEX.

LIBER I

I.CAP. De Origine hominis opinio Theologorum vera. 21
II. De Origine hominis optimo Ethnicorum falſa. 25
III. De terræ ſitu & parlitione, folio 30
IIII. De Aethiopia, & gentis eius priſcis moribus. 33
V. De Aegypto & ritu gentis vetuſto. 41
VI. De Pœnis & cæteris Aphricæ populi 67

LIBER II.

I. De Aſia & celebrioribus eius gentibus. 86
II. De Panchaia & moribus Panchaiorum. 93
III. De Aſſyria Aſſyriorumq́ue viuendi moribus. 96
IIII. De Iudæa & Iudæorum viuēdi ritibus legibus ac inſtitutis. 103
V. De Media Medorumq́ue viuendi moribus. 118
VI. De Parthia & Parthorum viuendi moribus. 119

De

VII. De Perſia & Perſarum moribus ritibus & inſtitutis. 123
VIII. De India & Indorum prodigioſis ritibus moribusque viuendi. 129
IX. De Scythia Scytharumque feris moribus. 146
X. De Tartaria, gentisque Tartarorũ morib⁹ & potẽtia 160
XI. De Turcia Turcarumque moribus legibus & inſtituis omnibus. 182
XII. De Chriſtianis, eorumq; origino & ritibus. 202

LIBER III.

I. De Europeis memorabilioribus gentibus. 237. De Europa ibid.
II. De Græcia & legibus à Solone Athenienſibus Græcorũ longe principibus ſancitis, folio 240
III. De Laconia & Laconum ſiue Lacedæmonum inſtitutis, folio 248
IIII. De Creta inſula, & cretenſiũ celebratis moribus. 263
V. De Thracia Thracumque feris moribus. 267
VI. De Ruſia ſiue Ruthenia, &

re-

recentibus Ruſianorum moribus. 275
VII. De Lithuania Lithuanorumq; vita. 281
VIII. De Liuonia, Pruſia & militibus marianis. 284
IX. De Polonia, Polonorumq; recentibus moribus. 293
X. De Hungaria, Hungarorumq; viuendi inſtitutis. 295
XI. De Boëmia & moribus Boëmorum. 300
XII. De Germania, & inſtitutis eorum plurimis 305
XIII. De Saxonia Saxonumque, & priſcis & recentibus moribus. 331
XIIII. De Vueſtualia & Iudicio Vueſtualis à magno Carolo comiſſo. 338
XV. De Franconia & Francorum multis ritibus. 341
XVI. De Sueuia Sueuorumq; mori bus & priſcis recentibus. 356
XVIII. De Bauaria & Carinthia, & earum priſcis legibus & mori bus quibus hodie viuũt. 364
XIX. De Italia, Italorum moribus, Item de Rhomulo, & eius ciuibus inſtitutis. 385
XX. De Liguria Ligurũque priſco viuendi more. 421.
De

XXI. De Tuſcia & gentis eius antiquis moribus 424
XXII. De Galatia Europa & Galatarum priſcis moribus. 427
XXIII. De Gallia Gallorumque veteribus & recentibus moribus. 392
XXIIII. De Hiſpania & moribus Hiſpanorum. 136
XXV. De Luſitania & vetuſtis Luſitanorum moribus. 460
XXVI. De Anglia, Scotia, Hybernia alijsque multis inſulis & inſulanorum moribus. 464
XXVII. De Taprobana Inſula, & gẽtis eius moribus. 481

INDEX LOCVPLETISSIMVS OMnium, quæ in hoc conti, nentur opere.

A.

ABſque ſceptro in publicum nemo prodit 97
Abſolutio peccatorum 225
Abſtemij ex lege ſunt Turcæ omnes (183
Acridophagi 77
Acerba lex 140
Adam ſingulis annis expiatur 336
Adoratio mutua,in vijs 45
Adrimachidæ 67
Ad virtutẽ quid efficacius impellat ib.
Adulterij pœna .40.108.198.244.317
Adulteri deprehenſi occiduntur 173
Ægypti fœcunditas 27
Ægyptus delta 42
Ægypti ab Æthiopibus 42
Ægrotantes interimuntur, & comeduntur 137
Ærarium publicum conſtitutũ 408
Æs nullum in vſu 287
Ætas in choros tres diuiſa 255
Ætatis mira reuerentia 462
Æthiopes omniũ mortalium primi 29
Æthio-

Æthiopia duplex 33
Æthiopia quædam hodie India appellatur ibid.
Agathirſi excultiſſimi Scytharũ. 139
Agilolfingi Bauarorum duces 371
Ager circa templum dijs ſacer 96
Agraria lex 374
Agricolarum miſera conditio 330
Agrariæ leges 393
Agrorum in ſingulos diuiſio 249
Albus color lugubris fœminis, niger lugubris in viris 415
Alemania 307.& 357
Aleæ ſtudioſi germani 319
Alternatim cantatur in templis 210
Amazones bellicoſæ mulieres 84
Amaſis fluuius 338
Amictus ex papyro 140
Anglia 464
Animantium naturalis creatio 26
Animalium variorum portentoſus cultus 60
Animas in alia corpora migrare, de anim opiniones et eorum.115.117
Anulorum vſus 97
Annus in menſes duodecim 401
Animalia multa vt ſacroſancta nutriuntur in templis 61
Antropophagi 157
An-

Antiochia prima eccleſiæ ſedes 203
Animalia mirabilia 478
Aqua religioſiſſimè colitur 124
Aqua de melle & auena ſublimatur
Aquitania olim aremonica.437. (391
Appellationis abuſio 325
Apis bos 62
A pecore Troloditæ filios denominant 72
Appenninus mons 388
Aphricæ ſitus gentes & qualitas 30
Apum & melius mira copia 276
Arabia triplex 87
Arabum mores 87
Aſtra quatuor mercurij 101
Argyppæi natura calui 158
Ariopagitæ 242
Ariſtocratia adminiſtratio optimatū
Arræ traditionis virtus 378 (342
Ars ex neceſſitate 87
Artes vt inutiles ſublatæ 250
Arſaces Parthorum reges 121
Aruſpices 409
Aſiæ denominatio 89 (ibid.
Aſiæ quatuor confinia & magnitudo
Aſia ab Europa diuiditur 30
Aſſyria 96
Aſſylum 398
Aantes anonymi 70

Atalligallorum caduceatores 447
Athletæ 412
Athenæ & illius ciuilia inſtituta 241
Auaritia regnorum diſturbium 84
Aurum ære vilius 36
Auri & argenti nullus vſus 313
Auri & argenti vſus lege ſublatus 25
Aurũ in deorum templis ſparſum 429
Auſpicia & ſortes 334
Autores legum numina habita 246
Axione legum tabulæ 245
Azimorum feriæ 111
B.
Bacchanalia 305.426
Baleares inſulæ 471
Baſſæ militiæ duces 188
Barba nobilitatis indicium 429
Barceæ fœminæ 64
Barbari vlulantes bellũ petebãt 256
Bardi poëte galatarum 433
Baptiſmi ſacramentum 214
Bauaria ſiue Baioaria 364
Belgica 438
Bellicoſi Tattari 170
Belligerandi ritus 72
Bellum inituri facies tingunt 465
Benedictio rerum irridetur à Boëmis (302
Bethica Hiſpaniæ 456
Blaſphemiæ pœna 104

Bocchorides legiſlator 57
Boëmia & confinia 300
Boues fœminæ nõ immolabãtur 44
Boum & equorum ſtercore ignes nutriuntur 160
Braccata gallia 438
Braga Boëmorum regia 300
Bragmani 139
Britannia 465
Budini 298
Buda Hungarorum Regia 298
C.
Cacanni BauorumReges 365
Calcei roſtrati,obtuſi 447
Cadauera intra vrbes ſepeliri permiſſum 258
Cæſorum in bello ſepultura 246
Canguiſta primus Tartarorũ rex. 162
Caligæ vſus 419
Calamus aromaticus 276
Chami immaturum exilium 24
Cainus primo genitus 22
Canones Miſſæ 212
Canopos ſydus 482
Cantus tybiarum in bello 255
Cantantes belligerant Hiſpani 458
Cantabri 463 (103
Cananea terra lacte & melle fluens
Capita hoſtiarũ dãnata abijciũtur 44

Capillorum cultus probro 279
Carniſpriuij dies 348
Caſtrenſis ignominioſa lex 56
Cataclyſmus 22
Cathaini & mores 145
Celeres & officia eorum 397
Celtæ galli 437
Cenſus ciuitatis 405
Cenſores Romanorum duo 410
Certamina fœminæ dirimunt 74
Ceruiſia totius Septẽtrionis pot⁹ 280
Ceruiſiã cõtemnũt ſoli Francones 344
Chaam Rex dei filius 165
Chaldei 101 & 102
Charinthia 381
Chriſtiani idolatræ 192
Chriſtiani à Chriſto 203. 219
Cimbri 436
Circuncidere virilia 43
Circi magnitudo 413
Ciuitas Quiritum 390
Ciuitates Aegypti 41
Ciuitates Thraciæ 268
Ciuitates Hiſpaniæ 455
Citharæ in procinctu vſus 24
Clericorũ in ecclesia dignitates 207
Clerici ob quid honorandi 320
Clientes 395
Claſſes Romanorum 404

Cœmiterium 235
Coitus Indorum in propatulo 138
Concharum cruda caro cibus 81
Concilium Areopagitarum 242
Cœlibes ludibrio habentur 252
Comata Gallia 436
Communis Libycarũ gentiũ vita 71
Compotando certant Saxones 336
Comitiorum tria genera 409
Confirmationis ſacramentum 216
Confeſſio peccatorum 224
Conſuetudo furibus acerba 384
Conſules Romani duo 407
Conſecrandi Imperatores Romanorum ratio 415
Cornuum in procinctu vſus 256
Corybantes 346
Cracouia Polonorum regio 293
Creta quæ etiam Candia 265
Crudelitas Tartarorum inſignis 168
Cupiditas ferociſſima peſtis 140
Curatores funerum 64
Curatores pupillorum 245
Culices leonibus infeſti 75
Curiæ & Curiones Roman. 392
Cynnamomi 79
Cymbrica Cherſoneſus hodie Dacia (284
Cyneci 77
Cynocephali in India 143

Cyrenæ fœminæ 70

D.

Daci 295
Debæ diuites auri. 90
Decalogus in monte Sina datus 104
Decem Dei præcepta 213
Decemuiri 409 (303
Decimę quomodo & de quibus dãdæ
Defunctorum Chriſtianorũ exequię
Democratia 249 (236
Deorum cultus ab Æthiopibus inſtitutus 34 (314
Deorũ ſimulacra in prælium geſtata
Dies veneris Turcis vt ſabbatum Iudæis ſacra 194
Dies lapillo ſignare 266
Dies triũ tantũ horarũ in Scotia 468
Dies nulli & noctes nullæ 471
Dies qui Chriſtianis ſacri 226
Dignatum ordo 391
Dignitas ſenatus 396
Dignationes ſtrenuorum militũ. 391
Dij Scytarum 150
Diluuium quamdiu durauit & quare immiſſum 23
Dictator & eius dignitas 391
Dicendi conſtans ratio 100
Ditiſſimi mortalium Arabes 88
Diuitiæ Indiæ admirandæ 129

Diuitiæ Germaniæ 308
Diuitiæ Angliæ 466
Diuitiæ Hiſpaniæ 455
Dominica dies Chriſtianis vt ſabbarum Iudęis ſacra 230
Domicilia Gallorum 444
Domus Dei in Mecha 169
Domum publicarum priuilegia 374
Donationes Eccleſiarum 365
Dragulę & Dani 284
Drauus amnis 381
Druides ſacerdotes Gallorum 441
Ducalis aulæ immunitas 332
Ducum cauſæ 369
Duodecim fidei articuli 212
Duodecim matrim dirimentia 223
Duodecim Franciæ Pares 453
Durus habitandi mos 472

E.

Ebrietas capitis pena mulctatur 291
Ebrietas non vitioſa 318
Ebudes inſulæ 470
Eccleſia Chriſtianorum 233
Enoplia ſiue Pyrrhica ſaltatio 413
Ephororum poteſtas 249
Epiſcopi conſecratio & eius dignitas (218
Epiſcoporum cauſæ 367
Epiſcopi quomodo primum introducti. 219

Equis omnia obeunt Tartari 164
Equi nulli in Arabia 88
Equi Hiſpanorũ præſtantiſſimi 455
Equorum præſagia explorata 334
Errores à fide Armenorum 182
Errores Boëmorum 301
Eſſeorum vita 116
Euchariſtiæ Sacramentum 220
Euẽtus belli monomachia tẽtat⁹ 335
Europa & eius limites laudesq́; 237
Europa ab Aphrica diuiditur 30
Exercitia puerorum 126
Expiationes Iudæorum 108
Ex prouocatione certare 430

F.

Faba immundum legumen 43
Fabulas non amant Bragmani 142
Falſariorum pœna 56
Famuli Regum Scytharum omnes in genui 152
Factioſi ſemper Galli 442
Faſti & nefaſti dies 401
Ferarum aſtuta venatio 77
Ferarum pelles gentis diuitiæ 284
Ferias non obſeruãtes quomodo puniendi 372
Ferri & argenti vſus nullus 154
Fertilitas terræ quare cohibita 22
Fidei dandæ ritus 68 & 294

Filius parẽtibus iniuri⁹ ſuſpẽditur 106
Filiarum publica proſtitutio 128
Fimbria veneris pretium 69
Fœderum ineundi forma. 119. & 132
Franconia 342
Francia quæ etiam Gallia 440
Frictio corporis probatur 131
Frigoris mira curatio 291
Frugaliſſimi mortalium Tartari 168
Fundæ in ſtudium 473
Funerandi multæ rationes 62
Funebris Chriſtianorum luctus 319
Furti admiranda lex 58
Furto nihil ſceleratius creditum 148
Furti pœna 198
Furari pro honeſto habitum 254
Furtorum compoſitio 374
Furtiua emptio ibid.
Futura ex aſtris vaticinati Chaldæi (102

G.

Ganges indus Hipanis 129
Gallatia Europea 427
Gallatia Aſiana 435
Gallia 436
Galli tripudiantes belligerant 256
Garamantes 68
Garræi opulenti 92
Geloni 158
Gentium diuerſitas 28

Gentes quæ Turciam inhabitant 183
Georgiani 179
Germani annuatim inſaniunt 348
Germani olim vno nomine Sueui ſicut hodie Franci 360
Gepidæ 295
Gethæ 268
Glande veſcebantur Luſitani 462
Glaſto tingebãtur belligerantes Angli 466
Glycerbyſa liqueritia 342
Gnidanes 68
Gothi ex Scandinauia 296
Græci ob fabulas deriſi 66
Græcorum militares ordines 205
Græcia 388
Gregatim iniciabantur ſacris Ægyptij 42
Gruebemhaimeri hæretici 304
Gymnoſophiſtæ Indorum philoſophi 138
Gymnaſium Pariſianum 446
Gymneſiæ inſulæ. 471
H.
Hæreditatis variæ leges 377
Hebræi ſiue Iſraëlitæ 103
Hebræorum militaris ordo 205
Heræ vxores dictæ 251
Herbæ mortem ferentes 478

Hæreſis Boëmorum inuicta 305
Hercules in Germania 313
Herculea ſacra 400
Hiſpania 456
Hiſtriones 414
Homicidij pœna 55.&c.318
Homines à brutis parum diuerſi 24
Homines ab omni paſsione animi ſemoti 83
Homines ſermone carentes ibid.
Homines odore ſolo viuentes 144
Homines auritiſsimi 144
Homines ceruicibus carentes oculos habentes in humeris 14
Homines natura imberbes 145
Homines opinione ſacri 159
Hominum mirabiliũ deſcriptio 390
Hominum ingenia ſecundum terram in qua habitant 238
Holocauſtum 110
Homicidi Scythæ gaudent 148
Honeſtiſſimi veſtitus Turcæ 119
Honor defunctis Regibus exhibitus fol. 262
Horæ Chriſtianis ſeptem canonicæ fol. 210
Hoſpites potu excipiuntur 337
Hoſtium ſpolia domorũ foribus affiguntur 431
Ho-

Hoſtium capita poſtibus affiguntur. fol. 156
Humana coria pro amiculis 149
Hungaria 295
Hybernia & Hyrlandia 419
Hyperueretheus menſis 111
I.
Iactandi magna peritia 473
Iamboli inſula ibid.
Iberia Heſperia 456
Iberia Hiſpania 471
Ibidem vel elurum interficiens interficitur 61
Ichthiophagi 80
Ida mons excelſiſſimus 264
Ieiunia Turcarum 195
Ieiunia Armeniorum 180
Ieiunia Chriſtianorum 227 (173
Ignem religioſiſſimè colunt Tartari
Ignis ſacroſanctus & perpetuus. 288
Ilophagi 75
Illiterati iudices 324
Immunitas Eccleſiarum 336
Inaures mulieres geſtant 279
In Ægypto nunquàm pluere 42
Indorum ordines ſeptem 133
India & gentis mores 129
Iufantes non nutriunt Saxones pulte

Infantes inualidi præcipitio necantur 253
Infantes communicant Boëmi 303
Infantes communicant Armeni 181
Infernus à Turcis creditus 202
Ingenuorum Romanorum ordo. 391
In hominis arbitrio quæ poſita 116
In propatulo coëuntes 67
Inter pocula conſultant Perſæ 127
Inuenta Tyrrhenorum 425
Iobeleus 109
Iren puerorum præceptor 154
Iſſe dones parentes defunctos comedunt. 159
Iſis apud Sueuos culta 361.
Iudicio defunctorũ vita diſcutitur. 65
Iudicia Aegyptiorum 53
Iudicum electio ibid.
Iudiciorum Germanorum ratio 323
Iudicium occultum Vueſtualiæ 339
Iudex qualis eſſe debeat 370
Iudæorũ ritus cæterorũ contrarij 113
Iurare per Regis ſolium 153
Iurandi forma Bauarorum 379
Ius in vxores & liberos 399
Ius municipale 141
Iuſtitia Sarracenorum 198
Ius honoratium 411

L.

Lanearum veſtium contemptus 45

Latium & Auſonia 386
Laus Ægyptiorum 46
Lacedæmunia ſiue Laconia 248
Lac iumentinum 162
Laus Europæ 237
Laudes Sueuiæ 357
Laus Italiæ 387.&.389
Laus Gallię 448
Laus Hiſpaniæ 455
Lauandi mirabilis ritus 153
Legandæ pecuniæ poteſtas 243
Leges nullæ Aethiopibus 40
Leges multæ Aegyptiorum 54
Leges quæ optimæ cenſendæ 66
Leges à Moyſe Iudæis datæ 104
Leges à Mahomete Sarracenis latæ (185
Leges à Dracone ſancitæ 241.
Leges à Solone datæ ibid.
Leges à Lycurgo perlatæ 248
Leges quædam Saxorum 333
Leges in Neptuni placationem mulieribus graues 247
Leges multæ Bauarorum 364
Leges à Romulo latæ 399
Legitima militia decennalis 391
Leproſi & Gonoræi ex vrbibus pellendi 108
Letaniæ Chriſtianorum duplices 227
Lex in mœchos crudelis 57

Maxies 71
Medo potus dulciſſimus 276
Media & fines eius 118
Medici ex prǽſcripto curãt non arbitrio. 60
Mel & vinum ex palmis 97
Malanchleni 157
Mellis vectigal ingens 294
Menſæ de corio 195
Meroë Aethiopum regia 36
Militiæ Tertarorum ordinatio 162
Militia Turcarũ ex quibus cõſtet 188
Milites Teutonici mariani 397
Militiæ Romanæ gradus 391
Militaris Turcarum peritia 190
Mira Æthiopium obedientia 35
Miræ patientiæ homines 83
Mirabilis mos 335 & 459
Mirabilis nubendi mos 98
Militiæ apparatus 211
Moleſtiſſimi mortalium Tartari 166
Monachi 208
Monumentum Calliſti 247
Monomachia controuerſię componuntur 280
Monomachia cauſæ dubiæ indiſcutiuntur ibid.
Monomachia euentus belli exploretur 135
Monopedes 144
Monoculi in India ibid.
Moneta papyracea 146
Mors

Mors miſeranda 79
Mortis cõmonefactio in cõuiuijs. 62
Morbos vomitu curant aut ieiunio (60
Mortuorũ publica laudatio.64.
Moriendi ritus 138
Morbis nõ infeſtãtur Bracmani 142
Moſcouia & Moſcouitæ 290
Mulieres cũ hoſpitibus coëũtes 99
Mulieres multos viros habẽtes 119
Mulieres quinquennes parturientes.
Mulieres ad bellũ edoctæ.180. (144
Mulieres ingenuæ notis quibuſdam inſigniũtur 270
Mulierum cauſæ 372
Mulieres viros ſtrenuè iuuant 399
Mulieres agros & rem domeſticam curantes 457
Mundus æternus creditus. 101
Muſica damnata ab Ægyptijs 60
Muſica in conuiuijs 88
Muſſicani 266
N.
Nabathæi oĩm continentiſſimi 92
Narbonenſis Gallia 438
Naſamones 67
Nauigia ex corio 97
Nauigia ex arũdinũ internodijs 137
Neuri 157
Nihil priuati Panchais 94

Nobilium Germanorum ſtudia 321
Noctes æſtatis in Anglia lucidę 465
Noë propagatio 23
Noë filios ac nepotes habitatum trãſmittit ibidem
Nomades 90
Noricum 364
Nouem ſacerdotũ ſacræ veſtes 209
Noxios ſacrificabant Cymbri 435
Nubendi mirabilis mos 143
Nudi qui pugnabant (314 (469
Nullũ noxium animal in Hibernia.
Nupturæ deuirginandæ Regi exhibentur 67
Nuptã conuiuiæ per ordinẽ cognoſ(cunt 472

O.

Obnobij montes 338
Ociari & ex raptu viuere honeſtum (271
Occulti iudices Vueſtualiæ.339
Odor & mira rerũ fragantia in Sa(bæis.90
Oebalia 248
Oenotria 386
Officium Regis Aegyptij 47
Oleum è ſeminibus & nucibus 280
Oligarchia 239
Omnia centenaria immolãtur 462
Omnia vniuerſorum 470
Opiniões de hominis origine. 25.21
Opinio de Dijs 25

Opiniones Druidum variæ 441
Ophiophagi 90
Oppida Indiæ quinque millia 129
Optima medicina lotium 459
Oratio dominica 210
Ordines gentis Æthiopiæ 139
Ordines Athenienſium 241
Ordines Chriſtianorum 217
Ordinis Sacramentum 216
P.
Pade pecuarij Indi 137
Panchaia 93
Paleſtina & fines 103
Pannones 296
Panis ex toſtis amigdalis 120
Paradiſus 21.& 201
Parſimonia Aegyptiorum 18
Parlamentum iudicũ Francorũ 451
Parricidarum pœna 462
Papa Romanus Pontifex 205
Parſimonia morborum omnium curatio 141.
Parentationes Ruſianorum 277
Paſcha Iudæorum 113
Paſcha Turcarum 169
Paſcha Chriſtianorum 227
Paſſio & vita Chriſti recolitur 227
Paſtoricij nihil vaccinũ guſtant 70
Parthia & eius latera 119

Patroni 383
Patricij 394,& 392
Pecuniæ nullus vſus 478
Pentecoſte Iudæorum 112
Pentecoſte Chriſtianorum 227
Peones 296
Periurus digitis decurtatur 132
Perſia 123 (os. 54
Periurium capitale apud Ægypti-
Periurij grauis animaduerſio 379
Peregrinari Lacedæmonibus prohi-
Perceptum frigus 288 (bitũ.258
Peregrina ſacra vrbe excluſa 400
Petrus eccleſiæ Chriſtianæ princeps
Phariſæorũ mores 114 (203
Philiæ ſiue phidicia 256 (26
Philoſophorum de mundo opiniones
Philoſophi quantum vitæ humanæ
proſint 134
Pthiriaci moriuntur acridophagi 79
Piacula Iudæorum 110
Piſcium ingenioſa captio 81
Pitacia in frontibus 114
Planetarum obſeruatio 101
Plebei 392
Pocula ex capitis teſta 149
Policia Aegyptiorum 52
Policia Panchaiorum 93
Policia Indorum 133
Po-

Policia Romanorum 204
Policia Athenienſium 441
Policia Thracum 272
Policia Germanorum 320
Pompa in regio funere 151
Polonia duplex 293
Potẽtia ſacræ militiæ Teutonicæ 287
Pontifex 402
Populus in claſſes diuiſus 224.404
Portugallia 490
Pœnitentiæ Sacramentum 224
Presbyteri 218 (469
Præcipua in armis gloria Hybernis
Prætores Romani ſemper duo 411
Primorum parentum creatio 21
Promiſcuè cũ mulieribus habitantes
Prothoplaſtorum vita 22 (69
Prouinciæ Germaniæ 307
Pruſia ſiue Prutenia 284
Publica conuiuia lege inſtituta 250
Pueros leges addiſcere debere 104
Pueri expoſiti ex publico nutriũtur 98
Puerorum Lacedæmonum educatio
& exercitium 254 (258
Pueri in agrũ, nõ in forũ ducebantur,
Pueri ſtudiorũ gratia exulãtes 327
Puerorũ educatio & impẽſa leuis 59
Pugnandi Parthorũ ratio 120
Pugnãdi Hungarorum ratio 299

Pugnã cantantes ineũt Hiſpani 457
Purgandi per ignem ratio 179
Pueri in hipodromo exerciti 125
Pythij 261

Q.

Quare veri Dei cultus apud tã paucos permanſit 25
Quatuor Aphricæ latera 31
Quatuor aſtra Mercurij dicta 102
Quæ animalia in Aphrica naſcãtur 32
Qui primum Deos commenti aras & ſimulacra 41
Qui philoſophi ad Aegyptios ſtudiorum gratia iuère 45
Quid coëgerit Aegypti Reges bene viuere 50
Quid mortuorum corpora à putredine diu conſeruat 64
Quid feſtis diebus ruſtici agant 330
Quindecim ſactæ Epiſcoporum veſtes 208
Quinquies in die orant Turcæ 195
Quinta olim feria vt dies dominica feſtiua 230
Quinque per annum Chriſti Eccleſia recolit 231
Quæſtores Romani duo 408

R.

Raptu nubunt virgines 252

Regis officium diurnum pariterque nocturnum 53
Regibus non omnia agere licitum fol. 314
Regis Indorum vita mulieribus curæ 132
Reges ex vna tantum familia 124
Regij Scythæ 151
Regia poteſtas 188
Reges ſemper duo apud Lacedæmones 224
Regũ Spartiatarũ dignationes 260
Regiones Græciæ 240
Regio hyeme tantum adeunda 281
Regiones Italiæ 387
Regiones Germaniæ 340
Regiminis pulchra forma 411
Regiones Galliæ 438
Regiones Hiſpaniæ 455
Regna Hiſpaniæ quinque 459
Religio Iudæorum 114
Religio Perſarum 123
Religio Tartarorum 165
Religio Turcarum 197
Religio Cantabrorum 469
Religioſi valde Hetruſci 426
Religio Scytharum 291
Repudium apud Turcas 200
Rex phamaticus apud Aethiopes 34

Rex domeſticatim ſingulis annis eligitur 311
Rex ſacrificulus 407
Rex eligitur cui nulli liberi 370
Requeſtarum iudices Gallorum. 452
Roma quiritum ciuitas 390
Romanę ciuitatis politia.204.&. 393
Ruſia ſiue Ruthenia 275
S.
Sabei 90
Sabbatum Iudæis ſacrum 111
Sacerdotes in ſummo honore apud Aethiopes 37
Identidem apud Pancheos 94
Sacerdotum vtilitas & autoritas 37
Sacrificandi ritus 70
Sacerdotes delicijs vacant 94
Sacerdotibus ſacrũ locum exire non licet 95
Sacerdotum Chriſtianorum vita mores & habitus 207
Sacerdotes Turcarum è plebeis parum differunt 196
Sacramenta Eccleſiæ ſeptem 214
Sacerdotum Ruſianorũ habitus 279
Sacerdotũ dignitas apud Germanos (314
Sacerdotes fœminæ 435
Sanctiſſimi mortalium Seres 155
Sacerdotes Armeniorum vxores duce-

cebant 182
Saducci 115
Salus regis omnibus curæ 49
Saltatio Pyrrhica 265
Sal ex lacu foditur 276
Sal Styrianum 385
Saltatores 412
Salis fodinæ 294
Salij Sacerdotes Martis 402
Saltzburga olim Iuuania 364
Samorgathia 287
Sanguine Iudæi abſtinent 107
Sarmatia Europea 293 (406
Sarraceni & Turcæ de Chriſto quid
Saronidæ philoſophi Galatarum 433
Satisfactio pro admiſſis 225
Sagaciſſimi mortaliũ Cathaini 145
Satyriſci 413
Sauus amnis 382
Scotia 467
Scythia & gens eius 146
Scuti in bello amiſſo dedecoroſum
Sculteri pagorũ prefecti 331 (314
Semi & Iaphetis prognati 25
Sepeliendi ritus apud Thraces 159
Senectus in honore 259
Senior cuiuſlibet cœtus Rex 479
Sedẽtaria ars ingenuis ꝓhibita. 400
Senio aut morbo adfecti mori com-
pel-

pelluntur 154.&.479
Senibus niſi prudẽtes ſint nullus ho-
nor datur 132
Senectus apud Lacedæmones hono-
racíſſima 295
Sepeliendi ritus apud Aphros 61
Sepeliendi ritus apud Tertaros 176
Sepulchra in melle 99
Sepulchra Regum Scytharum 152
Sepeliendi Chriſtianorum ritus 236
Sepulchra nihil curãt Troglodítę 73
Senes Maſſagethæ imolant ſuos &
carnes edunt 122
Septem Eccleſiæ ſacramenta 214
Septies orant in die Chriſtiani 209
Septies babtizãdi olim examinati 214
Septem circa baptizandos 215
Septem clericorum ordines 217
Seres ſanctiſſimi omnium,& quietiſ-
ſimi mortalium 155
Sermo in miſſa qualis.211.(mo. 136
Seruilis conditiodis apud Indos ne-
Serpentes innocui & vſui apti 430
Serpentes pro Dijs venerati 282
Serpẽtes domeſticatim exculti ibi.
Septem Caſtrenſes 273
Senatus 396
Simplex mortalium vita 76
Siculi ex Italia in inſulã expulſi 422
Si-

Sigillum Imperatoris Tartarorũ 178
Sigillis Turcæ literas nihil obfirmãt fol. 192
Sclauonica lingua omnium maxima fol. 168
Sclauonica lingua alijs vitiata 292
Sodomitæ Tartari & Sarraceni 182
Sol & Luna diuinos honores conſecuti 24
Solennis ſuſpectarum fœminarũ expurgatio 108
Soli Turcæ legitimè militant 191
Spartha 248
Spectaculum 319
Spermatophagi 75
Strategema Tartarorum 171
Styria olim Valeria 385
Styrij vulgò ſtrumoſi 385
Strumę cauſa ibibem. (126
Studia quibus Perſarum pueri vacant
Studiorũ public⁹ in vrbib⁹ locus 327
Sues non alunt Scythæ 151
Sueuia regio 256
Suffragandi ritus admirandi 257
Suffragandi alius ritus 406.&.396
Supputatio temporis Chriſtianorum fol. 226
Superſtitio gentis famoſa 288. & 361
Superſtitioſę obſeruationes Tartarorum

rum 172
Suſceptio Principis miranda. 382
Symbolum Apoſtolorum 211
Syluæ ſacroſanctæ 288
Sylua Hercinia 341
Syllura inſula 470

T.

Trabrobanę inſulę deſcriptio 482
Tarraconenſis Hiſpania 455
Tartaria & gentes eius 160
Taurus mons 86
Tauro Scythæ 158
Temulentia nulli probro data 318
Tumulentia morte vindicatur 291
Templum vltra fidem ingens 95
Templa Chriſtianornm 233
Tēporū ſupputatio per Chaldeos 102
Tēpus omne ęquatur à Tartaris 166
Tempus vt ſupputatur à Chriſtianis (226
Terræ diuiſio 30
Terræ Aphricæ qualitas 32
Terrarū omnium pares Italia 389
Terrarum omnium fertiliſſima Ruſia fol. 275
Terra abſq; cultura frugifera 477
Teſtes & eorum cauſæ 379
Teſtudinū marinarū magnitudo 434
Tegendi capitis olim null9 vſus 420
Thermoylæ montes Græciæ 240

Thracia & gentes 267
Thhomæ Apoſtoli ſumma veneratio 85 (39
Thuris copia in Panchais
Thyle inſularum extrema 171
Tibiarum vſus in procinctu 255
Totius orientis dominus Imperator Cham 162
Toxicum ſemper in promptu 464
Tributi penſio 406
Tributa Perſarum 125
Tribus Romanorum 393
Tribus Athenienſium quatuor 242
Tribuni plebis & militum 409
Trieterica ſacra 158
Tres teſtimonium ferant 105
Trauſi 269
Tritonia palus 85
Trogloditæ 72
Transfugarum pœna 315
Tumulantur ſerui quinquaginta cum mortuo rege 152
Turcæ & Sarraceni in vnam gentem coaliti 187
Turcia & eius gens 187
Tuſcia 424
Tyrrhenia ibid.
Tympanis & tibijs in procinctu etiã Turcæ vtuntur 191

V.

Valachia quæ olim Dacia 237
Varij Francorum annui ritus 344
Varia animalia portẽtoſe coluntur 60
Vaticinandi varij ritus 461
Venandi Tartarorum ritus 165
Vendendi & emẽdi nullus vſus 172
Vendere homines ſolitum 292
Venatio priuatis prohibita 322
Veritas inſigne Principis iudicũ 53
Veſta dea tributim venerata 401
Veſtales virgines quatuor 402
Veſtitus Tartarorum admirandi 168
Vetuſtiſſimi gentium Hebræi 103
Viaticũ Chriſtianorum corpus Chriſti 222
Victoria ſuperbiſſimè vtuntur Tartari 171
Victus cynecorum pauperrimus 77
Vitia non ridenda 317
Vinum & mel ex palmis 97
Vinum à Sueuis diu ſpretum 360
Vinum mulieribus Romanis interdictum 286
Vini appetentiſſimi Galatæ 428
Virginũm annua decertatio in Mineruæ feſto 69
Virgines nubiles venum exponuntur (97
Virginũ laconũ ſtudia 252
Virgines ſine dote nubere. 350. (85
Viri Amazonũ mulierum officia curãt
Viri

Viri & mulieres æqualiter induuntur
Vmbra apud Arabes 89 (170
Vmbrorum terra 425 (24
Vnde morũ & linguę tãta diuerſitas
Vnctionis extremę ſacramentum 225
Vrbium Germaniæ ſitus 329
Vſurarij Tartari 167
Vualdenſes 301
Vueſtualia & eius iudicium 338
Vxor vniuerſæ cognationi vna 88
Vxor & liberi omnes omnibus communes 72
Vxores viris ſingulis multæ 122
Vxorum chariſſima cũ defuncto crematur 270
Vxor niſi peperit nulla habetur 172
Vxorum chariſſima cum defuncto ſepelitur 142
Vxores heræ appellatæ 256

X.

Xanticius menſis Aprilis 111

Z.

Zalmoxis Getharum Deus,& legiſlator 268
Zabicum mulieres auriganter 71
Zigantes ſimijs veſcentes ibid.
Zlota baba idolum 292
Zitum ex hordeo potus 428

FINIS.

HENDECASYLLABON AD LECTOREM.

Non ſic Herodotũ , haud quidẽ Strabonẽ,
Haud Trogũ , neq; Plinium, haud Solinũ,
Scriptorẽ haud ciculũ , haud ſenẽ Beroſũ:
Facundis aliquem nec ex nouellis.
Non Papamq; Pium, Sabellicumq;.
De rebus breuius fideliusq;.
His tractaſſe. Videre nationes
Hic omnes Aſiæ queas vagantes.
Perſas atque Arabes, Scytas & Indos,
Parthos Aſſyrios, Syrosq;, Medos,
Europe pariter Gethas Dacosq;
Thraces. Sauromatasq;, Pannonesq;,
Germanos, Italos, Gallos, Iberos,
Hybernos quoque Cantabros, Britannos,
Et gentes titulo ſub Aphricano,
Pœnos Aethiopes, & in colentes
Aegyptum, & Libyæ aridas arenas,
Nonnullasque per inſulas morantes:
Turcarum inſuper atque Tartacorum
Sectas, Chriſtigenumque nationum,
Quæ latè dominantur, & gubernant
Nunc regna imperia atque principatus
Mundum præualide per vniuerſum.

75-218
March 75
Scrium

J571
B6716

I 5711
B6910